משנה · אחרונים · בועז · סדר טהרות

בועז על משנה אהלות

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בועז על משנה אהלות

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בועז-על-משנה-אהלות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 13
פרק ג 19
פרק ד 25
פרק ה 33
פרק ו 42
פרק ז 46
פרק ח 53
פרק ט 56
פרק י 67
פרק יא 71
פרק יב 73
פרק יג 81
פרק יד 86
פרק טו 92
פרק טז 103
פרק יז 116
פרק יח 118

פרק א

וטומאת חיבורין להרמב"ם (פ"ה מטו"מ ה"ב) וכ"כ להרמב"ן פ' מטות. הוא לגמרי מדרבנן. דמדאו' הב' שנגע בהא' קודם שפירש הא' מהמת. טמא רק טו"ע. ורק מדרבנן הב' שבחיבורין טמא טו"ז. ולתוס' (נזיר מב"ב וע"ז ל"ז ב') הב' שבחיבורין מדאו' טמא טו"ז. מיהו לכ"ע הג' שבחיבורין טמא טו"ע. ומהג' ואילך לכ"ע טהור לגמרי. וכך כתבו תוס' (ב"מ ק"ה ב' ד"ה על). וכ"כ בהיה הראשון שנגע בהמת דבר שאמק"ט. כגון פשוטי כלי עץ אין כאן דין טומאה בחיבורין וכולן טהורין (תוס' שבת י"ז א'). ולא עוד אלא אפי' היה הראשון שנגע בהמת כ"ח שמק"ט מתוכו. כיון שעכ"פ גבו אמק"ט. אין תוכו טמא מטעם חבורין. כיון שגבו שאמק"ט מפסיק. וכ"ש שכלים שחזרו ונגעו באותה שעה בהכ"ח נשארו בטהרתן. דאיך תדלג הטומאה שיהא הרחוק ממנה טמא. והקרוב לו טהור. ורק בהיה הכ"ח ממעל להטומאה והטומאה תחת הכ"ח רצוצה. אז כיון שבוקעת הטומאה לתוך הכ"ח ונטמא כולה. להכי כל הכלים שנגעו באותה שעה בהכ"ח אפי' מגבו כולן טמאין. אף שהכ"ח שנטמא בהמת אינו רק ראשון (כרמב"ם פ"ח מטו"מ ה"ו) ואיך יהיה הכלי שחוזר ונוגע בו אב. אפ"ה כיון שעכ"פ נטמא הכ"ח הראשון. משתלשלת הטומאה על ידו להכלי שנוגע בו ונעשה אב מטעם חיבורין (כלקמן ספ"ט סי' ק"ז) דלא משום שנגע בהכ"ח נטמא הכלי הרחוק דא"כ הרי אין כ"ח מטמא כלים (ככלים פ"ח מ"ד) אלא דמטעם חיבורין חשבינן לה כאילו נגע הכלי הרחוק בהמת עצמו. ושפיר נעשה אב אף שהכ"ח הקרוב לטומאה אינו ראשון. רק בנשא אפי' אלף כלים שהיו זו על גב זו. ובאותה שעה האהיל העליון על הטומאה. אפי' היה העליון פשוטי כלי עץ. או שאר דשאמק"ט. וגם לא היה רחבו טפח. אפ"ה כיון שיש בהיקפו טפח. האדם התחתון טמא טו"ז. אבל הכלים שתחת העליון או אדם אחר שלא נשא את העליון רק האהיל *)עליו כולן טהורין (כלקמן רפט"ז ורמב"ם פי"ב מטו"מ ה"ה). עוד צריך שתדע שאין טומאה בחיבורין רק במת עצמו. והיינו מדיליף כן מקרא (ע"ז ל"ז ב') אבל בשאר טומאות אין בהן טומאות חיבורין. ואע"ג דהנושא נבילה. או נוגע בזב או במשומו"ש שלו. הו"ל קודם שפירש מהטומאה כאה"ט ומטמא אז כלי שנוגע בו (כריש כלים ופ"ה מזבים) עכ"פ אין הנטמא הראשון מטמא אדם וכ"ח. וגם הנטמא השני הוא רק ראשון לטומאה. משא"כ חיבורין שבמת. הנטמא הראשון שנטמא בעצם הטומאה. מטמא גם אדם וכ"ח. והנטמא השני [כשאינו כ"ח] הוא אב וטמא טו"ז. ונשאר להיות אב גם לאחר שפירש מהטומאה. אבל בשרץ ובשאר אה"ט. אין טומאת חיבורין כלל. אפי' קודם שפירש מהטומאה (כלים פ"ח מ"ד):

ואין להביא ראי' להרמב"ם ממשנתינו. דנקט סתם כלים. משמע ודאי אפי' אינו כ"מ. י"ל דהרי בל"ז ע"כ הך כללא לאו דוקא הוא. דהרי כ"ח שנטמא במת לכ"ע אינו רק ראשון. אע"כ תנא ה"ק יש כלים שדינן כך. וגם אילה"ק להרמב"ם מלקמן (רפט"ז) באיכר שהיה נושא מרדע. והאהיל צד א' של המרדע על קבר. והמרדע היה עביו שליש טפח וטימאו את האיכר טו"ז והיה סבור ת"ק למילף מנה דכל כלי שעביו שליש טפח שהאהיל על אדם נטמא. וקאמר ר"ט שהשומע דין זה מפי חכמים טעה. ורש"י (שבת די"ז א') ס"ל לר"ט דהטעות היה דבאמת טמאו להאיכר טו"ע. והיינו מדנגע בהמרדע שהוא כלי שנטמא במת. והוא היה סבור שטמאוהו להאכר טו"ז מדהאהיל עליו המרדע שהיתה שליש טפח בעביה בשעה שהאהילה על הקבר. והיינו דרש"י לשטתיה אזיל דס"ל דכל כלי שאינה כ"מ אם נטמאה במת אינה רק אב. לפיכך שפיר קאמר שבאמת טמאו להאיכר שנגע בהמרדע טו"ע. ותוס' שם הקשו ע"ז. הרי באמת האיכר טמא טו"ז משום חיבורין. דהרי נגע בהמרדע בשעה שהאהילה על הקבר. וא"כ היאך טעה השומע לתלות טו"ז של האיכר מדהאהיל עליו המרדע. ולא חשב שטמאהו טו"ז מדנגע בהמרדע שהיא בחיבורין עם המת. ותרצו דמשום שחיבורין אין ידוע לכל. להכי טעה לתלות טו"ז שטמאו להאיכר. מדהאהילה עליו המרדע. וק' להרמב"ם אם גם חיבורין אין ידוע לכל. עכ"פ זה ידוע לכל שכל כלי שנטמא בטומאת מת הוא אבי אבות. והאדם שנוגע בה הוא אב וטמא טו"ז. א"כ הדרא קו' התוס' לדוכתא. דהיאך טעה לתלות טו"ז שטמאו להאיכר משום אהל המרדע. ולא משום שנגע בכלי שנטמא במת. וי"ל דהרמב"ם כרש"י ס"ל שטמאו להאיכר באמת טו"ע. והיינו מפני שהיו בגדי האיכר מפסיקין בין המרדע לגופו (כתוס' שם ד"ה אמר) נמצא האדם הוא שלישי מחיבורין מהקבר והרי כבר אמרנו לעיל (סי' א') דלהרמב"ם כל שלישי בחיבורין טמא רק טו"ע. והשומע לא שמע יפה. וסבר שטמאוהו טו"ז. ולהכי חשב דהיינו ע"כ מדהאהיל עליו המרדע. אבל יש להביא ראיה עצומה להרמב"ם מלקמן (פ"ז מ"ב) באהל שהיה מת בתוכו. הנוגע בצד פנימי טמא טו"ז והנוגע בצדו החיצון טמא טו"ע. והיינו מדהו"ל צד החיצון ככלים בכלים שנגעו במת. וע"כ דמיירי שנגע בצד החיצון או הפנימי לאחר שהוציאו המת מתוכו. דאי בעוד המת בתוכו. גם בנגע בצד החיצון ודאי דטמא טו"ז. מטעם חיבורין (וכמש"ל סי' א'). וכן כ' כל רבותינו שם דבשכבר הוציאו המת מתוכו מיירי. וגם כל משמעות המשנה שם לא משתמע דמיירי באהל מתכות. ושהיה כלי. ואינו קבוע בקרקע (ועי' לקמן פתח האהל סי' ב') שזה דוחק גדול לאוקמא למשנה דהתם באהל כזה. וא"כ הרי חזינן בצד פנימי של אהל אף שאינו ממתכות דיני ככלים שנגעו במת שיש בו דין חרב כחלל לטמא לצד

החיצון טו"ז. ורק החוזר וניגע בצד החיצון טמא טו"ע (ועי' עוד בטבליות עץ פט"ו מ"ב). וביותר תמוהין דברי הר"ש דבפרקן משנה ב' נקט ואתא כר"ת. דס"ל דרק בכ"מ אמרינן חרב כחלל. ולקמן (פ"ז מ"ב) כ' דבאהל של פשתן מיירי. ואף דבל"ז הא דמוקי לה בשל פשתן הוא לאו דוקא דלכל הדיעות מיירי שם בכל דבר שמטמא טומאת אהלים. אפ"ה עכ"פ תמוה הרי לשטתיה דס"ל כר"ת כל כלי שאינו של מתכות. אינו נעשה אבי אבות כשנטמא במת. א"כ אמאי הנוגע בצד החיצון שם טמא טו"ע. הרי אדם וכלים אמק"ט רק מאה"ט. וגם ממשנתינו יש קצת הוכחה כרמב"ם מדנקט במשנה א' דקאמר כיצד שנים. אדם וכו'. ואי נימא דרק בכ"מ אמרינן חרב כחלל. ל"ל דנקט ברישא אדם. [אב"י עי' מ"ש רבינו ביכין במ"ד בשם רב"א דאתא לאשמעינן חומרא דכלים מאדם ודו"ק] לפלוג וליתני בדידיה בכלים גופייהו בין כלי שטף לכלי מתכות. ואף די"ל דתנא מילתא דפסיקא בעי למינקט. עכ"פ בתר הכי במשנה ב' כלים שנגעו במת וכו' מדנקט סתמא משמע ודאי דבכל כלים מיירי. דכולם כשנגעו במת נעשים אבי אבות. ואילה"ק להרמב"ם מדתנן (כלים פי"ט מ"ה) מטה שהיתה טמאה טו"ז. וחיבר לה מזרון. כולה טמאה טו"ז. פירשה. המטה טמאה טו"ז. והמזרון טמא טו"ע. וק' הרי מדסתם משמע דאפי' בהיתה המטה טמאה טו"ז מדנטמאה במת עצמו. ובכה"ג אמאי בפירוש המזרון טמא טו"ע. הרי הו"ל ככלים בכלים שנגעו במת. אע"כ דרק בכ"מ שנטמא במת נעשה אבי אבות. י"ל דאדרבה מדלא נקט התם תנא מטה שנטמאה במת וחיבר לו מזרון כולו טמא טו"ז. ש"מ דהתם לא מיירי במטה שנטמאה במת. אלא שנטמאה בכלי שנטמא במת:

וק' ע"ז מלקמן (פ"ז מ"ב) דאמרינן דצד החיצון של האהל שהיה המת בתוכו דינו רק כאב. ולהכי הנוגע בו שם טמא רק טו"ע. וק' אמאי נהי דמיירי שנגע שם לאחר שהוציאו המת מתוכו. וכמ"ש כל רבותינו שם. עכ"פ נהוי צד החיצון כמאהיל על צד הפנימי של האהל. והרי צד פנימי דיינינן ליה ככלים שנטמאו במת דנעשין אבי אבות. וחוזרין לעשות אבי אבות להאהל שהכניסוהו לתוכו. ותמוה מאד הך משנה כמאן מוקמת לה. אי כרבותינו דס"ל דרק בכ"מ אמרינן חרב כחלל. שפיר תינח צד חיצון דלהכי טמא רק טו"ע. מדאינו כמאהיל על חרב כחלל. אבל ק' להו צד פנימי למה יהיה כאבי אבות וכמש"ל (סי' ב') ואי כהר"ב וכרבותינו דעימיה דבכל כלי אמרינן חרב כחלל שפיר תינח צד פנימי. דלהכי דינו כאבי אבות. אבל ק' לדידיה צד חיצון דלמה לא יטמא טו"ז כמאהיל על חרב כחלל. ואת"ל דלהכי אין דין החיצון כמאהיל על הפנימי. משום דאין אויר טפח בין פנימי לחיצון. ליתא דהרי מלקמן (ספ"י) מוכח דאין לחלק בהכי. ואת"ל דהא דס"ל דכלי שנטמא במת נעשה אבי אבות. היינו רק לענין שיעשה לכלי שחוזר

ונוגע בכלי ההוא אב. ואם הכניסו לאהל. נעשו כל הכלים שבתוכו כאב. אבל אין האהל נעשה עי"ז אבי אבות. דלא מצינו כלי אבי אבות שיחזור ויעשה לכלי אחר אבי אבות. דאין כלי עושה כלי אחר כיוצא בו (פסחים יח א). עכ"פ ק' דאי נימא דחרב כחלל לטמא באהל מהתוספתא דמכילתין (פ"ד) וגם הר"ש הביאה במשניות לקמן (פ"ג) וז"ל קולית מת שעשאה יד לסכין. אין חיבורי אדם חיבור. ופי' הר"ש דר"ל שאם הכניס להב הסכין לבית לא נטמא הבית. דמדאין חיבורי אדם חיבור. לא הו"ל כאילו הכניס הקולית עצמו להבית. וכן פירש נמי הגאון רב"א זצוק"ל בפירושו זר זהב להתוספתא. ונ"ל דר"ל דאע"ג דאין קולית מטמא באהל. ס"ל לרבותינו דמיירי שיש בהבית כבר ב' שוקים. וסד"א שכשהכניס הלהב הו"ל כהכניס הקולית ויצטרף לב' השוקים שכבר ישנם שם דהו"ל רוב בנין (כפ"ב סי' י"א) טמא כל אשר באהל. קמ"ל. אבל עכ"פ ק' אי נימא חרב כחלל לימא כל הכלים שהכניסן לשם כאילו הכניס מת עצמו להאהל. א"כ מה מהני שחיבורי אדם אינו חיבור ולא יהיה נחשב כאילו הכניס הקולית עצמו לשם. דל חיבור ודל קולית מהכא. הרי עכ"פ להב הסכין של מתכות הוא. והוא נגע בהקולית. והרי במתכות כ"ע ס"ל חרב כחלל. וכשהכניסו לבית נטמא כל מה שבבית. וצ"ל דאפי' להך דעה דס"ל דכלי שנטמא במת מטמא כל אשר באהל. היינו שיהיה כל כלי שהוא שם אב. עכ"פ אינו כמת ממש שיהיה האהל והכלים שבתוכו אבי אבות והשתא יש שפיר נ"מ בין שהכניס הלהב תוך הבית או כשהכניס הקולית לשם:

ונ"ל דגם הנטמא טו"ז מדרבנן. צריך הזאת ג' וד'. דכל דתיקון רבנן כעין דאו' תיקון (יומא ל"א א) וראיה ברורה לזה מגוש חו"ל דמטמא טו"ז מדרבנן. וצריך הזאה ג' וז' (כרמב"ם פי"א מטו"מ ה"ב). מיהו מדמחשב מדאו' כהזאה שלא לצורך. צריך טבילה והערב שמש אח"כ (כיומא יד"ב):

ונ"ל קצת ראיה לזה מתוספתא (שמחות פ"א הכ"א) דקאמר כל טומאה שאין הנזיר מגלח עלי'. אין הכהן *)לוקה עליה. משמע קצת דהא איסורא איכא. והיינו מדרבנן. ובזה יתורץ קו' רבינו חיים כהן (בתוס' נזיר נד"ב) אמאי דס"ל לר"ת שם דחרב כחלל מטמא גם באהל כמת עצמו. והקשה לו ר"ח כהן הנ"ל איזה בית אשר תבנו לי. ולפי דברינו דטומאה זו דרבנן הוא. י"ל דמה"ט אין גוזרין גזירה על הציבור שאין יכולים לעמוד בה (הוריות דג"ב) דהיינו דלא גזרו רק בכלי תלוש שהכניסו לאהל. אבל יתידות ומסמרי ברזל שמחוברים בכותלים שקבועים בקרקע ל"ג בה רבנן טומאה. ובנעשו לקרקע אמק"ט כלל אפי' בתלושים (ככלים פי"א מ"ב) ובנטמא במת ואח"כ קבעו בקרקע נטהר (ככלים פ"כ מ"ו). ואי משום חשש שמא יש בהבית כלים תלושים שכבר היו באהל

המת. הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ולכאורה היה נראה לומר דאפי' יהי' אסור מדאו' להכהן להטמא בהכלים. היה שרי עכ"פ להכהן להשתמש בכל כ"מ מדהו"ל ס"ס. ספק שלא נטמאו במת. או ספק שאינו כהן. דכהני דידן רק כהני חזקה נינהו (כאה"ע סי' ג'. וריב"ש סי' צ"ד ורשד"ם רל"ה) ואע"ג דאפי' ס"ס ברה"י טמא (כטהרות פ"ו מ"ד) והכא בית הרי רה"י הוא. י"ל דהיינו רק לענין שהנכנס שם טמא דלענין טומאה לא מהני ס"ס. אבל לענין איסורא. דהיינו שיהיה אסור להכהן לכנס לשם. ודאי מהני ס"ס. כמו לכל איסורים. אבל א"א לומר כן. מדקיי"ל דכל ס"ס באיסור תורה שאינן בגוף א'. ונולדו ב' הספיקות זא"ז. לא מהני ס"ס (כש"ך יו"ד ריש כללי ס"ס בסי' ק"י):

והר"מ והר"ב פירשו דמיירי שהשפוד תקוע תוך האהל. ובראשו קשור האהל. וא"ת לפי פי' זה. א"כ איך חשב ר"ע האהל. הרי לא מכח טומאת האהל נטמא החנית. דהרי אפי' היה האהל דבר שאמק"ט. אפ"ה היה נטמא השפוד מחמת עצמו. מדהיה עם המת תחת אהל א' (כרמב"ם רפ"ו מטי"מ). ואי"ל דמיירי שאחר שהוציאו המת מהאהל קשרו השפוד תוך האהל. והרי גם אז עכ"פ צד הפנימי של האהל הוא אבי אבות (כפ"ז מ"ב) וא"כ השפוד המחובר בו. לא הו"ל ככלים שנגעו בכלים שנטמאו ממת. אלא גם השפוד שנתחבר לאהל נעשה אבי אבות הטומאה (ככלים פי"ט מ"ה). ליתא. דא"כ היכא ס"ד דר"ע דנימא שיהיה השפוד מתחשב. הרי כל טומאתו הוא רק מדמחובר להאהל. והו"ל השפוד כאהל עצמו. והראיה דהרי כשיפריש השפוד מהאהל יהיה רק אב. וכמפורש במשנה דכלים הנ"ל. י"ל דעכ"פ גם בל"ז מחמת התפשטות האהל ממעל להמת והשפוד נטמא השפוד. ולהכי שפיר חשיב ר"ע השפוד והאהל מן המנין:

וא"ת לתוס' נזיר שהבאנו בפנים (סי' ו') דכ"מ שנטמא ממת מטמא באהל. א"כ ק' לרבנן דהו"ל למחשב חמש וק' לר"ע דהו"ל למחשב ששה וכגון שהכניס שוב השפוד הנטמא תוך אהל אחר דהו"ל גם האהל השני אבי אבות ונגע אדם באהל השני. וכלי שוב באדם. ואדם בכלי. דאז רק האדם האחרון טטו"ע. והה' ראשונים לר"ע. וד' הראשונים לרבנן. דהיינו. אהל. שפוד. אהל. אדם. כלי. כולם טטו"ז. י"ל הרי כבר הוכחנו לעיל (סי' ג) דאף למ"ד דחרב כחלל גם לטמא באהל. עכ"פ מודו דאין האהל שהכניסוהו לתוכו או כלי שבתוך האהל נעשים אבי אבות. רק אב:

כך כתב אאמ"ו הגזצוק"ל. והן אמת שפשטות לשון התוס' (שבת יז"א ד"ה אמר) משמע להיפוך. דכתבו דאפי' יש ג' וד' בגדים נוגעין זב"ז. או אפי' מפסיק בין הנוגעין דבר שאמק"ט. והרי בכה"ג לא שייך טומאת חיבורין. אפ"ה גזרו בנשאן. וכן כתבנו לעיל (סי' א). אולם נ"ל דע"ר זצוק"ל ס"ל דע"כ מ"ש תוס' דטפי מב' אין בהן דין חיבורין.

היינו דאותן היתירים אין בהן דין חיבורים שיטמאו טו"ז. אבל עכ"פ יש בהן דין חיבורין עד אלף שיטמאו טו"ע. דאלת"ה אלא נימא דמג' ואילך טהור לגמרי קשה למה גזרו שיטמא טומאת שבעה האדם הנושא המרדעת על ב' בגדיו שלבוש בהן האדם הנושא. אע"ג דמצד הדין האדם ההוא טהור לגמרי. דאף שהוא בחיבורין עם עיקר הטומאה. עכ"פ הרי הוא רביעי דהמרדעת שהאהיל על הקבר הוא ראשון והבגד העליון שהמרדעת נגע בו הוא שני. והבגד שתחת העליון הוא שלישי. והרי האדם שלבשו הוא רביעי. ונמצא שמטעם זה אע"ג שיש שם חיבורין. אפ"ה מצד הדין היה האדם טהור לגמרי וכדאמרן דמג' ואילך אפי' חיבורין טהור. ואפ"ה גזרו שיהיה האדם הנושא המרדעת טטו"ז כשהמרדעת היקפו טפח והרי הוי ליה למגזר בשלא נגע המרדעת בהבגדים שלבוש. רק שבשעה שהאהיל המרדעת על הקבר. האהיל נמי על ב' בגדי הלובש. הול"ל שיהא ג"כ האדם שלובשן טטו"ז (עי' רמב"ם פי"ב מטו"מ ה"ה). אע"כ דדוקא כשנטמאו כל הנוגעים זב"ז עכ"פ טו"ע. והיינו בחיבורין אפי' עד אלף. אז רק בכה"ג גזרו שיהיה האדם התחתון שנשאן טטו"ז. אבל באין שם חיבורין. וכגון שהמרדע רק האהיל על האדם ובגדיו שמצד הדין כל הנאהלים תחת המרדע טהורים לגמרי לא גזרו על האדם מדהאהיל עליו המרדע. ודו"ק:

והא דנקט במשנתינו בגדים ולעיל בכל ד' המשניות נקט כלים. ה"ט דלעיל נקט כלים מדאיירי שלא בחיבורין (כסי' כ') וסתם כלים אינן בחיבורין באדם. אבל הכא דמיירי רישא בחיבורין נקט בגדים. שמסתמא האדם שנוגע בהזב לובשן בחיבורין. וכ"כ בסיפא נקט בגדים שנושאין הזב ולא נקט כלים שנושאין את הזב. משום דסתם כלים אינן ראויים למשכב ומושב. אבל בגדים הרי יושב עליהן בשעה שהוא לבוש בהן. דמה"ט נמי בגדי ע"ה טמאין מדרס (כחגיגה כב"ב):

וזהו כוונת הת"כ שהביא הר"ש והרא"ש הכא. דמגע כלים הראשונים לא נקרא חיבורין. דהרי כל המטמאין במשא מטמאין הכלים שנוגע בהן בשעה שנושא הטומאה. ועי' ב"ב (דט"ב) שכ' רש"י. דטומאת בגדים בכל מטמאי במשא היינו רק כשלובשן אבל אמ"ט בגדים וכלים שנוגע בהן. ורבעתוס' הרעימו על פי' זה. ע"ש. ועי' עוד מ"ש בס"ד (כלים פ"א סי' י"ד) בשם הרא"ש דכל המטמאין בגדים מטמאין גם בגדים חיצונים שלא נגעו אותן. כיון שלבוש בהן טמאין. וכ"ש בנגע בגדים וכלים:

ומ"ש הר"ב שהנושא הטומאה הוא ראשון. ר"ל לאחר שפירש מהטומאה. ואחמכ"ר אין זה מקוה לכאן דהרי בבא זו מיירי אפי' קודם שפירש. דאי לאחר שפירש. הו"ל להתנא לומר דאין הנושא זב מטמא אדם ובגדים שלובש או נוגע אז [אב"י ודברי רע"ב

הם מועתקים מרמב"ם. ול"מ נ"ל דכונת הרמב"ם והר"ב דכיון דאדם הנושא הזב בעיקורו הוא ראשון. אע"ג דקודם דפירש מטמא כלים. עכ"פ אדם לא מטמא]:

ועי' תוס' חולין (מב"ב ד"ה והא) שיש לעיין בזה. דהרי הוכיחו דמה שחי באדם חי נמי בבהמה וצ"ל לפ"ז דה"פ דאדם דאית ליה מזלא שאני. ר"ל שיש לו דעת לשמור א"ע כשיש לו נזק מעט. נשמר שלא תגדל הריעותא. ומיד מבקש תרופה. וכן אפשר לדחוק ולפרש סוגיא דשבת שם. דשם פירש"י מלאך. ולפיכך י"ל דכשאירע לאדם חולי המטרפת שא"א בו תרופה. כגון ניקב הלב וכדומה אדם ובהמה שוין:

ורתוי"ט הביא דברי הרמב"ם (ספ"ד מאה"ט הי"ד) שכתב שאף שעדיין מעורה בעור דינו כמת. ותמיהני מאד ארבינו הרמב"ם דמאי אריא שנשאר מעורה רק בעור. הרי אפי' בנשאר מדובק גם במיעוט בשר נמי. דהרי רבינו בעצמו פסק (ספ"א מטו"מ. ופ"ג משחיטה הי"ט) דבנשבר מפרקת ורק רוב בשר עמה הר"ז נבילה. ואפי' נדחק ונאמר דהא דנקט הרמב"ם מעורה בעור הוא לאו דוקא אלא ר"ל גם מיעוט בשר. ואע"ג דבש"ס (חולין ד"כ סע"ב) אין משמעות הלשון כך. דהרי מקשי. אי הכי עור נמי [יבדיל] ומשני. מדאינו בשחיטה אינו בהבדלה. והדר מקשי. אי הכי מיעוט בשר נמי וכו'. אלמא דחילוק גדול יש בין עור למיעוט בשר. ואין נכללין זה בכלל זה. אפ"ה י"ל דהרמב"ם לאו לדיוקא נקט עור. אלא אף הוא היה מתכוון שיהיה במשמעותו גם מיעוט בשר. עכ"פ קשה דהרי כפי הנראה מל' רבינו פסק בזה כריש לקיש (חולין כא"א) דס"ל דהותזו דקאמרה משנתינו היינו הותזו ממש והרי רב אסי פליג עליה. דקאמר כהבדלת עולת עוף ובעי מיני' ר' ירמיה התם כהבדלת עולת עוף לרבנן דמצרכי שיבדיל כל הב' סימנים. ולא פלגית עם ר"ל. או כהבדלת עולת העוף לר"א בר"ש דס"ל דסגי במבדיל רוב ב' הסימנים ופלגית עם ר"ל. והשיב לו רב אסי אנא כהבדלת עולת העוף לר"א בר"ש קאמינא ופלגינא אר"ל. וא"כ הרמב"ם דקאמר אפי' מעורה בעור. לא מיירי שנשאר מקצת הסימנים. ודאי כר"ל ס"ל דקאמר הותזו ממש. והיינו שנחלק מהגוף כל ב' הסימנים וכל המפרקת וכל הבשר המקיפו. ולא נשאר מעורה רק בהעור דלכ"ע אינו מעכב וכדאמרן. אולם הרי זה תמוה. דהרי הרמב"ם בב' מקומות הנ"ל פסק דבנשבר המפרקת ורוב בשר סגי. ואפי' נשאר מחובר בב' סימנים. ואי"ל דנשבר המפרקת דקאמר הרמב"ם היינו נמי ל"ד אלא שגם נתקו ונפסקו ב' הסימנים. ליתא. דא"כ ל"ל שנשבר המפרקת הרי בנפסק הגרגרת או ניקב הושט לחוד נבילה הוה לרמב"ם (כפ"ג משחיטה הי"ט) וכיון שכן ל"ל דקאמר הכא (בפ"ד מאה"ט הי"ד) אפי' נשאר מעורה בעור. הרי אפי' נשאר מעורה גם בסימנים נבילה הוה. גם אי"ל דרמב"ם (פ"ד מאה"ט הנ"ל) ס"ל דרק בשרץ קאמרינן דצריך שלא

ישאר מעורה רק בעור. משא"כ באדם דמטמא גם באהל אף שנשבר רק מפרקת ורוב בשר. ונשאר מעורה במיעוט בשר וב' הסימנים קיי"ל כשמואל (חולין כא"א) וכ"כ בבהמה סגי בהכי דלטמא במשא. וכזעירי (שם ד"כ ע"ב) ולהכי פסק בב' מקומות הנ"ל (בפ"א מטו"מ ובפ"ג משחיטה) באדם ובבהמה דסגי בתרווייהו בנשבר המפרקת ורוב בשר. אף שנשאר עדיין מעורה במיעוט בשר וב' הסימנים. אבל הן אמת שכך הוא דעת רש"י (חולין דכא"א) שכתב דמתניתין דהותזו ראשיהן רק בח' שרצים מיירי. אולם הרי כבר דחו שם רבעתו"ס דברים הללו בב' ידים. דשרץ מאן דכר שמיה בכל המשנה דהותזו ראשיהן. ובל"ז הרי זה פשוט דהותזו ראשיהן דנקט תנא הכא גם באדם דנקט לעיל מינה קאי. ואין חילוק כלל בין אדם לשאר בע"ח. דבכולן המפרקת ורוב בשר הו"ל כמת. וכיון דלהרמב"ם בב' המקומות קיי"ל כזעירי וכשמואל. א"כ ע"כ הותזו ראשיהן דקאמר תנא. היינו שנשבר מפרקת ורוב בשר. אע"ג שנשאר מעורה עדיין במיעוט בשר וב' סימנים. והיינו דלא כריש לקיש ודלא כרב אסי. ואפשר עוד דמ"ש הרמב"ם (בפ"ד מאה"ט) אף שנשאר הראש מעורה בעור הגוף. היינו אף שכל העור ג"כ שלם [אב"י כלומר מלבד מיעוט בשר ומיעוט ב' סימנים שנשארו קיים נשאר ג"כ כל העור שלם] וסמך א"ע אמ"ש (בפ"א מטו"מ ובפ"ג דשחיטה) דסגי בנשבר מפרקת ורוב בשר. אלא שיש לתמוה על רכ"מ. וגם על רתוי"ט שהביא גם הוא לשון רבינו. ולא העירו עליו דבר מכל זה:

וכבר ידוע דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד (כחולין קל"ז ב') דהרי בלשון תורה. שוק הניתן משלמים להכהן. הן ב' עצמות ארוכות של יד הבהמה (כחולין קלב"ב) וכן בכל דוכתא שנזכר שם שוק בקרא בין ביד או ברגל. משמעותו ב' העצמות העליונות שבכל א'. אבל הכא הרי מוכח שהשוק הוא רק העצם הארוך התחתון של רגל למטה מהברך והיינו לפי הסדר שמנה התנא כנגדו ביד. דביד העצם הקנה שסמוך לפיסת היד. נקרא קנה. והוא הוא הנקרא כאן ברגל בשם שוק. ומה שנקרא ביד בשם מרפק. הוא נקרא כאן בהרגל בשם ארכובה. והעצם הנקרא ביד בשם זרוע. והוא העצם הארוך שסמוך להגוף. הוא הנקרא כאן בהרגל בשם ירך. והעצם העליון שביד שדבוק בהגוף מאחוריו הוא נקרא כתף. הוא נקרא כאן ברגל. בשם קטלית. ואין חילוק בין היד להרגל בעצמות. אלא שביד אין עצמות בין פסת היד להקנה. וכאן בהרגל ישנם שם. ונקראים קרסל. וגם בזה משונה לשון המשנה מלשון תורה. דהרי לא מעדו קרסולי בלשון תורה. פי' רש"י דר"ל עקב. ולרד"ק שם ר"ל ברכים. והרי במשנתינו. ר"ל עצמות קטנים שהן בתוך הברך. ומצינו בזה שגם לשון הגמ' משונה מלשון המשנה. דבלשון הגמ' נקרא עצם התחתון של הרגל בשם ארכובה. והעצם האמצעי הסמוך להארכובה הנ"ל. נקרא בגמ'

בשם שוק. והעצם הארוך העליון שהוא למעלה ומחובר להשוק. נקרא בגמ' בשם קולית. והעצמות הקטנות שבין ארכובה הנ"ל להשוק נקראים בלשון גמרא ערקום (כחולין עו"א) אבל מקום חיבור עצם ב' בהשלישי. נקרא בלשון הגמ' בשם ערקוב (כבכורות פ"ו סי' פ"א):

וא"ת היאך פליגי במציאות. וכ"כ ק' דהרי חכמי אנאטאמי הסתפקו במנין העצמות שבאדם. שכתבו בזה"ל שכמדומה יש רנ"ב עצמות בגוף האדם. וי"ל דהא והא לא ק' כלל. דכפי הנראה הן מונין לעצמן כמה סחוסים. קנארפעל בל"א בכלל מנין העצמות. ואולם חכמי ישראל לא מנו בו אותן שאינן קשים כשאר עצמות וכדקאמר בש"ס (בכורות מה"א) מעשה בזונה אחת שנהרגה ושלקוה תלמידי ר' ישמעאל ולא מצאו בה רק רנ"ב עצמות. ומפרקינן דלמא אתמוחי אתמח. אלמא דהנימחין אינן בכלל המנין שמנו שם חכמים. עוי"ל מדידוע באנאטאמי שיש כמה עצמות שיש באמצעיתו סחוס קנארפעל. ולכן חז"ל מנו עצם כזה כגון א'. וחכמי אה"ע מנו ב' העצמות שבב' הקצוות לב' העצמות. תדע שכך הוא שהרי מגששים בחושך. ומודים בעצמן שהם כמסתפקין במנין העצמות אם הם רנ"ב. והיינו ודאי מדלא ידעו איך ימנו עצמות כאילו. ורק רבותינו אשר רוח ד' נוססה בהם החליטו המספר בבירור. ואמרו שהן רמ"ח. ובזה יתורץ נמי מה שחשבו כיום באנאטאמי כ"ה עצמות בראש. ורבותינו הודיעונו רק מספר ט' עצמות בראש. אולם גם זה מטעם הנ"ל. או מדמנו הסחוסים בכלל עצמות. משא"כ אנחנו. וכ"כ ראיתי שחכמי אנאטאמי מונין בשדרה כ"ט חוליות דהיינו ז' בצואר. וי"ב בהגב. וה' במתנים וה' בקצה התחתון של השדרה. שקראום שטייס קנאכען. והרי ללימוד שלנו מרבותינו. אין בכלל כולה רק כ"ו חוליות. דהיינו ח' בצואר. וי"ח בכל הגב. אלא שחכמי אנאטאמי בעצמן הודיעונו שה' התחתונים שבשדרה שמנו. רק בימי ילדות של אדם הם ה' במספר. אבל אח"כ כשיגדל הגוף יתקשו ד' מהה' הנ"ל יחד. ויהיו למקשה א' ועצם א'. נמצא שהן באמת כ"ו חוליות כפי לימודינו מרבותינו אשר רק מפיהם אנו חיין. ואין חילוק רק שחכמי אה"ע מנו את החוליא העליונה שבין הצואר לגב להגב. לכן אמרו שאין בצואר רק ז' חוליות. ואנחנו מנינוהו להצואר. לכן אמרנו שיש ה' בצואר ובין כך ובין כך דא ודא אחת היא. ואין בכלל אלא מה שבפרט. אולם תמהתי מאד שבמשנתינו לא נמנה רק י"א צלעות בכל צד. והרי עינינו ראו ולא זר שלא לבד בבהמה יש יותר מי"א צלעות וכדמוכח נמי מש"ס (חולין דנב"א) וגם ראיתי ובדקתי בעצמי בבהמה וראיתי שיש לה י"ג צלעות בכל צד ובאדם ראינו שיש לו י"ב צלעות בכל צד. וכך מנו בו גם חכמי הנתוח. וא"כ ק' מה נשתנה הצלע הי"ב שמזה ומזה שלא מנוהו רבותינו בכלל מנין עצמות האדם.

והנראה לנו מלבד שרבותינו כל רז לא אנס להם. ואין שכחה לפני כסא כבודם. דא"א לומר שח"ו שנו רבותינו ברואה. דהרי צלע זו אינה כקוטן מחט. דהרי גסה היא ודבר הנראה גם לעין כהה. על כרחך שב' הצלעות הקטנות העליונות שסמוכות להצואר. אינן מחוברים במיתרים בהחוליא שבגב. רק הם מקשה א' עם החוליא. שמהחוליא בעצמה בולטים צלע א' מזה וצלע א' מזה. ולכן מדכבר נמנה החוליא. א"א שנחשוב ג"כ ב' הצלעות שהן עמה מקשה א'. וימלא פי תהלת ד' על שזכר לקיים בזה דברי חז"ל חיים וקיימים. אבל אי"ל דהנך איברים שלא מנה התנא היינו מדאין בהן גיד. ולהכי לא מנה להו. מדאין בהן טומאה משום אבר. ליתא. דעכ"פ הו"ל למנותן. משום דגם בלי גיד יש בהן נ"מ לענין רוב מנין ורוב בנין. והרי כבר אמרנו דכל עיקר מנין זה שמונה התנא הוא רק להשמיענו כמה ואיזה הוא רוב מנין ורוב בנין דנקט להו באידך פירקא. דאי משום אבר הו"ל למנות נמי אברי בהמה ושרץ. אלא ע"כ דמשום אבר לא צריך להודיענו איזהו האבר שמטמא. דהרי נראה לעינים כל שיש לו בשר עצם וגיד. אבל רוב מנין ובנין ודאי צריך להודיענו:

פרק ב

כך הוכיח הש"ס (נזיר ד"נ ע"א) דאל"כ מדתני כזית בשר ואבר ממת. לא הוה צריך למתני שלם. ואי"ל דלא זו אף זו קתני כאורחא דתנא. דהיינו רק בב' ענינים נפרדים. ולא כי הכא דהוה בכלל מאתים מנה. ועוד הרי כבר כתבו תוס' (קידושין מא א) דבב' מלות סמוכים לא אמרינן הכי [ועי' כתובות (דל"א א') בתוס' שם. דביותר מב' מלות אמרינן לא זו אף זו]. מיהו ודאי צריך לאוקמא נמי למת דמשנתינו דמיירי שאין בו שדרה וגולגולת. וגם שאין בו רוב מנין ורוב בנין עצמותיו. אלא דהא פשיטא דבהכי מיירי מת דמתניתין. כמצוי בנפל שלא נתקשו אבריו עדיין. אלא רבותא קמ"ל דאף שאין בכל הגוף אפי' צורך חלק קטן של טומאה שבמת. דהיינו שאין בו בשר כזית. ורק עצם א' או ב' בלי גיד סד"א שאמ"ט באהל קמ"נ דאפ"ה מת קרינן ביה. ודינו כמת שלם:

כך פירשתי ע"ד רבעתו"ס (נזיר מט"ב ד"ה ועל חצי. ושם דנב"ב ד"ה ת"ש). ונראה לי ראיה לדבריהם מש"ס (נזיר דנ"ג ב) דמוקי לחצי קב שבנזיר דאקמח אקמוחי. ובזה יש לישב מ"ש התם (נזיר ד"נ ע"א) לא נצרכה אלא לר"מ ור"ב שאין בהן רובע. ופירש"י דבכה"ג אמ"ט באהל. ותמוה דהרי קמן משנה ערוכה דר"מ או ר"ב א"צ שיהיה רובע. ואי"ל דהא דקאמרה במתניתין דר"מ ור"ב א"צ רובע ואפ"ה מטמא באהל. היינו ביש רוב מנין וגם רוב בנין. והא דקאמר התם דר"מ ור"ב אמ"ט באהל רק ביש בהן רובע. היינו או

ר"מ או ר"ב. אבל מלבד שזה דוחק גדול לאוקמא שני המקומות. כל א' בגוונא אחריתא. מלבד זה. כל רבותינו והרמב"ם בכללם לא פירשו כן. אלא בין רוב מנין או ר"ב אפי' אין בהן רובע מטמא באהל. וכן מבואר נמי בתוספתא דמכילתין (פ"ג). אולם לפי דברינו הנ"ל יתישב שפיר. דהא דקאמר הכא דר"מ או ר"ב א"צ רובע היינו כשהעצמות שלימות. והא דקאמר התם דר"מ או ר"ב אמ"ט באהל עד שיהיה בהן רובע. היינו בנשבר קצת מכל עצם. אז אמ"ט באהל עד שיהיה בהן רובע. ואפ"ה נזיר מגלח עליו. וכן כ' רבעתוס' (נזיר מט"ב ד"ה ועל חצי קב. ושם דנב"ב ד"ה ת"ש): אמנם הרמב"ם (פ"ב מטו"מ) ומהר"ב הכא. נראה דהא דקאמר תנא הכא דצריך רובע היינו באין כאן ר"ב או ר"מ ממש. אלא קצת עצמות מר"מ וקצת מר"ב. וכפי הנראה מצריך הרמב"ם שיהיה מזה או מזה לכה"פ ב' עצמות שמחזיקין רובע (עי' הרמב"ם פ"ב מטו"מ ה"י). ואילה"ק למה הזכיר התנא גבי רובע התנאי מרוב מנין ור"ב. והרי א"צ רוב כלל. וטפי הול"ל ורובע עצמות. נ"ל דה"ק בין מר"מ או ר"ב צריך שיהיה עכ"פ ב' עצמות שמחזיקין רובע. דמיעוט עצמות שנים. ולא תימא דא' מהגדולים שבר"ב הוא חשוב טפי מב' מהקטנים שבר"מ. א"נ אתא לאפוקי כששני העצמות שמחזיקין רובע. יהיה א' מהגדולים וא' מהקטנים. והרי לשמאי (עדיות פ"א מ"ז) סגי בעצם א' שמחזיק רובע. להכי קאמר תנא רובע עצמות מרוב מנין או ר"ב. דבין מזה או מזה צריך שיהיו לכה"פ ב' מהן מחזיקין רובע. ואע"ג דא' מהגדולים וא' מהקטנים כ"ש הוא מב' קטנים. והרי רק בעצם א' שמחזיק רובע פליגנן התם אשמאי. י"ל כך היא הלממ"ס שיהיו ב' עצמות ממין א' דוקא. א"נ י"ל דלהכי נקט תנא מר"מ ור"ב. לאפוקי מדעת ב"ש התם בעדיות. דס"ל דסגי בשיש רובע קב עצמות אף מב' מתים. להכי תנא מר"מ או ר"ב. והיינו על כרחך מבנין גוף א':

וא"ת מ"ש אפר שרוף מרקב.ומ"ש שנעשה הגוף אפר ע"י רקבון או ע"י שריפה. וגם לר"א ק'. דהרי רקב חמור מעצמות. דעצמות שיעור טומאתן ו' ביצים. ורקב שיעורו מלוא חפניו. ולחזקיה רק מלוא פיסת היד (כנזיר ד"נ ע"ב) ולמה משער הכא ר"א אפר שרוף כשיעור טומאת עצמות ומיקל בו טפי מברקב. והרי טפי דמי אפר לרקב מדדמי לעצמות. וי"ל שאני רקב. ששלטה בו כח המיתה טפי בעצמות. להכי גם שיעורו חמור טפי מבעצמות. משא"כ אפר שרוף. לא כח המיתה עשתו אפר. להכי לר"א שיעורו כבעצמות. ולרבנן מדנשתנה על ידי כח אחר שאינו מהמיתה הו"ל כבריה חדשה לעיל דטהור. והרי בנתיבש המת מאד ונטחן לקמח ג"כ טהור. מדנשתנה ע"י כח אחר (כנדה נה"א):

והא דלא נקט עפר קברות סמוך לתרווד רקב דלעיל. כדנקט רביעית דם ודם תבוסה בהדי הדדי והרי בתרווייהו הוא רק גזירה הא אטו הא. ה"ט משום דבעי למתני בעפר קברות ור"ש מטהר. ואי הוה תני להו בהדי הדדי. הו"א דגם ברקב בלי תערובות מטהר ר"ש מדהו"ל עפרא בעלמא. כדשרינן כה"ג מה"ט גבי איסור בביצת טריפה (תמורה דלא"א) דכי מסרח עפרא בעלמא הוא ושרי. ה"נ י"ל דכדהוה עפרא בעלמא פרחה ממנו טומאתו. והר"ב כאן פי' שעפר קברות היינו עפר שנתערב בו ליחה ודם של המת. והנה נמשך בזה אחר הרמב"ם כאן ובחיבורו (פ"ג ה"ח) אבל רבינו הר"ב כתב בסוף דבריו דמיירי בנקבר ערום וכו' ובמחכ"ר אחז החבל בב' ראשין דאם גם נקבר ערום. הרי בפירוש כתב דנתערב הדם והליחה בעפר. ותו ל"ל שנקבר ערום. הרי בליחה והדם שזב מהמת ודאי לא נתערב הכסות והרסיסין מארון העץ. ומה לי שמעורב הדם והליחה עם עפר הארץ. או עם עפר רקבון העץ והכסות. וגם רבינו רש"י (נדה כז"ב) פי' דעפר קברות היינו בלא נקבר ערום. ותמוה בין לרש"י ובין להר"ב. דא"כ איך אפשר לשער כמה עפר מעורב בהרקב. שמא נתערב בו יותר מוהעוד דטייפינן ליה אשעורי. ותו היכי קאמר התם לר"ש סופו כתחלתו. והרי גם בתחלתו מטמאי רבנן אף שיש תערובות. והן אמת דסוגיא דנזיר (דס"ה א) דקאמר דהמוצא מת מושכב. נוטלו ותבוסתו דהיינו כל עפר תחוח וג' אצבעות מקרקע בתולה שתחת התחוח מתחת המת. ורבעתו"ס הביאו שם בשם הירושלמי. שהוא מחשש מוהל בשר המת שזב מתחתיו עכ"ל. ואילה"ק על זה. דהרי אמרינן (בחולין פז"ב דכל משקין היוצאין מהמת טהורין. נ"ל דהיינו רק רוקו ודמעת עינו וחלב אשה וכדומה. וכמ"ש רש"י התם אבל מוהל הבשר. הרי נצל טמא וכריש פרקן. וזהו לפע"ד סברת הר"ב דתבוסה דהתם היינו עפר קברות דהכא. אבל לפע"ד עני בדעת כמוני א"א לומר כן. וכמש"ל. רק דהתם לא לבד לענין טהרת המקום קאמר אלא משום דאף דכשמצא המת מותר לפנותו. עכ"פ זכה המת במעט העפר התחוח שתחתיו מפני מוהלו המעורב בו. לפיכך נוטלו ומפנהו עם עפר התחוח ההוא למקום אחר לכשירצה להשתמש במקום הזה. אבל שיהיה העפר התחוח ההוא שמעורב בו הליחה מטמא במגע משא ואהל לא שמענו. וכן מוכח מהראיה שמביא הש"ס (נזיר סה"א) מקרא דונשאתני ממצרים וגו'. והרי שם לא מחשש טומאה קאמר הכי:

וסדר משנה א' וב' הוא כך. מתחלה יזכיר כללות כל הטומאות. דהיינו. המת והדר נקט. בשרו. וכל מה שנתהווה ממנו. ואח"כ נקט. עצמותיו. וכן אופן חלק העצמות שיטמאו. והדר נקט. הדם. וכל אופן ממנו שיטמא. והדר נקט כל בריה חדשה. שיתהווה ממת.

כרימה ואפר שרוף. ובסוף הכל נקט. כשנתערב ריקוב המת בגוף אחר. ואעפ"כ יטמא. כעפר קברות:

ונ"ל דאע"ג שהביא הר"ש הכא פלוגתא שבתוספתא דדוקא לר"ש צריך כברייתה. משא"כ לחכמים. והרי רבים פליגי עליה. ואפ"ה פסק הרמב"ם כר"ש. ה"ט משום דלקמן (ספי"ג) קיימי רבנן בשטתיה דר"ש. ש"מ דרבנן דתוספתא היינו ר"מ דספי"ג. אבל אילה"ק לרבנן דר"ש. מ"ש ממלא תרווד רקב שגבלו במים דאינו חיבור (וכמשנה ב'). נ"ל התם אפר לאו בר גיבול הוא. מדאינו נגבול יחד. משא"כ הכא עפר ודאי בר גיבול הוא (כשבת י"ח א'). עוי"ל דלרבנן דוקא גוש חו"ל דעיקר טומאתו מחשש עצם כשעורה להכי גם בגוש שלא כברייתו יש לחוש כן. משא"כ בתרווד רקב. הרי חיבורי אדם אינו חיבור:

והא דנקט (שבת דט"ו ב') שגזרו על אוירה. ולא קאמר שגזרו על המאהיל על קרקעה. לאו למימרא דאפי' בהיה מפסיק בין האדם להקרקע אהל. אע"ג דאז אינו מאהיל על קרקעה נמי יטמא דליתא. דבאמת לא גזרו רק בלא היה הפסק אהל. דלא גרע קרקע חו"ל ממת ממש. ואע"ג דהנכנס לחו"ל בשידה תיבה ומגדל טמא (כגיטין ד"ח ע"ב) התם אין אהל מפסיק דקיי"ל אהל זרוק לא שמיה אהל. אלא להכי נקט אוירה. דאי הוה נקט אהל. סד"א דאפי' הכניס לחו"ל ידו או רגלו נטמא כולו כבמת. להכי קאמר שנכנס לאוירה. לאשמעינן דדוקא כשנכנס לשם ראשו ורובו גזרו בו טומאה (ועי' רמל"מ פי"א מטו"מ בד"ה ודע השלישי):

וא"ת פשיטא. דהרי לא גרעי מעצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא. נ"ל דכשעורה קמ"ל חומרא אף שהוא רק מועט. ובאברי מת וחי. ושדרה וגולגולת קמ"ל קולא. דאף גדולים ביותר. כל שאין בהן רובע אמ"ט באהל. ותמוה עכ"פ למה לא תני נמי הכא אותן עצמות שיתירים באשה מבאיש שג"כ מטמאין רק במגע ומשא ולא באהל (כפ"א סי' נ"ט) וליכא למימר דתנא ושייר. דמה שייר דהאי שייר. וצ"ל דמדשייר ברישא שאבד בה קבר. שמטמא גם באהל וכמ"ש בסי' כ"ח. על כרחך דחשיב לכולה הך מתניתין כחדא בבא. ולבני הגאון מוה' ברוך יצחק שליט"א שייר נמי מת עובד כוכבים דמטמא במגע ומשא ולא באהל:

וא"ת הרי בלתי ספק הכלי ההוא דק ומחודד כדי לפתוח בו מכה. וא"כ יהיה מקולי ב"ש וחומרי ב"ה. דהרי לב"ה רחבו כסלע. ולמה לא תני לה בעדיות (רפ"ד). י"ל דכלי ההוא רחב למעלה במקום אחיזה קצת טפי מרוחב שליש טפח. ובאותו צד משערי ב"ש. א"נ נ"ל דמדקאמרו ב"ה כדי שינטל מחי וימות מוכח דכד אתשיל ביה מדרשא לענין טריפה

איתשל דהו"ל ב"ש לחומרא (כחולין נ"ב ב') אף דבשדרה ע"כ צ"ל איפכא דכד איתשל בי מדרשא לענין טומאה אתשיל:

והא דנקט פלוגתייהו אליבא דב"ש דבמקום ב"ה אינה משנה (כביצה י"א ב'). י"ל מדמשמע בש"ס (בכורות ל"ח א') דאין בין ב"ש לב"ה רק משהו. ולפיכך מדשיעור ב"ה אין מבורר כל כך כשיעורא דב"ש. להכי מפרשי רבנן שיעור המבורר דנקטי ב"ש. וממילא נדע דשיעורא דב"ה הוא מעט פחות מזה [רב"א]:

וכן מוכח ברור מהרמב"ם (פ"ו מטו"מ ה"ד). וא"כ לכאורה הכא לא מיירי בהיה הגולל של אבן או של שאר דבר שאין מקבל טומאה כלל. דהנך כשפירשו מעל גבי המת טהורים (כרמב"ם שם) ואי בשהאהיל עליהן בעודן על המת תיפוק ליה משום מאהיל על חלול הקבר בשעה שהמת בתוכו. ואי בשמאהיל על חלק הגולל מה שמתפשט ממנו חוץ להקבר. הרי חלק ההוא אמ"ט משום גולל (כפט"ו מ"ח). ותו הרי מוכח מהרמב"ם (פ"ב מטו"מ הט"ו) דגם בכלי אבנים שייך גולל ודופק. וכן מוכח נמי מלקמן (פט"ו מ"ט). אלא צ"ל דמיירי שהאהיל האדם על הגולל במה שיש ממנו נגד כותלי הקבר. וכך כ' תוס' סוכה (כג"א ד"ה ולא) וכך כתב רכ"מ (פ"ו מטו"מ ה"ו) ונ"ל דמיירי שהמת קבור בקרקע ממש בלי ארון. דאל"כ תיפוק ליה מדמאהיל על הדופק שבארון שתחת הגולל. וא"ת עכ"פ לרש"י ורמב"ם דס"ל דגם כשפירש הגולל מהקבר. מטמא. ק' מתוספתא (פ"ג דאהלות) דאמרינן ב' אבנים שעשאן גולל לקבר. המאהיל על כל א' טמא. ניטל א' מהן שהיה רחב ד"ט כדי הוצאת המת. המאהיל על שנייה טהור. והן אמת דעל כרחך צריך לאוקמא שהאהיל על השנייה במקום שהיא על כותלי הקבר. דאי על מה שממנה על חלל הקבר בעצמו. הרי בל"ז נטמא מדהאהיל על הקבר. וכמ"ש לעיל. עכ"פ ק' וכי עדיף חלק ההוא שמהגולל בעודו על הקבר. מאילו ניטל לגמרי מהקבר גולל שהוא מדבר המק"ט. שגם לאחר שפירש מטמא משום גולל. נ"ל דהתם מדהן ב' אבנים. והרי אבן מצ"ע אמק"ט. רק מדהן גולל. ולהכי רק בעודן מונחים על הקבר. אז הנחתן שם מצרפן לטמא משום גולל. אבל כשניטל א' מהן. פרח ממנו טומאה. מדהוא רק חצי גולל. ולפיכך גם השני שנשאר על הקבר. פרח ממנו טומאה הראשונה. דהרי משום הנחתו דהשתא אמק"ט מדיש להקבר פתח כדי הוצאת המת. להכי כפירש מעל הקבר דמי ואמק"ט. וכך צ"ל גם לגירס' הר"ש הכא בתוספתא שהביא דגרס. שניהן טהורין. אמנם להרא"ש ורב"א הכא. וכ"כ לתוס' (סוכה דג"א וגם בשאר דוכתי). גולל אמ"ט רק בעוד המת תחתיו. רק דלהרא"ש מיירי הכא שיש להקבר פתח מן הצד. דאז אמ"ט משום מאהיל על הקבר ולתוס' מיירי הכא שמאהיל על הגולל שלא כנגד חלול הקבר

רק על מה שיש ממנו נגד כותלי הקבר וכמש"ל. ולרב"א גולל דמטמא. באהל. באמת בכדי נקטיה. ורק במגע מטמא גם לאחר שהוסר מהקבר:

וא"ת פשיטא. ותו היאך פליג ת"ק. ונ"ל לפי מ"ש הרמב"ם דטומאת רקב הוא מד"ס לפ"ז ת"ק ס"ל דכיון דלא ודאי הסיט הרקב שתחתיו להכי הו"ל ספיקא דרבנן. ור' יהושע ס"ל מדהו"ל ספק הרגיל תלינן במצוי בין להקל בין להחמיר (כיו"ד ל"ב ס"ז ורק דלחכמים. לא גזרו רק בודאי ולא בספק. ואפי' במצוי:

והא דבש"ס (נדה דכה"א) אמרינן דתחלת יצירתו כרשון. והיינו כחגב [ועי' רש"י ותוס' שם] וכן כולה סוגיא דהתם משמע שתחלת יצירתו הוא קטן יותר ויותר מכזית. נ"ל דיצירתו דהכא היינו כשנגמר כל צורתו עם כל חתוך אבריו. משא"כ התם היינו בסוף מ' יום:

וא"ת בשלמא רביעית דם ורובע עצמות. שפיר נקט מב' מתים. הא ממת א' גם לרבנן טמא. ושדרה וגולגולת נמי. אי נימא דשניהן בעינן. ודאי כששניהן ממת א'. אפי' אינן מחוברין יחד ודאי לכ"ע טמאין. ואפי' נימא דסגי בהו או או [כרמב"ם פ"א מטו"מ. וערכ"מ שם] אפ"ה י"ל שכשיש מכל א' ב' חלקים. והן שניהן ממת א'. כיון דלא חסר משהו מכל חלק. ג"כ לכ"ע טמאין. הא כזית בשר אפי' מב' מתים. מטמא גם במגע כשנגע בב' החלקים יחד (כרמב"ם פ"ד מטו"מ ה"ה) דלא קיי"ל כר"ש (בתוספתא פ"ד) דס"ל דאמ"ט במגע. אלא אמה"ח או אבר ממת דנקט תנא. מה אריא מב' גופים. אפי' מגוף א' נמי. דכיון שאין העצם שלם. או מדאין בו בשרו דבוק עד כדי להעלות ארוכה. הא אמרינן במשנה ה' דאמ"ט. י"ל דאין ה"נ. רק נקט רבותא אליבא דר"ע דאפי' כשהן מב' גופים מטמא. וכ"ש התם:

ואני עני וכואב ישועתך אלקים תשגבני להבין דברי הרמב"ם אלו. דהרי בש"ס (חולין קכד"ב) אמרינן דר"ע כרבנן דר' דוסא דריש פרקן דלקמן ס"ל דמגע ומגע מצטרף. וכן פסק הרמב"ם בעצמו (פ"ד מטו"מ ה"ה והי"ד) וא"כ ק' מ"ש ב' חצאי זיתים דמגען מצטרף. ומ"ש ב' חצאי עצם כשעורה דאין מגען מצטרף. ואפשר דלעולם הרמב"ם ס"ל דאהל מגע ומשא. כל שהוא משם א' מצטרף וכרבנן (פ"ג מ"א ורמב"ם פ"ד מטו"מ הי"ד) ולפיכך ב' חצאי זיתים ממת מצטרפין גם למגע. ורק עצם כשעורה שנחלק שאני. מדנמסר לנו בהללמ"ס (כנזיר נז"א) בלשון עצם כשעורה. ולא בלשון עצמות כשעורה. כדברי ריב"נ דמטהר לגמרי מה"ט רק דאנן ס"ל דלהכי נמסר לנו בלשון עצם. ולא בלשון עצמות. משום דאין מצטרף בו מגע ומגע. והיינו משום דמסתבר דרק צירוף מגע אתא למעוטי. ודו"ק:

כך כתב הר"ש והרא"ש והר"ב. אמנם הרמב"ם (בפ"ד מטו"מ ה"ד) כתב דמטמא באהל. ומזה דייק בתוס' חדשים דס"ל להרמב"ם דאמ"ט במגע ובמשא: ובמחכת"ר א"א לומר כן. דוכי גרע מעצם כשעורה שנחלק. דכ' הרמב"ם בעצמו באותה הלכה לעיל מינה דמטמא עכ"פ במשא. אע"כ שחסר בדברי הרמב"ם מלת גם וכצ"ל מטמא גם באהל. ול"מ מוכח כדעת הר"ש דגם למגע מצטרפי. דהרי קיי"ל כרבנן ר"פ דלקמן דגם מגע ומגע מצטרף. ועד כאן לא יהבינן ליה להרמב"ם דס"ל דאין מגע ומגע מצטרף והיינו רק בעצם כשעורה שנחלקה ומשום סברת ר' יוחנן בן נורי. מדלא קבלנו בלשון עצמות כשעורה. אבל ברובע קב עצמות שנמסר לנו בלשון רבים בהללמ"ס. י"ל דבהא גם ר' יוחנן בן נורי מודה דמצטרף לכל מילי:

פרק ג

והנה רש"י חולין (קכד"ב) כתב. דלהכי לר"ד אין אהל ואהל מצטרף. משום דבמקום שמאהיל על חלק זה. אינו מאהיל על חלק האחר: ולכאורה משמע מלשון זה דדוקא במונחים ב' חצאי הזיתים זה אצל זה. הא במונחים זה על זה. מודה ר"ד דמצטרף. דהרי בכה"ג המקום שבאהל שמאהיל על חצי זית זה מאהיל גם על חצי זית האחר. אבל באמת א"א לומר כן. דוכי ס"ד דר"ד פליג אתרווד רקב ורובע עצמות. דמדהן גופין מחולקין. והמקים שבאהל שמאהיל על גוף זה אינו מאהיל על גוף האחר. אמ"צ. ותו הרי במתניתין דלקמן קאמרינן דגם במגע ומשא ס' ל לר"ד דאמ"צ. והרי גבי משא ודאי ליכא האי סברא דהרי הכא אדם א' נושא הכל. וכח א' נושא הב' חצאי הזיתים. ואפ"ה ס"ל דאמ"צ. אלא ודאי לאו דוקא כ' רש"י כן. רק שכשאין השיעור יחד כפי המקובל אמ"צ. ולפיכך גם במונחים זה על זה אמ"צ:

ומה שהקשה הר"ש דל"ל להש"ס התם לדייק לדברי ר' דוסא ברישא. דכמו דס"ל באהל דאמ"צ. ה"נ ס"ל במגע ול"ל כולי האי והרי בפירוש קאמר ר"ד בסיפא במגע נבילה דאמ"צ. נלפענ"ד דהך כיצד לאו פלוגתייהו דר"ד ורבנן גופייהו ניהו. דלאו אינהו קאמרי הכא בפירוש. אלא פלוגתייהו דת"ק ור"מ ניהו. דמר מפרש הכי פלוגתייהו דר"ד ורבנן ומר מפרש לה בגוונא אחריתא. ואשכחנא דוגמתו הרבה בש"ס דקאמרי הך מלתא דפלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא. ולפיכך שפיר קאמר בגמ' טעמא דת"ק דס"ל דלר"ד גם מגע אמ"צ היינו משום דמדמי לה לאהל דאמ"צ:

כך נ"ל לפי שיטת רבותינו ז"ל. שכתבו דסיפא מיירי באינה רצוצה. אולם ראו נא כי אורו עיני מדברי רבינו רב"א זצוק"ל. ואם כי אין דבריו דברי. עכ"פ הוא ז"ל בידו הגדולה פתח

לי שער אור דמצינן שפיר למימר דסיפא נמי מיירי בדוגמא דרישא בטומאה רצוצה. ואפ"ה אינה מצטרפת למגע. ומשום דכל טומאה רצוצה דאמרינן דהוה כמגע. ה"ט. משום דכשהטומאה רצוצה תחת האדם. או כשהאדם רצוץ תחת הטומאה. הו"ל כאילו הטומאה עולה ויורדת היא עם האדם. ונוגעת בו. ולהכי שפיר מחשב כמגע להצטרף למגע ממש. אבל כשדבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. אפי' אם יהיה הטומאה והאדם רצוצים תחת הדף המאהיל עליהן. יהיו נחשבים רק כאילו שניהן נוגעין בהדף המאהיל על שניהן. אבל עכ"פ הרי לא נגעה הטומאה בהאדם. ואיך יצטרף עם המגע שנגע אז האדם בחצי זית האחר. כך נ"ל לפי דברי רבינו אף שלא פי' כן ממש. גם לא הזכיר ענין רציצה בכל המשנה. והרי בהכי ודאי מיירי רישא. וכדאוקימנא לה בש"ס (חולין קכה"ב) וגם הרמב"ם (ספ"ד מטו"מ) לא הביא דטומאה רצוצה מצטרף למגע. ולא זכיתי לידע למה. וצ"ע. רק דק"ל דכיון דאוקימנא למאהיל דסיפא דנמי בטומאה רצוצה מיירי. א"כ מה אריא שמאהיל דבר אחד עליו ועל חצי זית. אפי' היה כזית שלם תחת הדף לא היה נטמא עי"ז האדם שאצבעו תחת הדף דהטומאה רק בוקעת ועולה כנגדה למעלה ולמטה. ואינה מתפשטת למן הצד כלל. ומה קמ"ל דאינו מצטרף. וגם הכי בכי הא יאמר ר"מ דחכמים מטמאין:

וא"ת עכ"פ בהאהיל על כחצי זית. ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. למה יהיה טהור. הא אהל ואהל חד שמא הוא. י"ל דמיירי דא' האהלים היה רצוץ. והשני לא היה רצוץ. ולהכי הו"ל כמגע ואהל דאמ"צ: אמנם לפי דברי רבינו רב"א הנ"ל. גם פה הרחיב ד' לנו וא"צ לדחוק כלל. דאפי' מיירי הכא בששני אהלים רצוצים ככל אהלים דלעיל. אפ"ה האהל שהוא ע"י הדף לא מחשב רק כאילו נגע בהדף. ולא כאילו נגע בהטומאה. ואיך יצטרף למה שהאהיל גופו על טומאה רצוצה דהו"ל כנגע ממש בהטומאה:

ולרב"א הנ"ל דסיפא נמי בטומאה רצוצה מיירי. י"ל דס"ל לר"מ דהא דטומאה רצוצה אינה מתפשטת לצדדים. היינו ברצוצה מכל הצדדים סביב. אבל בשיש רק מעט רווח אויר מפסיק בין הטומאה להטהרה הו"ל כאילו רווח אויר ההוא שהטומאה רצוצה בתוכה רק למעלה ולמטה. כמליא טומאה. ומתפשטת הטומאה בכל הרווח להצדדים והו"ל שפיר כאילו נגעה הטומאה בהטהרה:

ורתוי"ט כתב דזה הכלל דברי ת"ק היא. וכן מוכח מדבריו בשם מהר"מ בד"ה הכל טמא שכ' שהוא דברי ת"ק. ולהרא"ש סיומא מלתא דר' מאיר היא כולה. ול"מ נ"ל דהך זה הכלל ד"ה היא לכל מר כדאית ליה. דלת"ק מגע אמצ"ט לאהל שאינו רצוץ. מדמחשב ב' שמות. ולר"מ גם מגע מחשב כשם א' עם האהל. דאהל כמליא טומאה דמי ומגע

הוה. וכ"ש לרב"א הנ"ל דר"מ נמי רק ברצוץ קאמר דמצטרף למגע. שניהן שם א' הוא. דמחשבו כמגע ומגע. ורק מגע ואהל שאינו רצוץ אמ"צ לר"מ:

אמנם נ"ל דבהתברר לאחר כביסה שהיה בהבגד רביעית שסופו לצאת. דאמרינן שהבגד טמא. היינו אפי' נתייבש הדם בהבגד. אפ"ה כל דבר שנגע בהבגד אף בשעה שנתייבש בתוכו הדם טמא. דאע"ג דבש"ס (נדה רפ"ז) קא חשיב כמה דברים שמטמאין יבישין כלחין. ולא חשיב בינייהו דם המת. אפ"ה לא גרע דם המת מבשר המת. דאף כשנתייבש. אף שאינו יכול להשרות לכמות שהיה דינו עכ"פ כרקב שמטמא במשא ואהל (כנדה נו"א).וא"כ הכא נמי אף שא"א להוציא הדם בעינו כמו שהיה. אפ"ה מטמא במגע ובמשא ואהל. אף שיש לחלק קצת. דהתם הבשר בעין מחובר לגוש א' משא"כ הכא הדם מובלע ובחוטין נפרדים. כבר ישבנו זה בס"ד בפנים. אמנם ק"ל לדעת הראב"ד ספ"ד מטו"מ) שכ'. דדם דכתיב ביה נפש לשון יחיד. צריך שיהיה הרביעית מחובר. וקשה דהרי קמן דאפי' היכא שהרביעית מפוזר בין חוטי הבגד או בין טפות המים. ג"כ מצטרף ומטמא. ואע"ג שהחוטין ארוגין ומחוברין יחד. הרי חיבורי אדם אינו חיבור (כרמב"ם פ"ד מטו"מ ה"ט) וכי עדיף הכא מקטפרס (לקמן מ"ג) ואף שיש לחלק קצת. עכ"פ ק' להר"ב (לעיל פ"א מ"א. ולקמן פי"א מ"ה) שכ' שכל כלי שנטמא במת מטמא באהל משמע אפי' בגד. וק' א"כ אמאי אמרינן הכא דכשלא יצא רביעית דם. אז הבית שהכניסו הבגד הזה טהור ואמאי נהי דלא דיינינן להבית כאילו הכניסו לתוכו רביעית דם. עכ"פ נטמאהו מדהכניסו לתוכו בגד שנטמא מהרביעית דם. קודם שנתיבש. ואי"ל דמתניתין לא קאי אהבית רק על הבגד. וכן משמע לישנא דקאמר טהורה בלשון נקיבה משמע דהכסות טהורה. והרי הכסות בין כך ובין כך נשאר בטומאתו. ונדחקו רבותינו הרבה לישב קושיתינו הנ"ל להר"ב. וכתבו דמשנתינו מיירי שנבלע רביעית הדם בהבגד לחצאין. דהיינו משנתייבש חצי רביעית הראשון. נבלע בו החצי האחרון. דאז לא נטמא הבגד אם לא יצא ע"י סחיטה רביעית דם. וכמ"ש רבינו תוי"ט בשם מוה' וואלף ווירמז ז"ל. ולי היה נראה דא"צ לדחוק כן. אלא דמיירי שהזה על הכסות וטבלו קודם שהכניסו להבית. ולהכי כשמתכבס ואינו יוצא רביעית טהור הכסות לגמרי. משא"כ כשאפשר להוציא רביעית דם. אף שטבלו נשאר בטומאתו. דהרי זה כטובל ושרץ בידו. ואע"ג דבשעת טבילה היה נבלע. כיון דנראה מבחוץ לא מחשב בו טומאה בלוע (כסוף מקואות). ואע"ג דבל"ז לא הועילה הטבילה להבגד. דהרי הדם חוצץ בהבגד (כזבחים צ"ח ב') ואפי' כשטבלו והדם לח חוצץ (כיו"ד ש"ך קצ"ח סק"כ) היינו ממשות דם. אבל הכא שכבר נבלע בהכסות. ולא נשאר בו רק חזותא. כל צבע אינו חוצץ (כיו"ד

קצ"ח סי"ז). אלא דק"ל בין לתרוצא דמוה' וואלף ז"ל. בין לתירוצינו הנ"ל. דא"כ לפלוג ולתני בדידה דאפי' אם מתכבס. ואינו מוציא רביעית. עכ"פ כשבלע הרביעית בפ"א. ולא הטבילו קודם שהכניסו. הרי הבגד מטמא באהל. מדכבר נטמא. ואת"ל דבעי תנא לחלק בין אידך דידה. דהיינו בבלע הרביעית לחצאין עצמו. או בטבל גופה. דבמוציא רביעית בכביסה. אפ"ה מטמא. ליתא דזה אינו רבותא כלל. דפשיטא שכשהרביעית בתוכו. אע"ג שטבלו לא מהני ליה טבילה. וכל זה ק' נמי לתירוץ מהר"ו וועמזע ז"ל. וי"ל דלהר"ב מוקמינן למשנתינו בדם תבוסה. דטמא רק מדרבנן (כב"ק דקא"ב) ולהכי הקילו גבי'. דנימא דמתבטל אגב הבגד (ועי' בהר"ש):

והקשה הראב"ד (פ"ד מטו"מ) כיון דאשבורן מטמא וקטפרס מטהר. מ"ש דנקט תנא נמי אסקופה אפי' בתוך הבית נמי. ואני בעניי לא זכיתי להבין דברי רבינו אלו. דאי בתוך הבית. אפי' היה הרביעית חלוק ממש. הבית מצרפן ומחשב כמחובר ונטמא הבית. וכדכלילינן בריש פרקן. כל המטמאין באהל שנחלקו וכו'. ואת"ל דם שאני דכתיב ביה נפש. להכי צריך שיהי' מחובר ממש יחד ולא מהני ליה צירוף בית. וכמ"ש הראב"ד בעצמו שם בסוף דבריו. עכ"פ ק' דא"כ למה צריך תנא לומר והאהיל על מקצתו. הרי אפי' האהיל על כולו. עכ"פ כיון דנשפך. קטפרס אינו חיבור. והרי בדם קאמרת שאינו מטמא רק כשמחובר כל השיעור. וי"ל דעל מקצתו דברישא. רק לרבותא דסיפא נקטיה. דבאשבורן אפי' האהיל על מקצתו נטמא. אמנם מלבד שזה דוחק לומר כן. הרי גם כבר הוכחנו לעיל סי' י"ט דלא כרבינו הראב"ד. ואעפ"כ יש להקשות קו' הראב"ד באופן אחר. דל"ל כלל אסקופה דנקט. מ"ש אסקופה. או בנשפך באויר במדרון. על זה היה נראה לומר דתנא בעי למנקט בכולה גוונא. בין שהטהור בעצמו מאהיל על הטומאה. ובין שדבר אחר מאהיל על הטהור ועל הטומאה. וכאסקופה. בכל גוונא אשבורן מטמא וקטפרס מטהר. ורב"א תירץ דתנא אסקופה לאפוקי מזקנים הראשונים שבתוספתא. שאמרו בנשפך על האסקופה מהקטפרס ולפנים הבית טמא. ור"ל אם האסקופה משופע לצד פנים נטמא הבית מדסוף טומאה לירד לשם. עוד נ"ל דנקט אסקופה משום סיפא. דכשהיה הדם באשבורן. אף שהאשבורן הוא על האסקופה ששולי הגומא משופעים לצד חוץ. נמצא שסוף הדם לזוב לחוץ. או כשקרש הדם. אף שמונח על אסקופה המשופעת. וסופו ליפול לחוץ. אפ"ה מאהיל הבית על מקצתו הבית טמא. ובזה יתורץ דנקט בין בפנים ובין בחוץ. דאינו זו ואצ"ל זו כלרתוי"ט דלאו אורחא דתנא למנקט הכי. אלא נקט בפנים לרבותא דקטפרס אפ"ה טהור. ונקט בחוץ לרבותא דאשבורן דאפ"ה טמא. ודו"ק:

ולא פי' במתניתין איזהו דם תבוסה לר"א בר יהודה. דמה דקאמר תנא ומסיק איזהו דם תבוסה וכו' לאו דברי ר"א בר יהודא הוא. אלא דברי ר"ש. וכדמפרש בתוספתא (פ"ד) וכ"כ אמרינן בש"ס (נדה דעא"ב) איזהו דם תבוסה. ר"ש אומר צלוב וכו'. אבל בתוספתא שם. וכ"כ בש"ס נדה שם. מפרש דלר"א בר יהודה דם תבוסה היינו הרוג שיצא ממנו רביעית דם. ספק כולו מחיים וספק כולו לאחר מיתה. וספק קצת מחיים וקצת לאחר מיתה. ור"ל דס"ל דבכה"ג מחמרינן טפי מבדם תבוסה של ר"ע ור' ישמעאל. משום דבדם תבוסה של ר"א אין בהתערובות זה. ודאי דם מאדם חי. וחכמים השיבו לו שם. דאדרבא תבוסה דר"א גרע מתבוסה דידהו. דבתבוסה דר"א הו"ל רק ספק. ושמא אין כאן דם מת כלל. ולפיכך מדהו"ל רק ספק ברה"ר טהור וברה"י טמא. ונ"ל דחכמים דהתם שהשיבו על דבריו. הם הם ר"ע ור' ישמעאל דפליגי עליה במשנתינו:

והר"ב גרס בריש בבא זו. ואיזהו דם תבוסה. צלוב וכו'. משמע מדבריו מדגרס בוי"ו. דהך בבא אסוקי מלתא דר"א ב"ר יהודה היא. ובמחכ"ר א"א לומר כן. דהרי בבבא זו מצריך שיהיה שותת. לפי' הר"ב בעצמו. וכמו שהטעים רתוי"ט דבריו. דבשותת לא נתבטל דם המת המרובה. כדם החי. אבל כשמנטף. אע"ג שדם המיתה מרובה. עכ"פ קודם שנתרבה נתבטל כל טיף וטיף. ואי דברי ר"א בר יהודה היא. הרי קאמר בפירוש בתוספתא שאפי' יש לספוקי שמא יצא כל הרביעית מחיים נמי טמא לדידיה. ואע"ג שיש לחלק ולומר. דאע"ג דר"א בר יהודה מטמא אפי' ביש ספק שמא כולו מחיים. עכ"פ יש שם נמי ספק שמא כולו מלאחר מיתה. והיינו רק בשותת. אבל במנטף. הרי אפי' יש שם דם המיתה. עכ"פ קמי קמי דמטי לתוך דם החי נתבטל. ומאי ספיקא איכא. ואעפ"כ דחיקא לן לפרש וליישב בזה דברי הר"ב. חדא דבתוספתא הנ"ל לא הזכיר בדברי ר"א שותת. ותו הרי בלא שותת. איכא ספק לחומרא. שמא יצא כולו לאחר מיתה. ואני בתומי תמכתי יתדותי בדברי רבינו רב"א. שכ' ג"כ דבבא דשותת במשנתינו. דברי ר"ש בתוספתא היא. ובהא מתורץ לנו קו' הר"ש כאן. שהניח בצ"ע. והוא למה הביא הש"ס נדה הנ"ל התוספתא. ולא הביא משנתינו דמפרש נמי איזה דם תבוסה. ולפי דברינו ניחא. משום דבמשנתינו לא פי' ר"א בר' יהודה איזהו דם תבוסה. להכי שבק בעל הש"ס מתניתין ומייתי הברייתא דמפרש שפיר כל הפלוגתות שבדם תבוסה:

והר"ב כתב דלר' יהודה צריך שהטפה שהנשמה יצאה בו מעורב שם בוודאי. ואני בריה קלה קטנה שאין לה עינים. לא ידענא מנ"ל לרבינו הא. דמה דאמרינן בתוספתא בדברי ר' יהודה. טפה אחרונה של מיתה. לפע"ד אין ר"ל הטפה שנטף ממנו בהרגע אחרונה שמת

בה. דמאן יימר שנטף אז ממנו כלל. אלא ר"ל הטפה שנטפה ממנו לאחר שמת שהיא אחרונה להטפות שנטפו ממנו בעודו חי. וכן משמע מרש"י ותוס' נדה הנ"ל כדברינו:
והרמב"ם (פ"ז מטו"מ ה"א וב') פי' הדבר יותר. דהמת בבית ואין לו שום פתח או חלון כלל כשיעור הוצאתו. או אפי' היה לו פתח. ופרץ מזוזותיו. וחזר וסתם הבית. זהו לבד שדינו כקבר סתום לטמא לכל הנוגע בו אפי' מבחוץ לכל הצדדים. או למאהיל על בית כזה. אבל בהיה לו פתח או פתחים הרבה. אע"ג שכולן נעולים וסגורים לגמרי. אפ"ה אין דינן כקבר סתום לטמא מבחוץ כל סביביו במגע ובאהל רק נגד כל הפתחים מבחוץ. ואפי' כולן נעולים [והטעם משום דסוף טומאה לצאת דרך פתח א' מהן] ורק בשחישב להוציא הטומאה דרך א' מהפתחים. הוא לבד טמא. והאחרים טהורים משעה שחישב. ופשוט דה"ה במיוחד א' מהפתחים ליציאה דהאחרים טהורים. כך נ"ל כוונת הרמב"ם שם. דגם הוא ס"ל דטעם דכולן טמאין ברישא הוא משום סוף טומאה לצאת. ומ"ש הרמב"ם בסוף דבריו שם אחר שכ' נפתח א' מהן וכו'. וז"ל והרי אין הבית כקבר סתום. לא רצה הרמב"ם לתת טעם דמשום דנפתח פתח א'. תו אינו קבר סתום. אלא רצה לתת טעם דלהכי אף שרק חישב להוציאו בא' מהן. אף שסתום מכל צד. אפ"ה אין דינו כקבר סתום. מדלא פרץ פצימיו. ולפ"ז חזר בו ממ"ש בילדותו בפירושו (פ"ז מ"ג) דלהכי המת בבית כולן טמאין מדהוה דין הבית כקבר סתום. והר"ש שם בזרוע עוזו מחי לה אמוחא על פי' זה. ודחי לה בשתי ידים. וע"ש. ואפ"ה רכ"מ רצה להסיב דברי הרמב"ם בחיבורו דס"ל כבפירושו דכולן טמאין מדדין הבית כקבר סתום. ולא ידענא א"כ במה ירפא קו' הר"ש הרי צריך בקבר סתום שיפרוץ פצימיו. ותו למה צריך לטעם קבר סתום. הרי סגי לומר הטעם משום סוף טומאה לצאת שהוא הלממ"ס (כרש"י ביצה דל"ז א') והרמב"ם בעצמו הזכיר דין סוף טומאה לצאת (פי"ח ה"ד) ועי' מ"ש בס"ד בזה (פ"ז בבועז סי' ו):
ולרמב"ם (פ"ו ופי"ב ופכ"ה מטו"מ) דאין דין קבר סתום רק בבולט כעין בנין מהקבר. וכן משמע בתוספתא (פ"י דאהלות) צ"ל דהכא מיירי שהקמור של הביב בולט לתוך הבית. או נ"ל דלהרמב"ם הנ"ל לא משום קבר סתום מטמאינן להבית. רק מיירי שיש פתח מהביב להבית רחב טע"ט. והפתח ההוא מכוסה. ואפ"ה כיון שהפתח ההוא שמהביב לרה"ר אין בו טע"ט לא שייך לומר אין דרך טומאה להכנס לבית. דהרי על כרחך יוציאוה דרך הפתח שבין ביב להבית. מדאין לה פתח אחר. וכן משמע מפירושו כאן. אלא אעפ"כ צריך הרמב"ם ליתן טעם קבר סתום. בשאין בכל א' מב' הפתחים טע"ט. ולהראב"ד (פ"ז מטו"מ) ג' מדריגות יש (א) אם המקום החלול שהטומאה בתוכה אין בו טע"ט אז הו"ל טומאה רצוצה שרק הטומאה בעצמה ולא החלול מטמא כנגדו למעלה ולמטה.

עד הרקיע ועד התהום ואין מטמא כלל בצדדים. ואפי' מה שבתוך החלול שהטומאה בתוכה. ומונח בצד הטומאה. כיון שאינו נוגע בהטומאה טהור. (ב) ואם יש בהחלול ההוא טע"ט. רק שהטומאה ממעטת הרווח טע"ט. אז [כשאין לו שום פתח טע"ט]. זהו קבר סתום. שמטמא כל סביביו וגם מתפשטת הטומאה בכל האהל שע"ג. [ועי' רפי"ב שכ' הראב"ד שזהו טומאה רצוצה]. (ג) ואם יש חלול טע"ט ממעל להטומאה. אז הו"ל כאהל שהטומאה בתוכו. ואינו מטמא לאהל שע"ג. אלא התקרה שביניהן מפסיק. רק מדסתום מכל צד. להכי מטמא לכל הנוגע בו מכל צדדיו. ע"ש. וא"כ להראב"ד י"ל דמיירי הכא שהכזית ממעט החלול טע"ט שבביב. והו"ל שפיר כקבר סתום. או דמיירי שיש בהפתח שמהביב לבית טע"ט וכדאוקימנן להרמב"ם לעיל:

ולא דמי להך דלקמן רפ"ז. דאמרינן התם שכשמקום הטומאה תוך הכותל טע"ט סתום מכל צד דהו"ל כקבר סתום. להכי כל העליות הסמוכות להכותל טמאות. משמע דהא אם היה הטומאה רצוצה תוך הכותל. הטומאה בוקעת ועולה רק כנגדה והעליות טהורות. י"ל דהתם הטומאה היא תוך עובי הכותל. להכי דוקא כשיש על מקום הטומאה דין קבר סתום. שנטמא בו גם צד החיצון של הכותל. וצד החיצון הזה הוא נראה תוך העליות נטמאו העליות. משא"כ כשיש על מקום הטומאה דין טומאה רצוצה. לא בקעה הטומאה לתוך אויר העליות כלל. אלא לתוך פנימיות הכותל של העליות להכי העליות טהורות. אבל הכא דהטומאה תחת רצפת הבית. ע"כ בקעה הטומאה לתוך אויר הבית. ומדיש תקרה על גביו. התפשטה הטומאה במקום שבקעה. בכל הבית שתחת התקרה. ואפי' להרמב"ם. שכ' רתוי"ט בשמו (בפ"ו מ"י) דגם הך דרפ"ז מיירי בשראשי קורות העליה תחובים בהכותל שהטומאה בו. אפ"ה גם בכה"ג אין האויר שממעל להטומאה מעורב עם אויר שבעליות משא"כ הכא. (ועי' רתוי"ט ספ"ו ד"ה הוא):

פרק ד

וא"ת הרי תנינן (כלים פ"י מ"א) דכלי עץ הטהורין מצילין רק בצמ"פ באהל המת והכא משמע דא"צ צמ"פ. ואי"ל דכלי עץ דקאמר התם היינו רק בפשוטי כלי עץ. כנסר וכדומה דאם הוא מונח על פה כ"ח מציל מה שבהכ"ח. רק בממורח הנסר בהכ"ח בצמ"פ. ליתא דהרי הרמב"ם (פכ"א מטו"מ ה"א) חשיב תרווייהו פשוטי כלי עץ וכלי הבא במדה. דשניהן ניצולין בצמ"פ. ורתוי"ט הביא תירוץ הר"ש (ובמחכ"ר העתיקו בלשון המשובש שבהר"ש) דמלת אעפ"י בהר"ש ט"ס הוא. אלא כך כוונת הר"ש דדוקא כשהכלי שמחזיק מ"ס מכוסה בכלי אחר שמחזיק מ"ס ששניהן אמק"ט. אז צריך צמ"פ ביניהן. אבל כלי

שמחזיק מ"ס שנעול בדלת או במכוסה בנסר א"צ צמ"פ. והנה סברת רבינו נכונה. דהרי נסר ודאי קיל קבלת טומאתו טפי מכלי ממש שבא במדה (כלקמן פ"ה מ"ו) וכ"ש הכא דהמגדל מגופף בדלתו דלא הוה כאילו סתמו בכלי אחר דצריך צמ"פ במקום חבורן. אלא סגי כשמחובר הדלת בהמגדל. דכגוף המגדל בעצמו דמי. שא"צ בין נסריו צמ"פ. וגם יש לי ראיה לדברי רבינו מלקמן (פ"ה מ"ו) דלא נקט ברישא בהיתה כפישא מכסה פי כוורת שלימה. דמה שבתוכה טהור. ש"מ דבאמת בכה"ג צריך צמ"פ. והא דנקט בסיפא כפישא מכסה פי כוורת פחותה. כבר תירצנו שם ביכין סי' מ"ד דלרבותא נקט כן. אולם ל"מ היה נ"ל לתרץ קו' הר"ש דהא דפ"י דכלים מיירי אם כ"ח ממורח פיו בטיט דדוקא בדבוק בו בצמ"פ אז לבד ניצל (כרמב"ם פכ"א מטו"מ ה"ג) משא"כ הכא. דמיירי להציל מה שבתוך המגדל. והרי כיון דהמגדל חשוב כאהל. הרי באהל גם שאר כלי שאמק"ט שסותם פתחו מציל על מה שבתוכו. וא"צ צמ"פ (כפ"ה מ"ב וג'). וא"ת עכ"פ ק' דאף שהדלת הגדול שבמגדל נעול. עכ"פ החללים הקטנים שבכותלי המגדל מפולשין לחלול הגדול. והרי כל חור שנעשה בכוונה אפי' הוא פחות מטע"ט. נכנס טומאה לתוכו (וכמ"ש רתוי"ט כלים פ"ח מ"ו ד"ה אם). ודוחק לומר דמיירי שגם החללים ההם נעולים בדלתות או בצמ"פ. דא"כ מה יבצר לנו לומר נמי שגם סתמא דמשנתינו מיירי שגם הדלת הגדול של המגדל מוגף בצמ"פ. והרי רתוי"ט מיאן בזה. וכתב מדרחוק לאוקמא סתמא דמשנתינו בכה"ג. וי"ל עפ"י מ"ש רכ"מ (פכ"א מטו"מ ה"ב) דהא דנקב שנעשה בכונה א"צ טע"ט היינו בעשאו שלם ואח"כ ניקב. משא"כ בעשה בו מיד בתחלה נקב לצורך תשמיש הכלי. ואפשר דכוונת רכ"מ דדוקא בנקב שעשה בכלי שלם דרך קלקול. אז אף שאין בו טע"ט מתבטל שם כלי ממנו. כשעשה הנקב בכוונה. ותו אינו מציל על מה שבתוך הכלי. אבל בעשה הנקב בכוונה דרך תיקונו של הכלי. צריך טע"ט כפתח שעשה לכניסה ויציאה. עוי"ל דהא דבעשאו בכוונה סגי אפי' בפחות מטע"ט היינו רק בפתת שעשוי לכניסה ויציאה. ויהיה אפי' רק להכניס או להוציא אויר. גזרו בה רבנן אפי' בפחות מטע"ט משום גזירה דלול של תרנגולים (כשבת קמ"ז א') אבל חור שעשאו לתשמיש להניח שם כלים קטנים כמחטין וצנורות. ליכא למגזר מידי:

וא"ת אמאי בשאין פ"ט בינו ובין הכותל חללו טהור מ"ש משפוע אהל שגבוה רק אצבע. ואפ"ה כשהטומאה באהל. טמא תחת השפוע. מדמחובר חלול פחות מטפח לחלול האהל (כפ"ז מ"ב) וכ"כ זיז שסובב לבית. אפי' אינו פתוח להבית רק גא"צ. באה הטומאה מתחת תקרת הבית לתחת הזיז (ספי"ד מ"ד) א"כ ה"נ תבוא הטומאה מתחת תקרת הבית לתחת תקרת הבית שממעל לחלול שבינו לכותל אף שאינו טע"ט. י"ל התם

באהל אין כותל מפסיק בין חלול האהל לחלול השפוע. משא"כ הכא הרי מפסיק המגדל בין ב' החללים. וכן בהזיז אף שהוא רק גע"ג אצבעות. עכ"פ כיון שהוא בשטח א' עם משקוף הפתח. הו"ל כאילו הגיע המשקוף עד צד החוץ של הזיז. והרי המשקוף הוא טע"ט. וסוף הטומאה לצאת דרך שם. משא"כ הכא אין החלול שבין המגדל להכותל עשוי לצאת בו מתחת תקרת הבית. דמי טפי לחצץ שבבית. דכשהטומאה בבית חצוץ טהור (כפט"ו מ"ו) וכן טבליות נוגעת זב"ז בקרנותיהן (פט"ו מ"ב) ה"נ הרי חלול זה מופרד מחלול בית. וכסגור דמי (ועמ"ש בס"ד בבועז פי"ב סי' ז'). אמנם מ"ש רתוי"ט דמעלה ומטה דמגדל תלויין זב"ז. דבא' מהן פתוח לבית טע"ט. אף תוך האחר שאינו פתות טע"ט להבית ג"כ טמא. משום דעכ"פ המגדל שהוא כלי אינו חוצץ בפני הטומאה שהתפשטה לא' מב' מקומות הללו. ובוקעת למעלה ולמטה מא' לחבירו. ע"ז ק"ל. דהרי הרמב"ם (פי"ג מטו"מ) כ' דבמחזיק המגדל מ"ס הו"ל כאהל. וכן הראב"ד ס"ל כן (פי"ב מטו"מ ה"ב) וכן משמע נמי פשטותא דמתניתין (לקמן רפ"ח) ודוחק לומר כרתוי"ט שם (מ"א ד"ה ואם) דהמחזיק מ"ס רק עם דפנות אהלים מציל. דהרי כללים בהדי אינך דא"צ דפנות אהלים התם. ותו אף את"ל כן י"ל דזהו דוקא כשהטומאה עצמה מונחת תחת הכלי או בצדה. אז צריך גם דפנות אהלים. אבל בגוונא דהכא שאין כאן תחת א' מהן רק התפשטות הטומאה לכ"ע גם כלי מחזיק מ"ס לבדו מציל:

ובזה מתורץ נמי קו' הב' שהביא רתוי"ט בשם מהר"ם. דהרי אפי' כלים שבתוך הכותל בחציו שלפנים טמאים מכ"ש הכלים שבהריוח בין המגדל לכותל הבית. ולפי דברינו ניחא. דהתם חצי הכותל שייך לתוך הבית הטמא שהמת בתוכו. ולהכי חצי הכותל הפנימי כתוך חלול הבית דמי ואיך יציל על כלי שבתוכו. משא"כ הכא המגדל שמחזיק מ"ס. אהל טהור בפ"ע הוא וחוצץ על הרווח שבינו להכותל. וגם על הכותל שאחריו. ועל הכלים שבתוך כולה. אפי' מה שבחציה ולפנים דמשום שהמגדל דינו כאהל וחוצץ. ושוב אין הכותל שאחורי המגדל שייך כלל להבית. אמנם תמהני ג"כ מאד לרטו"ז (יו"ד שע"א סק"ה) שכ' דבין לקולא ובין לחומרא אין לבוד לטומאה. ובמחכ"ר הרי לימוד ערוך הוא בידינו (לקמן פ"י מ"ב) דלא אמרינן לבוד לטומאה. וכמ"ש הר"ש והר"ב שם בפירוש. ובמשנתינו כתבו שוב בפירוש להיפוך. דבאין פ"ט תחת המגדל או בצדו הכלים שישנם שם טהורים מדאמרינן לבוד. ומדקשיין אהדדי על כרחך שנחלק. דדוקא התם לחומרא לא אמרינן לבוד. משא"כ הכא לקולא שפיר אמרינן לבוד. ואף שנחלק ונאמר דדוקא התם בפ"י. דמיירי לענין שתבקע הטומאה למעלה ולמטה. אמרינן דאין לבוד. ובוקעת הטומאה כנגדה אפילו דרך ארובה שאינה פתוח טפח. אבל הכא שתתפשט

הטומאה למן הצד דרך הפתח. אז כשאין פתוח טפח. אמרינן שפיר לבוד. ולעולם דאין חילוק בין לקולא או לחומרא אפ"ה לא יתיישב קושיתינו לרטו"ז. דעכ"פ מה מקשה רבינו מש"ס (סוכה ד' כ"ב) דאמרי' בקורות הבית שאין מכוונות. דכל מה שבדיוטא התחתונה טמא. והקשה ואמאי. נימא לבוד לקולא. ולפי דברינו הנ"ל מה קושיא. והרי לענין בקוע למעלה ולמטה לא אמרינן לבוד. משא"כ לענין התפשטות הטומאה למן הצד. ובל"ז במחכ"ר אין כאן קו' כלל מקורות. דודאי כל מה שמכוון נגד הטומאה. ודאי טומאה יוצא אליו אפי' בנקב פחות מטפח. משא"כ בכל התפשטות הטומאה. כל שאין בהנקב טפח. בודאי אין הטומאה מתפשטת דרך שם למן הצד מדאמרינן לבוד (כלקמן פ"י מ"א וב'). ותו גם בל"ז גם זה תמוה שם בדברי רבינו שם. שהקשה דאי נימא לבוד לקולא. א"כ היכא משכחת לה שתהיה טומאה יוצאה מחדר לחדר דרך חור. ולא זכיתי להלום דברי רבינו אלה. דהרי ברור דהלבוד של טומאה לא דמי כלל ללבוד של סוכה ועירובין. דהתם כל שאינו רחב ג"ט אמרינן לבוד. משא"כ בטומאה כל שיש בחור טפח. טומאה יוצא בו (רפ"ג מ"ו). ורק בפחות מטפח. אמרינן לבוד לקולא וצ"ע.

וא"ת הרי על כרחך הא דהבית טמא לא איירי דוקא כשרק הפתח שבין מקום הטומאה להבית אינו טע"ט. אבל במקום הטומאה עצמה יש טע"ט אויר. דנימא דלהכי הבית טמא מדהו"ל מקום הטומאה כקבר סתום שמטמא כל סביביו. ליתא. דמדנקט תנא סתם וקאמר ואם לאו. משמע דמיירי גם בשמקום הטומאה ג"כ אין בו אויר טע"ט. ג"כ הבית טמא. וא"כ ק' ואמאי יטמא הבית. הרי בכה"ג הו"ל טומאה רצוצה. דרק בוקעת ועולה ויורדת ואינה מתפשטת כלל לצדדים. דמ"ש מאילו היתה הטומאה רצוצה תחת רגל המגדל דאמרי' בתוספתא (פ"ה) דרק נגד הטומאה בוקעת למעלה ולמטה. ותירץ רב"א דהכא שאני דמדיש למעלה מהטומאה הרצוצה חלול המגדל שמחזיק מ"ס דדינו כאהל. הוא חוצץ. ואין הטומאה בוקעת כלל לא לתוכה ולא לעל גבה. ולהכי הבית טמא. משום דעכ"פ סוף טומאה לצאת דרך הבית ע"כ תוכן דברי רבינו. ור"ל אבל הך דתוספתא בשהטומאה תחת רגל המגדל. מיירי בשאין חלול המגדל ע"ג הרגל. אלא כשהרגל נמשך ועולה נגד כל גיבה המגדל. וכולו אטום עד שמי קורת הבית. תדע. דהא קאמר בתוספתא. הא למה זה דומה. לטומאה שתחת עמוד שבבית. שטומאה בוקעת ועולה וכו'. והנה דברי רבינו זלה"ה א"צ חיזוק. דטומאה רצוצה שתחת כלי הבא במדה. אינה בוקעת לתוכה כלל. ואילה"ק לדבריו. הרי כל כלי הבא במדה דינו כאהל (כרמב"ם פכ"א מטו"מ ה"ג) והרי בטומאה רצוצה שבקרקעית האהל בוקעת לתוכו. ומתפשטת הטומאה בתוך כולו. ולר"ש ולר"ב עכ"פ בתוך האהל נגד הטומאה טמא. וכמש"ל בס"ד

(בקרית ארבע). י"ל דדוקא באהל ממש קרקעיתו שייך לו עד התהום. ומה"ט גם בבית שאינו טע"ט. אם הוא תחת הבית. טומאה שבביב בוקע לתוך הבית. (כפ"ג מ"ז) משא"כ במגדל הבא במדה שיש לו שולים נפרדים לעצמו מהקרקע שתחתיו. להכי כשהטומאה רצוצה תחת השולים בהקרקע. אינה בוקעת לתוכה (ועי' פ"ט סי' כ"ה ופט"ו סי' כ"ד). וכן מוכח לקמן (פ"ט מי"ב). ולפ"ז נ"ל דבין כשהטומאה מונחת תחת או על המגדל סמוך להקורות והרווח שבזה או בזה הוא פחות מטע"ט או בין מגדל להכותל והרווח שם פחות מטע"ט בכל הנך כיון שהרווחים הנ"ל פתוחים להבית אף שפתוחי' פחות מטע"ט אמרי' דסוף טומאה לצאת דרך הבית ונטמא הבית וכדמוכח לקמן (פ"ז סוף מ"ב) ולא גרע אותו רווח שבאמצע חלול הבית מטומאה בין הקורות התם דאמרי' דאע"ג שהטומאה רצוצה במקומה אפ"ה בשנראת תוך הבית הבית טמא. אבל בהיה א' מהרווחים הנ"ל שהטומאה שם רצוצה והוא סתום מכל צד כלפי פנימית הבית הרי היא כשאר טומאה רצוצה שבוקעת ועולה ויורדת כנגדה טמא. מיהו אם היה המגדל תוך הבית יושב על שוליה וטומאה רצוצה תחת הקרקע שתחת השולי' והרי אז אין הסתימה שלפני הטומאה נראה תוך הבית דהרי שולי המגדל יושב על הקרקע שהטומאה בה אפ"ה הקרקע שתחת המגדל שייך להבית ולא להמגדל דהרי אין הטומאה שבתוכה בוקעת להמגדל להכי אמרינן שהטומאה שבתוכה רצוצה תחת המגדל מתפשטת ויוצא דרך הבית:

וא"ת כיון דחלול התיבה טע"ט ואין לו פתח פתוח יהיה דינו כקבר סתום שמטמא כל האהלים הנוגעים בו וכדאמרי' בתוספתא (פ"ה) במוכני בסיפא דאם המוכני מגופף הו"ל כקבר סתום ומטמא הכל וה"נ גם רווח המגדל יטמא מדהוא סמוך ונוגע בהתיבה. י"ל לפמ"ש לעיל (בקרית ארבע) דאין דין קבר סתום רק בבולט מתחתיתו. א"כ דוקא מוכני שהוא עצמו בולט סביב להמגדל. להכי אפשר לדון בו דין קבר סתום. משא"כ תיבה הכא שהוא בצד חלול המגדל. ואינו בולט בפ"ע מהמגדל. א"א לדונו כקבר סתום. ובהא יש לתרץ נמי. במה דק'. דהכא אמרינן דכשאין בהתיבה פתח טע"ט אמרינן דסוף טומאה לצאת אף דרך סדק הקטן שבין התיבה להבית [כרש"י חולין קכה"ב]. וק' דא"כ ה"נ הול"ל לעיל (פ"ג מ"ז) בביב טע"ט ופתוח לרה"ר בפחות מטע"ט. התם נמי נימא דמדאין להביב פתח אחר. להכי סוף טומאה לצאת אף דרך הפתח הקטן שמהביב לרה"ר. וא"כ למה הבית טמא. ולפי דברינו הנ"ל יתורץ די"ל דהתם הרי אוקמינן שהביב בולט להבית (כפ"ג סי' ע"ב) ולהכי שפיר הו"ל כקבר סתום. לטמא גם הבית הסמוך להביב. ועוד

י"ל דהתם מדהביב בקרקע הבית שייך טפי להבית. וכמו שנאמר לקמן בס"ד (ועי' מ"ש ביכין סי' ח' ודו"ק)

מיהו דוקא באין לו פתח טע"ט אית לי' לר' יוסי הך סברא. דמדאין לו פתח אחר. ודאי יוציאו לחצאין או ישרפנו במקומו. וזהו כל עיקר טעמו של תנא דנקט בבא דתיבה. והרי לת"ק דינו שוה ממש לדין טומאה במגדל. וכבר שמעינן מרישא. ול"ל הך בבא דתיבה כלל. ואי דרצה לאשמעינן דאף כשאין התיבה פתוח טע"ט לבית. אמרינן דסוף טומאה לצאת משם להבית. הרי גם זה כבר שמעינן למדי מסיפא דרישא. אדקאמר טומאה שם הבית טמא. אלא דרצה לאשמעינן. דדוקא בבבא דתיבה. דהיינו ביש בחללה טע"ט. ואין בפתחה טע"ט. בהא לבד פליג ר' יוסי וס"ל דאין אומרין בכה"ג סוף טומאה לצאת. אבל בשהחלול שהטומאה שם טע"ט וגם פתחו טע"ט. כגון בטומאה במגדל ברישא. וכ"כ במת בבית (פ"ז מ"ג) וכ"כ בכזית ממת בבית (פ"ג מ"ו) דכולן יש בחללן ובפתחן בכל א' טע"ט. או בשהחלול של מקום הטומאה וגם הפתח אין בכל א' טע"ט. כגון בין המגדל לארץ או בינו לשמי קורה. או בינו לכותל. אם טומאה שם בכל כה"ג מודה ר' יוסי דאמרינן גביה סוף טומאה לצאת. וטעמא דמלתא. דכשהפתח טע"ט. אף שחלול מקום הטומאה נמי טע"ט. והו"ל מקום מיוחד לעצמו בהבית. עכ"פ מהיכא תיתא יוציאו משם הטומאה לחצאין. ולא יוציאוה שלם כמו שהיא בפתח המרווח שיש לו. וכ"כ בשאין חלול מקום הטומאה טע"ט אף שגם הפתח של אותו חלול להבית ג"כ אין לו טע"ט. אין שייך בזה לומר שיכול להוציאו לחצאין. דמדאין חלול מקום הטומאה טע"ט. אז הטומאה כמונחת בבית דמי. ואפי' יוציאו לחצאין. עכ"פ כל קודם שהוציא כבר נטמא כל מה שבבית. מיהו כשאין מקום הטומאה טע"ט. ואעפ"כ יהיה פתוח טע"ט. זה א"א כלל. וא"צ תנא לאשמעינן מה דינו לר' יוסי. כך היה נ"ל לולא דעת רבותינו. דהרי רבינו הרא"ש כ' להדיא דר' יוסי גם אורישא פליג. ואי משום הקו' ממת בבית (פ"ז מ"ג) דלא פליג ר' יוסי. כבר תרצו רבעתו"ס (חולין קכ"ה ד"ה יכול) דמת שלם אין דרך לנתחו או לשרפו. אלא שעל זה תמה הרא"ש משדרה וגלגולת (פ"ג מ"ו) דקאמר ר' יוסי שם דדינו כמת שלם. ואמאי והרי יכול לחסרן משיעורן. והר"ר מנחם שם רצה לתרץ דגם שדרה וגלגולת כמת שלם. ר"ל אין דרך לנתחו. ונ"ל דאע"ג דבפ"ח דשקלים מ"ב אמרינן דמותר לשבר עצמות המתים. י"ל דהיינו בשעושה לכבוד מתים כגון להוליך עצמותיו לקברות אבותיו בדרך רחוק. אבל הכא כדי להציל בו מטומאה. אפשר דלא. ובפרט שדרה וגלגולת. אלא דק"ל הרי משמע שם דר' יוסי מודה נמי ביותר מכזית דדינו כמת שלם. ואפי' את"ל גם יותר מכזית אין דרך לנתחו. עכ"פ ק' הרי באותה משנה

קאמר כזית ממת פתחו בטפח. והמת פתחו בד' ועלה קאמר ר' יוסי דשדרה וגלגולת כמת שלם. ש"מ דמודה ר' יוסי דכזית פתחו בטפח. והרא"ש ז"ל נדחק לישב קו' התוס' הנ"ל. דהתם בשדרה גולגולת ר' יוסי לדבריהן דרבנן קאמר. א"כ י"ל קושיתינו דגם בכזית רק לדבריהן דרבנן קאמר. אמנם מלבד דוחק הדבר בעצמו במחכ"ר. ק' נמי מ"ש הרא"ש דר' יוסי גם בטומאת מגדל פליג. וק' הרי בסיפא בהיה עומד תוך הפתח ודאי ג"כ פליג ר' יוסי. וכאשר באמת בש"ס (חולין קכ"ה ב) גרסינן להדיא גם בסיפא. ר' יוסי מטהר. וא"כ בשלמא לדידן איכא למימר אף לגרסת משנתינו. מייתי פלוגתא דר' יוסי במיצעתא. וממילא משתמע דפליג נמי בסיפא. דהרי בחדא מחתא מחתינהו. אלא להרא"ש ז"ל דגם אריש פליג ר"י. א"כ מ"ש דלא מייתי פלוגתא דר"י לא ברישא ולא בסיפא. רק במיצעתא. ואאמ"ו ע"ר הג' זצוק"ל תירץ. דדוקא במונחת הטומאה בכלי מטולטל כבתיבה שבמגדל. ס"ל לר' יוסי דלא אמרינן סוף טומאה לצאת. אבל במונח תוך חלול הבית או תוך חור שבכותל הבית. גם ר' יוסי מודה דאמרינן סוף טומאה לצאת. ולפי דברי ע"ר אלו צריך נמי לדחוק ולומר. דאף דבסיפא בהיה מגדל עומד בפתח וטומאה בבית לא פליג ר' יוסי. עכ"פ ברישא בטומאה במגדל שהוא כלי פליג. ובטומאה בין מגדל לארץ או בינו לקורות או בינו לכותל ל"פ ר' יוסי. או דס"ל לר' יוסי דבמונח במקומות הללו כמונח תוך המגדל דמי. והו"ל כלי. ולהכי פליג ר' יוסי. ואנא"ק של ע"ר הגזצוק"ל לא נתיישב דעת עני כמוני בדבריו הקדושים אלו. אולם לפי פירושינו הנ"ל ממילא רווחא שמעתתא בכל פינות שאתה פונה בס"ד. אמנם אילה"ק לדברינו. דעכ"פ למה הכא מטהר ר' יוסי להבית שחללו ממעל להתיבה שהיא טע"ט ואינה פתוחה טפח. ולעיל (פ"ג מ"ו) מודה בביב שהוא טע"ט שפתוח לחוץ פחות מטפח שהבית טמא. וק' וכי משום שפתוח לחוץ מגרע גרע מאילו סתום לגמרי לצד חוץ. דהתם נמי נימא שיוציאו לחוץ לחצאין. ולא תהיה בוקעת כלל לתוך הבית. י"ל התם לא טמאנו הבית מדדרך טומאה לצאת שם. רק מדהביב דינו כקבר סתום. ולהכי אפי' יוציאנו. אח"כ לחצאין דרך הפתח הקטן שלחוץ. כבר נטמא כל מה שבבית קודם שיוציאו. ועוי"ל התם ביב שתחת קרקע הבית. כתוך הבית דמי:

ונ"ל דהר"ש והר"ב דגרסי טומאה בבית תוכו טהור. היינו משום דלא גרסינן ברישא היה עומד בפתח. אלא היה עומד בבית ופתוח לחוץ. ור"ל דמיירי שהיה להבית פתח אחר שיוכל הטומאה לצאת דרך שם ולפיכך המגדל טהור. והא דנקט תנא שהמגדל פתוח לחוץ. לאו משום טומאה בבית דהרי בכה"ג אפי' היה פתח המגדל לצד הבית. אבל רק נעול. אפ"ה היה המגדל טהור. וכדאמרינן ברישא שאין דרך טומאה להכנס. אלא

משום טומאה בתוך המגדל נקט שפתוח לחוץ. דמשו"ה הבית טהור. שהטומאה יוצאת דרך הפתח של המגדל שלחוץ. אולם בש"ס (חולין קכ"ה ב') גרסינן טהור. כהר"ש ור"ב. וגרסינן נמי היה עומד בפתח. ואפי' לגירסת הש"ס ע"כ מיירי שיש להבית פתח אחר. מיהו אי גרסינן טומאה בבית תוכו טהור. צ"ל דהא דנקט תנא הך בבא. היינו לאשמעינן דבטומאה בתוכו אף שהמגדל כולו בפנים אפ"ה גם ת"ק מודה. דהבית טהור. מדיש להמגדל פתח אחר לחוץ. אבל בטומאה בהבית. מה שבתוכה טהור זה לא הוה צריך תנא למנקט כלל. דמה ברישא שאין המגדל פתוח לחוץ רק להבית אפ"ה בטומאה בהבית. תוכה טהור. מכ"ש כשהפתח של המגדל לחוץ והטומאה בבית שתוכה טהור. אבל לגרסתינו. שפיר איצטריך לאשמעינן כל הבבא. דהרי הדין בה להיפוך לגמרי מהרישא להת"ק. דברישא בטומאה במגדל הבית טמא. והכא מדפתחו לחוץ הבית טהור. וכ"כ בטומאה בבית אמרי' ברישא דתוך המגדל טהור. והכא מדאין לטומאה מקום לצאת רק דרך המגדל שעומד בהפתח להכי המגדל טמא:

אבל אין לפרש דהאי פותח טפח דקאמר תנא. היינו שהמגדל פתוח טפח לחוץ. דאל"כ היה המגדל עם המוכני שבו המחובר לו נחשב הכל כקבר סתום. דמטמא להבית שמאהיל עליו. וכן פי' באמת רב"א ז"ל. לפענ"ד א"א לומר כן. דהרי כבר פי' כן תנא ברישא. דבהכי מיירי שהמגדל פתוח לחוץ. והרי עלה קאי הך בבא דמוכני. וגם א"א לומר דה"ק תנא. במאי דאמרינן דחשבינן מוכני כמגדל. בזמן שיש שם פ"ט. מהמוכני להמגדל. דהיינו שפתוחה המוכני לתוכו של מגדל ברווח טפח. אז מחשבו חיבור זל"ז. וכן פי' באמת הר"ש בפירוש הראשון שהביא. אבל גם זה לא נכנס לאזני הכבולות. דהרי בכלים (פי"ח מ"ב) אמרינן דשתהיה המוכני חיבור להמגדל. סגי לן באינה נשמטת. וכן פי' הכא אינה יוצאת. ול"ל תו שג"כ פתוחים זל"ז. ודוחק לחלק. דהתם רק לענין שיהיה המוכני בעצמו כהמגדל לבלי יקבל טומאה סגי לן באינה נשמטת מהמגדל. דנחשב' כמחוברי'. אבל להציל על כלים שבבית לא מחשבו חיבור עד שיהיו ג"כ פתוחים זל"ז. זה דוחק דמ"ש:

ואע"ג דכולה פרקן הכי מיירי במגדל הבא במדה. ולמה נקט הך תנאי בהך בבא. ודוחק לומר דבאמת אכולה פרקא קאי. דהרי כלליה בהדי שיש שם פ"ט. והך ודאי לא קאי רק אבבא בתרייתא. אלא נ"ל דהכא ה"ק. דאפי' המגדל בא במדה רק מדמצורף למוכני שאינה יוצאת. דהיינו שאינה נשמטת מהמגדל אפ"ה מצטרף לחוץ בפני הטומאה (ככלים פי"ח מ"ב). ואין לדקדק עוד. דכיון דא' מהתנאים הוא שתהיה המוכני משוכה לאחוריה רק ג' אצבעות. דהרי אם היתה המוכני פתוחה טפח להבית. ודאי היתה

הטומאה מתפשטת משם להבית. א"כ קשה למה פליג להו תנא להנך תנאי'. ולא חשיב להו כולהו בחדא מחתא. והכי הול"נ בד"א שמשוכה לאחריה ג' אצבעות. ושיש שם פותח טפח וכו'. י"ל דלהכי לא נקט הך המשכה של גא"צ בהדי אינך תנאי. היינו משום דבעי לגלויי טעמא דמלתא. דמשו"ה צריך המשכה גא"צ מדכך מורגל להיות. להכי רק במשוך עד גא"צ הוה חיבור. ומה"ט נמי לא נקט לה תנא בדרך תנאי כאינך. משום דבל"ז כך מורגל להיות:

פרק ה

כך פירשתי ע"ד הר"ש דמשנתינו מיירי באין בהעין פ"ט. והסבתי לזה סברת רב"א דס"ל דהכא מדמחובר לדפנות אהלים דינו כאהל. רק שרבינו רב"א רוח אחרת אתו בפי' המשנה. כהנראה למעיין בדברי קדשו. וא"ת עכ"פ הרי כל כ"ח אפי' במודבק בדופן אהל. אין דינו כאהל רק בממורח בהדופן בצמ"פ (כרמב"ם פכ"א מטו"מ ה"ג). י"ל דוקא התם. שתציל הכ"ח על מה שבתוך הכלי צריך שיהיה מסוגר בצמ"פ. כדין כל כ"ח שאינו מציל על תוכו כשהוא באהל המת רק במסוגר בצמ"פ. אבל הכא לענין שתציל הכ"ח שלא תכנס הטומאה להטהרות שמונחים אחורי דפנות האהל. ושפיר מסייע הכ"ח להדפנות. אף באין דבוק בצמ"פ.

אמנם ק"ל הרי אפי' לא היתה הקדירה מחוברת בדפנות אהלות. עכ"פ כיון דנקב זה נעשה מעצמו א"צ צמ"פ כשאינו טע"ט (כרתוי"ט פ"ח דכלים מ"ו ד"ה אם. והבאתי שם ראיה לדבריו מפ"ט מ"ז וע"ש) ודוחק לומר דהתם הרי מיירי בעשוי לשאור בלבד. שהוא אוכלין. משא"כ הכא הרי מיירי בקדירה שעשויה גם למשקין (ועהר"ב רפ"ג דכלים) ליתא. דא"כ תסגי לה התם בכזית (כרפ"ג דכלים) ולמה אמרינן התם דכשאין הנקב טע"ט מציל. נ"ל דדוקא התם שיהא השאור שבתוכו ניצל. מציל עליו הכ"ח אף שנשאר בו נקב שהוא פחות מטפח כשנעשה הנקב מעצמו. אבל לחצוץ על הטהרות שחוצה לה. כגוונא דמשנתינו. אז אפי' נעשה ממילא. עכ"פ כשהוא בכונס במשקה. דוקא במחוברת בדפנות אהלים מציל כשהנקב פחות מטפח. אבל באינו מחובר בדפנות אהלים. כיון שניקב בכונס משקה אינו חוצץ בין טומאה לטהרה. אם לא מירח הנקב וסתמו בצמ"פ (ככלים ספ"י). ולפ"ז לענין שיציל כ"ח על מה שבתוכו קיל טפי מלהציל על מה שחוצה לה. דעל מה שבתוכה מציל אפי' יש בו נקב פתוח בכונס משקה כל שנתנקב מאליו. ולהציל על מה שחוצה לה. בכה"ג אינה מצלת רק בצירוף דפנות אהלים. ואפ"ה מצינו ג"כ דלהציל חוצה לה קיל כ"ח טפי מלהציל על מה שבתוכה.

דהרי כ"ח המחובר עם דפנות אהלים מציל על מה שחוצה לה. גם באינה מחובר הכ"ח בדופן בצמ"פ וכדחזינן במשנתינו. אבל להציל על מה שבתוכה. אפי' סמוכה לדפנות אהלים אפ"ה אינה מצלת על תוכה רק במרוחה בדופן בצמ"פ (כרמב"ם פכ"א מטו"מ ה"ב וג'). ורתוי"ט (ספ"ט דכלים) הביא קו' הר"ש דהתם תנן דברקב כ"ח בכונס משקה אינו מציל והכא תנן דלב"ה ור"ע אפי' קדירה שניקבה בכונס משקה מצלת. ותירץ רתוי"ט. דהתם להציל רק על שבתוכה אינה מצלת. אבל הכא להציל על שחוצה לה אפי' ניקבה בכונס משקה מצלת. ותמהני איך נשמט מרבינו דברי עצמו (פ"ח מ"ו) שכתב בשם מהר"ם דכל נקב שנעשה מעצמו גם על מה שבתוכו מציל. כל שאינו טע"ט. אע"כ דהך דספ"ט דבניקב בכונס משקה אינו מציל. מיירי בעשה הנקב בכוונה. א"כ הו"ל לרבינו לתרוצי דלהכי משנתינו קאמר דמצלת. מיירי בשנתנקב ממילא. כדמשמע פשטותא דמשנה. ואי דחיקא ליה לרבינו לאוקמי משנתינו הכי. דהא סתמא קתני. הרי יש לן תירוץ מרווח טפי. דבמשנתינו הרי רק עם דפנות אהלים מציל. אמנם תמוה מאד דהרמב"ם לא הביא הך דינא (בפכ"ב מטו"מ ופי"ד מכלים) דנקב שנעשה ממילא רק בשניקב טע"ט אינו מציל. ורק (בפכ"ב מטו"מ) כתב דאף דכלי יין שיעור נקיבתו כמיצה שניה של קנה. זהו רק בניקב ממילא. אבל בניקבו בכוונה אפי' כ"ש אינו מציל. והיינו הך דתנינן (בכלים ספ"ט). מכל הלין שמעינן דס"ל לרמב"ם דבשאר כלים אין חילוק בין שעשה הנקב בכוונה או לא. בכל גוונא בשניקב בכונס משקה אינו מציל. וא"כ הא דקאמר (כלים פ"ח מ"ו) אם יש פ"ט הכל טמא. על כרחך לרמב"ם ר"ל דאם יש בכל חלול הבית שאור טע"ט. אף שלא נתנקב הקרץ שבאמצעיתו כלל הכל טמא. מדהו"ל טע"ט שיעור אהל ואין חולקים אהלים בכ"ח והו"ל הקרץ כמאן דליתא. מדאינה מחיצה קבוע (וככלים רפ"ח). וכן פי' באמת גם הגאון רב"א זצוק"ל. אבל אילה"ק למהר"ם הנ"ל דס"ל דנקב שממילא אם פחות מטפח א"צ צמ"פ והרי (ספ"ט דכלים) אמרינן דבניקב במוציא זית צריך צמ"פ. י"ל מלבד דאפשר לאוקמא הך דספ"ט דמיירי שניקבה בכוונה וכמש"ל. יש נמי לומר דהא דנתנקב ממילא צריך שיהיה טע"ט היינו בלא נתקלקל גוף הכלי ע"י הנקב. כי התם שרק הקרץ שבאמצע הבית שאור ניקב. ועדיין הבית שאור כלי שלם הוא. ולהכי אין טומאה נכנסת מב"ק שלו לב"ק שבצדו דרך הנקב שביניהן. רק בשהנקב טע"ט. דאז לא עדיפי ב' החללים מב' אהלים. שטומאה נכנסת מא' לחבירו דרך נקב טע"ט. אבל כשנתקלקל גוף הכלי ע"י הנקב הו"ל כל שבתוכו כאוכלין שגבלן בטיט וסגי בשניקב בכונס משקה. ואפ"ה במחובר בדפנות אהלים כבמשנתינו הרי אפי'

נחשוב הכלי שניקב בכונס משקה כטיט. הרי גם בכה"ג דין הוא שיציל שם כלי שאינו נקוב בפ"ט:

והקשה רתוי"ט אמאי נקט כ"ח דוקא. והרי בכל הכלים מקדשין. ותמה עליו הגאון הגדול מו"ה עקיבא זצוק"ל. דהכא שיחצוץ לא משכחת לה רק בכ"ח שאמק"ט מגבו והניח בצ"ע. ולפעד"נ דאף דלא הוה מצי תנא למנקט כלי עץ הבא במדה. דזה פשיטא שחוצץ בעצמו אפילו בלי חיבורו במעזיבה. ותו דא"כ אפי' אינן מיוחדין לקודש נמי טהור אצל הע"ה. והרי הך בבא במיוחדין לקודש קאי וכדאמרן. אמנם אעפ"כ יפה הקשה רתוי"ט דל"ל לתנא למנקט כ"ח של ע"ה שיציל. הרי הוה מצי למנקט גם כלי עץ שאינו מק"ט דהיינו באינו עשוי לקבלה רק לכינוס (ככלים פט"ו מ"ה) ואפי' כלי מתכות נמי. דהרי גולמיו טהורים (ככלים פי"ב מ"ו ופי"ד מ"א) ונקרא גולם כשדעתו לשוף ולשבץ ולגרד (כחולין כ"ה ב') וכל הנהו ודאי מצילין ג"כ כשהן בארובה. ככלי גללים וכדומה. ומדתלי בדעת ע"ה למה יחדו. דאם התכוון הע"ה להשתמש בו כך כמו שהוא היה הכלי מק"ט (ככלים פכ"ו מ"ז). א"כ שפיר הוה מצי למימר דכשהן של קודש נאמן הע"ה וחוצצין. וכ"כ משכח"ל לרמל"מ (פ"ה מטו"מ הי"ב) דכל הכלים שיחדן לאהל חוצצין. והשבני הגאון זצוק"ל. וז"ל ולי נראה דוחק לכוון כן בכוונת רתוי"ט. וגם מסופק אני בזה אם הע"ה נאמן בהנך רק לקודש. והיינו משום די"ל דכמו דנאמן בפירות לומר שלא הוכשרו מדלא באו לכלל קבלת טומאה (כמכשירין פ"ו מ"ג) י"ל דה"נ נאמן לכלים שלא באו לכלל ראויין לקבלת טומאה. ואיני מחליט כן. ימחול להודיעני דעתו בזה. עכ"ל המפיק מרגליות בענוה וחסידות. והשבתי אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים כמוני. ואני איני כדאי ששלח אלי. ואעפ"כ כך דעת קטין חריך שקא נוטה. דגדלה עלי מדורת התימה איך אפשר לדמות כלים לפירות. דוכי התם בנאמנות תליא מלתא. דהרי גם מעובד כוכבים מותר לקנות באינו יודע ודאי שהוכשרו (כתוספתא פ"ג דמכשירין ורמב"ם פט"ז מאוכלין) וכ"כ קונין פרה אדומה מעובד כוכבים (כע"ז דכ"ג א') והכל לאו משום נאמנות רק משום ס"ס שמא לא הוכשר או לא עובד בה. ושמא לא ניחא ליה בזה או בזה. והא דקאמר דנאמן הע"ה היינו רק מדאיכא לברורי. או לאפוקי בשאומר שהוכשרו. ומה"ט נמי אמרינן (חגיגה כ"ב ב') דנאמן הע"ה לומר לא טבלתי כלי תוך כלי ואינו נאמן לומר שהטביל כך אבל היה פה החיצון פתוח כשפופרת הנוד. וגם התם היינו מטעם ס"ס. וכדקאמר התם. ולא משום הגדה דידיה. וא"כ הא תינח בכל הנך דאיכא שפיר ס"ס. ואף דנימא דאינן ס"ס גמור. עכ"פ תרי חששא נינהו. ולא חיישינן לה (כגיטין כ"ז ב'). דלא חיישינן דאתרמי שמא כשמא ועדים כעדים. משא"כ

הכא בכלים רק חד ספיקא איכא. ולהכי אין הע"ה נאמן רק בקודש. אמנם ק"ל לרמב"ם (פי"ג מטו"מ ה"ג) שכתב דאף כלי אבנים אינן חוצצין רק בבא במדה. א"כ למה נקטא מתניתין דוקא כלי גללים וכו'. ול"מ היה נ"ל דהא דכתב הרמב"ם שם בכלי גללים.וכו' שבאין במדה. לאו לדיוקא כ' כן. לומר דהא באין באי' במדה אינן חוצצין. אלא לרבותא דמביאין דנקט נמי התם ברישא נקט הכי. דאע"ג דאית בה תרתי אפ"ה מביאין הטומאה. תדע דהרי רבינו בעצמו (בפכ"א מטו"מ ה"א) בענין הצלה בצמ"פ. לא זכר שכלי גללים צריכין שיהיו ג"כ באין במדה. וכן (בפי"ג ה"ו) כ' כל ההפכין מהנך שזכר בהלכה ג' הנ"ל שדינן שמביאין ולא חוצצין. ולא זכר שם כלי גללים שאינן באין במדה. וכן שם ברחיים (פי"ג ה"ו) שהרי הוא בכלל כלי אבנים. ג"כ זכר הרמב"ם שבא במדה. אולם גם שם נלפע"ד לרבותא נקט הכי. דהרי ידוע דרחיים של יד. אע"ג שיש בתוכה ב' אבנים. אבל היא עצמה של עץ היא. וסד"א דכל הבנין של עץ שסביב האבנים בטל לגבי הנך ב' אבנים. מדהן הן עיקר הרחיים לפיכך הו"ל העץ כטפל המשמש להעיקר שדין כולו כהעיקר (ככלים פי"ב מ"ב ופי"ג מ"ו) קמ"ל. ובזה יתורץ קו' הראב"ד לרבינו שם:

וזה כוונת רבעתו"ס (גיטין ס"ב א') שכתבו דכפישא הוא פשיטי כלי עץ. דאין ר"ל שהוא כלי פשוט ממש. דא"כ היינו נסר חלק דסיפא. אלא ר"ל דמדאין דפנו גבוה טפח דינו כפשוטי כלי עץ. ואפ"ה כלי הוא וצריך דפנות אהלים. ולא זכיתי להבין דברי רש"י שם שכתב דכפישא היינו בלאי חמתות. ומ"ש זה מנסר חלק. והרי שניהן אינן כלי. וכ"כ תמוהין דברי רתוי"ט שהביא בשם מהר"ם (בסוף ד"ה טהור) שפירש דכפישא אינה מחזקת מ"ס. ואפ"ה אמק"ט מדעשוייה לכפות ע"ג כלים. וק' והרי לקמן (פי"ח מ"א) מוכח דעשוייה לקבלה. וכ"כ בסוגיא דגיטין הנ"ל ואפ"ה אמק"ט מדמחזקת מ"ס וצ"ע. ונ"ל עוד דמיירי שנתנקבה מעצמה. דאילו בכוונה. אפי' בפחות מטפח היתה הטומאה נכנסת דרך שם. דהרי אין שם צמ"פ (כרתוי"ט כלים פ"ח מ"ו ד"ה אם). וא"ת עכ"פ מ"ש מריש פ"ד במגדל שיש נקבים מפולשין בדפנותיו. ואפ"ה כשהמגדל מחזיק מ"ס. מחשב כאהל וחוצץ. וה"נ נימא בכוורת פחותה שיהיו דפנותיה כדפנות אהל ותחוץ. נ"ל דדוקא התם שדרך לעשות החורין בדפנותיו. לא נתבטל עי"ז שם אהל מהמגדל. משא"כ הכא שנפחתה ונתנקבה מעצמה. א"נ י"ל ועיקר. דבין מגדל או כוורת כל שמחזיק מ"ס ועומד תוך אהל המת דינו כאהל תוך אהל ממש. דאפי' יש בו כמה נקבים. כל שאינו טע"ט. ונעשה מעצמו. אין טומאה נכנסת בו. ומציל על כל מה שבתוכו. ולהכי במגדל אף שיש נקבים בדפנותיו. עכ"פ מדאינן לאורה ולא להוציא דרך שם כשאינן טע"ט מציל על מה שבתוכו. וה"ה בכוורת שיש לה פתח בפריצתו פתוח. אילו היתה כפויה על פיה. או

מכוסה בנסר כבסיפא. היתה מצלת. מיהו כ"ז בשיציל הכלי בעצמו על מה שבתוכה בלי סיועת כלי אחר שאמק"ט ואפי' מכוסה בנסר. הרי גם נסר אינו כלי. ובטל לגבי הכלי שאמק"ט שהיא כאהל ממש. וכיון שסתום מציל. אבל כשצריך להצלתה צירוף כלי אחר. וכגון הכא שסתם פי הכוורת בכפישא. אע"ג שהכפישא ג"כ דינה כאהל. מדמחזקת מ"ס. אפ"ה מדאין דפנותיה גבוהין טפח. אין דפנותיה נחשבים כדפנות אהל. וצריכה היא צמ"פ על כל נקביה וסדקיה. אע"ג שהן פחות מטע"ט דנחשבת ככלי ממש. ואפי' נתנקבו הנקבים שבה מעצמן (ועי' לעיל פ"ד סי' ט' ולקמן פ"ט מי"ג בבא ב'). אמנם מ"ש הר"ש והר"ב דהכא מיירי שאין הפחת שבכוורת פקוק בקש. נ"ל דלרבותא דסיפא נקטו הכי דבמכוסה בנסר. אע"ג שהפחת פתוח עכ"פ מדאין הפחת טע"ט מצלת על תוכה דאי במכוסה בכפישה. אפי' פקוקה בקש. איך יציל. אף דמבטל להקש שם. כיון דנפחת אין כאן אהל. ולא זכיתי להבין דברי רתוי"ט שכ' דר"ל אילו היתה פקוקה בקש לא הוה דומיא דבור חלקה. וק' ולמה לא דמי. הרי כיון דאין הכוורת שלימה ואין דינה כאהל א"כ בין בבור ובין בכוורת אין כאן דפנות אהלים. ותו אפי' לא יהיה דמי לבור חלק. עכ"פ כיון שאינה מצלת הו"ל למתנייא. וצ"ע:

וכן משמע מרתוי"ט ד"ה או. אולם הר"ם והר"ש והרא"ש לא גרסו בכל משנתינו כוורת פחותה. אלא כוורת פתוחה. ופירשו דר"ל שאינה כפויה על פיה. רק פיה פתוחה לצד מעלה מול תקרת הבית. וכ' הרא"ש דלהכי בכה"ג במכוסה פיה בכפישה אינה מצלת. מדצריך דפנות אהלים ודפנות כוורת אינן נדונין כדפנות אהל. ולכאורה אינו מובן דעת רבינו. דהרי כוורת שמחזיק מ"ס ואינה נקובה. ודאי דינה כאהל ולמה לא יהיו דפנותיה כדפנות אהל. ואת"ל דאע"ג שהיא ודפנותיה נחשבים שפיר כאהל. עכ"פ לענין שתציל בצירוף כלי אחר צריך דפנות אהל ממש. ליתא. דמי גרע דפנות הכוורת מדפנות הכפישא שכשהן גבוהין טפח וכפוייה על בור חלק או על דות. מצלת וכמ"ש הרא"ש בעצמו בשם התוספתא. וא"כ מ"ש כוורת מכפישא והרי שניהן באין במדה. אלא י"ל דכונת רבינו דאפ"ה כשהכוורת שלימה ומכוסה בכפישא. אע"ג שכל א' מהן מחזיק מ"ס אפ"ה אינן נדונין כדפנות אהלים. אלא צריכין צמ"פ. ביניהן. וכמש"ל בס"ד בשם הר"ש (ועי' בועז רפ"ד):

ורתוי"ט הסיב פי' משנתינו דקאמרה שאין הכלים מצילין וכו' שהוא ענין חדש. ולא תלי כלל במה שנזכר במשנה תחלה. אלא האי שאין וכו' הוא כמו ואין. ר"ל ואם הדביק הכלי בדופן האהל. אינה מציל עד שיהא להכלי עצמה דופן טפח. הא אם היה רק גובה חצי טפח בולט מהאהל. וחצי טפח גובה דופן הכלי. אינו מציל. וכ"כ הרמב"ם (פכ"א

מטו"מ ה"ז). ומה ערבים עלי דברי רבינו אלו זצוק"ל. דלפי דבריו אלו אין כאן שום דוחק וחסרון בלישנא דמשנתינו. וגם לפ"ז שייך טפי למתני בתר הכי במשנה ז' כשם שמצילין בפנים כך מצילין בחוץ. דבחוץ דומיא דבפנים. דתרווייהו בדבוקים בצד הדופן. והגם שיש קצת לדקדק. חדא דנימא שיהיה מלת שאין כמלת אין אף שמצינו לפעמים דוגמתו במשנה. עכ"פ אינו במורגל כל כך בלשון המשנה. וזאת שנית במה דקאמר תנא היה לו חצי טפח מכאן וכו'. הרי מלת לו מלבד שמיותר. משמע נמי דמכאן ומכאן דקאמר בתר הכי בגוף א' מיירי. טפי הול"ל היה חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. ותו דלפי פ' רבינו. האי מכאן ומכאן דקאמר תנא ר"ל חצי טפח דופן שבכלי עצמו. וחצי טפח בולט מהצד שבכותל הבית. וק' צד כותל הבית מאן דכר שמיה. ואפילו נימא דאדפנות אהלים קאי שהזכירו התנא מקודם. לכה"פ הול"ל חצי טפח מזה וחצי טפח מזה. דמלת מכאן ומכאן משמע דאכלי גופי' קאי. ואעפ"כ אנא בעניותא אוסיף מיא וקמחא בדברי רבינו כדי לצדד גם כל הדקדוקים הנ"ל ויהיה הכל מיושב. כמשחל ביניתא מחלבא. דמלת שאין דקאמר תנא הוא ודאי נתינת טעם על מה דקאמר תחלה. וה"ק תנא הא דנקיטנא ב' אופנים שיציל בהם כלי שאמק"ט. כשהוא בצירוף אהל. דאופן א' היינו בשהכלי מונח וסותם ארובה שבמעזיבה. ואופן השני. כשהכלי מונח על בור שבקרקע הבית. ולא נקיטנא בשפה הכלי סמוך לדפנות אהלים. שג"כ מצלת עם דפנות אהלים על מה שבתוכה. אפי' בלי צמ"פ. ה"ט. שאין הכלי מציל עם דפנות אהלים שסמוך להכלי. רק בשיהיה להכלי עצמו דפנות. ור"ל דבהנך ב' אופנים שזכרנו מציל הכלי. אע"ג שאין דופן להכלי עצמו בגובה טפח. מה שאין כן כשהכלי מציל על מה שבתוכה. מדמונחת פיה סמוך לדפנות אהלים. צריך שיהיה להכלי עצמו דופן טפח. וע"ז הדר תנא וקאמר. היה בכלי חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן בגוף הכלי. והשוליים של הכלי באמצע גובה דופן טפח של כלי. נמצא שיש להכלי ב' פיות לשני חללים שבה. ופה א' פונה להכותל. אינו מציל. והיינו משום שאין החצי טפח גובה דופן הכלי שמצד האחר של השוליים מצטרף לחצי טפח דופן הכלי שפינה לצד כותל הבית:

כך פירשתי לרתוי"ט שזה כוונת הר"ש. ותמהני טובא. דהרי על כרחך משנתינו מיירי בכפישא מחזקת מ' סאה וכהר"ב (ריש מ"ו). דאל"כ הרי הכפישא עצמה נטמאה. ואיך תחוץ בפני הטומאה (ועי' מ"ש לעיל סי' מ'). וא"כ מה רבותא קמ"ל דתוך הכפישא טהור. אדרבה תוך הכפישא פשיטא דטהור. דהרי אפילו לא היתה סמוכה לכותל היה תוכה טהור מדמחזקת מ"ס דינה כאהל לחוץ בפני הטומאה (כרמב"ם פי"ג מטו"מ). והכי אמרינן נמי לקמן (פ"ח מ"א) דכלי שמחזיק מ"ס חוצץ בפני הטומאה. דודאי

פשטותא דלישנא משמע אפילו בלי דפנות אהלים (ודלא כרתוי"ט שם). וא"כ טפי הו"ל להתנא הכא לאשמעינן דגם מה שממעל להכפישא טהור. דהרי לקמן (פ"ט מי"א) בכוורת כפויה על צדה באויר. חזינן דכלי שמחזיק מ"ס רק על תוכה מצלת ולא מה שע"ג. וא"כ הו"ל לאשמעינן הכא דבסמוכה לדפנות אהלים. דנדונת כאהל ממש. מצלת גם על מה שע"ג. ותו ק"ל במה דמשמע מדברי רתוי"ט (ד"ה כיצד) דבכפישא כפויה שפיה מהצד מיירי. וכן כתב רתוי"ט לעיל (מ"ו ד"ה וכפישא) דבכפישא כפויה על פיה מיירי. ומסיק שם דלפ"ז על כרחך מיירי שאין בדפנות הכפישא טפח. דאל"כ היו דפנות הכפישא מצילין אפילו בבאר חלקה. וא"כ לפי דברי רבותינו הנ"ל. סתם כפישא דנקט תנא. היינו באין דפנותיה גבוהין טפח. ועל זה קשה והרי הכא במשנתינו בפירוש כתב הרמב"ם דמתניתין מיירי בשיש להכפישא דפנות גבוהות טפח. ואיך ח"ו נאמר שיהיה התנא פוסח על ב' סעיפים. דהרי במשנה ו' ובמשנה ז' בתרוייהו סתמא נקט. ואיך נימא דמשנה ו' מיירי באין דפנותיה גבוהות טפח. וסתמא דמשנה ז' מיירי בגבוהות טפח. אתמהה. ותו קשה דאי במשנה ו' בכפישא ממ"ס כפויה מיירי א"כ למה צריך שיהיה להבור דופן גובה טפח סביב לשפתו. וכי גרע בור חלקה מקרקע חלקה. שכתב הרמב"ם (פכ"א מטו"מ) דכלי שממ"ס שכפויה על פיה. מציל על מה שתחתיה באהל המת. ואע"ג דלהרמב"ם שם רק בגובה טפח מציל באהל המת. היינו כדי שיהיה אהל תחת הכפישא. דאל"כ הו"ל מה שמונת תחת הכפישא כמונח בהאהל המת או כטמון בהקרקע של אהל המת. דהטומאה שבהאהל בוקעת לתוך הקרקע עד התהום. כל שאין אהל מפסיק (כרמב"ם פ"כ מאה"ט ה"ו). אבל הכא שיש בור תחת הכפישה שכפויה על פיה. א"כ מדיש חלול טע"ט תחת הכפישא. לא בקעה טומאה לתוכה. ול"ל דפנות אהלים. תסגי שכפישא שאמק"ט סותמת פתח האהל ותחוץ. ובל"ז נצטרך לדחוק דמ"ש הר"ש והר"ב שמה שע"ג כפישא טהור רק לרבותא נקטו הכי. וק' לפ"ז א"כ למה לא נקט התנא עצמו הך רבותא ודוחק לומר דלרבותא דסיפא נקט תוכה דבכותל גנה אפילו תוכה טמא. אמנם זחלתי ואירא מחוות דעי נגד רבותי זצוק"ל. ואני ילק פשוט ויעוף אשר קטנם עבה ממתני. דל"מ היה נ"ל דלישנא דמתניתין כפישא נתונה. דהרי בלשון זה נקט תנא. במשנה ו' ומשנה ז'. טפי משמע דנתונה כפישא כדרכה. שפיה למעלה דדוקא בכפויה על פיה לא מצריך הרמב"ם דפנות אהלים (כפכ"א מטו"מ) משא"כ בעומדת כדרכה. ולפ"ז דבעומדת כדרכה מיירי. שפיר מצינן למימר שיש לה דפנות גבוהות יותר מטפח. ואפ"ה לא מחשבו כדפנות אהלים. מדאינן פונים לצד הבור. ובזה יצודד נמי לחץ זה הדחק שנדחק רתוי"ט לומר דמיירי דאין דפנות הכפישא גבוהות טפח.

ואפ"ה מחזקת מ"ס ע"י ארכה ורחבה. ובמחכ"ר זהו דוחק גדול מאד. דהרי להחזקת מ"ס צריך אמה על אמה ברום ג' אמות. דהיינו הכל באמה בת ו' טפחים (כיו"ד רסי' ר"א). וא"כ יהיה תשבורת שטחה 648 טפחים קוביק דהיינו טפח על טפח ברום טפח. ואי נימא שאין לכפישא דופן גבוה טפח. א"כ ע"כ שתהיה אורך ורוחב הכפישא. וכ"כ אורך ורוחב הבור שתחת שפתות הכפישא הרבה יותר מכ"ה על כ"ה טפחים. דהרי אם נכפיל כ"ה על כ"ה יעלה בתשבורת רק 625 טפחים. ואיזה פתח גדול צריך שיהיה לבית שיכניסו בה כלי גדול כזה. ומי פתי יסור הנה שיהיה בביתו בור שארוך ורחב יותר מד' אמות על ד' אמות. ויכסהו רק בדרך ארעי בכפישא. ולא יכסהו בנסרים קבועין ע"ג. אלא ודאי שיש להכפישא דפנות גבוהות כמה טפחים. ואפ"ה כשהניחה כדרכה ע"ג בור חלק אינה מצלת. מדאין דפנותיה פונים לצד הבור (ועי' לעיל סי' נ"ב). וא"ת בשלמא אי נימא דמשנה ו' בכפישא שאין דפנותיה גבוהות טפח מיירי היינו שפיר דנקט התם או כוורת. כדי לאשמעינן רבותא. דאע"ג דכוורת יש לה דפנות גבוהות טפח אפ"ה מדפרוצה שפתה או שוליה לא מחשבו תו דפנות אהלים (כלעיל ס ' מ"ו). אבל אי נימא דגם כל כפישא יש לה דפנות טע"ט למה שני תנא בלישנא למנקט כוורת. טפי הו"ל למנקט שהושיב ב' כפישות זו ע"ג זו ושניהן פיהן למעלה. ודפנות תחתונה פרוצה. י"ל דאורחא דמלתא נקט. דכוורת דרך שיש נקבים בדפנותיה ליציאת הדבורים (כלקמן רפ"ט). א"נ י"ל דרבותא קמ"ל. אע"ג דכוורת הכי אורחא שיהיו נקבים בדפנותיה אפ"ה כל מנוקב לא מחשב דפנות אהלים. וכ"ש כפישא מנוקבת. וכ"כ במשנה ז' מיירי שהכפישה עומדת כדרכה. ע"ג יתידות ופיה פתוח למעלה. ודפנה סמוך לכותל הבית שאין בין דפנות הכפישה לכותל הבית אויר טפח אמרינן דכשהטומאה תחתיה כלים שבכפישה טהורים. והיא היא מ"ש הר"ב והר"ש דכלים שע"ג כפישא טהורים דהיינו גם מה שבתוך הכפישא. דהרי תוכה פתוח כלפי מעלה. ולהכי טהורין מדנחשבת הכפישא כולה כאילו היא חלק מהבית. וכזיז בולט מכותל ומפסיק בין הטומאה לטהרה. שא' מהן למטה וא' למעלה. שחוצץ (וכלקמן פי"ד מ"ה). וא"כ גם קושיא הראשונה מתורצת. שהקשינו למה נקט תנא דכלים שתוך הכפישא טהורים. ולא נקט רבותא טפי דאפי' הכלים שממעל להכפישא טהורים. די"ל דכיון דפיה כלפי מעלה ודאי אין רבותא בין אויר שלמעלה להאויר שבתוכה. דהרי ב' האוירים מעורבים ואדרבה אויר שבתוכה רבותא טפי. דאע"ג דקרוב יותר למקום הטומאה שתחת הכפישא [ובשניהן מפסיק שולי הכפישא בין הטומאה להטהרה] אפ"ה טהור. אמנם ק"ל א"כ ל"ל דפנות אהלים. הרי גם בל"ז. דוקא כשהטומאה רצוצה תחת כלי הבא במדה שפתוח למעלה. בוקעת הטומאה

לתוך חלול הכלי (כפ"ט מי"ד). ורק כשהכלי מכוסה בתקרה למעלה והיא מחזקת מ"ס. וטומאה תחתיה רצוצה. אז בוקעת רק למטה עד התהום ולא לתוך הכלי (כפ"ט מי"ב). אבל הכא שיש אויר טפח תחת כלי הבא במדה. אז אפי' היא פתוחה למעלה. אם יש טומאה תחתיה אינה בוקעת לתוכה (כלקמן פ"ט סוף מי"ד). וכ"ש דקשה מזה לרבותינו שפירשו משנתינו דבכפויה על צדה מיירי. דודאי אין מן הראוי שהטומאה שתחתיה תבקע לתוכה. מדהכלי בא במדה. והיא כאהל. והאויר שתחתיה נמי כאהל הוא. והו"ל כאהל ע"ג אהל. והתחתון שהטומאה בתוכו פתוח מן הצד. שאין הטומאה שבתחתון בוקע למעלה (וכמ"ש בס"ד לעיל ספ"ג בקרית ארבע סי' ד'). וכן מבואר ג"כ לקמן (פ"ט סוף מי"ב). לכן גם בזה הוכרחתי לפי קט קוצר שכלי לנטות שוב מדברי רבותינו ז"ל. ולומר דהכא לאו בכפישא שמחזקת מ"ס מיירי. רק בעשויה מכלי גללים כלי אבנים ואדמה. ובכה"ג דוקא עם דפנות אהלים מצלת. אבל בלי דפנות אהלים. כל שכנגד תחתיה. אפי' עד הרקיע טמא (וכפ"ט סוף מי"ג). ונ"ל עוד דהא דנקט תנא הדין כשהטומאה תחתיה. לאו דתידק מינה דהא כשהטומאה בתוכה או ע"ג שיהיה תחתיה טמא. ליתא. דהרי מדדייניגן להכפישא כאילו היא זיז בולט מכותל הבית. כמו דחוצצת בין טומאה שתחתיה לטהרות שע"ג. כ"כ חוצצת איפכא. רק דאפ"ה נקט בשטומאה תחתיה דתוכה וע"ג טהור לדיוקא דהא תחתיה מתפשטת הטומאה לכל שתחתיה. אבל כשהיה הטומאה בתוכה או ע"ג. רק כנגדה למעלה או למטה טמא. אבל אין הטומאה מתפשטת בתוך כל הכלי או לתוכה. והיינו מדיש לה דפנות אהלים. וחסדי ה' אזכיר תהלת ה' שחנני לברר כל זה בעזרתו ית' מקודש:

מיהו מדלא נקט פלוגתייהו דר"ע ורבנן בכפישא לעיל. ובמורחקת פחות מטפח מהכותל. משמע דבסמוכה לכותל בית. ולא למעזיבה לכ"ע מצלת. או י"ל דבכפישא שהיא מחזקת מ"ס דהיא עצמה אפי' מורחקת פחות מטפח לכ"ע מצלת. וכן מסתבר דנקט כ"ח לרבותא דר"ע. דאע"ג דיש בה שייכות טומאה בתוכה. אפ"ה במרוחקת מהקורה רק פחות מטפח. מצלת על מה שבתוכה. אבל כלי שמחזיק מ"ס כשפיה פתוח כלפי מעלה. ומרוחק מהקורה רק פחות מטפח. ודאי לא גרע קורה מנסר שכשמכוסה בה הכפישא באהל המת מצלת על מה שבתוכה (כרתוי"ט פ"ד מ"א ד"ה טומאה בבית). אולם כל זה פירשתי ע"ד הרמב"ם (פכ"א מטו"מ). וכפי הנראה היה להרמב"ם גירסא אחרת מאשר לפנינו בתוספתא דמכילתין (פ"ו) דלגירסת הרמב"ם ר"ע ורבנן פליגי ביש אויר פחות מטפח בין פה הקדירה לקורה. והיינו כפירושינו. ובזה יתיישב נמי מאי דנקטה מתני' פלוגתייהו בקדירה תחת הקורה. ולא בקדירה שתחת התקרה שבתוך

הבית. וכארובה וקדירה נתונה עליה (לעיל מ"ב ודו"ק). אע"כ דבקדירה בתוך הבית לכ"ע מצלת. משום דיש כאן דפנות הבית שמקיפות מכל הצדדים. וכמ"ש בס"ד ביכין. אמנם יש לפנינו נוסחאות שונות בתוספתא זו. דבהגירסא שהביא הר"ש אף שהובאה משובשת. אפ"ה נראה שכך כוונתה. דביש אויר פחות מטפח בין פה הקדירה לקורה. לכ"ע מצלת. כי פליגי במשוך פיה למהצד מהקורה. וכך הוא באמת הגירסא בתוספתא שלפנינו. ובהתוספתא עם הזר זהב. הוא פי' הגאון רב"א זצוק"ל. יש פלוגתא בתרווייהו. במרוחק בגובה מהקורה. ובמשוך מהצד מהקורה. וזה וזה בפחות מג' טפחים. איברא אפי' להנך נוסחאות נמי מיושב דנקטה מתניתין קדירה שסמוכה לקורה דוקא. ולא נקטה קדירה שתחת תקרת הבית. משום דאילו בכה"ג לא שייך למתני שמשוך פיה לצד חוץ מהתקרה. ואף דהוה מצי למתני בשתלויה הקדירה במשקוף הפתח. ומשוך פיה לצד חוץ (עי' סוף פ"י) היינו משום דבכה"ג ודאי מצלת לכ"ע (וכלעיל פ"ד מ"ג). א"נ נקט קורה לרבותא דר"ע. דאפי' קורה שאין לה דפנות סביב וגם ב' הדפנות שסמוכה עליהן לבית עבידן. אפ"ה במשוכה רק פחות מטפח מצלת. ובהרא"ש פי' דפליגי במרוחק פיה מתחתית הקורה בגובה. וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ם. ומשמעות דבריו בשם רבינו מנחם ז"ל. דלהכי נקט קורה מדאינו משתמש תשמישי הבית וע"ש. ואפשר שכוונת דברים הללו כדברינו הנ"ל:

פרק ו

ומה שהקשה בתוס' חדשים דהרי בב"ב (ד' י"ט ב') מוכח דגם שאר כלים שאמק"ט חוצצין וא"כ איך הכא לא מהני כשהכלי שאמק"ט רק תומך האהל. במח"כ התם הרי מבואר שם דרק עם דפנות אהלים מצילין כלים כהנך. משא"כ הכא. וכמש"ל סי' ב':

ונ"ל עוד דקמ"ל תו דאע"ג שהמפתח אמק"ט. ואילו היה מונח בהחלון ומיעטו מטע"ט היה חוצץ עם דפנות אהלים. אפ"ה דוקא בכה"ג שכשתחבו וחברו לדפנות אהלים כבר נתבטל קצת מהיות כלי ונחשב כדופן עצמו ומציל. אבל הכא שרק סמך עמו הדלת שחוצץ עדיין שם כלי עליו. ומדנסמך החציצה ע"י כלי אינו חוצץ [ומתורץ בזה קו' הרא"ש]. ותו קמ"ל גם ברישא. דסד"א דדוקא כשלא נעשה ע"י אדם בתחלה. וכגון שנסגר הדלת ע"י רוח. או גם ע"י אדם אבל לפני שעה ושתים. אבל דלת זו דאע"ג דהשתא עומדת בפ"ע מסוגרת. עכ"פ הרי רק לפני רגע נסגרה ע"י אדם ומפתח. להכי סד"א דאע"ג דהשתא כרגע סלק האדם ידו והמפתח לא תחוץ קמ"ל. וא"ת עכ"פ בלא יכול הדלת.עמוד בפ"ע אמאי טמא להוי כשנים שעשאו מלאכה בשבת. דעכ"פ לר"ש לא

מחשב כאילו עשאו לבדו (כשבת פ"ו מ"ה. וזבים פ"ד מ"ד ועמש"ש בס"ד). י"ל התם רק כשב' כוחות סבבו הדבר. משא"כ הכא כשלא יכול הדלת לעמוד בפ"ע אין כח בהדלת לסייע בהסגירה. ורק כח האדם לבדו גרם ההסגר. והדלת היא רק נפעל ולא פועל. ולפ"ז בד' נושאין נדבך (במ"א) אם ב' מתומכי הנדבך היו כלים או אדם. וב' האחרים היו אבנים שאמק"ט. באמת לר"ש לא הוה כנתמך בדבר המק"ט. משום דבאמת גם האבנים סייעו בהתמיכה להנדבך ורק לרבנן לשטתייהו הו"ל כנתמך ע"י דבר המק"ט:

ורתוי"ט כ' שצריך שלא הוכשרו הגרוגרות. וכך כתב הרמב"ם ג"כ (פט"ו מטו"מ ה"ב). ותמוה דכיון שנסרחו ולא חזו לאדם. אפי' נתרטבו אין כאן הכשר דהרי לא מק"ט כלל. ואת"ל מדתנן (טהרות פ"ח מ"ו) דכל המיוחד לאדם טמא עד שיפסל לכלב והנך גרוגרות אף שנסרחו אכתי חזיין לכלב. ליתא דכבר כתב רכ"מ (פ"ב מאוכלין הי"ד) דרמב"ם ס"ל דהיינו רק לאפוקי טומאה מינה כשכבר נטמאו מקודם. משא"כ שלא יקב"ט. ודאי סגי בשנסרחו ולא חזו לאדם. ותו ק' דרתוי"ט כ' דהכי מוקי לה בב"ב (ד' י"ט ב'). ובמחכ"ר התם לא מוקי לה שלא הוכשרו רק ברקיק. אבל בגרוגרות מוקי לה שהתריפו. ור"ל שהתליעו ובהכי לחוד סגי. דכיון שהתליעו ונסרחו לא חזו לאדם ולא מק"ט. ואי"ל דלרמב"ם הא דמוקי לה הש"ס בשהתליעו. לא מיירי בשהתליעו כל כך עד דלא חזי כלל לאדם. דא"כ פשיטא ומאי קמ"ל. אלא דמיירי אף דחזי עדיין לאדם ע"י הדחק. והרי שמעינן ליה להרמב"ם (פי"ח משבת ה"ג) דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה. ולפיכך נמי מק"ט כשיוכשרו. ואפ"ה מדלא חשיבי מבטל להו התם. הא בורכא. דאי חזו ע"י הדחק לאדם. כ"ש דחזו לבהמה. ואכתי קשיא כדמקשי הש"ס על תבן דמדחזי לבהמה לא מבטל להו סתם. אע"כ דמיירי שהתליעו כל כך עד שאפי' לבהמה לא חזו. והדרא קושיא לדוכתא. דא"כ מה מהני ביה הכשר. הרי אפי' בחזי לבהמה אף בהוכשר אמק"ט וצ"ע:

וא"ת ממ"נ אי מיירי הכא בשבטלו להכלי שם. ודעתו שלא לפנותה משם. א"כ כמו דמהני ביטול להכלי עצמו בשגבו נגד הט מאה. ה"נ תהני ביטול להגרוגרות שלא יהיה נחשב כאילו נתמכו בכלי. דהא מדבטלו תו לא מחשב ככלי. ואי מיירי בשלא בטל להכלי. א"כ היאך כתב הר"ש והר"ב דגבו נגד הטומאה מציל. הרי אינו מציל רק כלי טהור. שאין דעתו לפנותה. י"ל דלעולם הכא מיירי בשלא בטלו להכלי. ואפ"ה דוקא בממעט רווח החלון מטע"ט ולא סתמו כולו. צריך שיבטלנו שם. אבל בשסתם כל החלון. אף שדעתו לפנותו. אפ"ה עכ"פ כשגבו נגד הטומאה סותם. וכ"כ הר"ש הכא ותוס' ב"ב (ד' כ' ע"א ד"ה היא). אולם להראב"ד (פט"ו מטו"מ) רק בחלון שהוא ד' על ד' טפחים. צריך שיבטל הדבר שהניח שם למעט הרווח. אבל לא בחלון שקטן מזה.

ולרמב"ם שם דבין בשהניחו שם למעט הרווח ובין שסתמו כולו. צריך שלא יהיה דעתו לפנותה. א"כ ע"כ דהכא מיירי שבטל להכלי במקומה. ואפ"ה דוקא אם כדי שתציל הכלי בעצמה בפני הטומאה. כגון שגבה נגד הטומאה מהני לה הביטול. אבל כשפה הכלי נגד הטומאה. הרי נטמאה הכלי בעצמה. אף שתחובה שם כל שלא חזקה שם במסמרים. להכי מדהועמדו הגרוגרות ע"י כלי טמא. אינן חוצצין (ועי' במחצצים סי' ה') דאחרי רבים להטות:

ונ"ל דמה"ט שייכי משנתינו לשנוייה בתר משנה דלעיל בקנקנים שטחן בטיט. דאמרינן דביכול הטוח בפ"ע לעמוד חוצץ. והכא אין הטיח חוצץ. אלא דהתם יש להטומאה מקום להתפשט במקומה. להכי הוה הטיט שפיר חציצה. משא"כ הכא שהטומאה רצוצה:

וא"ת דכמו דברישא שדינן להטומאה לתוך הבית. והעומד למעלה טהור. ה"נ במונחת הטומאה בחציה שלחוץ. נשדייה להטומאה כאילו מונחת בחוץ והעומד למעלה יהיה טהור. תירץ ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל דהכא שאני. דהכותל לא לצורך חוץ נעשה. דכותל לתוכו עשויה (כפסחים כ"ו א') ואפ"ה רק החצי שלפנים כלפנים דמי דחצי שלחוץ אינו עשוי רק כדי לעבות ולחזק הכותל שלפנים ממנו. ונ"ל בו"ת עוד דמה"ט נקטו הר"ש והר"ב בהך בבא דמיירי בכותל שבין בית לחצר דלרבותא נקטו חצר. דלא מבעיא בכותל שבין הבית לרה"ר. דאין תשמיש רה"ר חשיב כלל. ולא לצורך רה"ר נעשה הכותל. להכי ודאי אמרינן דבמונחת הטומאה בחצי הכותל שלחוץ. שהעומד למעלה טמא. אלא אפי' בכותל שבין בית לחצר. דגם תשמיש החצר חשוב. וגם בעבורו אדם עושה כותל. ולהכי סד"א שיהיה דינו ככותל שבין ב' בתים. וכשמונחת הטומאה שם בהחצי שלחוץ. הו"ל כמונחת טומאה בחצר. ויהיה העומד למעלה טהור. כמו ברישא. קמ"ל דעכ"פ חצר לא עדיף כבית. ותו נ"ל דלא מיבעי כותל שבין בית לחצר. אלא אפי' אין כאן בית כלל. אלא כותל מקיף לחצר והטומאה רצוצה בחצי הכותל אפי' שלפנים. אין תשמיש החצר חשוב כ"כ דנשדייה טומאה לפנים. אלא בכל מקום שמונחת בהכותל. העומד כנגדה למעלה טמא. דלא עדיף ממגדל לעיל (רפ"ד) דלא דיינינן מחיצתו כמחצה על מחצה. ורק בבית שתשמישו חשוב ורגיל דיינינן חציו שלפנים כלפנים.

ואעפ"כ נראה קצת לדקדק. דמדלא קאמר הכא קרוב לפנים הבית טמא וכו'. קרוב לחוץ הבית טהור וכו' מחצה למחצה וכו' וכלישנא דקאמר לקמן (מ"ד) גבי כלים בכותל. ש"מ דלא ראי זה כראי זה. דהתם מחצה על מחצה דקאמר היינו שמונח הכלי במרחק שוה מבפנים כמבחוץ. אבל הכא דקא מזכיר התנא חצי כותל. ועלה מסיק מחצה על מחצה ע"כ ר"ל על חציו ממש. ועל כרחך נכוף אזנינו לפרש כפי' ע"ר הגזצוק"ל. אלא

דק"ל לפ"ז א"כ מ"ש טומאה מכלים. ואי משום דקדוק בלשון הנ"ל. י"ל דכל חדא מהנך ב' בבות מגלה על חברתה. והכי אורחיה דתנא. וכמ"ש התוי"ט (פ"ט דנדה מ"ה) ועי' בפנים סי' ל"ו ודו"ק:

ותמוה וכי יהיה חצי העליון של התקרה יותר שייך להעליה. טפי מחצי התחתון של המעזיבה. דאמרינן (במ"ד) דשייך להבית לבד. והרי כל המעזיבה הוא למעלה מהתקרה. אולם גם להר"ש והר"ב שפירשו שאין הטומאה יוצאה לתוך הבית. אלא בוקעת ועולה. ק' תרתי. חדא היאך אפשר שיהי' הבית טהור. וכי גריע טומאה בהקורות מטומאה בחצי תחתונית המעזיבה. שהיא למעלה מהתקרה. דאמרינן לעיל דהבית טמא. ותו ק' אמאי נימא דבהעליה כנגד הטומאה טמא. וק' וכי עדיף כח הטומאה שבתקרה דאמרינן שבוקעת למעלה לעליה. ואילו היה הטומאה בחצי התחתון של המעזיבה. שהיא למעלה מהתקרה. אמרינן דהעליה טהור. דרק לבית שייכי. וגם אי נימא כרתוי"ט דגם לר"ש ור"ב בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. וכן פסק נמי הרמב"ם (פכ"א מטו"מ) ק' קושיתינו הנ"ל. וגם פי' מהר"מ שהביא רתוי"ט. דר"ל דמטמא כל הרווח שלמעלה בעליה ושלמטה בהבית ק' קושייתינו הנ"ל. ותו ק' אליביי' דכל רבותינו מ"ש תקרה ממעזיבה. דבמעזיבה דיינינן במחצה על מחצה. ובתקרה אמרינן בוקעת. והן אמת שלהגאון רב"א נוכל לישב קצת ולומר דמשנה ה' מיירי בתקרה שאין עליה מעזיבה (כסוכה ט"ו א') אבל לשאר רבותינו אפי' נוקי הכי ק'. אולם לרכ"מ (פכ"ד מטו"מ) יתישבו כל קושיתינו הנ"ל. במה דאמרינן בתוספתא של בנין ידון מחצה על מחצה. ושל סלע ידון כקליפת השום. וא"כ י"ל דהא דקאמר הכא טומאה בין הקורות לאו במונחת הטומאה בין קורה לחבירתה. אלא שמונחת בהחור שבקורה עצמה. וא"כ י"ל דוקא בטמונה הטומאה במעזיבה שנטוחה בידי אדם. הו"ל כטומאה בבנין שנידן מחצה על מחצה. אבל בטמונה הטומאה בתור שבקורה. הו"ל כטמונה בחור שבסלע. שבשניהן נעשה ההפסק שבין הטומאה להרווח שבבית ושבעליה בידי שמים. דיינינן לה כקליפת השום. ועל כרחך דהכי גמרינן לחלוק זה בהלכה למשה מסיני ככל הלכות טומאה:

ולרמב"ם תחת עמוד דהכא. היינו תחת הכותל המפסיק בין הכוכין. וק"ל דא"כ למה לא כללינהו תנא בחדא בבא בהדי כותל דרישא. והכי הול"ל טומאה בכותל או תחתיו. דהרי גם כשהטומאה תוך הכותל אמרינן דבוקע ועולה. ותו מ"ש לעיל דקרי לה כותל. והכא שם חדש קורא לה עמוד וצ"ע:

ומ"ש בתוספתא (פ"ז) דביש במקום הטומאה שבעמוד טע"ט דינו כקבר סתום. הרי מפורש שם דבעמוד שבבית מיירי. והיינו מדהוא בבנין. ונ"ל עוד דמה"ט נקט הך דינא

בטומאה תחת עמוד שבמערה. ולא נקט בשהטומאה תחת הכותל דנקטה ברישא. דהיינו בכותל שבין הכוכין. ה"ט משום דכל מה דבעי לאשמעינן הכא. היינו שאין דינו כקבר סתום. אף שיש רווח בכל צדדי הבליטה שעל הטומאה. והרי בהכותל שבין כוכין שאין רווח סביב לו. פשיטא שאין בליטת הכותל נידון כנפש על הקבר:

פרק ז

וכך נלפע"ד ליישב פי' משנתינו. ולזה נוטין גם דברי רבינו רב"א זצוק"ל. ובזה יתורץ גם קו' הראב"ד להרמב"ם (פכ"ה מטו"מ ה"ג) על שלא הביא סיפא דמשנה זאת. ולפי דברינו ניחא דסמך הרמב"ם א"ע במה שכבר כתב לעיל מינה (פ"ו מטו"מ ה"ח) דדוקא בבנין הוה קבר סתום:

אמר המחבר בעוד לא נסתה כף רגל היונה החלשה הצג בהסתעפות דיני אהלים ראה ראיתי כי טוב להקדים כללים ככלילי תפארת בראש הסתעפות הנ"ל. למען שכנפשפש אח"כ במעשה. נבוא אליהם כאדם בשלו. ונהיה בקיאים בהם בשמותיהן ובדתיהן שונות עונות. וראה קראתי בשם הקדמה זו

פתח האהל ובו ח' דלתות

(א) עור או אריג משער בע"ח או מצמר או מפשתן. כשהאהיל א' מהן על מת או על שאר דבר מטומאותיו שמטמאין באהל הרי אף שהאהל שנעשה מא' מכל הנ"ל אית ביה תרתי לטיבותא. שלא נעשה אהל מכלי. וגם הוקבע ונתחבר בארץ. אפ"ה לא די שמטמא כל הטהרות שהיו בהאהל תחתיו. אלא גם האהל בעצמו נטמא. והרי הוא טמא. ככל בגדים שנגעו במת. שהאהל הוא אב הטומאה לטמא במגע. אף לאחר שהוציאו המת מתחתיו. ומדנטמא האהל אע"ג שמחובר בארץ. לפיכך ג"כ אינו חוצץ בפני הטומאה. וכל זמן שהטומאה תחתיו. כל הטהרות שלמעלה ושלמטה כנגד כל האהל טמאין. וצריך האהל ההוא לטהרתו הזאה ג' וז' וטבילה. מיהו כלי שנעשה ממינים הללו שהאהיל על מת. אפי' רחב הכלי רק כ"ש נטמא הוא עצמו. אבל אין מביא טומאה תחתיו ממקום למקום. אם אין הכלי רחב טע"ט. ושיהיה אויר תחתיו בגובה טפח. אבל בלא האהיל על המת כלי. רק חתיכת אריג ממינים הנ"ל אז גם המאהיל עצמו לא נטמא רק כשיהיה בדבר המאהיל כפי השיעור המפורש במין ההוא (בכלים פכ"ז מ"ב).

(ב) אהל הנעשה מנסרי עץ או מאריג קנבוס צמר גפן או גמי. או משאר צמחים גדולי קרקע או מאריג משי או אהל הנעשה מחרס או מתכות. בכל הנך דוקא בתרתי לריעותא מק"ט דהיינו שהוא כלי ואינו קבוע בארץ אז מק"ט בשהאהילו. ואינן חוצצין בפני

הטומאה. הכל כמבואר בסי' א' חוץ מכ"ח אף בתרתי לריעותא עכ"פ מדאמק"ט מגבו לפיכך אם גבו נגד הטומאה לא נטמא הכ"ח. וגם חוצץ בפני הטומאה כשהוא סמוך עם דפנות אהלים או עם המעזיבה. דבלי דפנות אהלים. אפי' היה הכ"ח סתום עם צמ"פ אינו מציל רק על תוכו. אבל תחתיו ולמעלה ממנו טמא [כפ"ט מט"ז. ועי' מחצצים סי' י"ב. ועי' עוד לקמן בפ"ז כמה אופנים הבאה טומאה וחציצה בפני הטומאה]. וכל זה בשהי' המאהיל כלי ואינו קבוע בארץ. אבל בחדא לריעותא. דהיינו שאינו כלי אפי' אינו קבוע בארץ. או שקבוע בארץ אע"פ שהוא כלי גם בהאהיל על המת לא נטמא הוא עצמו וגם חוצץ בפני הטומאה שלא תבקע בו מלמעלה למטה ממנו או אפכא. וגם לא מצד א' לצד האחר במפסיק בין ב' אהלים. מיהו כל זה להראב"ד ותוס'. אבל להר"ש (פ"ח דאהלות מ"א) כל דבר שנטוי כאהל. אפי' הוא אריג מצמר ופשתן וכ"ש משאר דבר אף שמק"ט ונטמא האהל עצמו. אפ"ה חוצץ בפני הטומאה. (ג) אהל הנעשה מעצם או זכוכית או מבריות הים או כלי המחזיק מ"ס. בכל הנך אפי' כשיש בהן תרתי לריעותא. שהן כלי ואינן קבועין בקרקע. אפ"ה כשהאהילו על המת. לא נתטמאו הן עצמן. וחוצצין בפני הטומאה. אולם כל הנזכרים בג' כללים הנ"ל אם האהילו על הטומאה והטהרה ביחד אפי' רחוקים הטומאה והטהרה זמ"ז אלף אמות נטמא הטהרה. וכל הנך דאמרינן גבייהו בג' כללים הנ"ל שחוצצין בפני הטומאה היינו בין שהיה הטומאה למטה מהדבר החוצץ והטהרה למעלה ממנה או אפכא או שהי' הדבר החוצץ נטוי כדופן באמצע האהל בין הטומאה לטהרה. (ד) אהל הקבוע בארץ ואפי' הוא מצמר או פשתן אם נגע בו כזית או שאר טומאות ממת מבחוץ באופן שלא האהיל האהל על הטומאה. או שא' משאר אבות הטומאה שאינן מטמאין באהל. נגע באהל אפי' מבפנים. לא נטמא האהל. דמדנקבע בארץ הו"ל כבית בנוי בארץ שאמק"ט כלל. מיהו גם באינו קבוע בארץ. דוקא אם הוא כלי מהנזכרים לעיל בכלל. א' ב' מק"ט בנגע בהן שום טומאה מבחוץ או מבפנים. ואז שני הצדדים טמאין. אף שלא נגע רק בצד א'. (ה) ולא עוד אלא אפי' בהאהיל כזית ממת על אהל קבוע אפי' הוא של פשתן. ואפי' הוא כלי כיון שהוא קבוע לא נטמא האהל. דלא רבתה תורה שיהיה האהל נטמא אפי' הוא קבוע רק בשהכניס הטומאה לתוכו. ולא בשהאהיל הטומאה על האהל. אלא הו"ל כהאהיל מת על בית קבוע שלא נטמא הבית. (ו) אמנם בהאהיל אחת מטומאות המת שמטמא באהל על אהל שאינו קבוע בארץ אז יש חילוק. דאם האהל הוא כלי. בין שהוא מאותן הנזכרים לעיל סי' א' או משאר מינים הנזכרים לעיל סי' ב' שמק"ט. אז בהאהיל טומאת מת עליו נטמא הכלי ההוא בכל צדדיו. אף שלא האהיל רק בצד א'. ובאין האהל כלי. והאהיל טומאת מת

על האהל. אע"ג שאין האהל קבוע. בין שהאהל מצמר ופשתן או ממין אחר. אמק"ט כלל. וכדאמרן דלא רבתה תורה לאהל. רק כשהטומאה מבפנים ולא כשהאהיל טומאה על האהל מבחוץ. (ז) אהל הנעשה מהמינים הנזכריה בסי' א' והיה האהל קבוע בארץ. אפ"ה כל עוד שהמת בתוכו. כל הנוגע בו אפי' מאחוריו. הו"ל כנוגע במת עצמו. וכשפוד באהל. ור"ל שהשפוד נגע בהאהל מבחוץ. דאמרינן דאין האהל מתחשב (כפ"א מ"ג) דמשום שהמת עדיין בהאהל. הו"ל השפוד שנגע בהאהל מבחוץ כאילו נגע בהמת עצמו. אולם משיצא המת מתוכו. הנוגע בו אז מתוכו הו"ל כנוגע בכלי שנגעו במת. אבל הנוגע בו אז מאחוריו. הו"ל כנוגע בכלים שנגעו בכלים שנגעו במת דטמא רק טומאת ערב (כפ"א מ"ב) הא בכלי אין חילוק בין תוכו לאחוריו. (ח) אבל אהל הנעשה ממינים הנזכרים סי' א' וסי' ב' כשהוא כלי. ואינו קבוע בארץ דהו"ל תרתי לריעותא דמק"ט. וכדאמרן לעיל (שם) לפיכך בשעה שהמת תוך האהל. אף דהמאהיל על אהל זה גם מאחוריו. הו"ל כמאהיל על המת. דאהל כמליא טומאה דמיא. וכלי המק"ט אינו חוצץ. וגם הנוגע באהל הזה אפי' מאחוריו בעוד המת בתוכו הו"ל טומאה בחיבורין וטמא. וכמ"ש בס"ד ברישׁ מכילתן. עכ"פ כשיצא המת מהאהל. הנוגע בו בין מבפנים או בחוץ טמא. דכיון דכלים הם ואינן קבועים בקרקע. הו"ל כנוגע בכלים שנגעו במת [כל שמונה אלה יולדו על ברכי רבותינו מסוגיא דשבת (ד' כ"ח א') ומתוס' שם. ומרמב"ם והראב"ד ורכ"מ ורמל"מ (פ"ה מטו"מ הי"ב) ומהר"ש בפרקן מ"ב ודו"ק]:

ומ"ש הרמב"ם (פי"ח מטו"מ ה"ז) היתה מונחת תוך השפוע. נ"ל דר"ל שמונחת במקום הנמוך שבאהל. ועי"ז הרי נגעה בהאהל. ולרבותא נקט הכי. דאף שע"י טומאת מגע היו חבורין צד חיצוני עם הפנימי. אפ"ה קיל צד שלא נגע בהטומאה מהצד שנגעה בו ממש (ועי' בהראב"ד שם):

ותמוהין דברי הר"ב הכא. שכתב שהאהל נטמא. ואפ"ה הנכנס לתוכו טהור. ש"מ דהאהל ההוא אינו חוזר ומטמא דבר אחר כשהאהיל מאהיל עליו. והרי הר"ב בכבודו ובעצמו כ' לקמן (פי"א מ"ח) שהכלי שנטמא במת הרי היא כמת עצמו וחוזר ומטמא דבר אחר באהל. והרי כ"ש אהל דגרע מכלי דהרי אהל אינו מתחשב כדחזינן בשפוד (פ"א מ"ג). ואין לדחוק ולומר דלהר"ב דוקא כשדבר אחר מאהיל על הכלי שנטמא ועל הטהרה אמרינן חרב כחלל אבל לא כשהכלי בעצמו מאהיל או נאהל מהטהרה. ליתא דמאן פליג לן בין האהלין ומ"ש. וכ"כ אי"ל דהר"ב כ' כן התם רק בכ"מ. ולא בשאר כלים. דהרי הר"ב בריש מכילתן קאמר דבכל הכלים אמרינן חרב כחלל. מיהו גם בל"ז דברי הר"ב שם תמוהין. וכמ"ש שם בס"ד וע"ש:

כך נ"ל כוונת הר"ב הכא וכוונת רש"י (ביצה ד"י ע"א ודל"ח א') ומתורץ בזה קו' רתוי"ט הכא להר"ב שכתב הכא דטומאת הפתחים מדרבנן. ועל זה נתקשה רתוי"ט. דא"כ בדרבנן יש ברירה. ורצה רתוי"ט להסתעייה לקושיתו מרש"י (ביצה ד' ל"ח א') שכ' דסוף טומאה לצאת הוא הלמ"ס. ובמח"כ רבינו אדמקשה מרש"י להר"ב. טפי הו"ל לאקשויי דברי רש"י גופיה אהדדי. דהרי רש"י גופיה כתב (ביצה ד"י ע"א) דטומאת הפתחים מד"ס הוא. וכפי הנראה מבאר זה שאב הר"ב כאן דבריו. אע"כ כדברינו דאותו פתח שודאי יוציאו בו המת הוא הלמ"ס. וכשלא ידעינן איזהו אמרינן אין ברירה ומטמאינן כל הפתחים מד"ס. דהא דאמרינן דבדאו' אין ברירה. מדרבנן הוא [ואפשר מדהוה כספיקא דאו'. ואפשר דגרע מינה ודו"ק. ועמ"ש בזה בס"ד בפירושינו שלהי פ"ד דביצה. ושלהי חגיגה]. מיהו כל זה רק ליישב דברי מאור עינינו רש"י זצוק"ל דלא תיקשי דידיה אדידיה. אבל לרבינו הר"ב בל"ז מתורץ קו' רתוי"ט דלעולם טומאת כל הפתחים כולן דרבנן. ואפי' אותו פתח שודאי יוציאוהו בו. ואפ"ה בדרבנן כי הא אמרינן אין ברירה. מדעיקר טומאת מת דאו' וכך כתב תוס' (עירובין ד' ל"ז ע"ב ד"ה מאן):

ולרמב"ם בפירושו כאן (ולרכ"מ פ"ז מטו"מ. גם בחיבורו ס"ל כן. ועמ"ש בס"ד בבועז פ"ג סי' י"ב). הא דאמרינן בכולן נעולים. כל הפתחים טמאין. ה"ט מדהו"ל כקבר סתום. אבל כשנפתח א' מהן. או חישב להוציאו בא' מהן כבר יצא מתורת קבר. והו"ל כבית ולהכי אין טמא רק אותו פתח שסופו להוציאו בו. ואני עני וכואב לא זכיתי להבין ד"ק. דאי משום קבר סתום א"כ בכל הפתחים נעולים מה איריא פתחים כולן טמאין. הרי אפי' נוגע בכל כתלי הבית מאחוריו טמא. ואי דרישא מירי גם בלא נגע בהפתח רק בשמשקוף הפתח האהיל עליו. דאע"ג דהדלת נעול. אפ"ה נטמא כשהאהיל המשקוף עליו. כראשי קורות שתחובות בקבר הסתום דמטמאין בהאהילו על העליות בריש פרקן. ונקט הכא בשהאהיל המשקוף ברישא משום סיפא בשנפתח פתח א' או בשחישב להוציאו בא' מהן. אז רק אותו פתח מטמא באהל ולא הפתחים האחרים. ואילו הוה נקט במגע. הרי בסיפא כשנסתלק דין קבר סתום מהבית גם בנגע באותו פתח טהור. עכ"פ ק"ל היאך ע"י שחישב להוציאו בא' מהפתחים. יסולק דין קבר סתום משם. אף דודאי מודה הרמב"ם בכל שאר קבר סתום דלא מהני בשחישב להוציא הטומאה משם. דהרי גם הכא קאמרינן בסיפא. דמודים בפותח מתחלה שצריך שיפתח ד' טפחים. והיינו מדמונח מת בבית. ושיעור הוצאת המת ד"ט (כפ"ג מ"ו) ומינה בכזית ממת צריך שיפתח טע"ט. ורק במונח בבית שיש בו דלתות רק שהם נעולים. בהא לבד קאמר הרמב"ם דמהני מחשבה שיפתחנו. עכ"פ קצרה השגתי להבין. אם כשכולן נעולים יהיה דין הבית כקבר סתום.

איך כשיחשוב לפתוח א' מהן יתבטל ממנו דין קבר סתום. והקבר סתום בסוף כבתחלה. וי"ל. ועכ"פ ק' דאי משום קבר סתום מטמא. למה לא נקט בב' בבי דרישא חלונות וחלון כדנקט בסיפא. ועי' בפנים סי' ל"ח:

וא"ת אפי' קודם שנפתח הרחם כיון שודאי מת הולד בקרבה. נטמא הבית. מדסוף טומאה לצאת דרך שם. ומ"ש מטומאה במגדל נעול שהבית טמא מה"ט (כפ"ד מ"א). י"ל דכשהרחם עדיין סתום. טומאה בלוע היא ואפי' במגע ומשא אמ"ט (כחולין ע"א) והיינו מדאין עליה שום טומאה כלל. והרי אפי' להמילדת שנגעה בו בעודו ברחם אמ"ט. רק משום גזירה שמא תגע בו אחר שיצא (כרמב"ם סוף טו"מ. ועי' חולין ד' ע"ב א' ודו"ק) וכן מוכח נמי מלקמן (פי"א מ"ז) בכלב שאכל בשר המת וע"ש. מיהו נ"ל דהכא מיירי דוקא בנפל שלא כלו לו חדשיו דאין לו עדיין חזקת חי כל עיקר. אבל בשאר וולד אין לטמא הבית הראשון. מדאיכא ס"ס. שמא לא נפתח שם הרחם עדיין. ואת"ל שנפתח שמא אז עדיין לא מת. ואע"ג שכל הטומאות כשעת מציאתן (כטהרות פ"ה מ"ז) היינו רק במקום מציאתן דאל"כ אין מחזיקין טומאה ממקום למקום (כנדה ד"ד א'. ועי' הר"ש פ"ג דטהרות מ"ה וגם הר"ב שם). ואע"ג דגם בנפל איכא הך ס"ס. דוכי לא אפשר שהנפל חי היה באותה שעה. דאע"ג שגם כשהנפל חי דינו כאבן ואסור לטלטלו בשבת (כשבת קל"ה א'). עכ"פ הרי כל עוד שהוא חי אמ"ט. וכן מוכח משו"ס (ב"ב ד"כ ע"א) דאמרינן שאמק"ט. ש"מ דאין דינו כמת. עכ"פ כיון דלא כלו לו חדשיו עדיין אין לו חזקת חי. ודאי מסתבר דכבר מת היה בבית הראשון וליכא רק חד ספיקא אם כבר נפתח שם הקבר או לא. וכך משמע גם לשון הרמב"ם (פכ"ה מטו"מ ה"ט) שכתב והפילה נפל משמע להדיא דדחיקא ליה להרמב"ם לאוקמא סתמא דמשנתינו דנימא דמיירי שילדה וולד ממש. וידעו בו שודאי כבר מת בבית הראשון. ומסופק רק אם נפתח כבר שם הקבר. וא"ת א"כ שמסופקים אם כבר מת היה בבית הראשון. היכא נימא שכבר מת היה שם מדנמצא מת בבית השני. הרי אין מחזיקין טומאה ממקום למקום (כטהרות פ"ד סוף מ"ד ונדה ד"ג ב'). ואין לומר דהכא שאני מדיש נמי החזקת טומאה מזמן לזמן. ליתא דהרי משנה ערוכה היא (כלים פ"ט מ"ג. וכ"כ ספ"ט דטהרות) דאפי' יש ג"כ להחזקת טומאה מזמן לזמן. אף גם בכה"ג אין מחזיקין טומאה ממקום למקום. וי"ל הרי כבר הוכחנו בס"ד, טהרות פ"ז מ"א) דאם היה מסוכן במקום הראשון מחזיק טומאה גם ממקום למקום. א"כ הכא נמי כיון שוודאי נפל היה בבית ראשון גרע וגרע ממסוכן:

כך כתב הרמב"ם (פכ"ה מאה"ט ה"ט). ורב"א כ' דדברי ת"ק היא וה"ק. הא דחיישינן שמא כבר נפתח הקבר בבית הראשון. היינו בולד גמור. או בנפל שראשו גדול כפיקה.

אבל לא כשראשו קטן טפי מזה עכ"ל. ומסתפיקנא בכוונת רבינו ז"ל אי כוונתו לומר דבקטון ראשו. אז אפי' וודאי נפתח הקבר. אפ"ה טהור עד שיצא וכן משמע באמת מהר"ש. ולא הוה כמלתא בלא טעמא. דבאמת טעם הדבר כיון דקטון ראשו פחות מזה השיעור א"כ ודאי לא נפתח הקבר טפי מזה השיעור הצריך ליציאתו. לפיכך שיערו חכמים דפתיחה קטנה כזו לא מקרי פתיחת הקבר שיהא דינו כיצא. אלא עדיין דין טומאה בלועה עליו. ואמ"ט עד שיצא לחוץ כזית מראשו שהוא שיעור טומאת מת. ובהכי איירי סוגיא דחולין (דף ע"א). אלא דק"ל לפ"ז מ"ש בית ראשון דנקט רבינו. הרי אפילו כלים שהיו בבית הב' קודם שיצא הולד. ויצאו קודם שיצא נמי טהורין מטעם זה. ואפשר דכוונת רבינו דבקטון הראש פחות מפיקה לא נפתח הרחם עד סמוך ללידה. דהיינו עד שעה שבאתה לבית השני. ודוחק קצת:

וא"ת למה לא הזכיר התנא דעכ"פ טמא הולד החי טו"ע. דהרי כשנולד המת נטמאה האם והמילדת שהיו עם המת בבית. ונמצא שאח"כ כשיצא הולד החי נגע לכה"פ בהאם. והרי אדם שנגע באדם שנגע במת הב' טמא טו"ע (כפ"א מ"א). י"ל דזה לא חש תנא להזכיר. משום דבל"ז כל ולד הנולד טמא טו"ע מדנגע באמו שטמאה לידה. שהיא אה"ט כנדה. וכמ"ש כימי נדת דותה תטמא. וטהור דנקט היינו רק מטו"ז. והכי אשכחן הרבה לשון טהור בסדר טהרות. ולכאורה היה נראה. דאף לבתר שהוכחנו לעיל סימן נ' דמשנה ד' בולד נפל מיירי. עכ"פ משנה ה' לא אפשר דמיירי בולד נפל. דהרי אמרינן בש"ס (נדה כ"ז א') אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת. והרי כל תאומים לפ"ז הם מטפה א' שנחלקה לב' וכדקאמר התם. וא"כ אם א' מהן נפל שלא כלו לו חדשיו. גם ולד החי לא נגמרו חדשיו. וא"כ ק' היאך אפשר שהחי יק"ט. הרי כל שלא נגמרו חדשיו אמק"ט כלל (כב"ב ד"כ ע"א). אע"כ דמתני' מיירי בידעינן שכלו לו חדשיו. וכגון שבעל ופירש (כשבת קל"ו א') ואפילו במסופק אם כלו לו חדשיו הרי ספק טומאה ברה"י הוא. ואפילו בספק טומאה כי האי ברה"י טמא (כטהרות פ"ד סוף משנה ה'. ופ"ה שם מ"א וסוף מ"ז). ולא מבעיא לרטו"ז וש"ך (יו"ד שע"ד) דדחו בב' ידים לסברא דנימא דכיון דהראשון מת תוך ל' והוה נפל. גם השני נפל הוא. אלא אמרי' דאעפ"כ אפשר שיהיה השני בר קיימא א"כ ה"נ אמרינן דהשני אפשר שהוא בר קיימא ומק"ט. אלא אפילו לרב"י שם ודעמיה דס"ל דמדמינן השני להראשון. ואמרינן דמדהראשון נפל גם השני נפל הוא. ואפילו חי עד לאחר ל' יום. הוא ספק נפל ואמק"ט. אפ"ה י"ל דדוקא התם דכיון דאיכא למימר דמדמינן חי למת. אף על גב דאיכא נמי למימר איפכא. דנדמה את המת להחי. הו"ל ספק אבילות ולקולא (כמ"ק דכ"ב א'). והרי גם בלא הוכחת החי

על המת. ג"כ כל ולד אף שמת תוך ל' אינו ודאי נפל. דוכי ולד שכלו לו חדשיו א"א שימות. אלא רק ספק נפל הוא (ועי' נזיר פ"ב מ"ח ודו"ק) ואפ"ה פטור מלהתאבל עליו. משום כל ספק אבילות לקולא. אבל הכא אפילו הוה מספקינן בהשני שמא נפל הוא ואמק"ט. ולא נטמא מהראשון שמת עכ"פ הוה ספק טומאה ברה"י וטמא. מיהו אפ"ה י"ל דלעולם גם משנה ה' הכא איירי דוגמת משנה ד'. דהולד שמת לא כלו לו חדשיו ונפל היה. ואילה"ק על זה. א"כ הרי אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת וע"כ דבעיבור א' נתהוו. וכמו שלא כלו לו חדשיו להמת ג"כ לא כלו לו להחי. והו"ל גם הוא נפל ואמק"ט. י"ל דהא דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת היינו שיהיו שניהן בני קיימא. אבל אפשר שתחזור ותתעבר וימית האחד לחבירו. והרי מה"ט לא ישא אדם מעוברת חבירו (כיבמות מב"א). וכדברינו כתבו רבעתו"ס (יבמות ד' י"ב ע"ב ד"ה שמא) הרי קמן דאפשר לאשה שתתעבר ותחזור ותתעבר. אלא שאחד מהן יהיה מת. א"כ ה"נ כיון שא' מהן מת. י"ל דהראשון שמת היה למשל בן ח' חדשים. והשני החי היה בן ז' חדשים והמית השני להראשון או שאותו שיצא ראשון מת היה בן ח' חדשים והשני שיצא חי היה בן ט' חדשים. והמית אותו שנתעברה ממנו ראשון לאותו שנתעברה ממנו אח"כ. ולעולם המת הוא נפל והחי הוא בר קיימא. ואע"ג דביבמות (שם) אסרינן לישא מעוברת חבירו שמא יעשה העובר הב' להראשון סנדל. אפ"ה אפשר לומר דהא דקאמר הכא יצא הראשון מת. היינו סנדל. דהרי סנדל ודאי מטמא כמת דהרי צריכה לישב עליו לזכר ולנקבה (כנדה כה"ב). א"כ כולד גמור חשבינן ליה. א"נ י"ל דהא דקאמר התם שיעשנו סנדל לאו דוקא. אלא שימעכו וירוצצו במעי אמו עד שימותו. ולפ"ז יש להשוות ב' המשניות ד' וה' הכא דשניהן בשהמת הוא נפל מיירי:

והא דלא דיינינן ליה כרודף דניתן להצילו בנפשו (כסנהדרין דעב"ב). שאני הכא שלא התכוון הולד להמיתה. ואע"ג דשבע בן בכרי נמי לא התכוון שיהרגו בני אבל על ידו ורק להציל א"ע המליט א"ע אליהן. ואפ"ה מדיחדו אותו שימסרוהו חשבוהו כרודף ומסרוהו להריגה. והרי הכא בהולד ג"כ איכא הך סברא. מדהוא גרם מיתתה ולא היא גרמה מיתתו בצאתו מרחם. נהווי כיחדוהו ודינו כרודף. ואת"ל שאני שבע בן בכרי דהרי אילו לא מסרוהו. היה הוא והן נהרגין מחיל יואב כשיכבשו העיר. מדמרדו במלכות. משא"כ הכא אפשר שכשתמות אמו ינצל הוא כשיקרעו בטנה וככל יוצא דופן. וא"כ מה עדיף חיי אם מחיי ולד. ליתא דהרי הבא במחתרת נמי אינו מתכוון להרוג. ורק על עסקי ממון בא. ולולי שהיה הבעה"ב מעמיד על עצמו כשיקח זה ממונו היו גם שמהן נצולין. ואפ"ה אמרינן מדחזקה שאין הבעה"ב יכול להתאפק בעצמו הו"ל פסיק רישא שיהרג הבעה"ב

וכל פסיק רישא הו"ל כמתכוון (כשבת קנ"א). וא"כ בהולד נמי נימא. מדודאי תמות האם ע"י יציאת הולד. הו"ל כפסיק רישא שתמית ע"י יציאתו. ונדייניה לולד כמתכוון להרגה. והו"ל כרודף שניתן להצילו בנפשו. י"ל דשבע בן בכרי וגם הבא במחתרת. אע"ג שלא התכוונו לרדוף. עכ"פ הן עצמן גרמו ברצונם הפסיק רישא להסכנה. לפיכך דייניגן להו שפיר כרודף במתכוון. ועוד שגם הגרמא עצמה שלא כדין עשו. והרי מה"ט נמי קיי"ל (בח"מ תכ"ה) דהמזייף מטבעות. שג"כ גרם הפסיק רישא להסכנה ליושבי הארץ בישראל בכוונה וגם שלא כדין עשה. להכי ג"כ דינו כרודף. אבל הכא הולד הזה לא גרם הפסיק רישא בכוונה. וגם שלא כדין לא עשה. דכך דרך הטבע הוא. להכי לא דייניגן ליה כרודף. מיהו נ"ל דדוקא בשאפשר שכשתמות האם ינצל הולד או בשאפשר ששניהם ינצולו. אבל אם כשלא נמיתו ימותו שניהן מעצמן. אפשר שמותר להמית הולד כדי להציל עכ"פ אמו וכמעשה דשבע בן בכרי. ואע"ג דלא דמו אהדדי וכדאמרן. עכ"פ מדאיכא רק חיי שעה להולד. דבל"ז ימותו שניהן. לא דייניגן ביה כולה האי בולד שעכ"פ ספק נפל הוא. ואין לו חזקת חי עדיין כל זמן שהוא ברחם אמו. ובכה"ג וודאי דמא דידה סומק טפי ומותר להציל עכ"פ נפש אחת מישראל [ועמ"ש בס"ד בפירושינו למשנה סוף יומא בענין זה]:

פרק ח

מיהו חציצה דנקט במתני' לצדדים קתני. דג' מיני חציצה לטומאה. (א) אם הכלים עומדין סתומין באהל המת. מצילין על מה שבתוכן שלא יתטמא מה שבתוכן. (ב) אם יש פתח בין אהל המת לאהל אחר וכלי הבא במדה סותם הפתח ההוא. אפילו פה הכלי נגד אהל הטמא. חוצץ שלא תכנס הטומאה מאהל לאהל (כמגילה דכו"ב) (ג) אם טומאה תחת כלי כזה. או תחת דבר אחר החוצץ. או שהיא למעלה מהחוצץ. הר"ז חוצץ שלא תהא הטומאה בוקעת ועולה או יורדת. והנה מין חציצה א' שזכרנו. ודאי לא שייך רק בכלים שמחזיקין מ' סאה שנזכרים במשנתינו דסגי להו בסתימה בעלמא. מיהו בכ"ח צריך סתימה בצמ"פ. ומין חציצה ב' שזכרנו דהיינו לחוץ בין אהל לאהל. זה שייך בכל הנזכרים במשנתינו (וגם בכ"ח כפ"ו מ"ב) רק שבחוץ בעוף צריך שיהיה קשור. אולם מין חציצה ג' שזכרנו. לא שייך רק באינך שנזכרו במשנתינו. ולא בכלי שמחזיק מ"ס. דאע"ג דאמק"ט כל אדם וכלים אין חוצצין בפני הטומאה (כרפ"ו). ותו הרי לקמן (פ"ט מ"א בבא א' ומי"א בבא ב') אמרינן להדיא בטומאה תחת הכוורת שמחזיק מ"ס. אז רק על מה שבתוכה מצלת. אבל ממעל לה טמא. דחשבינן כאילו אין

הכוורת מפסיק בין הטומאה לטהרה. ובפיה למעלה גם על תוכה אינה מצלת מדמעורב אויר שלמעלה ושבתוכה (כר"ב פ"ט מי"ג). ואילו הכא סתמא תנן דכלי המחזיק מ"ס חוצץ. אע"כ דחוצץ דמשנתינו לצדדין קתני וכדאמרן. וכך כ' ג"כ הרא"ש כאן. וכ"כ גם רכ"מ (פי"ט מטו"מ הי"א). ותמוהין דברי הר"ב כאן שכ' שחציצה שבמשנתינו היינו בין מטה למעלה. והרי משנתינו נקטה מחזיק מ"ס. והרי הר"ב בכבודו ובעצמו כ' לקמן (רפ"ט) דכלי המחזיק מ"ס אינו חוצץ בין מטה למעלה. וצ"ע. אמנם רבינו רב"א זצוק"ל דמוקי לקמן כל הפ"ט בכוורת שאין מחזיק מ"ס. הא במחזיק מ"ס חוצץ בין בקיעת הטומאה למעלה או למטה. א"כ גם מין חציצה ג' הנ"ל שייך בכל הדברים שבמשנתינו. ואפ"ה צ"ל דחציצה דמתני' לצדדין קתני. דהרי מין חציצה א' הנ"ל לא שייך רק בכלים המחזיקין מ"ס:

וא"ת כיון דהא דחשבינן בהמה כאהל. רק מאדם ילפינן (כסוכה כא"ב ותוס' שם) וא"כ מ"ש דבאדם אמרינן דנעשה אהל לטמא. אבל לא לחצוץ (כלעיל רפ"ו) ומ"ש בבהמה דאמרינן הכא דמביאה וחוצץ. י"ל דאדם שאני דמק"ט וכל המק"ט אינו חוצץ (כפ"ו סוף מ"א) ובכל כה"ג וודאי אמרינן דון מינה ואוקי באתרה. ואע"ג דעובד כוכבים אמק"ט ואפ"ה פשוט לכאורה שאינו חוצץ. י"ל דעכ"פ יש במינו המק"ט (עי' שבת פד"ב) אבל שאר בע"ח אמק"ט כלל [כחולין דעה"א. ורכ"מ ציין שכך כ' הש"ס ריש העור והרוטב. ובמח"כ ליתא שם]. אמנם מ"ש הר"ב כאן דרק דכשהעדר עומד אז חוצץ. אבל במהלכות אינן חוצצין. אילה"ק לדבריו א"כ למה נקט במשנה ג' בהמה וחיה שמתו לפלוג ולתני בדידה ולאשמעינן רבותא טפי דבבעה"ח מהלכות אינן חוצצין. י"ל דבעי למינקט אידך בדידה ברבותא אחריתא. דגם באינה מהלכת אינה חוצצת וכגון שמתה. אולם הן אמת דהר"ב לישנא דפי' הרמב"ם נקט שכ' דמתני' בעומדות מיירי. אבל כ' עוד דהכי איתא בתוספתא. וזה תמוה דהרי בתוספתא (פ"ט דאהלות) כתוב מפורש להדיא דבמהלכות מיירי. והגם שי"ל שהיה לו להרמב"ם גירסא אחרת בתוספתא. עכ"פ גם בחיבורו (פי"ג מטו"מ ה"ג) לא הזכיר רבינו תנאי זה שיהיו עומדות. וכן הר"ש והרא"ש כאן כתבו דבמהלכות מיירי משנתינו. ולפע"ד מוכח כך גם ממשנתינו עצמה. מדלא תני עומדת. כדתני שכן בעוף. וכ"כ במשנה ה' דתני עוף פורח לא תני ההפוך מרישא עדר מהלך אלא ש"מ דרישא נמי בעדר מהלך מיירי. ואפ"ה חוצץ. וה"ט משום דלא דמי עדר מהלך לעוף מעופף וטלית מעופף. דאינן חוצצין וכמשנה ה'. דהתם מעופף לכאן ולכאן במרוצה רבה ואין נוגעין בקרקע בב' הקצוות. משא"כ עדר בתוך הדברם. אע"ג שמהלכין הן מתנהלים לאט. וסמוכין מכל צד על רגליהן. לכן דינן כאהל קבוע וחוצץ. ועוד נ"ל ראיה מש"ס

(סוכה כ"א ע"א) דלר"י לוקחים שוורים. כדי שיהיו חוצצין מטומאת התהום הרי אף שהשוורים מהלכין עם התינוקות וגם לרבנן עכ"פ דלתות שעל השוורים מתטלטלים ע"י הילוך השוורים. ואפ"ה מחשבו אהל לחוץ בפני הטומאה מדהולכין לאט. משא"כ עוף וטלית וכדאמרן. הו"ל אהל זרוק דקיי"ל דלא שמיה אהל. וא"ת עכ"פ הרי קיי"ל כרבי (חגיגה כה"א) דס"ל דהנכנס בשידה לארץ העממים טמא. דאהל זרוק ל"ש אהל. ומ"ש מבהמה מהלכת. וכ"כ אמרינן התם שאין מביאין נסכים מגליל. משום שהיה ארץ העממים מפסיק בין גליל לא"י וגם בשידה לא אפשר להביאן. דאהל זרוק ל"ש אהל. ואמאי והרי אפשר להכניסן ע"ג בהמה בהליכה לאטית. י"ל דבכל הנהו גזר רבי שמא יוליכם במרוצה. אבל במהלך לאט י"ל דגבי טומאה כ"ע ס"ל כבן עזאי (שבת דה"ב) דמהלך כעומד דמי. והרי בעומד גם רבי ס"ל דאהל זרוק שמיה אהל (כרמל"מ פי"א מטו"מ. ד"ה ועוד). אמנם מה שתרצו תוס' (סוכה כא"א ד"ה ועל. ותוס' עירובין לא"א ד"ה תרגומא) דאף דלרבי אהל זרוק ל"ש אהל. עכ"פ שוורים חייצי. דרחמנא קרינהו אהל. כדכתיב עצמות וגידין תסוככני עכלה"ט. וקשה אם כן עוף הפורח נמי עצמות וגידין יש בו. ואמאי אינו חוצץ הבהמה מהלכת. ומנ"ל לחלק בין עומד על רגליו או כולו פורח באויר (ועי' נזיר דף נ"ה ע"א תוס' ד"ה והתניא וצ"ע).

אמנם להרמב"ם ר"מ ורבנן לא לענין גודל הנקבים שבהסככות ופרעות מיירי. רק לענין דקות או חוזק שלהן קאמרו דר"מ מחמיר. דס"ל דאפילו ביכול לישא רק מעזיבה רכה. מביא הטומאה. ורבנן מקילי דדוקא ביכול לישא משא כבד של מעזיבה בינונית מביא הטומאה. וכך כתב גם הר"ב. ותמהני דבשלמא להר"ש דס"ל דבגודל הנקבים פליגי. שפיר נקט סככות ופרעות. מדרגילין שהן מנוקבין. אבל להרמב"ם והר"ב ק' דמ"ש סככות ופרעות דנקט הרי כל דבר המאהיל צריך שיהיה עב וחזק כדי לשאת שיעור זה. ותו מה חילוק יש במעזיבה בין שהיא רכה או בינונית. בכובד של זה לשל זה אם לא כששיעור מדתן שוה. והרי עדיין לא הודיענו התנא שיעור מדתן. וצ"ע. ועוד יש להרהר במ"ש הר"ב (זבים פ"ד מ"ו) דבנכפף התקרה תחת המת טהור שתחתיו. וי"ל:

ונ"ל דהא דלא נקט נמי עוף. ה"ט מדאין בו טומאת נבילות כלל. בין שהוא עוף טהור או טמא. רק דעוף טהור מטמא לאדם בבית הבליעה. ואע"ג דעכ"פ שייך בעופות ענין קבלת טומאת אוכלין עכ"פ יש בהן חילוק. דנבילת עוף טמא צריך מחשבה והכשר וגם בנבילת עוף טהור שוב יש חילוק דבכפרים צריך מחשבה ולא הכשר ובכרכים א"צ לא מחשבה ולא הכשר (כעוקצין פ"ג מ"ב וג'). וא"כ פשוט דעופות הן בכלל מאכלים טמאין או טהורין. דכבר תנא להו תנא. וה"נ אותו עוף הצריך הכשר. אם לא הוכשר חוצץ.

ואותו עוף שאין צריך הכשר כמוכשר דמי והרי מק"ט השתא שחוצץ בפניה. ולפיכך פשוט שאינו חוצץ ולא אצטריך תנא לאשמעינן עופות. עוי"ל דמדיש בעופות הסתעפות רב וכדאמרן. וכולהו ממילא משתמע להו. להכי לא חש תנא להאריך. ונ"ל עוד דהא דתנא בהמה וחיה שמתה. האי מתה כולל נמי שחיטה ונחירה. דממ"נ אי טמאה היא. הרי טמא משום נבילה בין בשחיטה ובין בנחרה. ואי טהורה היא הרי בנחרה נבילה היא. ואי בשחטה הרי הוכשרה בשחיטה לק"ט. וא"כ בכולן אין מן הדין שיחוצו. להכי נקט לשון מיתה דשייך בין במתה מאליה. או ע"י נחירה או שחיטה:

כך נראה לעני בדעת כמוני. ותמוהין בזה כל דברי רבותינו. הר"מ והר"ש והרא"ש והר"ב ורב"א זצוק"ל שכולן פה א' פירשו. דהיינו סל להוציא הזבל. ואני בער ולא אדע. דהר"ז מק"ט מדרס (ככלים פכ"ד מ"ט) וכל הטמא מדרס מק"ט ממת ג"כ (כנדה פ"ו מ"ג) וא"כ איך יחוץ בפני הטומאה. ולמה לא אמרו רבותינו דהכא בפוחלץ של גמלים מיירי. דאמרינן התם (פכ"ד דכלים) דאמק"ט כלל. ואפ"ה אינו מביא הטומאה משום נקבים שבו וצ"ע:

ולהר"ש והר"ב דולג שייך בבהמה. וקופץ באדם. ובמחכ"ר אשתמיטתיה להו הכלב והגדי שקפצו מראש הגג (פ"ק דב"ק) וכדי שלא תקפץ הנמייה (ב"ב פ"ב מ"ד) ומדלגין היינו ע"ג ארונות (ברכות י"ט ע"ב) ומצינו דילוג וקיפוץ בגוף אחד ביחד. מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות (שה"ש ב' ח'). מיהו זה ודאי דבין באדם שנעשה אהל עכ"פ לטמא (כרפ"ו) ובין בבהמה שנעשית אהל גם לחצוץ (כלעיל סימן י"ח) כל מדלג או קופץ לא נעשה אהל כלל בין לקולא ובין לחומרא. מיהו נל"פ דדוקא לחוץ או להיות אהל דבעי קבע. לפיכך אדם הדולג או קופץ אינו מביא ואינו חוצץ. הא האדם והטלית בעצמן נטמאו מיד שהאהילו כרגע:

פרק ט

וא"ת למה לי שמחזקת מ"ס. הרי בלא זה כל כוורת כופין אותה על פיה כשיושיבוה להדבורים. והרי כל המשתמש כפוי אפילו בכ"ח דחמור אמק"ט (כתוספתא פ"ב דכלים ורמב"ם פי"ח בכלים ה"ה). ולכאורה יש לתרץ דהא דקאמר בתוספתא וברמב"ם כ ל המשתמש כפוי. היינו שמשתמש לכסוי לכלי אחר ומדאין לו שם בפ"ע אמק"ט (כלים פי"א מ"ב) וכמ"ש גם הרמב"ם בעצמו (פ"ט מכלים ה"ו) והוא משנה ערוכה (פי"ב מ"ג. ופי"ד מ"ג). ולפ"ז אין מקום לדקדוק רתוי"ט (כלים פ"ב מ"ה) שהקשה על הר"ב דנקט לשון כסוי ולא כפוי כדנקט בתוספתא. והרי לדברינו היא היא. אלא שהר"ב פי' הדבר

יותר. אמנם לפ"ז ק' גם להתוספתא גם להרמב"ם (פי"ח מכלים ה"ה) דנקטו זה הכלל כל המשתמש כפוי בכלי חרס אמק"ט. דלמה נקטיה הך זה הכלל דוקא בכ"ח דוקא. הרי גם בכלי שטף כך דינן. וכמ"ש הרמב"ם גופיה (פ"ט מכלים ה"ו). וקשה לשמוע דנימא בזה הכלל דלרבותא נקט כ"ח. ובפרט שבכלי שטף כבר הדבר מבואר לעיל (בפ"ט) בלי מלת זה הכלל. אלא נ"ל דהא דקאמרינן כל המשתמש כפוי אמק"ט. לאו היינו לבד כשהוא כסוי על כלי אחר. דבכה"ג בכל הכלים אמק"ט ומשום דאין לו שם בפ"ע. רק משתמש כפוי. היינו שהוא עצמו כלי. ועשוי לכסות בו דבר שמונח ע"ג קרקע או על השולחן ובכה"ג רק בכ"ח אמק"ט. אע"ג שבכה"ג יש לו שם בפ"ע. אפ"ה מדכתיב בכ"ח אשר יפול מהם אל תוכו משמע ולא שיפול תוכו על הדבר. דאז אין דינו ככ"ח [ויהיו דברי אלה קרובים לדברי הר"ב (כלים פ"ב מ"ה) ע"ש. אלא שבמח"כ נקט הך טעמא על כסוי כדי יין והרי בכסוי א"צ להך טעמא. דהרי כל כיסוי של כלי אפילו בכלי שטף אמק"ט]. וא"כ הכא בכוורת דדינו ככלי שטף. גם כפוי שפיר מק"ט. ואפי' נימא דהכא בכוורת שהוא כ"ח מיירי כיש פוסקים שכתבו כן. אפ"ה י"ל דדוקא בעשוי לכסות בו דבר. אבל הכא שאינו עשוי לכסות דבר. רק כדי שידבקו הדבורים בתוכו חלות הדבש שדרכם להתחיל לדבקן תחת גג הכוורת. ולסיים מלאכתם למטה בפה הכוורת. הו"ל כשאר ב"ק העשוי לקבלה ומק"ט:

והא דלא תני הכא דכשהטומאה תחתיה רצוצה דבוקעת עד התהום וכדקתני בטומאה רצוצה במשנה ג' ה"ט מדכלל הכא דין טומאה תחתיה עם דין טומאה ע"ג. והרי בכה"ג לא שייך לומר שטומאה ע"ג בוקעת עד התהום. דבאמת אינה בוקעת רק עד הארץ. דלא גרע ע"ג מאילו באמת היתה מונחת הטומאה באויר על הארץ שאינה בוקעת עד התהום (וכמ"ש בס"ד בקרית ארבע סימן א'):

וא"ת ולהוי הך כוורת שעומד תוך הפתח כמגדל שעומד תוך הפתח. ופתחו לחוץ. דכשטומאה בתוכו הבית טהור מדאין דרך טומאה להכנס (כפ"ד מ"ג). י"ל הכא שאני שיש נקבים טע"ט בכותלי הכוורת דאע"ג שסתומין בקש יוצאת דרך שם הטומאה להבית. וכמ"ש בפנים:

והא דלא קתני הכא דתחתיה עד התהום טמא כדקתני לעיל סימן כ'. נ"ל דדוקא התם שהטומאה רצוצה למעלה ולמטה להכי הטומאה בוקעת גם תוך הקרקע עד התהום. וכן בכולה פרקן בכל מקום שהטומאה רצוצה. נקט מה"ט דטמא עד התהום אבל הכא וכן בשאר דוכתא בפרקן כל היכא דמיירי שיש אויר טפח תחתיה קתני רק תחתיה טמא. דהיינו שאינה בוקעת לתוך הקרקע עד התהום. מדיש מקום למעלה שתוכל להתפשט

שם הטומאה. וא"ת עכ"פ אף שיש אויר טע"ט תחתיה. להוי האויר ההוא כבית המאהיל על הטומאה. והרי קרקע הבית טמא עד התהום (כר"ב פ"ג מ"ז ופט"ו מ"ה). י"ל התם באהל עם דפנות וקבוע. משא"כ הכא שהכוורת מאהלת רק על הטומאה ואין לאהל ההוא דפנות. שאינו אהל רק לפי שעה (ועמ"ש בס"ד פ"ד סימן ג'. ופט"ו סימן מ'):

בכולה פרקן כשאין תחת הכוורת אויר טע"ט. סמיך התנא דין טומאה תחתיה לדין טומאה ע"ג. מדשניהן אין בהן דין אהל. שתתפשט הטומאה ממקומה לצדדין. והדר נקט דין טומאה בתוכה מדיש שם דין אהל שתתפשט הטומאה בכל תוכה. משא"כ כשיש תחת הכוורת אויר טע"ט. סמיך התנא דין טומאה תחתיה לדין טומאה בתוכה משום דבשניהן יש בהן דין אהל. שתתפשט בהן הטומאה לצדדין. והדר נקט בסוף דין טומאה ע"ג. מדאין שם דין אהל:

מיהו כ"ז להרמב"ם שהביאו רתוי"ט (פ"י דכלים מ"א ד"ה וכלי עץ) דהא דקתני התם דכלים טהורים צריך צמ"פ היינו בנסר שמכסה פה כ"ח. אבל כלי עץ שממ"ס א"צ צמ"פ. אבל למהר"ם שהביאו רתוי"ט (לעיל פ"ד מ"א ד"ה טומאה) דהך דרפ"י דכלים דכלי עץ טהורים צריך צמ"פ היינו בכלי ממ"ס שמכסה פה כלי שממ"ס. ורק בשכלי הממ"ס המכוסה בנסר או בדלתו א"צ צמ"פ. א"כ הכא גם בשב' הפיות פונות זל"ז צריך שיהיה שולי עליונה. סמוך לתקרה פחות מטפח. ובין כך או כך נצולים בדפנות אהלים. אמנם ק"ל בשלמא עליונה שפיה אינה רחוקה מהתקרה טפח שפיר נצולת בדפנות אהלים וא"צ צמ"פ (כפ"ה מ"ו וז') אלא תחתונה שנצלת רק ע"י שמכוסה משולי עליונה. ואינה נוגעת בהתקרה היאך תציל על שבתוכה בלי צמ"פ. וכ"ש דקשיא מאד להגאון רב"א זצוק"ל ולדעימיה דפירשו דכולה פרקן מיירי באינו מחזיק מ"ס ק'. דאף דלא נוקי להך בבא בשלימ' ודלא כרתוי"ט (בד"ה היתה) אלא נוקי לה במחולחלת דלרב"א חשיב' כאין לה ב"ק ואמק"ט. עכ"פ מי עדיף מכלי גללים. וכדומה שג"כ אמק"ט. ואפ"ה צריך צמ"פ באהל המת (וכרמב"ם פכ"א מטו"מ). ואי"ל כיון דמכוסה התחתון בכלי מחולחלת. לא גרע מנסר או סרידא שאין לה גפיים שכסה בה פה כלי שממ"ס שמציל על תוכה (כפ"ה מ"ו וערתוי"ט פ"ד מ"א ד"ה טומאה) ליתא. דזה דוקא בשכסה בהן כלי הבא במדה שהיא כאהל דסגי ליה בסתימה בעלמא. אבל הכא במחולחלת שאע"ג שאמק"ט. עכ"פ כלי היא וצריכה צמ"פ. וי"ל דאע"ג דכלי גללים וכדומה אע"ג דאמק"ט. אפ"ה אמצ"ל על שבתוכן רק בצמ"פ וכדאמרן. זהו רק בכלי שיש לה ב"ק. אבל הכא שגם הכלי התחתון המחולחל אינה ב"ק. וכ"ש כשהכוורת פחותה שאינה כלי כלל. וכיון שגם הכלי עליון כך הוא. הו"ל הטהרות שבין חללם כמונח טמון בין נסרים פשוטים.

שמצילין על מה שביניהן. וכמ"ש רתוי"ט בשם מהר"ם (לעיל מ"ג ד"ה כנגדו) דמה"ט שם אין בוקע לתוכו. מדהו"ל כטמון בין ב' נסרים שמגיעין עד התקרה שמצילין על תוכן כשהן באהל המת. מדלא גרע מבית שטמון בתבן שבתוכו טהרות. וטומאה בבית. דאז אם אין בין התבן להתקרה טפח ובמקום הטהרות יש טע"ט הטהרות טהורות (כפט"ו מ"ו). אמנם ק"ל אמאי דתנינן בתוספתא (פ"י) והביאה הר"ש בפרקן דאפילו קדירות של חרס שעומדות זו ע"ג זו באהל המת עד שמי קורה. מצילין על מה שבתוכן. ותמהני האיך סגי לתחתונה או לעליונה רווח פחות מטפח בפיה. והרי התורה הצריכה צמ"פ לסתימתה בפירוש. ואע"ג דבקדירה נגד ארובה מצלת על שבתוכה בלי צמ"פ (פ"ה מ"ב). התם אין תקרת אהל המת למעלה מהקדירה. משא"כ הכא. ותו הא תינח עליונה שסמוכה למעזיבה. הו"ל כדפנות אהלים דהלממ"ס דמצלת אבל תחתונה הרי אינה מכוסה רק בשולי עליונה בלא צמ"פ. ואת"ל דגם בזו יש הלממ"ס. דדוקא כ"ח יחידי צריך צמ"פ. אבל במכוסים זב"ז. וא' מהן מכוסה בדפנות אהלים מהני דפנות אהלים לשניהן. עכ"פ ק' דהרי הרמב"ם שפתיו ברור מללו (פכ"ג מטו"מ) דלכ"ח אפילו יחידי לא מהני דפנות אהלים ורק במדובק הכ"ח לדפנות אהלים בצמ"פ מהני. א"כ הכא שהעליונה רחוקה פחות מטפח מהמעזיבה אינה נצלת. ומכ"ש שהקדירות התחתונות אינן נצולות בסתימה זו. ונ"ל דמכאן מוכח כדברינו (לעיל ספ"ה במחצצים סימן ב'). דדוקא דופן אינו מציל לכ"ח בלי צמ"פ. משא"כ במדובק בתקרה מהני לעליון וגם לכל הסמוכים תחתיו גם בלי צמ"פ. והכא כיון דמרוחק העליון מהמעזיבה רק פחות מטפח. להכי כמדובק במעזיבה דמי ומצילין הוא וכל הסתומים עמו על שבתוכן גם בלי צמ"פ:

והא דאקדים תנא למיתני משנה ט' דמיירי בעומדת בבית. והפסיק בענין זה בין משניות דלעיל מינה דכולהו בעומדת בפתח מיירי דהו"ל למסמכינהו למשנה י' דנמי מיירי בעומדת בפתח. נ"ל דה"ט משום דמשנה ט' גם במוטה על צדה מיירי וכמשניות לעיל מינה:

מיהו אי"ל דמתניתין מיירי ביש תחת הכוורת אויר טפח. כמו שהחליט ר' תוי"ט בשם מהר"ם. דאחמ"כ רבותינו א"א לומר כן. דא"כ בטומאה בתוכה דאמרינן דהבית טהור. ובטומאה בבית אמרינן דתוכה טמא. ואמאי והרי איפכא מבעיא ליה. דכשהטומאה בתוכה אף דמדמחזקת מ"ס חוצצת מלהכניס הטומאה לתוכה. עכ"פ אינה חוצצת מלהוציא הטומאה לחוצה לה (וכלעיל סימן ה'). וכ"כ בטומאה בבית אמאי תוכה טמא. הרי אע"ג דאויר טע"ט שתחתיה מעורב עם אויר שבבית עכ"פ הכוורת המחולחלת שאמק"ט חוצצת עכ"פ על מה שבתוכה אפילו אם היתה הטומאה רצוצה תחתיה ממש

(וכמשנה א') מכ"ש כשרק התפשטה הטומאה מהבית לתחת הכוורת דנימא דמציל דופנה על תוכה שלא תבקע הטומאה מתחתיה לתוכה. ואת"ל דהכא שאני ממשנה א'. דהכא פיה פתוח למעלה. ובקעה טומאה שתחתיה לאויר פחות מטפח שבין פיה למשקוף. דאף שאין בו טפח. הרי גם במשנה א' כשהטומאה ע"ג אין תחת הכוורת פ"ט. ואפ"ה בקעה הטומאה לאויר פחות מטפח ההוא. וה"נ הול"ל כשהטומאה באויר טפח תחתיה. תבקע הטומאה לאויר פחות מטפח שבין פיה למשקוף. ומדמעורב אויר ההוא עם אויר תוכה שפיר נטמא ג"כ כל תוכה. וכן הראה פנים לזאת הסברא רתוי"ט בשם מהר"ם. במחכ"ר גם הא לא דמי כעוכלא לדני. דהתם אין כאן סיועת דפנות אהלים להאויר פחות מטפח שתחת הכוורת ולא הו"ל כסתום. אבל הכא מדאין שפת הכוורת הפתוח מרוחק מהמשקוף אויר טפח ניצל האויר ההוא. דהרי אפילו כ"ח שעומד באהל המת שאויר טמא מקיפו מכל צד. וכשאין בין שפת פיה לתקרה ניצל אויר ההוא. וגם אויר שבתוך הכ"ח ניצל (וכמ"ש בס"ד במחצצים בדיני כ"ח סימן ג'. ועי' פ"ה מ"ז). ואפילו נימא כרתוי"ט בשם מהר"ם דמוקי לה הכא בשלימ'. וא"כ כשהטומאה בבית שפיר תוכה טמא. דהרי כלי שלימה אינה חוצצת כלל. ואע"ג דלרתוי"ט ולדעימיה כל פרקן בממ"ס מיירי. ואפ"ה כשפיה פתוח למעלה אינה חוצצת (וכמשנה י"ד). עכ"פ הכא לא מחשב כפיה פתוח. אלא אדרבה מדאינה מרוחקת מהמשקוף מהמשקוף טפח כמדובקת וסתומה במשקוף חשבינן לה. ותו דעכ"פ ברישא כשהטומאה בתוכה אמאי הבית טהור. אע"כ דבאין תחתיה טפח מיירי וכדאמרן:

אמנם עד השתא נקט תנא כולהו גווני כשהכוורת עומדת תחת אהל. ומה"ט הפסיק תנא עם משנה ט' וי' בין משניות דלעיל מינה לבין המשניות דממשנה י"א ואילך. אע"ג דלכאורה היה מסתבר דהו"ל למסמכינהו משניות דלעיל עם משניות דממשנה י"א ואילך. משום דכולהו יש בהן חילוקי דינים שוין. כגון שלימה פחותה תחתיה גבה תוכה. אלא דרצה התנא למנקט בהדי הדדי כל האופנים שהכוורת עומדת תחת אהל בין שרקמקצתה עומדת תחת אהל כגון שהיא מוטהאו עומדת בפתח או כשכולה תחת אהל.וכגון שכולה תחת הבית. אבל מהשתא נקט התנא כולהו גווני. שאין הכוורת תחת אהל רק עומדת תחת אויר השמים:

ואף דכולה פרקן מיירי בממ"ס. אפ"ה אצטריך הכא לפרש כן מדנקט תחלה בד"א בשהוא כלי. דהיינו כלי שלם של גללים שאמק"ט ואף שאינו מחזיק מ"ס. להכי איצטריך למינקט אבתרה או שממ"ס מיהו בכל בבי דלעיל נקט אפוצה. דלהערוך היינו שסתום בכל צד בלי פה. והוא דוגמת נפחת. אלא שנפחת היה מתחלה כלי וע"י שנפחת נתבטל

מתורת כלי ואפוץ עדיין אינו כלי כלל. ולהרמב"ם דאפוץ היינו שמילא חללו בתבן ובטלו שם ג"כ דמי לנפחת אלא שנפחת א"א שיחזור להיות כלי עד שיתקנו ויהיה פנים חדשות בא לכאן. אבל אפוץ אפשר שיחזור להיות כלי בנקל שיוציא התבן ממקום מלואו ויהיה כלי כמו שהיה. וכל זה בסתם כוורת שרגילין בו כך. אבל משנתינו דמיירי שנעשה מאבן וכדומה אין רגילין לעשותה סתומה בלי פה או למלאותה בתבן. ואפשר שגם אם ביטל להתבן שם כיון דאין הכוורת עצמו ממין תבן ואין רגילין לבטלו שם אינו מבוטל להכי לא נקט הכא אפוצה (ועפט"ו מ"ו). וכ"כ מדאיירי הכא בכלי שלם. להכי נקט שפיר דבהיתה מחזקת מ"ס. אפ"ה אין טומאה עוברת ובוקעת בו לחכמים. וכ"ש לעיל דמיירי בכלי מחולחלת. בכה"ג גם לחכמים דפליגי לקמן כ"ש דמודו הכא דאין טומאה עוברת בו מדאית בה תרתי שמחולחלת ומחזקת מ"ס. ולרב"א משו"ה לא נקט הכא מחולחלת אע"ג דע"כ בהכי איירי. היינו משום סיפא דמשנה י"ד דמיירי ביושבת על שוליה. דהתם ודאי לא אפשר דאיירי במחולחלת. דא"כ בגבוה מהארץ טפח ומחולחלת אמאי רק תחתיה טמא. נהי דאין טומאה נכנס לתוכה כולה. עכ"פ מה שכנגד הנקב נטמא. ולהכי אגב סיפא לא נקט נמי ברישא מחולחלת. ואני עני וכואב לא הבנתי דברי רבינו בזה. דאיך ירופא קושית רבינו בהנך בבות דרישא דנקט גבייהו מחולחלת ובטומאה תחתיה אמאי תוכו כולו טהור. ותו דהרי רבינו כתב דבאין בנקבים טע"ט מיירי דאל"כ היתה הטומאה יוצאה דרך שם ומתפשט גם לצדדים בעבר השני. וכן כתב רבינו בעצמו בפירושו סוף משנה א'. וא"כ הרי בכה"ג דוקא כשהטומאה בעצמה למטה נגד הנקב טומאה יוצאה בו לטמא כנגדה למעלה. אבל באין הטומאה נגד הנקב. אף שע"י הדופן העליון של הכוורת למעלה מהנקב. תתפשט הטומאה תוך הכוורת גם נגד הנקב. עכ"פ כל התפשטות הטומאה אינה יוצאת בנקב שפחות מטפח (כפ"י מ"ה): ויש לדקדק דל"ל לתנא להתנות תנאי זה הרי כבר תנא ריש משנה י"ד במד"א שהוא כלי ומ"ש מכל בד"א דתני בפרקן דסמיך בה דאדלעיל מינה קאי. נ"ל דאצטריך משום דלא דמי הכא לבבות דלעיל דהתם עד סוף משנה י'. כולהו בבות לא מיירי רק במין כלי א' שאינו שלם. רק שזו מחולחלת וזו פחותה וליכא. למטעי כלל בשום בבא לאוקמי באוקימתא אחריתא ממה דאוקימנה לה באמת. אבל הכא דכבר נקט לעיל מינה בפרקן כמה מיני כלים שאמק"ט. מחולחלת. פחותה. שלימה. מחזקת מ"ס. דייק תנא וקאמר דהכא איירי אף בכלי שלם. דלא תימא דהכא כשפיה למעלה דוקא בכלי מחולחלת מיירי. שהאויר שתחתיה מעורב עם האויר שבתוכה דרך הנקבים. להכי טומאה שתחתיה בוקעת לתוכה. משא"כ כשהיא כלי שלם שאמק"ט. אף שכשהטומאה

תחתיה. טמא גם למעלה מפה הכלי. דכלי אינה חוצצת על שחוצה לה. עכ"פ על שבתוכה מצלת קמ"ל. ואף דגם הא כבר שמעינן מדמסיים תנא (במשנה י"ד) במד"א שהוא כלי. משמע דלעיל מינה גם בכלי שלם מיירי. אפ"ה לא הסתפק תנא בזה. מדסד"א דהך בבא רק אבבא דסמיך לה קאי. דהיינו בהיתה גבוה מהארץ טפח. וסד"א דרק בכה"ג. דמדהתפשטה הטומאה לכל תחתית ולכל עליונה של כלי. הרי עי"ז כל האויר כולו שלמעלה מחובר עם כל האויר שתוך הכלי. להכי גם תוך הכלי טמא אף בכלי שלם. אבל כשהטומאה רצוצה תחת שוליה. הו"א דרק במחולחלת נטמא תוכה. אבל בשלימה ויושבת על שוליה. תוכה טהור. להכי נקט בריש משנה י"ג דמיירי בכלי שלם. ואפ"ה נגד הטומאה טמא. ורתוי"ט כתב בשם מהר"ם דשהוא כלי דהכא ר"ל שיש לו מושב כלי בשוליו. דאל"כ כמוטה על צדה דמי. והך במד"א שהוא כלי דריש משנה י"ד. היינו שהוא כלי שלם. וכבר הקשה ע"ז רתוי"ט וע"ש. ומלבד קושיות אלו ק"ל נמי הדוחק בלשון דנימא דמלות שהוא כלי יהיה משמעותו מושב רחב. ותו דמאן פליג לן דאימא איפכא. דשהוא כלי קמא מיירי שהוא כלי שלם. ובמד"א שהוא כלי היינו מושב רחב. ותו מאן פליג לן להנך תנאי. שיהיה לו מושב רחב. ושיהיה כלי שלם. ולמה לא תני להו גבי הדדי. ותו אם במלות שהוא כלי יהיה משמעותו מושב רחב. א"כ כבר תני לה בריש משנה י"ד. ול"ל למכפל ולמתני לה הדר הכא. אולם לדברינו הנ"ל מיושב הכל בס"ד:

ומה שהקשה רתוי"ט מלעיל (פ"ה מ"ו) דכוורת פחותה מכוסה אינה מצלת. משמע הא שלימה מכוסה מצלת. והרי הכא נמי הא שלימה היא. י"ל דלפי שטתינו דאוקמינן כולה פרקן באינה מחזקת מ"ס אין כאן קו' כלל. דהתם שאני דמיירי בכוורת שמחזיק מ"ס. דהו"ל כאהל דומיא דבור מכוסה דתני התם דמצלת. אולם לפי שיטת שאר רבותינו דכולה פרקן במחזקת מ"ס מיירי. אפ"ה להר"ש והרא"ש לשטתייהו לא קשה ולא מידי. דהרי אינהו לא גרסי התם כוורת פחותה. רק כוורת פתוחה (ועמ"ש בס"ד סימן מ"ט). אמנם לכאורה קשה עכ"פ אמאי הכא מכוסה אינה מצלת מ"ש משלימה שמוטה על צדה ואינה גבוה טפח מהארץ דאמרינן לעיל (משנה י"א) דאין טומאה בוקעת לתוכה אף שפתוחה מן הצד וכ"ש הכא שמכוסה מכל צד. י"ל התם שמקורה למעלה בדופן הכלי ולא גרע מדלת שבכלי גופה שמציל (כלעיל סימן ס"ו) ורק במכוסה בדלתו באהל המת שאויר הטומאה מקיף להכלי סביב. גם על הסדק שבין הכסוי להכלי. להכי גם במכוסה בהדלת שבגוף הכלי צריך צמ"פ על הסדר ההוא סביבה:

ומה"ט לא הוה מצי למנקט לעיל במשנה י"ב במוטה על צדה ג"כ כהך לישנא. אין טומאה עולה לה וכו'. משום דבהך לישנא אין טומאה עולה לה ולא יורדת ממנה. אין מובן רק ב' מקומות. א' למעלה וא' למטה. וזה שייך שפיר רק במשנתינו. שהאויר שלמעלה מפה הכלי הוא מעורב עם האויר שתוך הכלי להכי קאמר שפיר אין טומאה עולה לה דהיינו שכשהטומאה תחתיה. אינה עולה למעלה מהשוליים כלל. ואינה יורדת ממנה. שאם הטומאה למעלה מהשולים. בין בתוך הכלי או למעלה מפיה. אינה יורדת לתחת השוליים. אבל במוטה על צדה אי הוה נקט כהך לישנא. סד"א דג"כ רק מב' מקומות מדבר. דהיינו שכשהטומאה בתוכה אין טומאה מתוכה עולה למעלה מהכלי. וגם אינה יורדת מתוכה לתחתית הכלי. הא בשהטומאה למעלה מהכלי. אז עכ"פ תחת הכלי נגד הטומאה טמא. וכשהטומאה תחת הכלי. עכ"פ למעלה מהכלי נגד הטומאה טמא. והרי באמת אין הדין כך דכיון שהוא כלי הבא במדה. ודאי חציצה גמורה היא בין אויר שלמעלה ושלמטה מהכלי. וכ"כ במשנתינו לא מצו ר"א ור"ש למנקט כלישנא דמשנה י"ב. דאף דהוו שפיר מצו למנקט טומאה תחתיה. כנגדה עד התהום טמא. עכ"פ לא הוו מצו למנקט אידך בבא. ע"ג כנגדו עד הרקיע טמא. דהוה משמע כל שהטומאה ע"ג אינה בוקעת למטה כלל. והא ליתא. דכשהטומאה למעלה מפיה. ודאי בוקעת למטה לתוך חלול הכלי. להכי נקט תנא בכל חד לשון אחר הנאות לו:

וא"ת כיון דאין קבר מטמא רק בשיש כסוי ע"ג. א"כ ל"ל תרי קראי אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק (כחולין ע"ב ע"א). ואו בקבר. לאשמעינן שיטמא הקבר כמת עצמו (כרמב"ם פ"ב מטו"מ הלכה ט"ו. ועי' נזיר נ"ג ע"ב ורש"י ותוס' שם). והרי לא אפשר דופק וגולל בלי קבר. והרי גם קבר מטמא למטה ולמעלה באהל. ול"ל לאשמעינן כן בגולל ודופק. ובשלמא לרש"י ורמב"ם דס"ל דגולל ודופק אפילו אחר שפירשו מהקבר מטמאין. שפיר איצטריך להו קרא (עמ"ש אהלות פ"ב סימן ל"ט).אלא לתוספות ורא"ש ורב"א דס"ל דגולל ודופק דוקא בעודן על המת מטמאין (כמבואר שם) ק' דל"ל קרא. י"ל דאפ"ה אצטריך למרבינהו דיטמאו בנגע בהן מבחוץ מן הצד. וגם לענין אהל צריך למרבינהו. לאשמעינן שיטמאו בשהאהיל הטהור על עובי הכותלים או בשהאהילו עובי הכותלים על הטהור אפילו שלא כנגד הקבר (ועי' תוס' סוכה כ"ג ע"א ד"ה ולא). ואצטריך נמי קרא לטומאת קבר. לאשמעינן דגם בשאין על הקבר גולל ודופק יטמא. וכגון שחתר חור בשפוע של גובה ההר לא בעומק אלא מן הצד לתוך עובי ההר. והניח המת לשם [וערכ"מ פ"ו מטו"מ ה"ח שפי' כן דברי הרמב"ם שם. ותי' בזה קו' הראב"ד]. ולפי המבואר בזה אם כן משנתינו דנקט שהמת מונח בתוכו ומחלקינן בין שחור הקבר

רחב למטה ומחודד למעלה או איפכא. א"א לומר דמיירי בשיש בנין בליטה ע"ג הקבר. דא"כ קבר סתום הוא דמטמא במגע בצדדי כותליו מבחוץ. בין שחלול הקבר רחב למעלה או למטה או שהכותלים שוין וגם להרמב"ם (פי"ב ה"ו) דס"ל דארון אין דינו כקבר סתום. ולפיכך בשיש בתוכו חלול טפח ממעל להמת טהור לגמרי מן התורה. אפ"ה א"א לומר דהכא מיירי בארון מטולטל ובולט בכה"ג שיש טע"ט בחללו למעלה מהמת. ולפיכך אף שבולט אמ"ט רק מדרבנן. ליתא דהרי משנתינו ע"כ לא איירי בארון מטולטל. וכמ"ש הרמב"ם בעצמו (פ"ו מטו"מ ה"ח) דבארון החקוק בסלע מיירי. וכן כתבו כל רבותינו המפרשים ובלתי ספק סמכו א"ע אתוספתא דמכילתין (פ"י) שמפורש שם הדין בקבר החקוק בסלע. וא"כ קבר כזה אם היה בנין ע"ג ודאי בכל גוונא היה מטמא גם בכל צדדי כותליו. וגם א"א לומר דטומאה דאיירי בה מתניתין היינו דטמא משום דמחשב כנוגע בגולל. ליתא דא"כ למה קאמר תנא שהמת בארון. הרי רש"י ורמב"ם ס"ל דאפי' בפירש הגולל מהמת והקבר מטמא במגע ואהל וכמש"ל. וע"כ לרש"י ורמב"ם לא נשאר לנו לאוקמא למשנתינו רק בקבר פשוט שיש טע"ט בחלל שבתוכו בין המת לעליונו ואין בנין על גביו. דקבר כזה מטמא רק למעלה ולמטה נגד חלול הקבר. אבל לא בצדדי הקבר מבחוץ:

כך נ"ל פי' משנתינו. ורבותינו רצו להסב פי' משנתינו שתהיה כעין הך דתוספתא דמכילתין (פ"י) וה"ג התם ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה הנוגע בו בכל מקום טהור. ואינו טמא אלא נגד כסויו. עכ"ל התוספתא. ועל דרך זה פירשו רבותינו גם משנתינו דלמעלן דקאמר תנא היינו למעלה מהקבר דהיינו בהכסוי. וק"ל בשלמא לדידן דלמעלן ולמטן תרוייהו בצדדי הקבר איירי. אילה"ק למה לא אשמעינן תנא דינו שלמטה ושלמעלה מהקבר. י"ל דהא פשיטא דתרוייהו מטמא. ולא אתא תנא לאשמעינן אלא החילוק שיש בהכותלים. אלא לרבותינו דלמעלן היינו למעלה מהקבר. א"כ מ"ש דנקט דין שלמעלה ולא גם דין שלמטה מהקבר דהיינו תחתיתו ממש. ואת"ל הרי גם לתוספתא ק' היכי קאמר דאין טמא רק נגד הכסוי. דהרי גם הנוגע למטה מתחתית הקבר טמא. אע"כ דאע"ג דהנוגע שם כנגד הקבר פשיטא דטמא עכ"פ מדיש שם אטום מקרקע עולם. אינו מצוי שיגע שם בחפירה שיעשה תחת הקבר. ולהכי בין במשנה ובין בתוספתא א"צ לאשמעינן דינו. עכ"פ ק' דאי למעלן אכסוי קאי מאי למעלן ולמטן לשון רבים דנקט. בשלמא לדברינו דמשנתינו מיירי במחודדים כותלי הקבר ומשופעים כצריף. שפיר נקט למעלן ולמטן לשון רבים. מדאיירי רק משפועי ב' צדדי הקבר מכאן ומכאן. אבל לרבותינו דמטמא רק הכסוי מכותליו למעלה ולמטה הול"ל. אע"כ פשיטא דתוספתא

מיירי שחלול הארון הוא רחב עליונת הקבר כזה ובכה"ג ודאי נגד כל הכסוי טמא. אף שהכסוי רחב יותר מרוחב המת. הרי כבר אמרנו דבקבר כל החלול שנגד עליונו של קבר אף שאין החלול ההוא רק בצד המת טמא. ובענין זה לא מיירי תנא אבל שמעינן כן מסיפא דכל תחתית הכסוי טמא כשרחבה מלמעלה וצרה מלמטה. אבל הכא ברישא במחודד למעלה מיירי:

כך נ"ל פי' התוספתא (פ"י) וז"ל שם. שאין מעלין עולין גבוהין מהארץ פחות מטפח עכ"ל. ולזה מסכים פי' רב"א זצוק"ל בזר זהב שם. שפי' וז"ל. שהמעלין המת לקברו אין עולין בגובה פחות מטפח. אמנם הר"ש פי' שאין מעלין עולות במזבח גבוה מארץ טפח. ר"ל כשיש חלול תחת המזבח טפח. הא פחות מטפח לית לן בה וע"ש. ולפי מיעוט הבנתי במחכ"ר פי' זה זר וקשה לשמוע דמה לכהן בבית הקברות:

כל זה נלפע"ד לפרש זאת המשנה החמורה והוכרחתי לפרש כן עפ"י דעת רש"י ורמב"ם דס"ל דגולל מטמא אפילו כשאינו על המת. דק' והרי במתניתין והמת בתוכה קאמר. אע"כ דמשנתינו בטומאת קבר מיירי. ולשאר רבותינו דס"ל דגולל רק בעודו ממעל למת מטמא. עכ"פ נוכל שפיר לפרש כמו שפירשנו. דמשנתינו לענין טומאת קבר מיירי. רק דלדבריהם אפשר נמי לפרש דמשנתינו לענין טומאת גולל מיירי. והיינו שהגולל מטולטל ומונח על הארון החצוב בהר. ומה שאמר במשנתינו בצר למעלה. היינו שהגולל צר מחלול הקבר. דכתלי הקבר עומדים בשפוע כזה אז אין מטמא רק למי שנגע למעלה. דהיינו בהגולל עצמו. אבל לא להנוגע בכתלי הקבר. דכקרקע עולם חשיבי. וברחב למעלה ר"ל שהגולל רחב יותר מחלול הקבר כזה אז גם בנגע למטה דהיינו בהכותלים שמזה ומזה טמא. מדהן תחת הגולל שמטמא למטה כנגדו עד התהום. ובשוה דהיינו שכותלי הקבר עומדים בשוה תחת קצה שפת הגולל כזה * אז לר"א מחשבו כל הכותלים כאילו עומדים תחת הגולל. והרי הגולל מטמא עד התהום. ולר' יהושע אין הכותלים טמאין רק עד קצה הטפח שמהם סמוך להגולל. אבל מה שלמטה מהטפח כקרקע עולם חשיב וטהור. ובעשוי כמין קמטרא ר"ל שהגולל עגול. אז הנוגע גם בהכותלים בכל מקום טמא. דמשום שהרווח שבין הכותלים בולט למעלה כבטן. ואין מקצוע זוית מפסיק בין כסוי לצדדים להכי כולו דינו ככסוי. ולרב"א זצוק"ל. קמטרא היינו שהכסוי מכסה כל כתלי הקמטרא וע"ש. והעשוי כגלוסקס פירשו רבותינו. דהיינו כמין ארגז שפתחו בצדו וסתום מכל צד. ורק שפתחו שמן הצד סותמו במגופה אז כל הנוגע בו בכל מקום טהור. ורק נגד המגופה טמא. ולפירוש זה נוטין כל דברי רבותינו המפרשים. ובענייי לא ידענא. דאי כדברי רבותינו דבטומאת גולל מיירי מתניתין. היאך

לא אישתמיט ליה לתנא בכולה מתניתין למנקט מלת גולל. והרי הוא הוא הדבר אשר עליו סובב הולכים כל דיני הבבות שבמשנתינו. ותו למה יהיה גלוסקס טהור בכל מקום. דעכ"פ הול"ל שיטמא כטומאה רצוצה. או כקבר למעלה ולמטה כנגדו (ועי' פ"ג מ"ז ודו"ק). אמנם הא דאפסיק תנא בדין הארון. בין דיני כוורת דתני לעיל מינה. ובין דין חבית חרס שבמשנה ט"ז. והרי מסתבר היה טפי למסמכינהו לדיני כוורת וחבית בהדי הדדי. מדשניהן כלים ושניהן ביושבין על שוליהן מיירי. נ"ל דה"ט משום דבארון יש חילוק בדיניו במקומות. דלמטן טהור ולמעלן טמא. וכ"כ יש חילוק זה בדיני כוורת לעיל סוף משנה י"ד. משא"כ בחבית. הרי בכל אופניו למעלה או למטה טמא. אי משום בוקעת אי משום שבכל מקום טמא:

והא דאצטריך לפרש הכא כך טפי מלעיל במשנה י"ג. ותו כיון דלאו מחבית עצמה איירינן רק ממה שבתוכה. א"כ טפי הול"ל תוכה טמא. נ"ל דה"ט דמדנקט הכא בסיפא בשהטומאה מונחת תחת הבטן דהחבית טהורה. נקט נמי ברישא דהחבית טמאה. אבל אילו הוה נקט הכא תוכה טמא. הוה משתמע דכל תוכה טמא. כלעיל (מ"ג) להכי ניח"ל טפי למנקט והחבית טמאה. ור"ל שהטומאה באה לתוך החבית. ואצטריך לאשמעינן הך מתניתין אף שדינה ממש כמשנה י"ג. היינו מדבעי לאשמעינן היאך הדין בשמונחת הטומאה תוך הבטן. או תחת או ע"ג הבטן מבחוץ. ורק אגב זה נקט נמי כשהטומאה בשאר מקומות. רק מדלא נקט להו רק אגב. להכי קיצר תנא בלשונו. ולא דקדק למנקט נמי ברישא או על גבה משום דפשוט הוא דדינו כטומאה בתוכה או תחתיה:

ואע"ג דעכ"פ אין הפסק בין אויר תוכה לאויר הבטן הטמא. והרי לעיל סימן ס"ה מטמאינן מה"ט לאויר שתוך הכלי. י"ל דדוקא בין מעלה למטה מטמאינן מטעם זה. מדמצינו שטומאה מתפשטת בכה"ג כשבוקעת למעלה ולמטה. אבל לצדדים לא מצינו התפשטות הטומאה בלי אהל (ועי' כלים פ"ח סימן מ"ט). והיינו נמי טעמא דלעיל סימן צ"ד. ואע"ג דלעיל (פ"ג מ"ז) כשהטומאה רצוצה בביב ובקע לתוך הבית מתפשטת הטומאה בכל הבית. התם גג הבית מאהיל על אויר הטמא ועל שאר אויר הבית. משא"כ הכא:

ואע"ג דאין כלי נטמא מאויר כ"ח (כשבת קל"ח ע"ב) והרי אפילו נגעו הכלים הפנימיים בהחבית אין כ"ח מטמא כלי (ככלים פ"ח מ"ד) ולא עוד אלא אפילו היה הכלי הפנימי תוך אויר הכ"ח בעד הטומאה בתוכו אפ"ה לא נטמא הפנימי מטעם חיבורין (כמבואר שם). י"ל התם רק בשרץ דלא גמרינן ביה חיבורין בטומאה. משא"כ הכא במת. כיון דבאותה שעה שנטמא החבית. היו הכלים מצטרפין בתוך אוירה. הצירוף הזה עושה

כל מה שבתוך הכלי כאילו הוא אחת עמה (כפסחים י"ט ע"א) ולפיכך כל הכלים שבתוך החבית אפילו כשאינן נגד הטומאה וגם לא נגעו בכתלי החבית אפ"ה טמאין. אבל הכלים שלמעלה מפה החבית רק אותן שכנגד הטומאה שתחתיה נטמאו. ואע"ג דלעיל (משנה י"ג) בטומאה תחת הכוורת. מטמאינן האויר שתוך הכוורת מדמעורב עם האויר שלמעלה מהכוורת וא"כ ה"נ הול"ל דנטמא כל האויר שלמעלה מהחבית אף שלא כנגד הטומאה מדמעורב עם האויר שתוך החבית שכולו טמא. ודוחק לומר דניחא לן טפי להוריד הטומאה למטה מלהעלותה למעלה. אלא נ"ל דבשלמא התם. האויר שלמעלה מהכוורת נטמא מהטומאה עצמה שבקעה לשם. להכי שפיר חוזר ומטמא להאויר שתוך הכוורת שמעורב עמו. משא"כ הכא שהאויר שתוך החבית. שלא כנגד הטומאה לא נטמא מהטומאה עצמה. רק מהחבית שנטמאה ממת שתחתיו. הו"ל ככח כחו. שאין נחשב ככח ראשון (עיין חולין דט"ז ע"א). א"נ נ"ל התם איכא שפיר ק"ו מה האויר שלמעלה מהכוורת שהוא רחוק מהטומאה נטמא מכ"ש האויר שבתוך הכוורת שהוא קרוב להטומאה משא"כ הכא. כך נ"ל ליישב דברי רבינו הר"ש והר"ב. ומתורצים בזה כל קושיות רתוי"ט ושאר דקדוקים שיש לדקדק בדברי רבותינו הנ"ל:

פרק י

וא"ת בשלמא במשנה א' שיש טע"ט בארובה פתוחה. י"ל שמשם יוצא הטומאה ומדיש שם מקום לטומאה לצאת. אין אומרים דסופה לצאת דרך הבית. אבל הכא וכ"כ לקמן במשנה ה' דאין בהארובה טע"ט שתצא משם הטומאה א"כ ראוי שהבית יהיה טמא. מדאין דרך לטומאה לצאת רק דרך הבית (וכלעיל פ"ג מ"ז) בביב שתחת הבית. ואין ביציאתו טע"ט. דכשהטומאה תוך הביב הבית טמא. מדסוף טומאה לצאת דרך הבית. י"ל דאע"ג דגם באין הטהרה תחת אהל המת מטמאינן הבית החיצון כשסוף טומאה לצאת שם (כרש"י עירובין סח"א) זהו דוקא כשעכ"פ מונחת הטומאה תחת קרוי ואפילו באין האהל ההוא טע"ט (כפ"ד מ"א). אבל כשהטומאה מונחת תחת אויר רקיע. או שיש אויר רקיע מפסיק בין הבית שהטומאה בתוכו ובין בית החיצון. בכה"ג לא שייך לומר גבה סוף טומאה לצאת. דכבר היא מוצאת. ואדרבה זו הכנסה היא. ואע"ג דהכא שאין על הטומאה אויר טע"ט. ע"כ שתצא הטומאה דרך הבית. י"ל דדוקא כשאין אויר כלל להוציא הטומאה דרך שם פליגי רבנן על ר' יוסי (פ"ד מ"ב). א"נ אף כשיש לחלול שהטומאה בתוכה פתח פחות מטע"ט מן הצד. נמי פליגי רבנן ארבי יוסי [כביב טע"ט שאינו פתוח טע"ט לחוץ (פ"ג מ"ז)]. אבל כשיש אויר ע"ג הטומאה. אע"ג שאין

האויר ההוא פתוח טע"ט. גם רבנן מודו לר' יוסי דיכול להוציאו שם לחצאין או לשרפה במקומה. אפילו כשהטומאה גדולה מטפח. וכעין זה תירץ רטו"ז (יו"ד שע"א ס"ד וע"ש). א"נ דההלממ"ס כך הוא דסוף טומאה לצאת ואמ"ט רק כשהטומאה מונחת בהאהל שהפתח בו. ותו נ"ל דאפילו למהרא"י (בפסקיו סימן כ"ד) דכשמת בעיר אין הכהנים רשאין לצאת דרך שער העיר אף דרחוב שאינו מקורה מפסיק. אלמא דלא מהני הפסקת אויר הרקיע. י"ל דאפ"ה לא תקשי ליה משנתינו דמי לא מצי איירי הכא שהארובה סמוכה לפתח הבית. ואין תקרת הבית מפסקת בין ארובה לפתח הבית:

כך פירשתי על דעת הרא"ש ע"ש. ול"מ היה נ"ל דלר' יוסי נמי דוקא בשגוש הטומאה הוא ב' זיתים ומונח ממנה תחת הארובה זית א'. וזית הב' תחת המעזיבה טמא. ולר' יהודה אפילו ביש בה מקצת שכנגד הארובה כזית נמי מטהר נגד הארובה. ואע"ג דברישא (במשנה ב') בכזית טומאה נגד הארובה. קאמרינן דרק הבית טהור דמשמע ודאי דעכ"פ תחת הארובה נגד הטומאה טמא ולא פליג ר' יהודה. י"ל התם אין קצת מגוש הטומאה תחת המעזיבה. משא"כ הכא שיש קצת ממשות הטומאה תחת המעזיבה. אמרינן דשדינן לכולה טומאה כאילו היא תחת המעזיבה שהיא עיקר הבית. והו"ל כשאר התפשטות הטומאה שאינה יוצאת בארובה שהיא פחות מטע"ט. ואשכחן דכוותה לעיל (פ"ו מ"ג) דבטומאה תוך הכוחל מחציה ולפנים. הו"ל כמונחת בבית והבית טמא והעומד למעלה מהטומא' טהור. ה"נ הכא בארובה שדינן להטומאה כאילו מונחת בהבית. והעומד למעלה מהטומאה כנגד הטומאה טהור. אע"ג שהטומאה מונחת בתחת הארובה. רק דבכותל שם סגי בחדא לטיבותא שמונחת בחציה שלפנים. אבל הכא צריך ב' לטיבותא שאין בהארובה טע"ט. ויש קצת מהטומאה תחת המעזיבה אז לבד שדינן הטומאה כאילו כולה תוך הבית שהוא העיקר. וזהו סברת ר' יוסי דפליג:

והא דלא נקט הכא כלעיל נתן רגלו. נ"ל דה"ט משום דלעיל כל מה דבעי תנא לאשמעינן הוא רק דע"י הדבר שנתן על הארובה עירב הטומאה למטה. והרי בזה אין חילוק בין שהדבר שנתן הוא מק"ט או לא. דכולן מערבין הטומאה למטה. דהרי גם דבר שאמק"ט נעשה אהל (כלעיל פ"ח ורמב"ם פי"ב מטו"מ) להכי מדכולן שוין בזה. ניח"ל טפי למנקט שנתן רגלו משום דרגל מצוי בעלייה. אבל הכא דמיירי מדין עלייה ובעי לאשמעינן בהסיפא דהדבר שנתן בהארובה חוצץ. והרי זה אינו רק כשהדבר שנתן אמק"ט. דכל המק"ט הרי אינו חוצץ בפני הטומאה להכי נקט הכא ברישא ההיפוך דהיינו שמק"ט: מיהו בנתן רק בארובה התחתון. לא אמרי' גוד אסיק. ונהוי כמונח בב' הארובות (וכלקמן במשנה ו') ליתא דלא שייך לומר גוד אסיק. רק כשדפנות הכלי התחתון ניכרין ומופרשין

יפה ומכוונים נגד חלול הארובה שלמעלה (ועי' סוכה דד"ב). משא"כ הכא שתחוב הכלי בארובה התחתונה והרי חשבינן לה כאילו היא מחוברת עם מעזיבה התחתונה ואין כאן מחיצות הניכרות. ולהכי בכה"ג רק הבית כולו טמא. ובעלייה רק נגד הארובה טמא מדאין הדבר שהניח בהארובה התחתון חוצץ דהרי מק"ט (וזה דלא כהר"ב הכא):

וא"ת א"כ למה לא נקט תנא הכא בין בין כברישא. דהיינו שנתן כלי שאמק"ט בארובה התחתון ובעליון. וכלעיל סימן כ"ח. דהרי לפי דברינו דינו שוה לאילו נתנו גם בארובה א' כברישא. י"ל דה"ט משום דא"כ לא הוה מצי תו למנקט ממנו ולמטה וכו'. דהרי בכה"ג לא ידעינן על איזה מב' סתימות הארובה קאי מלת ממנו. וטפי הוה שייך למתני אז. אין טמא אלא תחתון וכדקתני במשנה ה'. והרי גם אי הוה נקט הך לישנא. לא יהיה הדין אמת כשהניחו בעליון ולא בתחתון דהרי בכה"ג לא לבד החדר התחתון טמא אלא גם העלייה. והרי לישנא דבין בין משמע גם בשהניחו רק בעליון וכלעיל סימן כ"ח. להכי נקט תנא סתמא כדי שיהיה הלשון מסודר על אפניו:

וא"ת כאן ולעיל במשנה ב'. דמי גרע המקום שתחת הארובה כשהטומאה שם. מביב (ספ"ג) דאמרינן דכשאין הביב פתוח טע"ט והטומאה שם יוצאת הטומאה מהביב להבית. וכ"ש דהול"ל כן הכא כשהטומאה תחת הארובה שהבית טמא דהרי הכא גם ב' האוירין מעורבין. י"ל דהכא מדאין אהל ע"ג ב' האוירין הו"ל המקום שתחת הארובה כאילו מונחת הטומאה ברה"ר דלא נטמא ע"י שאוירו מעורב עם הבית ע"י פתח הפתוח בבית. מדלא שייך כלל אויר רשות הרבים לאויר שבבית. מה שאין כן ביב חלק הבית הוא (ועי' מ"ש בס"ד לעיל סימן א'):

תמוה דלפי דברי רבותינו דר"ל שנכנסת ויוצאת מהארובה ברווח. א"כ בסיפא שגבוה מהארץ טפח איך באה הטומאה מתחתיה להבית. הרי יש אויר מגולה בין הקדירה לשפת הארובה. ובטומאה לא אמרינן לבוד. וכבר נתלבטו במשנה זו כל רבותינו המפרשים. והגאון רב"א זצוק"ל הגיה כל המשניות וכתב דצ"ל שפתותיה נוגעות. אולם אם מלכא אמר עקר טורא ופורץ גדר ועושה לו דרך אין הדיוט כמוני רשאי לילך אחריו. ובני הגאון מוהר"ר ברוך יצחק שליט"א בעודו בוצין בונין מקטפא ידיע. בילדות בחרותו תירץ דהאי אין הוא כמו אם. ואשכחן דכוותה (בהר"ן שבועות הפקדון דש"ג). אולם לפעד"נ דמלת שפת דנקט הכא. אין ר"ל צדדים החיצונים של שפת הקדירה. ונוגעים בארובה. אין ר"ל שאין שפה החיצונה של הקדירה נוגע בפנימית השפה של הארובה. אלא ר"ל שאין חוד העליון של שפת הקדירה נוגע בתחתית שפת הארובה רק שכשתעלה הקדירה לתוך חלול הארובה יהיה חיצונית שפת הקדירה סמוכה ותכופה לפנימית

שפת הארובה ותשאר הקדירה תחובה תוך הארובה. תדע דבתוספתא ליוצאת בארובה ברווח עולה והולכת קרי לה ובמשנתינו אין שפתותיה נוגעות קרי ליה ש"מ דהיא היא. ושאין שפתותיה נוגעות בארובה דמשנתינו היינו שהחוד העליון של שפת הקדירה אינה נוגעת בתחתית שפת הארובה כלפי בית. וראה דבמ"ז דשם אין הכוונה על חוד השפה. רק על צד החיצון של הכלי קאמר תנא שאם תעלה היא נוגעת וכו' ודו"ק. וא"ת עכ"פ נהווי האויר פחות מטפח שתחת הקדירה כהאויר פחות מטפח שתחת המגדל שבבית. דכשהטומאה שם הבית טמא משום דסוף טומאה לצאת דרך הבית (כפ"ד סוף מ"א). י"ל דשאני התם דהטומאה מונחת תחת התקרה שמאהלת ג"כ על חלול הבית ושפיר שייך לומר דכמונח בבית דמי. אבל הכא נהי דאי"ל דכיון שאין בחלול הארובה פ"ט לא אמרינן גוד אסיק. ונמצא שיש אויר ממעל להטומאה. ליתא. דהרי לקמן (רפי"א) חזינן דגם כשיש רק סדק בתקרה אמרינן בקנה המונחת כנגדה למטה גוד אסיק. עכ"פ כיון שאין טע"ט אויר תחת הקדירה ודאי לא אמרינן גוד אסיק. א"כ הטומאה מונחת תחת אויר ולא תחת תקרה שמחובר לתקרת הבית ובכה"ג לא אמרינן דכמונח בבית דמי. ובאמת ברישא לא נ"מ בהא מידי דבין כך ובין כך כיון דעכ"פ הטומאה רצוצה היא תחת הקדירה בוקעת וכו' ורק משום סיפא נקט הכי. דביש משולי הקדירה לארץ רווח טפח אז אם כשתעלה יהיה שפת הקדירה נוגעת בתחתית שפת הארובה כלפי קרקע הבית. הו"ל הקדירה כנוגעת בתקרה. מדאינה מכוונת ממש נגד חלול הארובה. ולהכי בכה"ג אם הטומאה בבית אין הקדירה מצלות על שבתוכה רק כשאין הרחק טפח בין שפת קדירה להמעזיבה (וכמש"ל בס"ד במחצצים סימן ב'). אבל במכוונת ממש לכרוחב חלול הארובה נחשבה הקדירה כאילו תחובה בארובה. ומצלת אשלמעלה עם דפנות אהלים. והן אמת שהר"ש דחה פי' זה בב' ידים. מדנקט במתניתין בסיפא בטומאה בתוכה או ע"ג הכל טמא. והרי בתוספתא קאמר באופצת וגבוה טפח. אם טומאה ע"ג או בתוכה רק כנגדה עד לרקיע טמא. ותמהני דהרי ע"כ הך דתוספתא משבשתא היא. דהרי כשהטומאה בתוכה נטמא הכ"ח. וכל כלי טמא אינו חוצץ ונעשה אהל לטמא אבל לא לטהר. א"כ טומאה שבתוכה בקע לתחתיה והו"ל אהל לטמא להביא הטומאה מתחתיה גם להבית. אע"כ שיש כאן חסרון הניכר בתוספתא. וכך צ"ל בתוכה או ע"ג כנגדה עד לרקיע הכל טמא וכן הוא הגירסא הנכונה בתוספתא שעם פי' טהרת קודש מהגאון רב"א זצוק"ל. וה"פ אם טומאה ע"ג עד לרקיע אז הכל טמא. ולרבותא קמ"ל רקיע ודו"ק:

אמנם להר"ש והר"ב דמוקי לה שתחתית המשקוף מכוון ממעל להקדירה. מה"ט הוצרכו לפרש הכא שרק בטן הקדירה הוא תחת המשקוף ולא פה הקדירה. תמיהני כיון שאין שפת הכלי כלפי שפת המשקוף היאך אפשר לומר גוד אסיק דאין אומרין כן רק במכוון שפה נגד שפה. וגם לא ידענו מה הכריח לרבותינו לפרש כן:

פרק יא

ונ"ל דכל סדק אפילו רחב רק כ"ש מחשב כאילו יש מחיצה בין ב' החלקים של תקרה שמזה ומזה להסדק משום דפי תקרה יורד וסותם (כסוכה דד"ב ודיח"א). ולהכי ברישא כשהטומאה בחלק החיצון סגי בסדק כ"ש. מדמחשב כמחיצה בין ב' החלקים. וא"כ אין דרך טומאה להכניס. משא"כ בסיפא כשהטומאה בפנים לא סגי בסדק כ"ש. דאף דנחשב להסדק כמחיצה. עכ"פ הרי אין דרך טומאה לצאת רק דרך שם. ולא עדיף מטומאה במגדל נעול שהבית טמא (כפ"ד מ"א) לפיכך מצרכינן בהסדק שיעור רחב יותר כדי שיהיה חשוב שיהיה אויר בין ב' האהלים. דבכה"ג אף שסוף טומאה לצאת דרך אהל החיצון לא איכפת לן כיון שיש אויר מפסיק. ומכאן מוכח דלא כרמ"א (יו"ד שע"א ס"ד) דמחמיר לכהנים מלצאת בשער העיר שבו יוציאו המת. משום דסוף טומאה לצאת דרך שם. [רב"א ולכאורה נראה דלרמ"א היינו אפי' אפשר להוציאו בשער אחר שבעיר. עכ"פ כיון שמורגל להוציאו בשער זה לא גרע מחישב להוציאו בא' מהן (פ"ז מ"ג). ויש לחלק דדוקא לענין שתתפשט הטומאה מאהל לאהל אחר שסמוך לו. כמשקוף הפתח שסמוך לחדר המת. אמרינן דאף שנעול הדלת מתפשטת הטומאה לשם. כשחישב להוציא המת שם. אבל לענין סוף טומאה לצאת. דוקא כשאין מקום לטומאה לצאת רק בפתח זה טמא הא ביש פתח אחר שאפשר להוציאו בו לקברות. לא נטמא הפתח הזה. וחילי מטומאה תחת ארובה הבית טהור (פ"י מ"א) אף דדרך להוציא הטומאה דרך פתח הבית. ולא דרך הארובה. ועי' מ"ש בס"ד לעיל פ"י סימן י"א]. ונ"ל עוד דהא דלעיל (פ"י מ"ב) בארובה שאין בה פ"ט לא היה צריך לפרש. דעכ"פ צריך שיהיה ברוחב ארובה כחוט המשקולת דאל"כ כשהטומאה תחת הארובה הבית טמא. ה"ט משום דסתם ארובה רחב יותר מחוט המשקולת:

וא"ת כי נמי אין הסגוס מהארץ גבוה טפח. למה לא תתפשט הטומאה מחלק לחלק. הרי אין אומרים גוד אחית שפת תקרה שבסדק רק עד פני העליון של סגוס והסגוס שמק"ט אינו חוצץ בין ב' האהלים שבב' צדדי הסדק וא"כ כליתא דמי. והרי הר"ש והר"ב כתבו שאפילו בסגוס עב טפח מיירי. וא"כ מדחשבינן להסגוס כליתא. א"כ יש רווח טפח תחת

מחיצה הנ"ל בין ב' האהלים. ותתפשט הטומאה דרך רווח טפח ההוא מאהל לאהל. כאילו היה חלון ביניהן. י"ל דאם נחשוב הסגוס כליתא. א"כ א"א שתבוא הטומאה מאהל לאהל דרך רווח שתחת מחיצה הנ"ל. דהרי ב' האהלים מופסקי' ע"י אויר הסדק. ובטומאה לא אמרינן לבוד. ורק כשיש אויר טפח תחת הסגוס הרי ב' האהלים מעורבים יחד ע"י האהל שתחת הסגוס שרחבה טפח:

וא"ת אכתי כבר שמעינן כן במשנה ג'. דמ"ש מונח תחת הסדק ממונח על האסקופה. הרי כאן וכאן לא היה אהל תחתיו בשום מקום. ואפ"ה ס"ל לב"ה דמביא טומאה תחתיו ממקום למקום. י"ל דקמ"ל הכא תו לרבותא דב"ה. דלא מבעיא בסדק שיש כאן כבר אהל טמא ואהל טהור. ורק שע"י גוף האדם נתחברו. אלא אפילו הכא דמונח על האסקופה. שאין כאן אהל טמא רק ע"י גוף האדם. אפ"ה מביא טומאה מתחתיו לאהל טהור:

וכל זה דלא כמשמע לכאורה מהר"ב. שכ' דאזלינן שהוא תוך הדות. ובמחכ"ר ליתא. דהרי גם כשהכלי כולו הוא בין שפת הדות להכפישה. אפ"ה טהור כמשנה ט'. וא"ת עכ"פ מ"ש הכא דלא סגי בשנראה תוך הבית. אלא צריך נמי שיהיה בולט תוך הבית. והרי לעיל (פ"ו מ"ה) בטומאה במעזיבה בנראה בבית. אמרינן דנידון כאילו הוא בבית. י"ל התם המעזיבה וודאי שייכי להבית. להכי סגי בנראה לחוד. משא"כ הכא כותל הדות אינו כותל הבית. עוד י"ל דדוקא כשאין שם אהל אחר שהכותל מפסיק ביניהן. אבל הכא דות כאהל:

וא"ת מ"ש מלעיל (פ"ו מ"ג) בטומאה בכותל בחציה שלפנים. דהבית טמא. ואפ"ה העומד למעלה מול הטומאה טהור. והרי פשוט דאבל כשהטומאה מונחת על עובי הכותל בחציה שלפנים שהבית טהור. ולא חשבינן לה כאילו הוא תוך הבית. אלמא דלא חשבינן לשפה כתוכה. י"ל דהכא שאני. דהכפישה שמכסה לכל תוך הדות והשפה הוא מצרף כל שתחתיה להיות כתוכה. א"נ י"ל דהכא שאני דדרך תשמישו הוא כך שמניח חפצים תוך הדות. ואפילו הם טפופים עד שמבצבצים ומרושלים על שפת הדות. להכי גם שפת הדות מחשב כתוכו. משא"כ על שפת עובי כותל הבית. מלבד שהגג מפסיק ג"כ אין תשמישו של בית שם. וטפי שייך שפת הגג לתשמיש הגג. ומד"ט לא ק' נמי מדאמרינן (כלים פ"ח מ"ז) דאין עובי שפה של תנור מחשב כתוכו. די"ל התם נמי אין דרך לאפות שם כבתוכו:

ורתוי"ט כתב בשם מהר"ם דמיירי נמי הכא כשהכלי תוך הכותל. ואפ"ה טהורים. וזה תמוה דהרי בסיפא אמרינן בפירוש דהכלים שבכותל כשאין במקומן טע"ט דטמאין

והכא אמרינן סתמא טהורין. ואמאי והרי בשניהן בשמונחת הכפישה על הדות מוקי לה. וצ"ע:
וא"ת ולהוי כותל דות שמפסיק בין אויר דות לאויר בית. ככותל שבין ב' בתים (לעיל פ"ו מ"ד) דדיינינן בה דין קורב'. י"ל דהכא שאני. דמדאין כותלי דות מגיעין לתקרת הבית. אם כן לא שייכי כלל להבית רק להדות. וכיון שהדות רחב מהבית. הוא וכתליו

פרק יב

וא"ת הרי גם הכלים שתוך התנור החדש טמאים. אף על גב שהאהל שתחת הבליטה מופסק מחלול התנור על ידי כותל התנור החדש. וא"כ היאך לא תתפשט הטומאה שוב מתוך התנור גם לתחת האהל שתחת בליטת הנסר שבצד השני מהתנור. ול"ל שיהיה הנסר בולט גם מצדדי התנור. נ"ל דהתנור החדש דוקא על מה שבתוכו אינו מציל. משום דכל מה שבתוכו מוקף מטיט מכל צדדיו. הו"ל כאוכלין שגבלן בטיט (כמ"ש רתוי"ט בשם מהר"ם). אבל מה שחוץ מהתנור ניצל גם על ידי כותל הטיט של התנור (כלעיל פ"ו מ"ב) מדאינו מוקף מטיט מכל צדדיו עוד נ"ל דכשהתנור החדש מפסיק בין ב' בליטת הנסר שמזה לזה להתנור ואין ב' בליטות אלו מעורבין ע"י א' מב' בליטות שמן הצד. אז דיינינן לכל התנור כאילו הוא כותל אטום שמפסיק בין ב' אהלים שא' טמא ואחד טהור. דאמרינן שהכלים שבתוך הכותל באמצעו טמאים (כפ"ו מ"ד) ואפ"ה הכלים שבאהל הטהור טהורים. ה"נ חללו של התנור כאמצעו של כותל דיינינן לה. ואפשר עוד דדוקא כשבולט הנסר בכל צדדי התנור טע"ט. שאהל טמא מקיף סביב לכל התנור. אז טמאין הטהרות שבתוך התנור. משום דהטומאה מקפת להתנור מכל צד. ואע"ג דמגדל העומד בתוך הבית אם הטומאה בתוך הבית מה שבתוך המגדל טהור. אע"ג שטומאה מקיפתו סביב (כפ"ד מ"ד) התם שאני. דב' אהלים נפרדים הם. חלול הבית וחלול המגדל. אבל הכא. הרי האויר שתחת הנסר שבולט סביב עם האויר שתוך התנור אהל א' הוא. מהנסר שמאהיל על כולן. לפיכך דיינינן להתנור חדש זה שמוקף מאהל הטומאה ולטהרות שבתוכו כאוכלין שגבלן בטיט. אבל כשאין הנסר בולט טפח סביב. אז גם מה שבתוך התנור ניצל כמו שניצל מה שתחת בליטת הנסר בצד השני. שאין שם טומאה. דהרי לא גרע תוכו של תנור מהאהל שתחת בליטת הנסר בצד השני. רק שתוכו של תנור מוקף מטיט מכל צדדיו. והרי כשבליטת צד השני טהור. מצינן למימר דל דופן טיט שבין בליטה הטהורה לחלול התנור. דהרי א"צ לה. דהרי אין טומאה תוך חלול התנור. ודופן טיט של התנור מפסיק בין אהל הטמא שנעשה ע"י בליטת הנסר ובין חללו של

תוך התנור. דכמו שחוצץ בין הטומאה לטהרה שתחת בליטת הנסר שבצד השני. כמו כן חוצץ אותו כותל מלהטמא מה שתוך התנור. ודו"ק:

כך נ"ל פי' משנה זו משנה ב'. דמדנקט תנא סתמא משמע דמיירי כהנך בבי דמשנה א'. דהיינו דהסרידה עודפת מכל צד טפח. וכן מוכח מדקאמר במשנתינו בטומאה תחתיו או ע"ג הכל טמא. ואי בשאין הסרידה בולט טפח סביב. מאי הכל. הרי אינו רק בוקע ועולה וכו'. אע"כ דבבולט טפח סביב מיירי. וכן מוכח נמי מדנקט במשנה ג' אבל לא מן הצדדים. ש"מ דהא כולה פרקן. וכ"ש משנה ב' הקודמת לה. כולהו בבולטת הסרידה טפח מיירי. ובסרידה חלקה מיירי. דאי ביש לה ב"ק. הרי מק"ט. וכשהטומאה תחתיה או ע"ג. הרי נטמא הסרידה. ומה מהני ליה צמ"פ להתנור. אע"כ דמיירי בסרידה חלקה שאינה בת קבלת טומאה. ואפ"ה אינה חוצצת בין הטומאה להטהרה. מדעכ"פ כלי הוא. אולם כמו שבלול תמס יהלוך אישות בריה שאין לה עינים. כי הצצתי ברתוי"ט דברים שלא יכולתי להולמן. שהראה פנים לומר דלהרמב"ם משנתינו מיירי בשהסרידה עודפת רק כ"ש. והכל טמא דקאמר תנא. היינו רק נגד הטומאה למעלה ולמטה. ותמהני דא"כ לא די דכללא דכולה טמא לאו דוקא. אלא דגם פרטא דפרט התנא וקאמר נגד אוירו של תנור טהור. יהיה ג"כ לאו דוקא דהרי גם כל העודף סביב שלא כנגד הטומאה נמי טהור. והיותר תמוה בדברי רבינו וקשה כתורמס. מה שהביא בשם מהר"ם. וכן מצאתי ג"כ בהר"ש (משנה ב') שכתב דמיירי בסרידה חלקה. ולהכי אינה חוצצת מדחזי לשכיבה. וכל המקבל טומאת מדרס. נטמא ג"כ בטומאת מת. וזה תמוה מאד דהרי רבינו הביא תחלה דברי הר"ב דאוקמה בשל חרס. ואהא נקט ואתא גם עם דברי מהר"ם. והרי תלמוד ערוך הוא בידינו (שבת דפד"א. ועירובין דקד"ב ובכורות דלח"א) ילפינן מקרא דכ"ח אמק"ט מדרס בשום גוונא. מדאין לו טהרה במקוה. ותנן נמי (כלים פט"ו מ"ב ואהלות פ"ה מ"ו) דסרידה כה"ג אמק"ט. וכ"כ תנן (כלים פ"ב מ"ג) הטהורים שבכ"ח טבלא שאין לה לזבז. וזה אפילו יחדה לישיבה ולשכיבה. וכ"ש בסרידה שנוכל לומר להזב עמוד ונמ"ל. ואפילו נדחק לומר דלמהר"ם משנתינו מיירי בסרידה של שאר מינים. וכן כתב באמת הר"ש. ורק בדברי רתוי"ט דחיקא לן מלתא לאוקמא הכי. דהרי בחדא מחתא מחתינהו עם דברי הר"ב שהביאן בתחלת הענין. והר"ב כ' בפירוש דבסרידה של חרס מיירי. עכ"פ גם בל"ז ק"ל כיון דבסרידה המק"ט מיירי א"כ כשהטומאה תחתיו או ע"ג. הרי ודאי נטמא הסרידה. ואיך יהיה מה שבתוך התנור טהור. ע"י שנסתם בצמ"פ בדבר המק"ט. ודוחק לומר דמתניתין מיירי שהתנור סתום בצמ"פ תחת הסרידה. והסרידה מונחת על הצמ"פ. ליתא. דהרי מדנקט על פי התנור. ולא נקט שמונחת על התנור.

משמע טפי שהסרידה סותמת פה התנור. וכן כ' ופי' גם הר"ב (כלים פ"ט מ"ז). ותו דאי בשהסרידה רק מונחת על התנור. למה נקט בשהטומאה על הסרידה דרק כנגדו עד לרקיע טמא. הרי הסרידה אינה חוצצת מדמק"ט. גם הכלים שתחת הסרידה. בינה להתנור גם כן טמאין. ואת"ל הרי גם לדידן דאוקמינן שהסרידה מודבקת בהתנור בצמ"פ נמי ק'. דכשהטומאה ע"ג אוירו של תנור. עכ"פ הול"ל דטהרות שתחת שולי התנור טמאין. דאע"ג דכל שהטומאה אינה רצוצה אינה בוקעת לתחתית הארץ. הרי עכ"פ בוקעת לטמא מה שתחת שולי הכלי על הארץ (כהראב"ד שהביא רתוי"ט פ"י מ"ו ד"ה בוקעת). י"ל לדידן בתנור א"א לומר כן. דהרי אין לו שולים. ומדסגור בצמ"פ לא נכנס טומאה לתוכו. וגם אין לומר לדברי רבותינו הנ"ל דמיירי הכא בסרידה שהוא מכלי גללים וכדומה. דהרי בדוקא בשהסרידה מק"ט מוקי לה. וצ"ע:

וא"ת גם באין התטר סתום בצמ"פ. ולא היתה טומאה עוברת בב' האוירים שתחת העודף מזה לזה. עכ"פ מ"ש מבית שחצצו בקנקנים (לעיל פ"ו מ"ב). דבגבן נגד הטומאה. אין הטומאה עוברת מהאויר שבחלק זה להאויר שבחלק האחר והכא נמי נחשב האויר שתחת הנסר כאילו הוא אויר בית. והרי התנור שגבו נגד הטומאה חוצצו באמצע. ול"ל צמ"פ כלל. י"ל התם הניחן לשם מחיצה. וגם טחן בטיט. ועוד שהקנקנים סמוכים לכותלי הבית והו"ל כדבוקים לדפנות אהלים. עוי"ל דשאני הכא דהנסר אינו דבוק בהתנור. והוא מאהיל על הטומאה ועל פה התנור. ולהכי לולא שהתנור סתום בצמ"פ. היה נטמא התנור ושוב לא היה חוצץ בין ב' האוירים שתחת הנסר מזה ומזה דכלי טמא אינו חוצץ. וא"ת עכ"פ מה מהני שסתום בצמ"פ. ומ"ש מכלי שסתום בצמ"פ שמונח בין טומאה לטהרה שא' מהן למטה וא' למעלה. דאע"ג דתוך הכלי טהור. עכ"פ הטומאה עוברת שיהיה עכ"פ מה שבצד השני טמא (כתוספתא אהלות ספ"י). וא"כ מ"ש חציצה שבין מעלה למטה לחציצה שהיא מן הצד. י"ל התם חשבינן להכלי שסתום בצמ"פ כאילו אינו כאן ואז הטומאה והטהרה מאהילין זע"ז. אבל הכא הרי אם גם נחשוב התנור עם חלק הנסר הדבוק בו עם צמ"פ. כאילו אינו כאן. א"כ הרי יש כאן אויר בין עודף שמצד זה להעודף שמצד האחר ואין טומאה מתפשט מזה לזה:

ולפי דברי רבינו צ"ל דמיירי שהזיז בולט להרחוב טפח יותר מהבטח שתחתיו. דאל"כ לר' יהושע למה לא יהיה הבטח מפסיק בין הטומאה להזיז (כלקמן פי"ד מ"ה). וא"ת אם כן למה בב' זיזין זה למעלה מזה. והעליון מעדיף. דלא פליג התם ר"א. י"ל דר"א ס"ל דדוקא בב' זיזין שתשמישן שוה. להכי חשבינן לתרווייהו כאהל א'. ומתפשטת טומאה מתחת זה לתחת זה דרך עדפת העליון. משא"כ הכא. תשמיש של בטח הוא

רק להמשקיף לסמוך עליו. ותשמיש הזיז הוא לתלות בו דבר. ומדאין תשמישן שוה. אין מצטרפין:

כך כתב הרמב"ם (בפט"ז מטו"מ) ודלא כהר"ב הכא שכתב דמיירי שנפחת מעצמה מסנדל המתכת וזה תמוה. דא"כ כל נקב שנעשה מאליו. אין הטומאה יוצא בו בשרחבו טפח. אלא צריך רוחב אגרוף (כלקמן רפי"ג). וי"ל גם להר"ש והר"ב דהכא מדנעשה ע"י דחיקת האדם בהסנדל. לא הו"ל כנעשה ממילא. א"נ י"ל דהכא איירי בשחישב על הנקבים שיהיו לתשמישו. כדי שיעמדו שם הרגלים על מכונתם. ולא יזוזו ממקומן. והרי בכה"ג סגי להנקב בטפח. וכמבואר שם:

וא"ת הרי חור זה פחות מטפח. והרי תנן לעיל (פ"י מ"ב) דבכה"ג אין התפשטות הטומאה יוצאת ואיך יהיה הסנדל והעריסה והתינוק טמאים. ואי"ל דהכא מיירי שהטומאה מונחת נגד החור שבמעזיבה ממש. דבכה"ג אף שאין בהנקב שבמעזיבה פ"ט טומאה יוצאה בו (כלעיל פ"י מ"ה) ליתא. דא"כ היכי קאמר תנא דמונין בה וכו'. הרי הסנדל והעריסה והתינוק וכל מה שלמעלה ממנו כל שכנגד החור. כל א' וא' הוא אב הטומאה. ואפילו לא נגע מה שתחתיו. י"ל דלעולם דמיירי שהמת אינו מונח מכוון תחת החור. ואפ"ה הסנדל הו"ל אבי אבות. מדמגיע עד תוך חצי התחתון של המעזיבה. דהו"ל כמונח תוך חדר התחתון. דבכה"ג אפי' קדם הסנדל להטומאה (עי' פ"י מ"ב) אפ"ה הסנדל טמא דכמונח בבית דמי (כפ"ו מ"ד). ולכאורה היה עוד נ"ל דלהכי נקטה מתני' סנדל. ולא נקט כפשוטה רגלי מטה שפחתו לתוך הבית. אלא דה"ט מדבעי למתני סיפא דמונין בה וכו'. ואי באין כאן סנדל. רק עריסה ותינוק. מה מונין שייך כאן. הרי המטה אבי אבות והתינוק אב. ומה חילוק יש בין רישא דחשבינן להתינוק כמונח באהל המת. ובין סיפא דחשבינן להתינוק כנוגע בדבר הנטמא בנית. הרי בין כך וכך התינוק נעשה אב. להכי נקט שמפסיק סנדל. דבכה"ג נעשה התינוק בסיפא רק ראשון. ותו היה נ"ל דמה"ט כתבו ג"כ הר"ש והר"ב דמיירי הכא בסנדל של מתכות. דאילו בסנדל של עץ. הרי הו"ל כב"ה העשוי למלאות ואמק"ט רק בקבוע ברגל המטה מק"ט אגב המטה (ככלים פי"ח מ"ג סי' לה. ועי' פרה פי"ב מ"ח וברתוי"ט שם) וא"כ לא הוה שייך למתני בסיפא דמונין וכו'. דמה מונין יש כאן. הרי לא נתמעט טומאת התינוק בסיפא טפי מברישא. דבשניהן התינוק הו"ל אב. אלא דלהכי נקטו שהיה הסנדל של מתכת. שא"צ שיהיה קבוע במטה ונעשה הסנדל אבי אבות. והמטה אב. והתינוק שנגע בהמטה נעשה ראשון. נמצא שיש כאן חילוק בטומאות של כל הנך בסיפא טפי מברישא. דברישא דחשבינן לכל הג' כמונחין באהל המת. הסנדל והמטה שניהן נעשין

אבי אבות. והתינוק נעשה אב. משא"כ בסיפא רק מונין בה כנוגעין זב"ז. דרק ממגען זב"ז נטמאו. להכי הסנדל אבי אבות. והמטה אב. והתינוק ראשון. ולפ"ז היה נ"ל לכאורה מכאן ראיה להרמב"ם ור"ב דס"ל דכל כלי אפילו אינו ממתכות. אפ"ה כשנטמא ממת נעשה אבי אבות. דאילו להראב"ד ור"ת דס"ל דרק כלי מתכות שנטמא במת נעשה אבי אבות. ולא שאר כלי (כפ"א סימן ו') ק'. דלפ"ז שפיר הוה מצי למנקט שרגלי המטה בעצמן פחתו המעזיבה לחדר התחתון שהמת בתוכו. ונעשה המטה אב. והתינוק ששכב בו ראשון. ושפיר יש חילוק בין סיפא לרישא. דברישא שיש בחור טע"ט. הו"ל התינוק כאילו מונח באהל המת ונעשה אב. ובסיפא דאין בהחור טע"ט. לא נטמא התינוק רק מדנגע בהמטה ונעשה רק ראשון. אולם כל זה בורכא. דהרי בל"ז גם להרמב"ם ק' דאע"ג דס"ל דגם כלי עץ שנטמא במת נעשה אבי אבות. אפ"ה ק' דהוה מצי למנקט שרגל המטה בעצמה פיחת המעזיבה. ונעשה המטה אבי אבות. והתינוק אב. והדבר הנוגע בו רק ראשון. משא"כ ברישא ודו"ק. אע"כ מה דנקט תנא סנדל. וגם מה שפי' הר"ש והר"ב שהוא של מתכות. כולה רק אורחא דמלתא נקט. שכן דרכן רק לתחוב הסנדלין תוך החור ולא לתחוב ולקבוע רגל המטה בעצמן שם. וכן דרכן היה כ"כ לעשותן ממתכות כעין שפופרת ממתכות שעושין לציר להדלת שתסובב בו (ככלים פי"ד סי' כ'). ועכ"פ שמעינן מהכא דכלי מתכות שנטמא במת אינו מטמא באהל. מדלא קאמר דמיירי דאין הסנדל בולט לתוך העליה:

ונ"ל ראיה משפוע אהלים שאין שם טע"ט. ואפ"ה מתפשטת הטומאה לשם (כלעיל פ"ז מ"ב). וכ"כ יש להביא ראיה לזה מקנה (פי"א מ"ב) וגם מלקמן (פי"ד מ"ד. ופט"ו מ"ד ה' וו'). וא"ת להרמב"ם ק' מלעיל (מ"ג) בנסר שבולט טפח מזה ומזה ומשאר ב' הצדדים פחות מטפח. שאין הטומאה מתפשטת מתחת טפח א' לתחת חבירו דרך הפחות מטפח שבצדדים. וכ"כ טבליות שכל א' טע"ט. ונוגעין בקרנותיהן פחות מטפח. אין הטומאה מתפשטת מתחת א' לתחת חבירו (כפט"ו מ"ב). וכ"כ ק' מהנך לזיז המסובב כל הבית ואוכל בפתח רק ג' אצבעות דמביא הטומאה מזל"ז (כפי"ד מ"ד). ונ"ל דאע"ג דכל אהל אף שנעשה ממילא ולא התכוון לאהל. אפ"ה מביא טומאה לכל שתחתיו (וכדמוכח מעדר ומכונות (לעיל פ"ח מ"א) ודלא כרבינו הראב"ד שהביא רתוי"ט לעיל מ"ג בפי' מלת בטח וע"ש) עכ"פ המקומות שפחות מטפח המשותפות עם האהל טפח. אין טומאה מתפשטת לשם רק בנעשה האהל טפח בכוונה כשפוע אהלים (פ"ז מ"ב). וכ"כ בקורה הכא. ובזיז הסובב הבית. כולן נעשו בכוונה להאהיל על שתחתם. להכי גם המקומות שאין בהם פ"ט המשותפות עם האהל טפח מתפשטת הטומאה לשם. משא"כ

בנסר שע"ג התנור לעיל. וכ"כ בטבלאות (פט"ו מ"ב) שלא הונחו בכוונה שם להיות אהל על שתחתן. אין הטומאה מתפשטת למקום שאין בו פ"ט המשותף עמו (ועמ"ש בס"ד במכילתין פי"ד. ועי' מ"ש בס"ד פי"א סי' ז'). לפ"ז צ"ל דעמוד שבמשנה ז' מיירי שתחתית הבטן בכל מקום הוא טע"ט. א"נ י"ל דרק בטבליות מפורדות או בנסר שהתנור מפסיק בין ב' הבליטות אינן מצטרפות דרך אהל פחות מטפח (ועמ"ש בס"ד בבועז פ"ד סי' ב'):

והמה רתוי"ט דלענין טומאה למה צריך למדוד כל הד' רוחות. הרי סגי בשימדוד הצד המאהיל על הטומאה אם הוא טפח או לא. ונ"ל דמשכחת לה בשהקורה מונחת לא על מקום השוה ברבוע שבהקורה. רק על קצוות הדק שבזויות הקורה כזה* ומיירי שהטומאה מונחת תחת מקום הדק שבאחת מזוית הקורה נגד מקום א . וע"כ שבכה"ג אין בו דין אהל רק בשיהיה רוחב עובי הקורה רוחב טפח מנקודת ב עד נקודת ג והרי א"א למדוד רוחב זה. דמי יוכל להכניס קנה המדה תוך עובי הקורה להכי קמ"ל תנא שכשימדוד ד' צדדי הקורה. וימצא שיהיה כל צד טפח יהיה האלכסון שמנקודת ב לנקודת ג קצת יותר מטפח (וכלקמן מ"ז). והא דמצריך תנא שיהיה טפח לכל רוח. ויהיה האלכסון יתר מטפח. והרי הוה סגי כשיהיה רוחב כל צד 5/7 טפח. ונמצא שיהיה כולו. רבוע של 5/7 טפח על 5/7 טפח ויהיה א"כ האלכסון טפח מכוון שמאהיל על הטומאה נ"ל דה"ט מדצריך שיהיה טע"ט מלבד מקום הטומאה (כהראב"ד רפי"ב מטו"מ):

וקשה למה נקט תנא שיהיה היקף העמוד כ"ד טפחים. ויהיה לפ"ז הרבוע הקטן שתחת בטן העמוד 1 1/7 טפח על 1 1/7 טפח ברבוע. והיינו שלא בדקדוק. דהרי סגי בשיהיה רבוע טע"ט. טפי הו"ל להתנא לומר שיהיה בהיקף העמוד כ"א טפחים. ונמצא שיש בקטבו של עיגול זה ז' טפחים. ונמצא שיהיה הרבוע הגדול שנסבב בו העגול ז' טפחים על ז' טפחים. ויהיה א"כ האלכסון של רבוע זה ז' טפחים וי"ד חומשין. דהיינו אלכסון של כל קרן ז' חומשין כדי שאם נעשה רבוע הקטן על ז' חומשין אלו. יהיה הרבוע הקטן הזה טפח על טפח מצומצם כראוי. ואי"ל דלהכי צריך שיהיה היקף העמוד כ"ד טפחים. כדי שיהיה הרבוע הקטן שתחת בטן העמוד קצת יותר מטע"ט. והיינו משום דכך צריך באמת. שיהיה טע"ט מלבד מקום הטומאה וכמ"ש לעיל סימן ח' בשם הראב"ד. ליתא. דעכ"פ א"צ שיהיה טע"ט אויר ממעל להטומאה ממש. אלא אפילו הוא בצד הטומאה סגי. וכגון שהטומאה מונחת במקום הנמוך מטע"ט. ואויר טע"ט בצדו. בכה"ג כיון שב' האוירים מעורבין. מחשבו כולהו אהל א'. ומתפשטת הטומאה תחת כולו. ולא תבקע למעלה ולמטה (כלעיל פ"ז מ"ב). וא"כ למה צריך כאן שיהיה הרבוע הקטן יתר מטע"ט.

והרי סגי בשיהיה תחת הבטן כדי רבוע טע"ט. ומקום הטומאה יהיה בצדו (ויש ליישב קו' זו בתרוצינו לעיל סימן ז'). ואע"ג דדרך התנא למנקט לפעמים חשבון בלתי מדוקדק (כסוכה דח"א) היינו היכא דאם הוה נקט חשבון מדוייק. הוה צריך למנקט שלמים ושברים. כמו הך דסוכה. דאילו הוה נקט בדקדוק הוה צריך למנקט י"ז נכי חומשא. ואפילו הוה נקט י"ז שלמין. יהיה האלכסון שיתא נכי תילתא. והיינו נמי שלמין ושברים. להכי ניחא ליה להתנא טפי למנקט התם שיהיו י"ח שלמין. ויהיה אלכסונה ו' שלמין ויהיו כל מספר ומספר רק שלמין ולחומרא לא דק וכדקאמר התם. אבל הכא מה הרויח התנא דנקט חשבונו שלא בדקדוק בלי שום טעם. וגם לקולא לא דק. דמשמע מדבריו דבפחות מכ"ד טפחים לא תתפשט הטומאה תחת כולו. והרי הא ליתא. ואת"ל דלהכי נקט טפי מהיקף הראוי ומשום דדרך עמוד שאינו עגול בצמצום. ולהכי משום סיפא לחומרא לא דק. דס"ל דאם לא יהיה בהקיפו כ"ד טפחים רק כ"א טפחים. וא"כ יהיה הרבוע הקטן שבקרן טע"ט אפ"ה טומאה בוקעת ועולה וכו'. משום דברוב פעמים אין עגול העמוד מצומצם. ויהיה עי"ז רבוע הקטן פחות מטע"ט. ליתא דחומרא דאתא לידי קולא הוא. דהרי כשהיא בוקעת ועולה לא תתפשט למן הצדדים. ודוחק לומר דבאמת ה"ק תנא דכשיש בהקיפו כ"ד טפחים. אז רק מביא הטומאה לכל שתחת בליטת הבטן אבל אינה בוקעת וכו'. וכשהקיפו פחות מזה. אז מלבד שמתפשטת תחת כל הבטן. בוקעת ועולה ג"כ. אבל כל זה אינו במשמעות לישנא דמתניתין כלל. אלא נ"ל דאמת יורה דרכו. דבאמת לא הצריך תנא שיהיה קוטב רוחב העמוד יותר מז' טפחים. ואפ"ה הצריך שיהיה להיקף העמוד כ"ד טפחים. וכן בדין. ע"פ מ"ש הרמב"ם (עירובין פ"א מ"ה) שמה שאחז"ל דכל שיש ברחבו טפח צריך להקיפו ג' טפחים אינו בדקדוק. דבאמת צריך להקיפו ג"ט ושביעית בקירוב [ובזה נ"ל ליישב מה דאמרינן (עירובין י"ד א') מה"מ דכשיש ברחבו טפח יש בהקיפו ג"ט. ויליף לה מים של שלמה. וק' ל"ל קרא. והרי דבר הנראה לעינים הוא. אלא הש"ס הכי קא ק"ל מנא לן דאע"ג שהוא קצת יותר חשבינן לה כך]. וא"כ הכא שצריך שיהיה רוחב קוטב העמוד ז' טפחים לפיכך באמת צריך להקיפו כ"א טפחים וז' שביעיות טפח. הרי הן לך יחד כ"ב טפחים בהיקף. ואע"ג דהתנא מצריך להיקף כ"ד טפחים וגם אותן שביעיות אינן רק בקירוב. ואנן דמצרכינן להקיפו כ"ד טפחים מלאים. אם כן יהיה קוטב רוחב העמוד יותר משבעה טפחים. ויהיה לפ"ז האלכסון שבקרן יותר משבעה חומשין. ויהיה א"כ לפ"ז הרבוע הקטן יותר מטפח על טפח. י"ל דהרי כבר הוכיחו רבעתו"ס (סוכה דח"א) דמרובע טפח על טפח באמת צריך לאלכסונו יותר מב' חומשין. א"כ שפיר י"ל שהמרובע הקטן שתחת הבטן

אינו רק טפח על טפח. ואע"ג שאלכסונו הוא יותר מז' חומשין כדאמרן. הרי כך הוא הראוי שיהיה אלכסון של טע"ט טפי מטפח וב' חומשין ודו"ק. אמנם ק"ל למה צריך שיהיה היקף העמוד כ"ד טפחים כדי שיהיה אויר טע"ט תחת הבטן הבולט. הרי סגי בשיש היקף העמוד קצת יותר מג' טפחים. ושיהיה עובי העמוד כולו רק ב' או ג' טפחים. דאע"ג דבכה"ג לא יהיה אויר טע"ט תחת בטן העמוד. עכ"פ כשהטומאה מונחת תחת בטן ההוא הרי קיי"ל חוקקין להשלים (כיו"ד רפ"ז ס"ב). ואע"ג דהיינו רק בשיש למטה מהמקום שצריך לחקוק בו. כותל שוה בגובה י' טפחים. אז אמרינן דחוקקין במה שלמעלה להשלים שיהיה אחר החקק כעין משקוף על מזוזות (ובזה מתורץ קו' רכ"מ שם וע"ש) משא"כ הכא דאין כאן אויר טפח לא אמרינן חוקקין להשלים טע"ט לחשבו אויר. עכ"פ ק"ל הרי סתם מתניתין ר"מ היא (כסנהדרין פ"ו א') ור"מ הא ס"ל בזרק בשבת ברה"ר ונח בחור כ"ש שבכותל דחייב מדס"ל חוקקין להשלים. והו"ל כאילו נח שם בחור שהוא ד' על ד' (כשבת דז"ב). אלמא דאפילו אין שם אויר טע"ט חוקקין להשלים. ואין לחלק בין שבת לטומאה. דבטומאה שאני כיון דאהל בעינן. וכל שאינו טע"ט אויר אינו אהל. ליתא דהרי לעיל (פי"א מ"ז) בכלב שאכל בשר המת ס"ל לר"מ דכשיש סביב צוארו ג' טפחים. אע"ג שאין בחלול הצואר טע"ט ס"ל חוקקין להשלים (כרש"י ותוס' חולין קכו"א) ומשוינן לה אהל. ואע"ג דלא קיי"ל התם כר"מ עכ"פ מדסתם מתניתין ר"מ וכדאמרן ק' דר"מ אדר"מ. וי"ל דשאני התם מדכבר יש שם אהל הבית. והצואר של הכלב מונח לפנים. שפיר י"ל דחוקקין להשלים כאילו התרחב אהל הבית גם לתוך צואר הכלב במקום הטומאה. אבל הכא שאין כאן אהל כלל. לא אמרינן חוקקין להשלים. שיתהווה אהל מעיקרא במקום שאין כאן אהל כלל. אבל אין להביא ראיה לדברינו. דאל"כ היכא משכחת ליה לר"מ טומאה רצוצה כלל. די"ל דלעולם אפילו באין כאן אהל מן הצד כלל. נמי ס"ל חוקקין להשלים. ואפ"ה משכח"ל רצוצה. כגון שהטומאה מונחת בין כותלים דקים. שא"א לחקוק בהן רוחב טפח. או בשאינה מונחת רצוצה תוך דבר שהוא גוף עב הבולט מהקרקע או תוך כלי עב. דבהנהו לבד אמרינן חוקקין. רק שמונחת רצוצה תחת הקרקע. דבכהאי גוונא גם לר' מאיר לא אמרינן חוקקין:

כך נ"ל טעם דמתניתין. ורב"א זצוק"ל כתב דלהכי מטפח ולמטן טמא. דחיישינן שמא יהיה חור טפח באסקופה מהבית ולחוץ. משא"כ בנגע מטפח תחתון ולמטה ליכא למגזר כה"ג ולהכי טהור. ולא זכיתי להבין בזה דברי רבינו זצוק"ל. ואפשר דכוונת רבינו שיש חור מפולש בהמפתן מהבית עד לחוץ. שהטומאה מתפשטת שם:

פרק יג

וא"כ לפי שיעור זה יהיה שיעור מאור בתחלה 1 2/3 אצבע על 1 2/3 אצבע שהן בתשבורת 25/3 אצבעות מרובעים. ואם נעשה מאלו אצבעות שלמות מרובעות. יהיו 2 7/9 אצבעות ושירי המאור יהיה לפי חשבון הנ"ל 8/4 אצבע על 5/4 אצבע. שהן בתשבורת 40/4 אצבע. שהן 2 1/2 אצבעות. וכן בדין. שיהיה שיור של דבר קטן יותר מאשר הוא בתחלה. דהרי אם ננכה 2 1/2 אצבע מן 2 7/9 ישאר 7/18 אצבע מה שיהיה מאור בתחלה יותר גדול משיורי מאור. מלבד דבאמת שיעור שיור דהכא היינו רק לחלון שהיה גדול ביותר. ולכאורה יש להוכיח מזה דאצבעיים דהכא. אינן גודלין. דהרי בכל דוכתא כל שיור זוטר שעוריה מהשיעור תחלה (כסוכה יג"א ומנחות לט"א וספי"א דפרה). וא"כ אי נימא דאצבעיים דנקט הכא היינו גודלין כבכל דוכתא. יהיה שיעור דבסוף גדול מהשיעור בתחלה. י"ל דשירי המאור הכא לא שנסתם מעצמו אלא שהתחיל וסתמו בכוונה. ודעתו לסתמו לגמרי. ולהכי שיורי דהכא גרע משאר שיורים שנעשו ממילא. דהנך מדנשתיירו ממילא. לפיכך כיון שכבר היה בהם פ"א כשיעור לא נתבטל עדיין שמן מהן אף שנתמעטו קצת משיעור הראוי להן אבל הכא שסתם בכוונה ודעתו לסתמו לגמרי. אזלינן בתר מחשבתו. וכל שנתמעט משיעור אצבעיים. אף שנשאר כשיעור מאור בתחלה. אפ"ה כסתום דמי. וא"ת עכ"פ ק' דגם במאור בתחלה נמי ניזל בתר מחשבתו. וכשיפתח משהו יבוא בו הטומאה. ומ"ש מלעיל (פ"ז מ"ג) דסגי לב"ה בשיפתח משהו. י"ל התם לאו משום שדעתו לפתחו הרבה סגי לב"ה בכ"ש. רק מדיש שם כבר פתח אלא שננעל הדלת. ולהכי בפתח משהו סגי:

והא דלא נקט כראש גדול של אדם. ה"ט דמדנקט כל שעורי דלעיל באצבעות. שהן חלקי היד. נקט נמי הך שיעור ביד. דהיינו באגרוף. והא דנקט ברישא כמקדח ולא בשליש טפח. היינו משום דשליש טפח אינה מדה שלימה. ומה"ט נמי נקט אצבעיים על גודל. ולא נקט הכל בשיעור אצבעיים על רוחב אצבע ורביעי. וכ"כ ברישא נקט שיעור מקדח. ולא שיעור אגודל או שיעור אצבעות. היינו כולו מדלא בעי למנקט שברים:

כך פירשתי על דעת הרא"ש. ונ"ל דהא דנקט הרא"ש סריגי ברזל. לאו לדוגמא בעלמא נקט הכי. אלא דקמ"ל דאע"ג דסריגי ברזל מק"ט. והרי אפילו היה כל החלון נסתם בטס ברזל לא היה חוצץ מה"ט. אפ"ה הכא כיון שקבע כאן הסריגים בכותל. שוב אמק"ט וחוצץ (כלעיל פ"ו סימן כ'. ועי' עוד כלים פי"ד סוף מ"ג). והא דתנינן לעיל (פ"ח מ"ד) דסריגות חוצצין ולא מביאין. היינו לפי דעת ב"ה דמשנתינו אתיא:

ולפענ"ד אפשר לפרש דלהביא ולהוציא דמשנתינו תרווייהו אמשנה דפ"ז מ"ג קאי. וה"ק להביא הטומאה לכל חלון וחלון שיש בו כשיעור מקדח. כשהטומאה בבית ולהוציא הטומאה משאר החלונות אף שהן גדולים ביותר אם נפתח זה שהוא רק כמקדח. וע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל עוררני לפרש עוד דה"ק. להביא טומאה מחדר לחדר כשהחלון ביניהן גדול כמקדח והוא פתוח. דאע"ג דכזית ממת צריך לפתחו טפח (כפ"ג ט"ו) היינו בחלון העשוי לתשמיש. ולהוציא טומאה דקאמר היינו כשהמת בבית. ואפילו כשפתח זה נעול נטמאו הטהרות שתחת המשקוף שלו מבחוץ. משום דדרך טומאה לצאת (כפ"ו מ"ג). והיינו טעמא דר"ש דמיקל בלהוציא. ומצריך דוקא טפח. משום שהדלת נעול. וגם משום דטומאה זו שמחוץ לדלת הנעול רק מדרבנן הוא (כרש"י ביצה ד"י ע"א) וקילא טפי מלהביא הטומאה בהרישא דוודאי דאורייתא:

ולרמב"ם בפירושו ובחבורו להביא היינו כדאמרן. ולהוציא היינו כשהחלון הוא בתקרת הבית והמת למטה מהתקרה. והטהרה למעלה נגד הארובה. אז רק כשהארובה טע"ט נטמא הטהרה שלמעלה מהארובה. ולפי דברי רבינו צ"ל דרק אשיעור אגרוף פליג ר"ש. וס"ל דלהוציא סגי בטפח. דאי אשיעור שפחות מטפח כמקדח וכדומה. א"כ בהא נימא ר"ש דלהוציא לא סגי במקדח. אלא צריך טע"ט. הרי אדרבה יותר נקל לטומאה לצאת מלהכנס (כפ"ג מ"ז ופ"ד מ"א ובשאר דוכתי במכילתן). אבל זה תמוה. שהרי הרמב"ם בפירושו כאן בפירוש אמר לן דאשיעור מקדח קאי. והיותר תמוה על דברי רבינו דיש להקשות לדבריו. דס"ל דלהוציא הטומאה היינו כשהטהרה למעלה נגד החור. דלת"ק כשהחור כמלא מקדח נטמא הטהרה. ולר"ש דוקא כשהחור טע"ט נטמא הטהרה. וקשה ממ"נ אי מיירי בשהטומאה אינה תחת החור. רק תחת התקרה שהחור בו. א"כ מה לי שיעור מקדח טפח ואגרוף. הרי לא התפשטה טומאה כלל לתחת החור. דאין לבוד לטומאה (כלעיל פ"י מ"א וב'). ואי מיירי הכא שהטומאה מונחת מכוון תחת אויר החור. א"כ עכ"פ ל"ל שיעור מקדח לת"ק. הרי גם בקטן יותר מזה כל שכנגד הטומאה טמא (כלעיל פ"י מ"ב). והרי התם דמיירי שהוא חלון לתשמיש. מדלכ"ע צריך שיעור גדול יותר מלמאור. ואפ"ה גם כשהחלון קטן מאד. טומאה יוצאה עכ"פ כנגדה. מכ"ש הכא. דמיירי בחלון למאור. דסגי לן בשיעור קטן לענין להביא הטומאה. מכ"ש דסגי לן בשיעור קטן יותר ממקדח להוציא עכ"פ הטומאה כנגדה. וכ"ש דק' הכא לר"ש דס"ל הכא דאפילו בשיעור מקדח אין טומאה יוצא. והרי לעיל סתמא קאמר דאפילו בפחות מטפח טומאה יוצאת כנגדה. וטפי מזה ק' הנך קושיות אי נגרוס בדברי רבינו דקאי ר"ש אשיעור אגרוף. דאף דהתם מיירי בשעשה החלון בכוונה. והכא שלא בכוונה.

עכ"פ כל כנגד הטומאה אפילו בלי חלון שנעשה בכוונה הטומאה מתפשטת דרך חור כנגדה. לכן בחרתי הסתופף לפרש להוציא הטומאה כדברי רב"א זצוק"ל. וגם לדבריו הקדושים צריך לדחוק קצת בהפירוש להוציא הטומאה. דמה דקרי לה תנא הכא להביא את הטומאה דהיינו לטמא כל הפתחים של הבית שהטומאה בתוכו. קרי לה לעיל (פ"ג מ"ו). להוציא הטומאה (וע"ש). ומה דקרי לה הכא להוציא. קרי לה התם להציל מטומאה וע"ש. אולם יש עוד גרסא להר"ש והרא"ש והר"ב. דגרסי בדברי ת"ק בין להוציא ובין להכניס ששיעורו במקדח. ולר"ש בין להוציא ובין להכניס בטע"ט. וכתבו עוד דהך בבא אכולהו שיעורי דלעיל מקדח ורום אצבעיים ואגרוף קאי. מיהו מהו להוציא לא פירשו לנו רבותינו. ואי נימא דכהרמב"ם ס"ל בזה. תקשי גם לדידהו כל הקושיות שהקשינו להרמב"ם. ולהכי מסתבר דכרב"א ס"ל בפירוש מלת להוציא. ויהיה איך שיהיה. צ"ל לכל רבותינו. דהא דנקטינן בכולה ש"ס ובכל דוכתי במכילתן. דטפח על טפח מביא הטומאה. היינו רק בחלון העשוי לתשמיש. דבו לבד כ"ע מודו דבין להוציא ובין להכניס שיעורי' בטפח. ואבינו שבשמים יאיר עינינו במאור תורתו לעד:

כך נראה שפירש הרמב"ם (פי"ד מטו"מ ה"ה). ול"מ היה נ"ל דהכא ר"ל דבעשה החור להכניס אויר להחדר שיעורו כמקדח. והא דלא כלל תנא מאור ואויר בחד בבא. ה"ט משום דבעשאו לאויר אין חילוק בין תחילתו לשיור שלו. דאפי' בשיור סגי במלא מקדח. דכל שהוא לאויר גם במלא מקדח נכנס האויר בחוזק טפי עכ"פ מאילו היה החור גדול יותר מזה השיעור. ומהו' משה טארן נ"י הביא ראיה לדברי דאי נימא דאויר דינו כמאור לענין שיור. א"כ למה תנינן בסיפא. בעשה תקרה באמצע החלון. דחלק העליון שיעורו כמקדח ואמאי. והרי הו"ל שיור ונבעי כאגרוף:

ואע"ג דבכל תשמיש שצריך לצרכו חור גדול מטפח. הו"ל ב"ש לקולא. והרי לא נמנה בין הנך מילי דב"ש לקולא נגד ב"ה (בפ"ה דעדיות מ"א). י"ל כיון דעכ"פ בא"צ טפח לתשמישו הו"ל ב"ש לחומרא איכא למימר כד אתשיל בי מדרשא בהך גוונא אתשיל (וערתוי"ט כלים פכ"ט מ"ח). ומ"ש רש"י (שבת עז"א) דהנך דעדיות רק ר' יהודה העיד מה שלא ידעו. אבל מודה דאיכא עוד טובי. תמהני א"כ מה מקשי (חולין נ"ב ב' וקה"א וערכין כז"ב) ולתנייה בעדיות:

ולכאורה משמע מהר"ש והרא"ש והר"ב. דכשמונח בחור ההוא כזית. מתפשטת הטומאה לב' החדרים וכן כתב רתוי"ט בפירוש לקמן במשנה ו'. ואמכ"ר כולם. הא בורכא. דמדאין טע"ט אויר ממעל להטומאה בהחלון הו"ל טומאה רצוצה. אף שיש לה פתח טע"ט מן הצד. אפ"ה רק בוקעת ועולה. ואינה מתפשטת לצדדים כלל. ואפי'

הטהרות שמונחים תוך החלון טהורים (וכמ"ש בס"ד פ"ז בפתח האהל סי' ב'). ואי"ל מ"ש חור זה שבכותל משיפוע אהלים דהו"ל כאהל. ולפיכך כשהטומאה מונחת תחת מקום השיפוע שאין שם טע"ט. הו"ל כאילו מונחת הטומאה בהאהל (כלעיל פ"ז מ"ב). והיינו משום מדמעורב אוירו עם אויר האהל. י"ל דבשיפוע אהלים שב' החללים יש להם קרוי א' למעלה. אלא שהוא משופע. וגם קרקעיתו של זה הוא קרקעיתו של חבירו. להכי נידונים שניהן כאהל א'. אבל חורין שבכותל. שאין בהחורין טע"ט. אף על גב שפתוחין טע"ט להבית. הטומאה שבחור אינה מתפשטת להבית. אלא כשמונחת מחצי עובי הכותל ולפנים. ואז אפילו אין החור פתוח כלל להבית מתפשטת מהחור להבית (כלעיל פ"ו מ"ג וד'). וא"א שיתטמאו ב' החדרים שהחור פתוח להם. רק כשמונחת הטומאה במחצה על מחצה. וכמבואר שם (במ"ד) ולא משום שהתפשטה הטומאה מחדר לחדר. רק מדמונחת מחצה על מחצה. הו"ל כאילו מונחת כאן וכאן. ואפילו לא נראת כלל בב' החדרים ולא עוד אלא אפילו היתה נראת בהחדר שמונחת הטומאה רחוקה מחצי עוביה. ובהחדר האחר שמונחת תוך חצי עוביה ולפנים. אין הטומאה נראת שם. משמע סתמא דמשנה ד' דאזלינן בתר קורב' ולא בתר ראייתה. ורק במונחת הטומאה במעזיבה או בין הקורות. מחלקינן בין נראה תוך הבית או לא (כלשם מ"ה וו'). אבל בטומאה בכותל לא מצינו חילוק בין נראה או אינה נראה. ועוד ראיה לדברינו. דחור שאין בו פ"ט שפתוח להבית. אפ"ה לא מחשב כהבית. דהרי בנסר שמונח ע"ג התנור (רפי"ב) אמרינן דדוקא בבולט הנסר טע"ט מכל הצדדים סביב. אז מתפשטת הטומאה תחת כל הנסר (כמ"א שם) הא בבולט הנסר רק מב' צדדים. אז כשהטומאה תחת בליטה שבצד זה. הטהרות שתחת הבליטה שבצד השני טהורים (וכמ"ג שם). ואע"ג שב' בליטות הנ"ל מחוברים ע"י בליטה פחות מטפח שבצד הממוצע בין ב' הבליטות הנ"ל. אפ"ה אין הבליטה פחות מטפח מחברן. וא"כ אי נימא הכא דדין חלול החור שאין בו טע"ט שבכותל נחשב כחדא אהל עם חלול הבית וטומאה מתפשטת מזה לזה א"כ התם נמי נחשוב הבליטה שמצד א' טע"ט שהטומאה תחתיו כאילו היה אויר הבית. והאויר שתחת הבליטה שאינה בולטת טע"ט שמחוברת בקרן זוית עם הבליטה שהיא טע"ט. נדונו כחור הפתוח לבית הנ"ל. ותתפשט הטומאה מזל"ז. ומשם לתחת הבליטה טע"ט שהטהרות תחתיה. אע"כ דמדמחולקים ב' החללים זמ"ז. שזה בצד מזרח תחת הנסר וזה בצד דרום. אע"ג שהן תחת קרוי א'. ושתיהן קרקעיתן שוה. לא דמי גם לשפוע אהלים לעיל ולא מחשבו כאהל א'. רק בשיש טע"ט תחת הנסר בכל הצדדים סביב. וכ"ש הכא שחלוקים ב' החללים זמ"ז גם בקרוי גם בקרקעיתן (ועי' מ"ש בס"ד לעיל פ"ו סימן נ"ז

ולקמן פי"ד סימן כ'. ועי' עוד מ"ש בס"ד בבועז סימן ז'). וא"ת א"כ לפ"ז ק' מלעיל (פ"ד מ"א) בשאין בין שולי המגדל לקרקע טע"ט וטומאה שם. אז אף שאין ריוח ההוא פתוח טע"ט להבית. אפ"ה הבית טמא. אלמא דב' אוירים הפתוחים זל"ז כחדא אהל חשיבי. ואת"ל דהתם משום דסוף טומאה לצאת דרך הבית. ליתא דא"כ ה"נ נימא סוף לצאת דרך בית זה או זה. ויהיה שניהן טמאין (כפ"ז מ"ג). אע"כ דבכל טומאה רצוצה לא אמרינן סוף טומאה לצאת (כפ"ו מ"ו) ורק דמשום התפשטות הטומאה נטמא הבית. והכא נמי נימא הכי. י"ל דהתם מדיש אהל המגדל למעלה מהאויר שתחתיו פחות מטע"ט. ועי"ז לא בקעה הטומאה למעלה לתוך המגדל. להכי מתפשטת הטומאה מן הצד לתוך הבית (וכמ"ש שם בס"ד סימן ט"ז בשם רב"א זצוק"ל). ותו דגם בל"ז יש לחלק דהתם היא באמצע הבית. והרי אפילו היה הרצוצה בקרקע תחת חלול הבית היתה בוקעת למעלה ומתפשטת בתוך כל הבית (וכמ"ש בפתח האהל בפ"ז סי' ב') משא"כ הכא שהטומאה תוך הכותל שבין ב' הבתים. אחר כתבי כל זה ראיתי שגם בתוס' חדשים העיר קצת בזה במ"ו בפרקן:

והקשה הגאון מהו' עקיבא זצוק"ל א"כ מה הקשה הש"ס (ב"ב דיט"ב) כמה פרכות לשמואל דס"ל דכל שאינו מבטל ליה אינו ממעט. ואיך היה המקשן מפרש משנתינו. דאי גם באינו מבטלו במקומו ג"כ ממעט ל"ל לתנא למנקט פחות מכביצה. ולפעד"נ דהמקשן והתרצן בהא פליגי. דהמקשן היה סבור כהר"ש. דלהכי נקט תנא פחות מכביצה. משום דבכה"ג אמק"ט אוכלין. והתרצן ס"ל כהרמב"ם דגם פחות מכביצה מק"ט אוכלין מדאורייתא. רק אפ"ה נקט פחות מכביצה. מדאינה חשובה ומבטל לה במקומה. והוכיח הרמב"ם סברתו מהת"כ שהביא המזרחי (ויקרא ל"ד פל"ד) מלבד שי"ל הקו' הנ"ל בתירוץ המורגל לרבעתו"ס כ"פ דבאמת הום"ל ולטעמיך:

ורב"א פי' דרישא מיירי כשעצם פחות מכשעורה מונח בחלון. ורובע פחות מכשעורה מונח בבית מצטרף. ומתניתין דלא כר"ש (פ"ב מ"ז) דס"ל דרובע עצמות שנדקדקו עד שאין בכל א' כשיעור טהור. וסיפא כשחצי זית בשר מונח בחלון מצטרף בהדי חצי זית בשר שמונח בבית. ואתיא מתני' דלא כר' דוסא (רפ"ג) דס"ל כל המטמאין באהל שנחלקו טהורין. עכתד"ק. ואני בעניי לא זכיתי להבין מאמר קדישין. דע"כ לא פליגי רבנן על ר"ש ור' דוסא רק היכא דכל החלקים מונחים תחת אהל טע"ט. אבל הכא הרי העצם פחות מכשעורה. והבשר פחות מכזית מונחים בהחור שאין ע"ג אויר טע"ט. והרי אפילו היה מונח שם שיעור השלם לא היה נטמא החדר הסמוך. מדרק בוקעת ועולה. אבל לא התפשטה הטומאה לצדדים מדאין טע"ט אויר ע"ג וכמ"ש לעיל סימן ל"ו. ותו

לא ידענא מה הכריחו לרבינו לפרש כן. ולא לפרש כפשוטו. וכפירושינו בפנים. ואפשר דכוונת רבינו דכיון דאינו חוצץ הו"ל כמונח באותו אהל ומצטרף:

פרק יד

הר"ש והרא"ש והר"ב פי' ע"פ התוספתא דמכילתין (פי"ד) דמיירי הכא שנסתם הפתח. ואנא"ק מאן יהיב לן מעפרייהו ונמלא לעיינין. דנסתם הפתח מאן דכר שמיה. עיקר חסר מהספר תורת אלהים חיים. ותו מה קמ"ל. דוכי אכתי לא ידעינן. דבאין פתח תחת הזיז בעינן אהל טפח. והתוספתא שעליה סמכו רבותינו גם היא לא אשמעינן רק חזר וסתם חזר ופתח. ובכה"ג ודאי קמ"ל טובא דלא נימא דביטל הסתימה קמ"ל וע"ש. אבל אי הא אתא לאשמעינן במתני'. ודאי לא הו"ל לתנא למשתק מיניה במתני'. ורב"א בימין עוז לו שיבש כל המשניות כשר שפורץ גדר לעשות לו דרך. אולם אנחנו הנמושות. אין כח ברגלינו החלשות לילך אחר עקבות רבינו בזה הדרך. אולם אי לאו דדחילנא מגוהרקי דנורא. שביבי מדורה. מרבותינו זלה"ה היה נ"ל לישב דברי רבינו רב"א בלשון המשנה ולא נצטרך לשבש כל הספרים. כי גם מה שתפסתי מועט תפסתי בפירושי שכבר נדפס. השתא דחיתיו בשתי ידים. דשם פירשתי דמשנה א' מיירי בשיעור בליטתו לרחוב. בזה שיעורו בכ"ש. אבל הכא מיירי בשיעור המשכת הזיז עם הכותל. בהא קאמר ששעורו טפח. ואע"ג דלקמן במשנה ד' אמרינן דסגי בשימשוך עם הכותל ממעל להפתח ג' אצבעות. היינו בשסובב כל הבית. אבל הכא הרי בפירוש קאמר זיז שעל הפתח. והיינו שהזיז אינו רק ממעל להפתח. בכה"ג צריך שימשוך עם הכותל משך טפח. אולם עתה הראני ה' שא"א לומר כן. דילמוד עליון מתחתון. דהרי זיז דסיפא שעל חלון אצבעיים ומלא מקדח. דשיעורו בכ"ש. היינו ודאי שעור בליטתו לרחוב בכ"ש. והיאך הפסיק תנא בהך בבא דשיעורו בכ"ש בבליטה לרחוב. בין שיעור המשך טפח דברישא דהיינו בשיעור המשך הזיז עם הכותל. ובין שיעור זיז הסובב כל הבית דבמשנה ד' דגם כן שיעורו דזיז עם המשך הכותל. והרי מדתרווייהו בשיעור המשך הכותל מיירי. הו"ל לתנא למסמכינהו. והיאך פתק ושדא בינייהו שיעור בליטה לרחוב. וגם בדין קנה במשנה ג'. ומפריד בין הדבקים. אמנם אי לאו דדחילנא מגוהרקי דנורא שביבי אש מתלקחת שבדברי רבותינו. היה נ"ל לפרש וליישב דברי רבינו רב"א בלשון הטהור של משנתינו ולא נצטרך לשבש כלל כל הספרים וכמבואר בפנים בס"ד:

כך היה נלפע"ד ברור. אולם מריסי עיני קדשו של רבינו הראב"ד (פי"ז מטו"מ ה"ב) לא משמע כן. דהרי מוקי לה בזיז שלמעלה מיב"ט מהפתח. וא"כ ודאי צריך שיהיה בולט

טפח להרחוב. ותמהני א"כ היאך סגי שיהיה עכ"פ המשכו ג' אצבעות. הרי למעלה מיב"ט לא שייך לתוך הבית. ולא מצטרף לשם. והו"ל כאהל לעצמו. והרי אין כל דבר באה טומאה תחתיו. עד שיהא תחתיו טע"ט. ותו מ"ש בליטתו להרחוב מהמשכו עם רוחב הכותל. הרי אין שום טומאה באה לתחת חלול שאינו טע"ט (כאהלות פ"ג מ"ז). ואת"ל דההמשך ג' אצבעות שממעל להפתח מצטרף לשאר הזיז שבצדו אחורי הפתח שרחב טפח. מדהו"ל כשפוע אהלים (פ"ז מ"ב). ק' א"כ גם בפחות מגא"צ נמי. וא"ת גם לדברינו ק' מ"ש הכא מנסר שע"ג תנור. שאין ב' חלקי הנסר שבולטים טפח מהתנור. מצטרפין דרך בליטת הנסר מהתנור פחות מטפח (כלעיל פי"ב מ"ג) עי' מ"ש בס"ד בפירושינו שם. ובפי"ג בבועז סימן ח' בישוב קו' זו. ועי' עוד בסימן הסמוך:

וזה לפענ"ד כוונת הר"ש והר"ב שכתבו שצריך שיהיה בולט שם טפח. וכן מוכח נמי מסיפא דילן דנקט וכן אכסדרה וכו'. והרי אכסדרה ודאי בולטת קרויה יותר מטפח להחצר. וכל זה דלא כמשמע מדברי רבינו הגרב"א זצוק"ל שכתב שהטומאה מתפשטת לתחת כל הזיז. ואפי' במקום שאינו בולט טפח. ושעו עיני מני דעת קדושים. דלא ידענא. דמ"ש זה מנסר שבולט מב' צדדים טע"ט זה מול זה. וב' הצדדים שבינתיים בולט רק פחות מטפח. שאין הטומאה מתפשטת מצד לצד דרך בליטת הפחות מטפח שביניהן [(כפי"ב מ"ג) ועי' מ"ש שם בבועז סי' ז' בתירוץ קו' זו]. אמנם אותן ג' אצבעות שממעל להפתח. אם הזיז הזה תוך י"ב טפחים ממעל להפתח. אז אפילו אין הזיז בולט טפח להרחוב. אפ"ה מתפשטת הטומאה לשם מהבית וכמשנה א'. ואע"ג דבכה"ג איכא הכא ב' לריעותא בהאויר הקטן הזה שתחת הזיז שאינו נמשך עם הכותל רק ג' אצבעות. וגם אינו בולט טפח להרחוב. אפ"ה מצטרף תחתית הזיז הזה לתחתית המשקוף שהוא אהל הבית:

ואפשר לי עוד דאפילו בולט טפח להרחוב. עכ"פ מדאינו נמשך גם עם רוחב הפתח בהמשך טפח. ס"ל לר' יהושע דמהני רק להוציא טומאה ולא להכניסה. ואפ"ה לא דמי למשנה ב' דמהני בין להכניס ובין להוציא. והרי בין התם בין הכא ליכא טע"ט תחת הזיז מול הפתח. י"ל דדוקא במשנה ב' שיש בהמשכו טפח. אע' ג שאינו בולט טפח. מצטרף תחתית בליטת זו עם תחתית המשקוף של הפתח. וכאילו תוכו של בית מגעת עד שם (וכלעיל סי' ג') ולא גרע זה מב' זיזין. ועליון עודף על התחתון פחות מטפח. דתחתיהן וביניהן טמא (כלקמן מ"ה). משא"כ הכא דאין המשך הבליטה טפח עם רוחב הפתח. הרי לענין המשך הבליטה לא שייך שיצטרף אליו תחתית משקוף הפתח. דהרי המשכו של תחתית זה המזרח למערב. והמשך תחתית זה מצפון לדרום. להכי

רק להוציא טומאה גזרינן. ולא בהכנסה. מיהו שאר תחתית הזיז. ובפרטות אותו מקום שבזיז שהטומאה תחתיו בוודאי אין הטומאה מתפשטת לצדה. עד שיהיה רוחב טע"ט תחתיו. דאל"כ הרי היא רק בוקעת ועולה ויורדת כנגדה. ואינה מתפשטת כלל לצדדים. ודברי הרא"ש שהביא פי' משנה זו במשנה ג'. תמוהים המה וע"ש. וכפי הנראה היה גרסת רבינו דבטומאה בבית כלים שתחת הזיז טהורים:

אמנם להר"ש והרא"ש והר"ב הא דקאמרינן במשנתינו ואין ביניהן פ"ט. ר"ל כלעיל סי' כ"ו. דהיינו שמהתחתון לארץ אין גובה טפח. וכ"כ בין תחתון לעליון אין רווח טפח. וה"ג טומאה תחתיהן או ביניהן. תחתיהן וביניהן טמא. וע"ג טהור. דהתחתון שאין תחתיו טפח אויר. וגם אין בינו להעליון אויר טפח. חשבינן להתחתון כליתא ונמצא שהעליון שגבוה טפח מהארץ. מביא הטומאה לכל שתחתיו. אפילו תחת התחתון. דהרי חשבינן להתחתון כליתא. אבל העליון חוצץ למה שע"ג. משא"כ כשהטומאה על גביהן. ר"ל ע"ג העליון כנגדו עד הרקיע טמא. אבל למטה אינה בוקעת. דהרי חשבינן להעליון כאילו יש תחתיו חלול טפח. והחלול ההוא חוץ שלא תבקע טומאה לתוכו. עכתד"ק. ותמהני טובא. איך נחשוב העליון כאילו יש אויר תחתיו. והרי אין בינו לתחתון טפח. וגם בין תחתון לארץ אין טפח. וטומאה שתחת התחתון או שביניהן טומאה רצוצה היא ובוקעת למעלה ולמטה. ומ"ש הרא"ש דמידי דהוה אקיפולין דריש פרקן דלקמן (ולעיל נמי פי"א מ"ג) דאע"ג דאין בין קפול לחבירו טע"ט. אפ"ה כיון שהעליון גבוה טפח מהארץ. חשבינן להקיפולין שתחת העליון כליתנהו. וה"נ חשבינן לזיז התחתון כליתא. אחר נא"ק של רבינו מאור עינינו. כבודו במקומו מונח בזה. דלא דמי כלל. דהתם הקיפולין שממלאין החלול. מק"ט וכל המק"ט אינו חוצץ בפני הטומאה (כמ"ש בס"ד פי"א סי' ט"ז). משא"כ הכא זיז התחתון מחובר הוא ואינו בר קבלת טומאה. ודמי טפי החלול טפח שיש בין הזיז העליון להארץ ונתמעט האויר ההוא ע"י זיז התחתון. כבית שמלאו עפר או צרורות ובטלו. דטומאה שתחתיו בוקעת ועולה ויורדת (כפט"ו מ"ז). וה"נ הו"ל הזיז התחתון כעפר וצרורות התם. והא לא דמיא אלא להא דתנינן נמי (פט"ו מ"א) בטבליות של שיש זו ע"ג זו וטומאה ביניהן או תחתיהן. הטומאה בוקעת ועולה ויורדת ומ"ש זיזין מטבלאות. והרי שניהן אמק"ט ועדיפי זיזין שבטלן במקומן. ואע"ג דאשכחן דכוותיה בבטח וזיז לעיל (פי"ב סמ"ג) דקאמר ר' יהושע רואין את הבטח כאילו אינו. י"ל התם הטומאה מונחת באהל טע"ט מצד הבטח. וכיון שיש כאן כבר אהל טע"ט טמא. ס"ל לענין התפשטות הטומאה למן הצד. דחשבינן לבטח כליתא. משא"כ הכא טומאה רצוצה היא ורק בוקעת וכו'. תדע מדלא נקט התם דגם בטומאה תחת הבטח

רצוצה נמי נימא דחשבינן לבטח כליתא. אע"כ דבכה"ג באמת רק בוקעת. ובל"ז לא דמי להתם. דהתם בטח נגד זיז שלמעלה ממנו. חשבינן לבטח כמטולטל נגד הזיז שקבוע תמיד שם. ולהכי חשבינן להמטולטל כליתא (וכמ"ש שם סי' ל'). משא"כ הכא שני הזיזין קבועין ומי נדחה מפני מי. וצ"ע. ולכן בחרתי הסתופף בגי' ופי' הרמב"ם דעימיה שריא נהורא. והגם כי גם לפי גירסא זו צריך לדחוקי קצת. לפרש דאין ביניהן דנקט תנא. דר"ל ביניהן ממש אין פ"ט. אבל תחת תחתון יש פ"ט. וזה דלא כיש ביניהן פ"ט סימן כ"ו. והרי התם ע"כ ר"ל שתחת התחתון וגם תחת העליון יש בכל א' אויר טפח על טפח. אפ"ה אין זה רק דוחק קצת. ומצינו כ"פ דוגמתו במשנה. וי"ל שבקיה למלת ביניהן כאן וכאן דדחיק ומוקי אנפשיה. אולם אי לאו דמסתפינא מרבותינו זצוק"ל היה נ"ל לפרש בעזה"י באופן דלא תקשי מידי. דשפיר גרסינן כהר"ש והרא"ש והר"ב. טומאה תחתיהן או ביניהן. תחתיהן וביניהן טמא. והכי פירושא ואין ביניהן פ"ט. ר"ל שאין תחת שניהן פ"ט. רק תחת א' מהן בין שהאויר טע"ט הוא תחת העליון או תחת התחתון. תחתיהן וביניהן טמא. דאם האויר פ"ט הוא תחת העליון והטומאה שם. הרי קרקע האהל טמא עד התהום (כרמב"ם פ"כ מטו"מ ה"ו) ולהכי גם האויר שאין בו פ"ט שתחת התחתון כולו טמא עד התהום. ואם הטומאה תחת התחתון שאין שם אויר פ"ט. הו"ל לגבי אהל פ"ט שתחת העליון. כטומאה רצוצה בקרקע הבית. שבוקעת למעלה לתוך הבית. ומתפשטת בתוך כל הבית (כמ"ש בס"ד בקרית ארבע סימן ב' בפ"ד). וה"נ הטומאה שתחת התחתון שאין שם פ"ט בוקעת למעלה לתוך האויר טע"ט שתחת העליון ומתפשטת שם. ואם האויר התחתון טע"ט. ובין עליון לתחתון אין שם אויר טע"ט. אז בין שהטומאה באויר התחתון שיש בו פ"ט. ובין שהטומאה באויר העליון שאין בו פ"ט. שני האוירין טמאין. דהרי הו"ל אויר התחתון כאויר הבית. ומדאין בין זיז התחתון לעליון פ"ט. דינן שניהן יחד כמעזיבה לאויר התחתון. והרי בבית ומעזיבה אמרינן דמחצי המעזיבה ולמטה הו"ל כתוכו של בית. בין שהטומאה שם או בתוך הבית (כפ"ו מ"ד). וה"נ האויר התחתון שהוא פ"ט. הו"ל כהבית. והאויר שבין הזיזין חציו טמא וחציו טהור. ומדאין הפסק בין אויר טמא לטהור שלמעלה ממנו כל האויר ההוא טמא (וכמ"ש בס"ד פ"ט סימן ס"ה ובבועז שם סימן יט). וא"כ בפירושנו זה הרחיב ד' לנו. ורחב לן עלמא בלי שום שמץ דוחק ת"ל. והנה אחר כתבי כל זה ראה ראיתי שגם ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל בספרו כנסת ישראל נתקשה בגרסת הר"ש והר"ב שבמשנתינו. דלמה לא נחשב להטומאה כרצוצה וכטבלאות שיש (פט"ו מ"א). ובענוותו הקדושה תירץ בשם מוה' יצחק מלמד ז"ל דהכא מדפתוח קצת בצדו. אין בו דין טומאה רצוצה (כהר"ב פ"ו מ"ג). וע"ר הגזצוק"ל הודה

לו בזה. ואני בריה קלה כמו שהיא לא זכיתי להבין מ"ט מודה ע"ר זצוק"ל למהו' יצחק הנ"ל. דלפע"ד אין כאן ראיה. דעד כאן לא קאמר הר"ב דכשפתוח קצת מן הצד אין בו דין טומאה רצוצה. זהו דוקא כשהטומאה הוא בתוך כותל הבית. ויש סדק בהכותל להבית במקום שהטומאה שם. אמרינן כיון דהתפשטה הטומאה דרך הסדק להבית. ולהכי אינה בוקעת למעלה. דהו"ל כאילו הטומאה תוך הבית. וכן כתב הר"ב שם בפירוש. אבל הכא ששני הזיזין שניהן בחוץ וא"כ הרי לא התפשטה הטומאה הכא למן הצד. והיכא נימא דחשבינן להטומאה כאילו מונחת במקום שהתפשטה באויר טע"ט ולא תבקע למעלה. תדע דאי לא תימא הכי תקשי מטבלאות של שיש לקמן לשיטת הר"ש והר"ב בענין הסדק. דוכי אין בין טבלא לחברתה סדק למן הצד. ואפ"ה טומאה שביניהן בוקעת ועולה. אע"כ דטבלאות שאני שאין אהל בצדיהן. דנימא דחשבינן כאילו הטומאה מונחת בהאהל. ולהכי בוקעת ועולה. והיינו כדברינו הנ"ל. וצ"ע:

כך פירשתי עפ"י דעת כל רבותינו המפרשים. שפירשו דהאי וכן. אכולהו ה' גווני דקתני גבי זיזין קאי. ואני עני גוע מנוער. ישראל לא ידע. ואזניו הכבד. ועיניו השע מסוער. דחדא מה קמ"ל תנא. פשיטא מה לי אם נעשה האהל מדבר זה או מזה. ואטו תנא כי רוכלא נחשב וליזל. ותו דאי אגוונא קמאי דתנא גבי זיזין קאי. למה שני הכא תנא בלישניה מלעיל. דלעיל קאמר. ויש ביניהן פ"ט. ור"ל בין תחתון לארץ. ובין התחתון לעליון. כלעיל סימן כ"ו. והכא יאמר נא לנו תנא הך הענין ממש בלישנא אחרינא. דקרי ליה. והן גבוהות מהארץ טפח. ותו דלכאורה אין הדין כך ביריעות כבזיזין. דהרי בזיזין בבבא קמא שיש טע"ט בין כל א' לשתחתיו מתפשטת הטומאה רק בהחלול שהטומאה שם. ולא למעלה או למטה מהזיזין המפסיקין. והרי ביריעות בכה"ג גם למעלה ולמטה מהיריעות טמא. דהרי יריעה מק"ט ונעשת אהל לטמא. אבל לא לטהר (כפ"ח מ"א). ואין פנים לדחוק ולומר דהכא מיירי שהיריעה עשויה אהלים. דהיינו שגגה כפוף מב' הצדדים. כדי להיות דפנות עם גג. דאז מביא וחוצץ (כפ"ח מ"א). הא ודאי לא מסתבר. דסתם יריעה ודאי משמע טפי. שפרוסה ומאהלת בלי דפנות (ועי' פתח האהל סימן ג' בפ"ז). דהרי בפ"ח מ"ג נקט תרי גווני ביריעה. אחת חוצצת ואחת אינה חוצצת. והיאך פתק ושדי הכא סתמא דמביאה וחוצצת. ואת"ל דא"צ הכא לפרש דמיירי ביריעה שיש בה גג ודפנות. דהרי הך דקאמר וכן ב' יריעות. אזיזין שמחוברין לכותל הבית קאי. וא"כ יריעות דנקט נמי מיירי בכה"ג שפרסה סמוך לכותל הבית. ואז ודאי אמק"ט. ומדיש לה גג ודפנות אהלים. מביאין וחוצצין כזיזין. איברא בכ"ז לא הועלנו. דהרי גם בזה יש פלוגתא (פ"ז מ"ב) אם יועילו דפנות אהלים שתציל היריעה הפרוסה למעלה על

הארובה. וס"ל לר"ש דאין היריעה מצלת עד שתהיה היא עצמה עשויה גג ודפנות. ואע"ג דקיי"ל התם כר' יוסי. דבדפנות בית סגי. ומציל גם באין הדפנות מיריעה עצמה. עכ"פ הרי כבר הוכחנו שם בס"ד סי' ל"ג דדוקא כשהיריעה בעצמה היא ג"כ קנוות דפנות האהל. ס"ל לר' יוסי דחוצץ. מצד ממ"נ. דלכל צד שנחשב הרדיד הפרוס על הארובה. בין להאהל שהוא מרושל ותלוי ממנו. ובין להבית שהוא פרוס על ארובה שלו. הרי כל אהל חוצץ בפני הטומאה. אבל כשיריעה מטולטלת פרוסה ומאהלת על מקום שיש שם דפנות. גם לר' יוסי אין הדפנות מועילים ואינו חוצץ (כפ"י מ"ד). ודנימא דהכא ביריעות קבועות בכותל מיירי. שאמק"ט וחוצצת (ככלים פ"כ מ"ו) זהו דוחק מאד. דא"כ היינו כזיזין ממש. והיא היא. ופשיטא. ואפילו נמצא א"ע מוכרחים לומר דלא כרבותינו שאמרו דהאי וכן אכולהו ה' בבי דזיזין קאי אלא נאמר דמלת וכן רק אסיפא קאי. וה"ק וכן ב' יריעות [סתמא משמע ודאי שהן פרוסות גג בלי דפנות כגון על ד' קונדסין] שהן גבוהות מהארץ טפח [ר"ל ששניהן סמוכות זע"ז. והתחתון רחוק מהארץ טפח] טומאה תחתיהן או על גביהן או ביניהן. טומאה בוקעת וכו'. והא דקאמר וכן. היינו רק לענין בוקעת שוין יריעות לזיזין אע"ג דגבי יריעות כשהטומאה תוך האהל מלבד בוקעת מתפשטת גם בהאהל. היא גופה קמ"ל דאף דמתפשטת בהאהל אפ"ה בוקעת. דמדיריעה מק"ט אינה חוצצת בפני טומאה. והא דנקט הך דינא. בב' יריעות. ולא סגי ליה למנקטא בחדא יריעה. היינו משום דבעי למנקט נמי טומאה ביניהן. וכבגוונא דזיזין. ולאשמעינן דבין שהטומאה רצוצה שם או שהיא שם באהל טע"ט. או שהיא תחת אויר השמים. בכל גוונא היא בוקעת ועולה ויורדת. והן אמת שלפי' זה נוטה קצת לשון הרמב"ם (פי"ז מטו"מ) ואפ"ה ננפח בידן. דפי' זה במשנתינו לא שמי'. דהרי אע"ג דכשהטומאה שבתחתית האהל בקעה לתוך האהל. רק הרמב"ם ס"ל דמתפשט בכל האהל. משא"כ הר"ש והר"ב ס"ל דהטומאה בקעה רק כנגדה בתוך האהל (כקרית ארבע סימן ב'). עכ"פ כשהטומאה בתוך האהל גופיה. אע"ג שהאהל הוא מדבר המק"ט. אפ"ה לכ"ע מתפשטת הטומאה בכל האהל. ואדרבה כשהגג הוא מדבר המק"ט מביא אבל לא חוצץ. וכל כנגד האהל למעלה ולמטה טמא (וכפ"ט מ"ב). והרי במשנתינו קאמרינן דוכן ב' יריעות דתני. רק אסיפא קאי. ושם תנינן דהטומאה רק בוקעת וכו' והרי שני ושני. דבב' זיזין הטומאה רק בוקעת כנגדה. ובב' יריעות כל האהל בוקע. ומאי וכן דקאמר. אולם אי לא דדחילנא מרבותי. הו"א פנים חדשות בא לכאן. דהן אמת האי וכן. אסיפא לחודא קאי וכדאמרן. רק דמיירי דב' יריעות מונחות זו על זו שטוחות על הארץ והן גבוהות מהארץ טפח. ר"ל שניהן יחד. דהיינו שפני העליון של יריעה

העליונה. הוא גבוה מהארץ טפח. וכגון שב' היריעות עבות יחד טפח. אז ג"כ הדין כך כבב' זיזין שבבבא הסמוכה. דבין שהטומאה תחתיהן ביניהן או ע"ג. טומאה בוקעת ועולה ויורדת. דדוקא כשגם צד התחתון של היריעה עליונה גבוה מהארץ טפח. אמרינן בר ש פט"ו דלקמן בקיפולין דהעליון מחשב אהל. דמשום דהקיפול התחתון מק"ט. חזינן ליה כליתא. והקיפול העליון מביא את הטומאה. אבל הכא שתחתית העליונה הוא תוך טפח מהארץ. טומאה שתחתיה טומאה רצוצה היא. דהעליונה דינה כסגוס לקמן (רפט"ו) דלא חשבינן כאילו ניטל מקצת מעוביה בתחתיתה. ולפ"ז טובא קמ"ל תנא בהך בבא דוכן יריעות רק מה דסתם ולא פירש בסוף פרקן. הדר תנא ודעת שפתיו ברור מללו בריש פרק דלקמן:

פרק טו

כך נוטין דברי מהר"ם שהביאן רתוי"ט. ומשמע מדבריו דאי לאו דהשיש מין קרקע אף שאמק"ט אפ"ה מדלא בטלינהו בפירוש. חשבינן להו כליתנהו. והעליון מביא הטומאה (וכתבן סי' נ"ב). וא"כ סגוס ואינך דלעיל. דאמרינן דכשיש תחת העליון טפח. נחשבים תחתונים כליתנהו. מיירי אף כשהתחתונים אמק"ט. אפ"ה אין חוצצין. מדאינן מין קרקע ולא בטלן בפירוש. אמנם לרב"א ז"ל להכי שיש לא חשבינן להו כליתנהו. משום דאמק"ט. ונ"ל דא"כ טבלאות שיש דקתני. לאו דוקא. דה"ה כופת שאין בה חקק מושב וטבלאות של עץ שאין עביין טפח. ולפ"ז כולהו הנך דרישא מיירי כשהן בני קבלת טומאה. סגוס מדהוא בגד (ככלים פכ"ז מ"ב). וכופת מיירי בשיש בו חקק מושב (ככלים פכ"ב מ"ט). וקיפולין מדהוא בגד. וטבלאות בשיש בעביין טפח דמק"ט (ככלים פכ"ב מ"ג). אמנם פשטות לישנא דמתני' דנקט ברישא לכולהו סתמא משמע אף שאינן בני קבלת טומאה. וגם מדנקט בסיפא שיש. ולא מפליג ומתני בדידה דהיינו בטבלאות של עץ שאין בעביין טפח. או באינך כדומה. משמע טפי כמהר"ם:

וא"ת הרי מדקתני סיפא כלי שתחת השניה טהורים ש"מ דמיירי דאין בהקרנות במקום נגיעתן זב"ז רוחב טפח. דאל"כ אף שכולן אינן גוף א'. מתפשטת הטומאה תחת כולן (וכעדר לעיל פ"ח סימן י"ח וכ"כ ספ"י). וא"כ קשה למה הנוגע בהשניה טמא טו"ז. ואמאי ולהוי הטבלא שמאהלת על המת. ככלים הנוגעין במת וטבלא שניה ככלים שנוגעין בכלי הראשונה. והרי בכה"ג החוזר ונוגע בכלי הב' טמא רק טו"ע (כפ"א מ"ב). ואי"ל דהכא שאני. דהרי ע"כ לא איירי הכא בשנגע לאחר שהוציאו הטומאה מתחת האהל הראשון. דא"כ אז אפי' נגע בהאהל הראשון עצמו בצד החיצון שבו טמא רק טו"ע

(כפ"ז מ"ב). אע"כ דמיירי בשנגע בהג'. והג' בב' בעוד הא' מאהלת על המת. ולפיכך הו"ל כטומאה בחיבורין. ליתא דעכ"פ הנוגע בב' הו"ל דיקרב בדיקרב לדיקרב. ור"ל נוגע שלישי. ובכה"ג אף לתוס' (שבת י"ז א') דאפילו עד אלף כולן טמאין. היינו רק טומאת ערב. אבל טו"ז לא נטמא רק עד הנוגע ב' (ועמ"ש בס"ד פ"א סימן כ'). וי"ל דהא דהנוגע מג' ואילך טמא רק טו"ע זהו רק בנטמא הראשון במגע המת. אבל הכא דטומאה הראשון הוא מדהאהיל על המת. הרי אין האהל מתחשב. וכל הנוגע בהאהל המטולטל אפילו בחיצוניותו בשעה שהמת בתוכו הו"ל כנוגע במת עצמו (כהר"ב פ"א מ"ג) ולהכי הנוגע בטבלא הב' טטו"ז. ומה"ט נקט הכא טבליות של עץ ולא בטבליות של שיש. וכמשנה דלעיל. משום דהכא בטבליות שמק"ט מיירי. דאע"ג דטבליות הו"ל פשוטי כ"ע. הכא בטבליות של שולחן מיירי דמק"ט מדעשוי לתשמיש אדם וכלים (ככלים רפכ"ב). ואע"ג דהכא נתפרד הטבלא מהבסיס שלו. ובכה"ג אמק"ט רק בחישב עליו (כפכ"ב דכלים מ"ב). י"ל דהכא מיירי בחישב להשתמש עליהן כך. א"נ מיירי הכא דהבסיס של השולחן קיים. ובכה"ג אף שנפרדו מהדדי מק"ט (וככלים ספי"ח). ומשום שהטבלאות מק"ט להכי גם הנוגע בהב' טטו"ז בעודן בחיבורין. הא אם היו טבלאות של שיש שאמק"ט נהי דמחשבו אהל לטמא תחתם (כרפ"ו) עכ"פ אין בהן דין חיבורין מדאמק"ט (ועי' בבועז פ"א סימן א'). ולהכי היה גם הנוגע בטבלא א' בשעה שהמת תחתיה טהור. מיהו אף להרמב"ם והר"ב שהבאנו (פ"א סי' ו') דכל כלי שנטמא במת הו"ל כחלל. רק הטבלא הב' טטו"ז אף שנגעה בטבלא א' אחר שהוסר הטומאה משם. אבל הנוגע בטבלא ב' רק בנגע בה בעוד הטומאה תחת א' טמא טו"ז (כפ"א מ"ב). וכ"ש להראב"ד ורש"י ור"ת דס"ל דרק בכלי מתכות אמרינן חרב כחלל. א"כ הכא דהטבלאות הם של עץ. אפילו נחשב הטבלא הב' כאילו נטמאה במת עצמו עכ"פ הרי לא נעשת רק אב. ואיך יהיה הנוגע בה טטו"ז. אלא מדמיירי שנגע בטבלא הב' קודם שהוסר הטומאה מתחת טבלא א'. הו"ל טומאה בחיבורין שהנוגע טטו"ז מדאין האהל מתחשב. אמנם הרא"ש וגם רב"א תרצו דאף על גב דע"כ מיירי שאין ברוחב הקרנות טפח במקום נגיעתן. ולהכי אין דין טבלא ב' כדין אהל שעל המת היינו רק לענין שלא תטמא טבלא ב' כלים שתחתיה. וכדסיפא. אבל לענין טומאת עצמה. דינה כמאהלת על המת. משום שנוגעת כ"ש בהראשונה. דהרי תנן לקמן (רפט"ז) דלטמא א"ע ברחבה כ"ש סגי ובאה הטומאה לשם. והו"ל הטבלא הב' כאילו האהילה היא עצמה על המת. מדבאה הטומאה לשם דרך ב' הקרנות שנוגעות זב"ז. ולהכי הנוגע בה טטו"ז. ואני עני וכואב. לא זכיתי להבין דברי רבותינו אלו. דהא דאמרינן לקמן (רפט"ז) דלטמא א"ע ברחבה כ"ש סגי. היינו במאהלת על הטומאה. אף שרחבה

כ"ש נטמאה. אבל מנ"ל דנימא כה"ג בנגעה כ"ש בהאהל שיהיה דינה כטומאת אהל. ותו דאי נימא דאע"ג שאין במקום נגיעת הטבלאות רוחב טפח. אפ"ה לענין טומאת עצמה של הטבלא הב'. דייניגן לשניהן כאהל א' מחובר. א"כ אף דנימא דמה שהוא תחת מקום נגיעתן בקרנות לא נטמא מדאין אהל טפח ע"ג. עכ"פ כיון דטבלא הב' בעצמה רחבה טע"ט. כל מה שיש תחתיה במקום שרחבה טפח. הו"ל לטמויי עכ"פ. וכדאמרינן לעיל (פי"ד סימן כ') בטומאה בבית. וזיז סובב כל הבית. ויש מהזיז למעלה מהפתח המשך ג' אצבעות. אז כל מה שיש תחת הזיז אחורי הבית במקום שבולט הזיז טע"ט טמא. וה"נ נחשוב הטבלא א' שהטומאה תחתיה כתוכו של בית דהתם. והטבלא הב' שנגעה בטבלא א'. כהזיז שרחבו טפח שאחורי הבית. ומקום נגיעת הקרנות זב"ז כמקצת הזיז שהוא פחות מטפח על טפח שע"ג פתח דהתם. ומ"ש שם שהתפשטה הטומאה מתוך הבית לתחתית הזיז שאחורי הבית דרך הזיז שפחות מטפח. ומ"ש הכא שלא תתפשט הטומאה מתחתית טבלא א' לתחתית טבלא הב' דרך מקום נגיעתן בקרנות. אע"כ דהתם שאני. דכל הג' מקומות. דהיינו תוך הבית. ותחתית הזיז שאין ברחבו טפח. ותחתית הזיז שאחורי הבית. הכל מחובר תחת אהל א'. להכי מתפשטת הטומאה שפיר תחת כולו. דכל דבר שהוא טע"ט במקום שמאהיל על הטומאה. אף שהדבר ההוא אינו טע"ט במקום שמאהיל על הטהרה. נטמאת הטהרה. כיון דהכל גוף אהל א'. וראייתי מלעיל (פי"ב מ"ו) בקורה ועיין שם. משא"כ הכא שרק נוגעין האהלים זב"ז. להכי מדאינן גוף א'. לא דייניגן כאהל א'. רק בשנוגעין זב"ז ברוחב טפח. רק דייניגן לטבלא ב' כנוגעת בהראשונה. וא"כ לא מטומאת אהל נטמא הטבלא הב' רק מטומאת מגע (ועי' פי"א סימן ז' ודו"ק). ולא דמי הכא לעדר. דאע"ג שהן גופין נפרדין נחשבין כאהל א'. התם שאני דנוגעין זב"ז ברוחב טפח. אולם מה שהקשה רתוי"ט היאך מטמאין הטבלא של עץ משום אהל. הרי כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלין אלא פשתן (כשבת פ"ב מ"ג). במחכ"ר זהו רק באהל מחובר בקרקע (ועי' מ"ש בס"ד לעיל פ"ז בפתח האהל סימן ב'):

ולא מבעיא להרמב"ם (פ"ה מטו"מ ה"ט) דאפילו כלי מתכת שנטמא ממת אינו חוזר ומטמא באהל. א"כ כ"ש הכא שאין הטבלא ב' של עץ חוזרת ומטמא כלי שתחתיה. אלא אפילו להר"ש (פ"א דאהלות מ"ג) והר"ב (פי"א מ"ח) דס"ל דאפילו כלי עץ שנטמא ממת חוזר ומטמא בשמאהיל כמת עצמו (יעמ"ש בזה בס"ד פ"א סימן ו'). אפ"ה י"ל דזהו דוקא בשהכלי המאהלת באמת נטמא במת עצמו. אבל הכא שבאמת לא נטמא הטבלא הב' בהמת עצמו. רק חשבינן לה כך מדאין האהל מתחשב [או כדעת הרא"ש

ורב"א הנ"ל ודו"ק] לפיכך מדכל טומאתה רק מדנגעה באהל המת. לכ"ע אינה חוזרת ומטמאה כשמאהלת על טהרה:

ואאמ"ו זצוק"ל בספרו כנסת ישראל כ' דכשיש בהרבוע טע"ט הו"ל כקבר סתום דמטמא כל אהל שסביב לו. ואע"ג שכלי אין בו דין קבר סתום (כתוס' פ"ב דב"ב) עכ"פ הכא כבדו קבעתו וע"ש. ואני בנו ותלמידו לא זכיתי להבין. וכי שולחן עם רבוע קטן כזה שאינו רק טע"ט. יהיה יותר כבד ממגדל (רפ"ד) דטומאה בתוכו. אין הבית טמא רק משום סוף טומאה לצאת ולא משום קבר סתום. מיהו בין לדברי קדשו של ע"ר זצוק"ל ובין לדברי תלמידו. צריך להוסיף בה דברים. דהא דבאין טע"ט תוך הרבוע. דטומאה בוקעת ועולה. לא אמרינן דנצרף חלול שתוך הרבוע עם החלול טע"ט שמקיפו. דהרי הרבוע שאין לו שולים אין לו ב"ק. וא"כ אמק"ט. ולפיכך דפנות רבוע זה חוצצת בפני הטומאה מדהו"ל דפנות הרבוע כדפנות תנור חדש שחוצצין בפני הטומאה (כפי"ב סי' ג'). דאף שכשבקעה הטומאה שתוך הרבוע למעלה. נטמאה הטבלא. אפילו הכי אין הטבלא חוזרת לטמא הטהרות שתחת בליטת הטבלא חוץ להרבוע. וכ"כ אם הטומאה תחת בליטת הטבלא חוץ להרבוע. אף על גב שהטבלא כולה נטמאה. אף על גב שלא היתה בולטת טפח. דהרי על עצמה באה הטומאה בכ"ש (כרפט"ז). עכ"פ מה שבתוך הרבוע טהור. גם בבולטת הטבלא טפח דכותלי הרבוע מפסיקין. וצ"ל נמי דמיירי שהטבלא אינה מחוברת להרבוע. דאל"כ הרי מדנטמא הטבלא נטמא הרבוע עמו. ואיך יהיה הדפנות של הרבוע חוצצין. הרי כל המק"ט אינו חוצץ בפני הטומאה (כרפ"ו) והכא הכל כלי א' ומק"ט. ולפי פי' זה יהיה המשך לבבא זו בהדי בבא דלעיל לענין ביאת טומאה מתחת טבלא א' לתחת טבלא ב'. וכ"כ יהיה לה המשך להדי הענינים שלמטה בפרקן. בחביות שיושבות על שוליהן ובית שחצצו בנסרים. דכולהון מיירי בהתפשטות הטומאה ממקום למקום אחר. אמנם מ"ש הר"ש והר"ב דעד שיהיה בהרבוע פ"ט דר"ל עד שיהא הטבלא בולט טפח סביב להרבוע לכל צד. דאל"כ אף שיהיה הטומאה תחת בליטת טפח של הטבלא. אפ"ה תוך הרבוע טהור. דאין מצטרף חלק הטבלא שממעל להרבוע לחלק הטבלא שבולט סביב להרבוע. דהרי כותל הרבוע שאמק"ט חוצץ. וכ"כ כשהטומאה תוך הרבוע. חוצץ כותלו שלא תתפשט הטומאה משם להבליטה שסביב להרבוע. כבר שדא ביה נרגא אאמ"ו הגזצוק"ל. דמה קמ"ל. הרי כבר תנינן כן בנסר שע"ג תנור (פי"ב). ומלבד זה ק"ל אני בנו ותלמידו גם הלשון של משנתינו. דקאמרה עד שיהא בהרבוע פ"ט. ונימא דהיינו הבליטה שסביב להרבוע. ותו ק"ל אי כותלי הרבוע שאמק"ט חוצץ. א"כ גם כשהטבלא עודפת טפח סביב להרבוע. היאך תבוא הטומאה

מתוך הרבוע לתחתית הבליטה שבחוץ. או להיפך. הרי דפנות הרבוע שאמק"ט חוצצין. וכתנור חדש (פי"ב סימן ג'). ורב"א פי' דה"ק משנתינו. שולחן אינו מביא את הטומאה. ר"ל דשולחנות שלהן עגולים היו ורבוע דקאמר הכא ר"ל אינו מביא את הטומאה עד שיהא בעיגולו כדי לרבע בו טע"ט. ולננס כמוני דחיקא לי מלתא טובא לומר דתנא פתק ושדי הכא מלתא בין הביניים שאין לו המשך כלל לדלעיל ולתתא. וטפי הו"ל למתניא להך דינא לעיל ספי"ב כי שם מקומו. ותו לא יכילנא להבין שם שולחן לטבלא קטנה שאין טע"ט בשטחו. ואם כי מצינו כך בסוכה (דג"א) היינו שדי לו לאדם מקום טע"ט בהשולחן להניח שם מאכלו:

והנה הר"ש והר"ב רוח אחרת אתם בפי' המשנה. שכתבו דמיירי שמסודרות החביות שורות ע"ג שורות. ונ"ל דהוכרחו לפרש כן דהיינו משום שהם פירשו דבמד"א דסיפא גם אפיהן למעלה קאי. ועלה מסיק תנא בסיפא דאם היו החביות טמאות. תחת כולן טמא. וק' והיכי אפשר כן. והרי פיהן פתוח כלפי מעלה ואין כאן אהל כלל. דהטומאה היא רצוצה. והיאך יהיה כל תחתיהן טמא. להכי הוצרכו לומר דמיירי שמונחים שורות ע"ג שורות ולפיכך כשהתחתונות טמאות חשבינן להו כליתנהו. ונמצא שהשורות העליונות הו"ל כאהל וכל תחתיהן טמא (וכקיפולין מ"א). אולם מ"ש הר"ש והר"ב בד"ה טומאה בוקעת וכו' וז"ל ואפילו על מה שבתוכה אמ"צ מדאין הפסק בין אויר תוכה לאויר טמא שע"ג. עכ"ל. וזה תמוה כיון שיש שורות זו ע"ג זו. הרי יש שפיר הפסק שולי חבית העליונות בין אויר הטמא שלמעלה לאויר שבתוך חביות התחתונות. ואת"ל שכוונת הר"ב על תוך הכלי שבתוך שורה העליונה שאין פיה סתום. אין לשון המשנה משמע כן. דבוקעת ועולה משמע דתוך כל החביות שלמעלה מהטומאה טמא. ותו דגם שורות עליונות א"א שיטמא תוכן. דהרי בחביות שייטין סתומות מיירי וכמ"ש רתוי"ט. וא"כ שפיר יש הפרש בין אויר תוכן לאויר טמא שע"ג. וגם הדבר בעצמה תמוה. דאי בחבית שייטין היאך שייך לומר גבייהו יושבת על שוליהן או מוטות על צדיהן דהיינו שפיהן פתוח למעלה או פונות למן הצד. והרי אין להן פה כלל. והיותר תמוה מ"ש הר"ב שגם החבית עצמה נטמא. וקשה והיכי אפשר זה. והרי אינה בת ק"ט כלל. והרי דברים אלו סותרים זה את זה תוך כדי דיבור. ודוחק לומר דחבית עצמה דקאמר הר"ב. ר"ל כל תוכה. כדאמרינן הרבה במכילתן הבית הטמא. הדות טמא. דהיינו תוכן. אבל הא ליתא. דכבר כתב הר"ב דתוכן טמא. אולם מפני שדברי התוספתא נוטין קצת לפי' רבותינו. לכן הטרחתי את עצמי ליישב דברי קדשם דבר דבר על אופניו. דלרבותינו הנ"ל משנתינו מיירי בחביות סדורות שורות שורות זו אצל זו וזו ע"ג זו. ולכן ברישא שהחביות

התחתונות אינן מק"ט. וטומאה תחת א' מהן. כיון שהן כלי שאמק"ט לא חשבינן להו כליתא. והו"ל כאבנים וטומאה רצוצה תחתיהן. שהטומאה רק בוקעת ועולה ויורדת. ורק אותה חבית שבשורה העליונה כנגד הטומאה. אם עומדת ופיה למעלה. וגם היא בת קבלת טומאה. נטמאה היא וכל מה שבתוכה וכל מה שלמעלה ממנה כל כנגד הטומאה שלמטה משולי חבית הטהורה שבשורה התחתונה. ואם החבית שבשורה העליונה שמונחת נגד הטומאה. היא מוטה על צדה אז אף שהיא בת קבלת טומאה. עכ"פ כלי חרס היא ואמק"ט מגבו. ולהכי רק מחוץ להחבית כל שכנגד הטומאה למעלה ולמטה טמא. אבל החבית בעצמה וכל מה שבתוכה טהור. מדאין אויר שבתוכה מעורב עם אויר הטמא שלמעלה ממנה. דהרי מונחת על צדה. וכל זה בתרתי לטיבותא בהחבית התחתונה. שכולן אינן בני קבלת טומאה. והטומאה תחת א' מהן רצוצה. אבל ביש חדא לריעותא היינו סיפא. דכשהחביות התחתונות הן בני קב"ט והטומאה תחת א' מהן רצוצה. הרי הכלי שהטומאה תחתיה אף שכ"ח היא ואמק"ט מגבה עכ"פ מדהיא בק"ט אינה חוצצת והו"ל כליתא ולפיכך החבית שבשורה העליונה כנגד הטומאה. נחשבת היא כמאהלת על הטומאה. וכל החביות האחרות שבשורה העליונה ושנוגעות טפח בזו שמאהלת על הטומאה כולן נחשבין כגוף א' שמאהיל (וכעדר פ"ח סימן י"ח) ולפיכך כל החביות שבשורה העליונה. אף שמונחין מוטין על צדן. נטמאו גם הם גם תוכן. מדהתפשטה הטומאה בכל תחתית השורה. הרי החביות פתוחות לאהל המת. דהרי לכל הפחות יש סדק כ"ש בין שפת פה של זו לשולי חבירתה. וגם כל החבית שבשורות התחתונות נטמאו כולן. דמדחשבינן כל החביות שבשורה העליונה כאילו הן אהל א'. א"כ הו"ל החביות התחתונות שמונחין תחת העליונות. כאילו התחתונות מונחות באהל המת. ואע"ג שכל א' מהתחתונות סותמת פה חבירתה. הרי אין לה צמ"פ. ואף אותן שגבן נגד הטומאה נטמאו. דאין גב כ"ח חוצץ רק עם דפנות אהלים (וערתוי"ט פ"י מ"ו ד"ה תוכה). וכן כל למעלה משורות העליונות עד לרקיע טמא דמדהן כלי אינן חוצצין. ונ"ל עוד דאפילו כשהחביות שבשורה העליונה היו כולן חביות של שייטין שאמק"ט ודינן כאבנים. אפ"ה אינן חוצצין. מדנתמכו ע"י חביות שבשורה תחתונה שהן בני קב"ט (וערפ"ו). וכ"כ כשהחדא לריעותא בשורה התחתונה. הוא. שהחביות התחתונות אינן בני קב"ט אבל גבוהות מארץ טפח. והטומאה בהאויר שם. הרי הטומאה שמונחת שם כאילו מונחת באהל. והתפשטה לכל תחתית השורה התחתונה. ונמצא שהשורה התחתונה אף שהיא מכלים שאמק"ט. עכ"פ כולן כגוף א' הן מדנוגעות זב"ז בטע"ט. ונעשין אהל לטמא כל תחתיהן. אבל החבית שבשורה העליונה אף שהן בני ק"ט טהורין.

דהרי החבית של שייטין שמהן עשוי השורה תחתונה. כאבנים נחשבין וחוצצין. ורק אם השורה התחתונה עשוי מחבית פשוטה שיש לה בית קבול. רק שאינן בני קב"ט כלל. כגון כלי אבנים וכדומה אז אפילו מונחין מוטין על צדן אינן חוצצין. ונטמאו כל החביות שבשורה העליונה. וגם מה שבאויר על גבן וגם מה שבתוך החבית שבשורה התחתונה.

הכל נטמא מדפתוחין בצד לאהל הטמא בלי צמ"פ. כך נ"ל ליישב פירוש רבותינו:

וא"כ הכא שהטומאה בהחצץ שלמטה. דינו ממש כלעיל כשהטומאה בהחצץ שלמעלה. דהכא והתם הבית טמא ומחד טעמא. מדאין להטומאה פתח לחוץ. אמרינן שהטומאה אורחא לצאת דרך הבית. ואעפ"כ נ"ל שיש חילוק ביניהן. דלעיל כשהטומאה בהחצץ שלמעלה. ואין בהחצץ טע"ט. כלים שבצדו תוך החצץ טהורין (וכסימן ל"ה). משא"כ הכא כשהטומאה בהחצץ שלמטה מחלול הבית. אף שאין בהחלול שבחצץ טע"ט אפ"ה כיון שבקעה הטומאה מתוך החצץ לתוך אויר הבית. והתפשטה שם בתוך כל הבית נטמא גם כל רצפתו עד התהום כמבואר בסיפא דמתניתין. ומשם חוזרת ובוקעת לכל מקום שתוך החצץ שתחת רצפת הבית. ואע"ג דלעיל (בקרית ארבע סימן ב') הוכחנו דבין שהאהל למטה מטומאה הרצוצה או למעלה מטומאה הרצוצה. הטומאה בוקעת לתוך האהל ומתפשטת שם בכל האהל. י"ל דהיינו בטומאה רצוצה תוך התקרה של האהל. אבל הכא שפירס יריעה או הניח נסרים למטה מהתקרה. והניח רווח פחות מטפח בין היריעה והנסרים להתקרה. היריעה והנסרים נעשו תקרה להאהל. והטומאה שעל תקרה זאת לא בקעה להאהל. דתקרה זו חוצצת ככל שאר תקרת הבית שחוצצת שלא תכנס טומאה שע"ג לתוך האהל שלמטה ממנה. תדע דהרי כשהטומאה אינה רצוצה בהתקרה רק בהמעזיבה. ג"כ כ' רכ"מ (ספכ"ד מטו"מ) דאע"ג שהטומאה רצוצה במעזיבה אינה בוקעת לתוך הבית. משום דמעזיבה עומדת לסתור (כמ"ש רתוי"ט בשמו לעיל פ"ו מ"ה ד"ה טומאה). א"כ מכ"ש כשהטומאה מונחת בין הנסרים להתקרה שלמעלה ממנה. שהרווח שמונחת הטומאה בתוכה. מחולקת וסתורה היא כבר מה"ת נימא שתבקע לתוך חלול הבית שלמטה מהנסרים. רק דאפ"ה כשהטומאה רצוצה שם הבית טמא. לא משום שהטומאה הרצוצה שבתוך החצץ בקעה להבית למטה. רק מדדרך טומאה לצאת דרך הבית. ואף שגם טומא' זו הלממ"ס היא (כמ"ש בס"ד לעיל פ"ז מ"ג). עכ"פ לא מסתבר שטומאה זאת שבבית רק מדסופה לצאת דרך שם תחזור ותבקע למעלה דרך כניסה לטמא כל האויר בשחצץ למעלה מהבית. וכ"ש כשהחלול שבחצץ שלמטה רחב טע"ט. אע"ג דבכה"ג הטומאה שבחצץ שלמטה אינה בוקעת למעלה לתוך הבית. ואפ"ה הבית טמא מדדרך הטומאה שבחצץ לצאת דרך הבית. והרי לפי דברינו כל

שהבית טמא רק מדדרך טומאה לצאת אינו חוזר ובוקע למעלה ולמטה דרך כניסה. אפ"ה כאן. שהחצץ בעצמו רחב טע"ט. כלים המונחים שם טמאין. לא משום דבקעה לשם הטומאה שבבית רק דמשום שהחצץ רחב טע"ט התפשטה הטומאה שם בכל אויר החצץ ונטמאו כל הכלים. מיהו עדיין יש לחלק ולומר. דדוקא בשהטומאה ממש באהל קרקעיתו טמא עד התהום. וכדיליף מקרא (כר"ב פ"ג מ"ז) והרי קרא רק בשהטומאה ממש באהל כתיב. אבל אם רק התפשטה הטומאה לשם ע"י בקיעה כמו כשהבית טמא רק מדדרך טומאה לצאת אין קרקע הבית טמא. כ"כ בשהתפשטה להבית ע"י בקיעה. אין קרקעיתו טמא. ואע"ג דכלי שגבוה מארץ טפח ע"ג אמרינן שהטומאה שע"ג שבקעה לתחת הכלי והתפשטה שם לכל תחתיתה חוזרת ובוקעת שוב למעלה לטמא שם נגד כל תחתית הכלי. התם הכלי מחשב אהל לטמא ולא לטהר (כרפ"ו). ונמצא שאין הכלי חוצץ. משא"כ הכא שקרקע ורצפת הבית מפסיק. וכן מסתבר שלא להרחיק הפלוגתות שהבאנו לעיל (פ"ד בקרית ארבע סימן ב' סעיף ב') בדין רצוצה שבקעה לתוך האהל. די"א שאמ"ט בהאהל רק כנגד הטומאה. נמצא דלהך מ"ד ודאי קרקע כל האהל טהור. ואיך נימא דלמ"ד דטומאה שבקעה לתוך האהל התפשטה שם בכל האהל. ויהיה גם קרקעית האהל טמא. אלא ודאי דקרקעיתו לכ"ע טהור:

ואנא גדי מסנקא מרתתן שפתי מלומר שזה דוחק מאד. דנימא דרישא סמיך אסיפא שנשנת אח"כ בהפסק כמה בבות. ותו וכי לא טעמא בעי. ומה חילוק יש בין שיש במקום הכלי שבהחצץ טע"ט אהל או לא. הרי בין כך ובין כך אין דרך טומאה להכניס. ול"מ מרבותי קדושי עליון היה נ"ל דדוקא לעיל שהחלול שאחורי החצץ הוא גבוה כחלול הבית. או שהחצץ למעלה מכל שטח ארכו ורחבו של בית הו"ל כחדר לפנים מחדר. או כעליה שע"ג חדר. דבין שיש בהחדר שלפנים טע"ט או לא. אמרינן אין דרך טומאה להכנס שם. משא"כ הכא שהחלול שבתוך התבן אינו גבוה כחלול הבית. רק שהחלול של הבית מקיף להחלול שתוך התבן מכל צד. לפיכך כל שאין טע"ט בהחלול שתוך התבן. בטל האויר ההוא לגבי התבן שמקיפו סביב. שמחשב כולו ככותל למקום היציאה. וחלול הבית מצרפן. והיה האהל אחד. א"נ בשלמא התם מדהעמיד הנסרים בידים רחוק מכותל הבית. אף שהמרחק ההוא פחות מטפח. הא אחשביה להיות חלוק מהבית. משא"כ הכא שהרווח שבאמצע התבן מסתמא נעשה שלא במתכוון. להכי דוקא כשהרווח טע"ט מחשב אהל. אף שנעשה ממילא (כלעיל ספ"ג). אבל כשאינו טע"ט. מחשב גם החלול ההוא כאטום בתבן. ובטל לגבי התבן שהוא כולו ככותל להרווח שבמקום היציאה וכלעיל. ואי"ל נידון עכ"פ כותל התבן שממלא הבית. שיהיה מחצה

על מחצה (כפ"ו מ"ג). י"ל הכא שאני. דאף דמדאין בין תבן לתקרה פ"ט מחשב כבטלו בפירוש. היינו רק שביטל הרווח של הבית. אבל עכ"פ לא ביטל עי"ז כותל הבית הקבוע שמקיף להתבן סביב. והכותל ההוא מצרף הכל לאהל א'. אבל אילה"ק מהכא. והרי בטומאה בבית. וכלים בין מגדל לארץ. אם יש שם פ"ט טמאים ואם לאו טהורין (כפ"ד מ"א) ופי' הר"ש והר"ב שם דפ"ט דקאמר. היינו אם יש בין שולי מגדל לארץ טפח. א"כ מ"ש הכא דהוה דינא איפכא. שכשאין במקום הכלים טע"ט. יהיה חמור טפי מאילו יש במקומן טע"ט. י"ל התם מיירי שפתוח טפח להבית.כמו שפירשנו שם בס"ד. ובכה"ג גם הכא אפילו לא היה במקום הכלי אויר טע"ט עכ"פ מדפתוח מקום ההוא טע"ט למקום הטומאה היתה הטומאה מתפשטת למקום הכלים. דכל טע"ט מביא טומאה לכל מקום. ודו"ק:

כך כתב הר"ב. ותמהני האי כרי היכי דמי. אי בהוכשר. מה מהני שבטלו. הרי עדיין עכ"פ מק"ט. כיון שלא עשה בו מעשה (כתוס' ב"ב דיט"ב ד"ה ותיפוק) וכיון דמק"ט נהוי דינו כקיפולין (לעיל מ"א) דכשהעליון גבוה מהארץ טפח חשבינן לקיפולין תחתונים כליתנהו. והעליון מביא הטומאה לכל שתחתיו. וא"כ ה"נ כל מאכל המקב"ט מביא ואינו חוצץ (כלעיל פ"ח מ"ג) ולפיכך נחשוב פני העליון של הכרי כאהל. והתבואה שבפנימית הכרי נחשב כליתא. ויהיה טמא כל פנימית הכרי. וגם כל כנגד פני העליון של הכרי עד לרקיע טמא. ואת"ל הכא שאני מקיפולין. דהכא אין פני העליון של הכרי מגוף א' כקפול העליון שם. ולהכי לא מצטרפי גרעיני התבואה למחשב אהל א'. ודוקא בעדר (פ"ח מ"א) שיש בתחתית כל בהמה לכל הפחות טפח מתפשטת הטומאה מתחת א' לתחת כולן כשנוגעין זב"ז ברוחב טפח (כמשנה ג'). משא"כ הכא בכרי שהוא כולו גרעינין. גרעינין קטנים אמ"צ להחשב אהל. ליתא דהרי זרעים קטנים שהן ג"כ רק גרעינין קטנים ואפ"ה רק מדמחוברין לקרקע אין מביאין הטומאה (ועי' פ"ח סימן נ'). ואי נימא דהכא מיירי בכרי שלא הוכשר ואע"ג דגם בכה"ג אמרינן התם (פ"ח מ"א) דמביאה וחוצצת. והרי הכא אמרינן דבוקעת ועולה גם למעלה מהכרי. י"ל דדוקא כשיש אהל טע"ט תחת מאכל שלא הוכשר אמרי' דמביא וחוצץ. אבל כשהטומאה רצוצה תוך מאכל שלא הוכשר. טומאה בוקעת ועולה מתוכה גם למעלה מהכרי. דדוקא למן הצד חוצצת. או שיש אויר טפח תחתיה. מדלא הוכשר חוצצת. אבל כשהטומאה בתוכה אינה חוצצת. עכ"פ קשה הרי כל דבר החוצץ בפני הטומאה צריך שיבטלנו במקום שמניחו שם. והרי כל שהוא לצורך אדם או לתשמישו או למאכל בהמתו. אינו חוצץ בפני הטומאה. משום דבסוף יפנהו משם (כב"ב דיט"ב וד"כ ע"א). וא"כ מה מהני שביטל

הכרי. הרי אפ"ה אינו חוצץ אבל מביא הטומאה. ולפיכך ק' שפיר דנחשב פנימית הכרי כאילו אינו. ופני העליון של הכרי נהוי כאהל שתתפשט הטומאה בכל תחתיתו וגם תבקע למעלה. שיהיה כל כנגד הכרי עד לרקיע טמא. משום דגם למעלה אינו חוצץ. ובשלמא להראב"ד (פט"ו מטו"מ) דכל שהחלון רחב ד"ט על ד' טפחים. כראוי להוצאת המת. אז דוקא כשרק ממעט הרווח של הד' טפחים צריך שיבטל הדבר שמיעט עמו הרווח ההוא. אבל כשסתם לגמרי כל הרווח. אפילו כשלא ביטלו סותם וחוצץ. אבל כשהחלון הוא טע"ט פתוח להביא הטומאה מחדר לחדר. אז אפי' תרתי לריעותא שלא סתמו לגמרי רק מיעטו מטע"ט וגם לא ביטלו להשאר שם לעולם. אפ"ה מחשב סתימה וחוצץ. והן אמת שהר"י קורקס ורבינו כ"מ מיאנו בחילוק זה של הראב"ד שמחלק בין פתח של ד' טפחים לפתח טע"ט והקשו על זה כמה קושיות ושדו ביה נרגא. ועכ"פ במה שמחלק הראב"ד בין כשממעט האויר או כשסתמו לגמרי כפי הנראה מודו ליה בזה. וכן כתבו התוס' לחלק כן (ב"ב ד"כ ע"א ד"ה היא). וא"כ יש לתרץ קושייתנו הנ"ל דכיון דהא דכל שלצורך אדם אינו חוצץ. היינו רק משום דמדצריך להדבר ההוא לא מבטל להניחו שם לעולם. והרי הכא דכל הרווח שתחת פני העליון של הכרי סתום לגמרי. אע"ג שלא בטלו כמבוטל דמי. והו"ל כסתום לגמרי תחת פני הכרי. לפיכך הטומאה שטמונה בתוכה והיא רצוצה. היא רק בוקעת ועולה. דפנים העליונים אינן חוצצין אפילו לא הוכשרה התבואה. מדאין כאן אהל תחתיו רק הטומאה רצוצה בתוכה. אבל להרמב"ם שם דס"ל דאפילו כשסתם לגמרי הרווח. אפ"ה צריך שיבטל הדבר שסתם בו. לכאורה קושייתנו במקומה עומדת. ואפשר דהא דאמרינן בסוגיא דב"ב דלכל שלצורך האדם לא מבטל ליה היינו מסתמא. משא"כ בבטלו בפירוש מהני. והכא בבטלו בפירוש מיירי. ואת"ל א"כ למה אצטריך בש"ס ב"ב לאדחוקי אנפשיה לאוקמי להא דתבן וגרוגרות חוצצין. אייריי בלא חזו כלל. לוקמינהו דמיירי שבטלן בפירוש. י"ל הרי בל"ז גם להראב"ד גם להתוס' דס"ל דכשסתמו בפירוש א"צ לבטלו נמי תקשי. דלשני הש"ס דהא דתבן וגרוגרות חוצצין מיירי בשסתם עמן לגמרי הרווח. אע"כ דמדקתני סתמא משמע דבכל ענין חוצצין. וק"ק דהרי הכא נמי סתמא קתני. וי"ל:

כך כתב הרא"ש. וא"כ לפי דברינו. דאפילו אזמן קצר קאמר א"כ אכל הנך שנזכרו במשנתינו קאי דבכולן א"צ שיבטל שם לעולם. ודבר גדול למדנו הכא מדברי רבינו דכל ביטול שנזכר אצל חציצת טומאה סגי בשמבטלו רק להשאר שם עד שיסתלק הטומאה. ובזה יתורץ כמה קושיות שהקשו רבעתו"ס (ב"ב דכע"א ד"ה היא) מטפיח בגמי שלהי שבת ומתיבותא (מגילה כו"ב) ודו"ק. אמנם תמהני. הרי בעכן כתיב (יהושע ג':ז' פנ"ז)

ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה. ואע"ג דכל עד היום הזה אין משמעותו לעולם ממש. דהרי בבני עשו כתיב וישבו שם עד היום הזה (דברים ב':כ"ב פנ"ב) והרי סנחריב בלבל כל האומות (כידים פ"ד מ"ד). עכ"פ משמע זמן ארוך מאד. וא"כ איך כתב רבינו שגל עכן לא היה רק עד אחר שקברוהו. וגם בל"ז לא ידענא מנ"ל לרבינו הא שלא נשאר הגל הזה רק עד אחר שקברוהו. ולמה לא פירש רבינו כפשוטו. דהיינו כגלו של עכן שהיה גבוה מאד. וכמפורש בקרא שהיה גדול. ואפ"ה לא מהני הכסוי העב ואינו חוצץ רק הטומאה שבתוכה בוקע ועולה עד לרקיע. ולפי דברינו אלה לא קאי דוגמת גלו של עכן דנקט. רק אכרי תבואה וגל צרורות שזכרם בסמוך. אולם בעיקר הדין של רבינו דסגי בשמבטלו רק עד שתסתלק הטומאה אין להביא ראיה לזה מלעיל (פ"ו מ"ב) וע"ש. דדלת שאני דברוב פעמים עומד לנעול. ועי' לעיל פ"ח בהלכתא וגבירתא סימן ה' מה דק"ל בזה:

ואת"ל הרי בל"ז נטמא כשיש ד' מערות בכל ד' רוחות הגומא וכשנכנס להגומא הרי ע"כ יעבור ממעל להקברים שבמערה. ואף לבתר מ"ש הרשב"ם (ב"ב ד"ק סע"ב) דלהכי הניחו חלול טפח תוך הכוך למעלה מגוף המת. כדי שלא יתטמאו העוברים שם למעלה. דהכוכין היו פתוחין קצת שלא יהיה קבר סתום. עכ"פ זהו רק כדי להנצל מטומאה דאורייתא. עכ"פ גם בכה"ג טומאה דרבנן איכא (וכתוס' שם). וא"כ איך אפשר שיכנס לחצר שמוקף מקברים מכל צדדיו. וישאר טהור לגמרי. י"ל דמיירי שנכנס לשם בשידה תיבה ומגדל. א"נ דמיירי שנכנס במקום הקרנות במקום שנוגעות הזויות זב"ז. א"נ דמיירי שטבל במקוה שבחצר. ודו"ק:

וחילי מנסר שנתון על התנור. ובולט בב' צדדים המנגדיים טפח בכל צד. ובב' צדדים האחרים בולט פחות מטפח. שאין הטומאה מתפשטת מתחת בליטת טפח זה. לתחת בליטת טפח שכנגדו דרך הפחות מטפח שמן הצד (כלעיל פי"ב מ"ג). וכ"כ בטבליות שנוגעות בקרנותיהן פחות מטפח. לא מחשבו כאהל א' שתתפשט הטומאה מתחת א' לתחת חברתה (כלעיל מ"ב). ולהכי ה"נ אין הטומאה מתפשטת מתחת הפס יד שהטומאה תחתיו לתחת הפס יד האחרת שהכלים תחתיו דרך תחת הזרוע שאין ברחבו טפח. וא"ת הרי אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע. אם טומאה באהל מתפשטת על הכלי שתחת השפוע אע"ג שהוא רק חלול כאצבע (כפ"ז מ"ב). ואת"ל דוקא לתחתיו מתפשטת הטומאה. אבל אין בה כח שתתפשט משם שוב להלן לאהל אחר. כי הכא שתתפשט מתחת כס לתחת פס דרך הזרוע. ליתא דהרי זיז שסובב לבית ואוכל בפתח גא"צ. אם טומאה בבית מתפשטת הטומאה משם לתחת הזיז שבולט טפח דרך הזיז

שאינו רחב רק גא"צ (כפי"ד מ"ב). וי"ל התם באהל קבוע שאני. דבטל לגבי אהל הקבוע הפחות מטע"ט שמחובר לו. מדהוי ככל חורי בית שפחותים מטע"ט שפתוחים להבית. שמתפשטת הטומאה לשם. וכ"כ טומאה תחת הקורה שמתפשטת הטומאה תחת כל הקורה גם דרך מקום שבקורה שאינו טע"ט (כפי"ב מ"ו) דהקורה כבדו קבעתו שיחשב כאהל קבוע. מיהו דוקא בב' לטיבותא שהאהל קבוע והפחות מטע"ט מחובר אליו. אבל בחדא לטיבותא. אמ"צ להחשב הכל כאהל א'. ומה"ט הכא בסיפא בפשט ב' ידיו לב' בתים צריך שיהיה בזרועותיו רוחב טפח שתתפשט הטומאה מבית לחבירו. והיינו משום דאע"ג דהבתים קבועים. עכ"פ הזרועות שאינן טפח על טפח אינן מחוברים ממש להבתים:

ולפ"ז יהיה פי' של מלת ידו דנקט הכא דהיינו זרועות כמו פי' של מלת ידיו דנקט בסיפא אם יש בידיו וכו'. דהרי התם ודאי פירושו זרועות שהן לחוץ להבית. דאילו פס ידו. הרי הוא תוך הבית ומה לי אם יש בהפס טע"ט או לא. הרי כל הפס הוא תוך אהל הבית. והא דנקט הכא היה בידו פ"ט לשון יחיד והרי לפי פירושינו גם היד השני צריכה פ"ט. ה"ט משום דכך הוא. דכשיש בזרוע א' רוחב טפח גם זרוע הב' יש ברחבו כך. הא אילו הוה נקט אם יש בידיו פ"ט. הוה אפשר למטעי. דר"ל שיש בשניהן יחד פ"ט. וכגון שבאמת בכה"ג פי' הרא"ש ז"ל משנתינו. ועיין שם. משא"כ בסיפא בפשט ב' ידיו לב' בתים נקט אם יש בידיו לשון רבים דהתם ליכא למטעי ולומר דבצרפם מיירי. א"נ נ"ל דרישא בהאהיל על המת והאהיל על הכלים. מיירי שהאהיל בידו א' על המת וכפף קומתו על הכלים והאהיל עליהן. וא"כ להכי שפיר נקט אם יש בידו. דהרי סגי בשזרוע א' רחב טפח. ורבינו הרא"ש ז"ל נתקשה מאד בפירוש משנה זו. והנה חנני אלהים ברוב רחמיו ית' תומך ידי שפנים עם לא עז. וישם רגלי כאילות פסחים בזזו בז. והאיר עיני הכהויים ביקרת פירושי הלז. יתברך שמו מפענח רזי רז:

פרק טז

וכן מוכח לעיל בזיז (פי"ד) וכ"כ בחלון טע"ט ברום טפח שמביא הטומאה מבית לבית (בפ"ג מ"ז). וכ"כ בכמה דוכתי במכילתין. בכולהו לא גזרינן הקיפו אטו רחבו. ולא משום דכל הנך מחוברים מצד א' וא"א להקיף בהן מדת טפח. דהרי קורה שנתונה מכותל לכותל. או עמוד שמוטל לאויר (לעיל פי"ב מ"ו וז') אפשר שפיר להקיפן. ואפ"ה לא גזרו בהו הקיפן אטו רחבן. אלא ה"ט משום דדוקא בדבר המטולטל דלאחר שהאהיל נסתלק הדבר ממקומו שפיר אפשר שיטעה השומע. משא"כ בשהאהיל דבר המחובר וקבוע.

הרי אפשר לברר להשומע טעותו. א"נ נ"ל דלא גזרו אלא דומיא דמרדע שהוא מטלטל. משא"כ כל דבר המחובר שהוא קבוע. מיהו כל זה לא נצרכה רק לת"ק. אבל לפי מה דקיי"ל כר"ע בסיפא. דלא גזרו רק בשנשא כלי שהקיפו טפח בשעה שהכלי זה האהיל על המת. פשיטא שלא גזרו רק במטלטל. אבל כל שמחובר לא שייך בו משא. והרי בהאהיל כלי כזה בלא משא לא גזרו כסיפא דמשנתינו. (וכרמב"ם פי"ב ה"ה). ומה"ט לעיל (ספט"ו) מצרכינן שיהיה בידיו פ"ט. ולא סגי לן בהיקף היד טפח. משום דהתם לולא צרוף האהל היה כל מה שבב' הבתים טהור לגמרי. ואעפ"כ נ"ל דמדנקט מתניתין מרדע. וגם ברמב"ם במקום הנזכר דייק ונקט דוקא מרדע. משמע דגם לר"ע דיקא דומיא דמרדע גזרו. וכמעשה שהיה דטעו בה. דהיינו אף שאין ברחבו טפח. עכ"פ היה בארכו טפח. אבל בשנשא למשל כדור שהקיפו מכל הצדדים טע"ט. והכדור הזה האהיל קצתו עליו וקצתו על המת לא גזרו. ואשכחן כה"ג בש"ס (חגיגה כג"א) שלא גזרו רק בספינה ובירדן. וכמעשה שהיה. אע"ג דאין סברא להחמיר דוקא בהנך טפי מבאחרינא מכ"ש הכא דמסתבר טפי להחמיר בשארכו עכ"פ טפח דאיכא למטעי גביה טפי:

ובזה יתורץ קושיית רתוי"ט (בד"ה טמאוהו) במה שהקשה להר"ב דס"ל חרב כחלל בכל הכלים. והניח בצ"ע. וא"ת עכ"פ למה טמאו המרדע מדהאהילה על הקבר. הרי מדלגין היו ע"ג ארונות דאינן מטמאין באהל מדרובן יש בהן פ"ט (כברכות יט"ב). י"ל דעכ"פ מדרבנן מטמא. והתם שרי. וכמבואר שם. א"נ דהתם מיירי בפתוח קצת מצד א' אבל הכא מיירי בסתום לגמרי (ועתוס' שם ד"ה רוב). וא"ת עכ"פ היאך נטמאה המרדע הרי הוא פשוטי כלי עץ שאמק"ט. רק כשמשמש לאדם וכלים. ביחד (פרמב"ם רפ"ד מכלים). י"ל דכיון דהחרחר והדרבן שהן של ברזל קבועין בב' קצות המרדע. הו"ל כעץ המשמש את המתכות דמק"ט ככלי מתכות (ככלים פי"ז מ"ז). ולתוס' שבת (די"ז א' ד"ה ועל) דהא דקיי"ל חרב כחלל. היינו לגמרי כחלל. לטמא גם בשרחב רק כ"ש והאהיל. א"כ א"א לאוקמיה בשתחוב בו הדרבן. דא"כ גם לר' טרפון היה האדם נטמא כשהאהיל המרדע עליו. אפילו היה המרדע רחב כ"ש. והוכרחו לתרץ דלעולם מיירי בשאין תחוב שם הדרבן. ואפ"ה לא מחשב המרדע פשוטי כלי עץ. מדיש ב"ק בראשו לתחוב שם הדרבן (ככלים פכ"ה מ"ב). ולא חשיב ב"ק העשוי למלאות דלא שמיה ב"ק (ועמ"ש בס"ד כלים פ"ב סימן פ"ט. ושם פי"ח מ"ח). די"ל דדרבן שאני דרגיל להוציאו משם וכדאמרינן (חגיגה דג"ב) דדרבן מתטלטל. והיינו דדרך להוציאו מהמרדע. וא"ת עכ"פ היאך טמא האיכר טו"ע מדנגע בהמרדע שנשא על כתיפו. הרי בגד האיכר היה מפסיק בין גופו להמרדע. והו"ל האיכר שלישי מהמת. ואע"ג שנגע בהמרדע בחיבורין. הרי

הו"ל דיקרב בדיקרב לדיקרב. דהיינו שלישי מהמת. דאין בו דין חיבורין וטהור לגמרי (כע"ז לז"ב ורמב"ם פ"ה מטו"מ ה"ב). ואי"ל דלהכי טמא האיכר טו"ע מדנגע במרדע כשאחזו בידו בשעה שנשאו על כתיפו. ליתא דא"כ בלי גזירה דטעות הרואה היה האיכר טמא טו"ז. דהו"ל אדם שנגע בכלי שנטמא במת (כפ"א מ"ב) וכ"ש הכא דהו"ל חיבורין. אע"כ דמיירי שלא נגע בידו בהמרדע. רק ע"י כתיפו והרי שם גם טו"ע אין בו וכדאמרן. י"ל דהא דאין דין חיבורין בנוגע שלישי מהמת. היינו רק באדם באדם (ועי' ברמל"מ פ"ה מטו"מ ודו"ק). אבל כלי שנגע במת. כיון דחרב כחלל. דין המרדע כמת עצמו. א"כ הו"ל רק יקרב בדיקרב. ולמ"ד דרק בכלי מתכות אמרינן חרב כחלל. צריך לאוקמיה הכא בשעדיין תחוב הדרבן במרדע:

וא"ת הרי הא דהנטמא באהל טטו"ז מפורש בקרא. ואפ"ה חיישינן שיטעו לומר שטמא רק טו"ע. א"כ כ"ש דהו"ל למיחש שיטעו לומר כשיראו שאנו מטהרין האדם שנאהל מהמרדע שהקיפו טפח. יחשבו שגם הנאהל מדבר שרחבו טפח נמי טהור. מדאינו אהל ממש. ואינו מפורש בקרא. ורק בהלממ"ס גמרינן לה (כברכות יט"ב). י"ל דידעו רבנן שאינן בקיאין בדיני אהל המטלטל. וחושבין דרק אהל קבוע מטמא טו"ז. אבל אהל המטולטל חושבים שמטמא רק טו"ע. ולפיכך כשיראה שאנו מטהרין לגמרי להנאהל מהמרדע שהקיפו טפח. יתמה ויישאל. ולא יטעה. מיהו י"ל דלתוס' (שבת יז"א ד"ה אמר) אפילו היה מפסיק בין המרדע להאיכר הנושאו כמה בגדים. או אפילו היה מפסיק ביניהן דבר שאמק"ט. אע"ג דבהנך ב' גוונים אין כאן טומאת חיבורין. ונמצא שמצד הדין נטהר אותו לגמרי. והרי אמרנו דלהכי בשהאהילה המרדע לא גזרו משום דנטהר אותו לגמרי. א"כ מה"ט הול"ל נמי אפילו בשנשא המרדע. עכ"פ בשמפסיקין הנך הנ"ל. הרי מדנטהר אותן מצד הדין א"א שיטעה השומע. והו"ל לשבקה אדיניה. אפ"ה גם בחיבורין לא בקיאי בני עולם. לחלק בין מפסיקין רק ב' כלים או יותר. ומשום לא פלוג גזרו גם בטהור לגמרי מדינא דחיבורין. כיון דעכ"פ נשא והאהילה עליו המרדע. אולם בשלא היה בהמרדע שום שייכות טפח. וכגון שלא היה בהדבר המאהיל כעובי המרדע. אפילו נטמא בו האדם באותה שעה טומאת ערב מדנגע בו. ג"כ לא גזרו שיטמא טו"ז. מחשש שיחשבו שהנטמא באהל טמא טומאת ערב. דגם זה ידוע לכל דאין אהל פחות מטפח. ורק בשיש בהקיפו טפח חיישינן שיטעו לומר זה כזה. והא דלא גזרו נמי על כלי כה"ג וכגון שהיו ג' כלים זע"ז וכולן נוגעין זב"ז. והעליון האהיל על התחתונים ועל המת יהיה גם כלי התחתון צריך הזאה וטטו"ז. אף שבעליון אין בשטחו רק בהקיפו טפח. וכדאמרן גבי אדם (ועי' פ"א מ"ב). תירץ הר"ש דרק באדם שמצוי כך. כמו שקרה אצל האיכר

גזרו. אבל בכלים כה"ג מלתא דלא שכיחא היא לא גזרו בה רבנן (כביצה יח"א). וא"ת עכ"פ בגדי האיכר הו"ל לטמויי טו"ז. דהרי מצוי טפי שיהא האיכר לבוש כשיחרוש טפי משיהא ערום. וא"כ גם כלי שלישי הו"ל לטמויי טו"ז בכה"ג. נ"ל דכיון שטימאו להאיכר טו"ז כבר יהיה להם הכירא שהנטמא באהל לא סגי ליה בטומאת ערב. ושאין חלוק בין אדם לכלי. ואדרבה י"ל דעבדי ביה הכירא דלא לשרוף עלה תרומה וקדשים (ועי' שבת טז"א ומח"ב ועי' בהר"ב פכ"ה מ"ו):

ונ"ל דמדלא קאמר ר"י קרובה שיש רחוקה ממנה. או הו"ל למנקט רחוקה שיש קרובה ממנה. ש"מ דר"י לקולא פליג. וה"ק הא דמחמרינן בקרובה תוך נ' אמה. היינו דוקא בשאין קרובה ממנה אבל כשיש כמה תילין תוך נ' אמה. לא תלינן טומאה רק באותה הקרובה ביותר להעיר. אבל כשאין תל רק חוץ מנ' אמה מהעיר. אע"ג שהקברות מרוחק טפי. וכגון שהתל הוא ס' אמה מהעיר. והקברות הוא ע' אמה. אפ"ה גם לר"י טהור. דכל שאין הקברות סמוך בסוף נ' אמה מהעיר תו לא מחזקינן טומאה בתל (ועש"ס). והרמב"ם (פ"ט מטו"מ ה"ג) פסק כר' יהודה ולא הזכיר כלל נ' אמה לא בעיר ודרך ולא בתל כאן וכאן. והיינו משום דהקברות הרי הוא ודאי סמוך להסוף נ' אמה מהעיר. דברחוק טפי מזה. תו אינה עיר הסמוך לקברות. ולא מחזקינן טומאה גם בתל. וכש"ס. וא"כ דודאי צ"ל שהתל קרוב יותר מזה. דהיינו תוך נ' אמה. וגם מרש"י (כתובות ד"כ ע"ב) משמע כדברינו הנ"ל וע"ש:

אבל לענין שיטמא קבר עובד כוכבים באהל יש אוסרין לכהן ויש מתירין. ונהגו להחמיר. ולפי מ"ש הש"ך (שע"ב סק"ב) להקל בבתים הסמוכים לבית מת עובד כוכבים. כ"כ נ"ל דבדר כהן בחדר שבבית אחד. ובחדר שכנגדו באותו בית מונח מת עובד כוכבים. דבשניהן פשוט דאפילו בהיה מת ישראל. אפ"ה כשהכהן סוגר חדרו לבלי לצאת או לבוא שום אדם בפתחו עד אחר שיצא המת דרשאי להשאר שם. אלא דבמת עובד כוכבים אפילו אינו סוגר פתחו עכ"פ כיון דאין כאן רק חשש החומרא דסוף טומאה לצאת דרך הנעזימס שמקיף כל הבתים והנעזימס רחבו טפח ובולט להרחוב ממעל לפתח כל הבתים. בעובד כוכבים יש להקל. דאף שכל שבוודאי יוציאו המת דרך שם הלממ"ס היא (כמ"ש בס"ד לעיל פ"ז סי' ל"ד). אפ"ה י"ל אולי בעובד כוכבים אין כאן הלכה. וכ"כ בדר כהן בחדר. ומת עובד כוכבים בחדר שכנגדו. אע"ג דבמת ישראל בכה"ג. אפילו בשעה שהבית שהמת בתוכו סגור. אפ"ה אסור לכהן לצאת מחדרו. דאף דכשיש פתח לחדר המת. אע"ג שהדלת נעול אין דינו כקבר סתום. אפ"ה אסור לצאת מדסוף טומאה לצאת. עכ"פ גם סוף טומאה לצאת הלכה היא. ויש בו דררא ושייכות

דאהל טמא. להכי י"ל דבמת עובד כוכבים לא גמירן הלכה. מיהו במגע ומשא י"א דאפילו המקילין אוסרין (ש"ך יו"ד סי' שע"ב). אולם בש"ס (יבמות ס"א ע"א) מסקינן בפירוש נהי דאמעוטי מאהל. ממגע ומשא מי אמעוטינהו קרא. וכן מסתבר דמי גרע מחמור. רק די"ל בטומאת עצמות דאינו בבהמה:

וא"ת מ"ש מתוליות ישנות דחיישינן שיש שם קבר ונשכח. אף שאין לו שום הוכחה לחשוב שיש שם קבר. כ"ש הכא שבאמת כבר מצא שם קבר. הו"ל למיחש שנקבר שם בכוונה ונשכח. ויהיה אסור לפנותו. י"ל התם התל מוכיח שקבר שם. שכך רגילין. אבל הכא מאן יימר ומה הוכחה יש שנקבר שם בכוונה. וא"ת עכ"פ איך הכא מטעם דלא ידעינן שקברוהו שם בכוונה. תלינן שנקבר שם ארעי. ניחש דלמא מת מצוה היה שקונה מקומו. וכל המוצאו חייב לקברו במקומו. וא"צ רשות בעל השדה. ולפיכך לא נודע לבעלים שקברוהו שם. י"ל אילו מת מצוה היה. היה קול להדבר (כסנהדרין מז"ב). א"נ מת מצוה לא שכיח ולא חיישינן לה (כירושלמי נזיר פ"ט דלט"ב):

אמרה כלבית השטה כה וכה אחר פרנסתה בזה הים הגדול בין המון משברים וגלים מגלגלים. והנה פה מקום אתי. אשר צר ומצוק מצאוני בעמקי מצולות תהום רבה. וזחלתי ואירא מחוות דעי. כי עירום אנכי ואחבא. והרבה יגעתי באנחתי באחוותי. ובזיעת אפי לא אכלתי פת בגי. וכדוי לחמי. ולא מצאה היונה הצולעה מנוח לכף רגלה להבין דברי משנה הקדושה הזאת. ועמה תעלומות חכמה שבסוגיא ב"ב (דקב"א) דהא בהא תליא כשלהבת קשורה בגחלת. ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים. גלויים להמגשש בלי עינים. ולכן מה נורא המקום הזה לניפול מרוט ועלוב הנמצא בין הכרמים. עטלף עיף ויגע. ילק פשוט בפנים נזעמים. שוכב דומם על קנו ערום אז מימים. דלו עיני למרום. כי עזבוני נשרי שמים בעלי כנפים. מגידי דבר. אשר תמיד חסוני בכנפיהם נותני לחמי ומימי. המה רבותינו הקדושים בעלי תריסין עלי שדה מלחמת התורה. והלבאים לא חלצו שדיהן להניק גוריהן ליתן אוכל למו. כראוי לאפטרוזא בר דנקא. גדי מסנקא. ובצפיתנו צפינו. רק לשבשמים אבינו. כי רק בשמו תרום קרני. כי רק הוא המושיעי בעים רוחו. ולו אך קוה קויתי. ויט אלי חסד רויתי. וארובות השמים נפתחו. ונבקעו עלי מאורות. להבין ולהורות. וראו נא אחי כי אורו עיני בקרני הודו. וכי עלי מאורי אור עולות. ומקצה השמים ישועות באות. וזה האות הנאות. דהנה הרבה יש לדקדק בבבא זו. (א) דהתנא קאמר אם יש בין זה לזה וכו' איזה זה וזה שהתכוון התנא אליו. דהנה רש"י (נזיר סד"ב) פי' אם יש בין קבר ראשון לשני. ולולא מסתפינא הו"א דזה ודאי ט"ס הוא. דהרי לשון מד' ועד ח' דקאמרה מתניתין. ודאי משמע שלא יהיה בין

הקברים פחות מד' אמות או יותר מח' אמות. ואי בין קבר א' לב' קאמר תנא. ודאי יש בין קבר לקבר פחות ופחות מד' אמות. וכמבואר במשנה דב"ב למעיין שם. והרשב"ם בב"ב פי' אם יש בין זה לזה. ר"ל כשרחוק מת שמצא תחלה לקבר שמצא שלישי ד' אמות. אז חיישינן שהן הג' שנקברו בכותל שברוחב המערה. וכשרחוק הא' מהג' ח' אמות. חיישינן שהן מהג' הנקברים בכותל של אורך המערה. אולם רבינו זה לשטתיה אזיל. דס"ל שהנקברים במערה. יש להן בין כוך לכוך ב' טפחים. ולהכי כשנקברים ג' בד' אמות. ודאי הם הג' שנקברו בכותל של רוחב המערה. דהיינו ג' אמות לרוחב גופי ג' מתים. וב' טפחים בין כוך לכוך. וטפח בזוית הכותל מזה. וטפח בזוית הכותל האחר. הרי שוב אמה. דהו"ל ביחד ד' אמות. אולם על פי' זה כבר מחו לה אמוחא רבעתו"ס דזה דלא כמאן במשנתינו. וגם בל"ז ק'. דהרשב"ם קחשיב גם הטפח שבכל זוית לכלל מדת ד' וח' אמות דמצריך התנא. והרי התנא בין זה לזה קאמר. ואלו הטפחים אינן בין זה לזה. אלא מן הצד מכולם. ותו ק' דבמשנתינו מבורר שכשיש בין ראשון להשלישי יותר מח' אמות. תו לא חיישינן שהיו מהנקברים במערה א'. והרי לדברי רבינו אפשר שיהיו א' או ב' מהנקברים בקצה כותל הארוך אצל פתח המערה. והשלישי יהיה קבור בקצה האחר בזוית כותל הרחב של המערה. שהוא באלכסון מיל המת הראשון שקבור בזוית האחר. ויהיה לפ"ז בין ראשון להשלישי י"ב אמות. והרשב"א בחידושיו לב"ב. וכ"כ בשטה מקובצת ב"ב הביא בשם הראב"ד דה"פ. אם יש בין זה לזה מד' עד ח'. ר"ל אם יש בין כל הג' רווח כל כך דאז נוכל לשער שהוא הוא הרווח של המערה שרחב ד' על אורך ח'. וכגון שאיזה מהג' קבורים באורך הח' ואיזה מהן ברוחב הד'. ותמיהני דאם כן לא השמיענו התנא הדין במצא כל הג' קבורים בשורה א'. דאז מדאין קבורים בב' שורות. אין הוכחה כל כך שיהיו כולם קבורים במערה א'. וזה דבר חדש הוא. שהיה ראוי לתנא לאמרו כפירוש. ולא ברמז בעלמא כדמחוי לה במחוג. (ב) מה דקאמר תו במשנתינו בודק ממנו ולהלן כ' אמה מאיזה ממנו מיירי תנא. לרמב"ם (פ"ט מטו"מ) מלת מ מ נ ו אקבר שמצא אחרון קאי. ובמחכ"ר מאור עינינו. אין סוגית הש"ס ב"ב הנ"ל מסכמת לפירוש זה. דהרי חשיב כל אורך המערה שקבורים שם הג' מתים בכלל הכ' אמה. והוכרח רכ"מ ע"י קו' זו לומר שהיה לרבינו גירסא אחרת בסוגיא הנ"ל. אולם לפי דעת עני ואביון כמוני לא אוכל להשקיט נפשי העלובה בתירוץ זה. דאפילו נימא שהיה לרבינו גיר' אחרת שמסכמת לדבריו. אפ"ה נמלא עיינין מעפרות קדשו. דלפי עיני הכהות א"א לומר כלל כרבינו. דאי נימא דממת השלישי שמצא יתחיל לבדוק ממנו ולהלן כ' אמה. א"כ יהיה חילוק בין כשקבורים זה אצל זה תוך ד' אמות. ובין כשהקברים

הם זה אצל זה במרחק של ח' אמות. דכשכל הג' קבורים במרחק ד' אמות. יהיה קצה גבול בדיקתו כ"ד אמות מקבר הראשון. וכשקבורים במרחק ח' אמות. יצטרך לבדוק כ"ח אמות מקבר הראשון. ואתמהה. מ"ש זה מזה. ולהראב"ד שם מלת ממנו אקבר שמצא ראשון קאי. וא"כ יהיה מקום ג' הקברים בכלל הכ' אמה שבודק. וכפי הנראה הסכים רכ"מ לפי' זה. ואני בעניי גם פי' זה לא הבנתי. דהרי מכולה סוגיא דב"ב שם נראה ברור שבכלל הכ' אמה שבודק. יהיה בכללם כל אורך ורוחב המערה שמצא בה הג' מתים. והרי אליבא דכ"ע שם בהסוגיא לא היו רגילין לקבור בזוית המערה ממש. וא"כ איך נוכל לומר שכשיתחיל לבדוק הכ' אמה מהמת הראשון יהיה כל המערה הראשונה בכלל הכ' אמה. ותו קשה כיון דבאמת צריך לבדוק כל אורך ורוחב המערה שמשער שמצא בה הג' מתים. א"כ מה ראשון ומה אחרון שייך כאן. והרי צריך לבדוק כל הדפנות סביב. ומאי ממנו דקאמר תנא. ותו אם גם לא היה מוכח בש"ס דבאמת צריך לבדוק כל המערה שמצא בה הג' מתים. דהיינו כפי שיעור מערה הראשונה. תמיהני איזה סברא יש שנמדד הכ' אמה מקבר השלישי טפי מהראשון או מהראשון טפי מהשלישי. דהרי איכא לספוקי שמא היו הב' מערות והחצר שביניהן למזרח ממקום המציאה או למערבו.

(ג) קשה דלא הודיענו תנא לאיזה צד מהג' מתים שמצא יחוש שהיה שם המערות והחצר שביניהן אם לאורך או לרוחב. ואת"ל דצריך למדוד ולבדוק כ' אמה לכל רוח. וכמ"ש באמת הרשב"ם שם. וכן מסתבר דהרי לא ידעינן לאיזה צד מהג' מתים שמצא יחוש שהיו שם המערות והחצר שביניהן שיבדוק אחריהן. דלמשל אם מצא שלשה מתים קבורים בשורה אחת כזה* שג' הקווים האמצעיים הן הג' מתים שמצא תחלה בכה"ג אף דאין להסתפק שהיה ריוח חלול המערה במקום ג או במקום ד דמדמונח ארכן של ג' מתים בין א לב ניכר להדיא שאורך הכוכין בין ב' רוחות א או ב היו. עכ"פ עדיין יש להסתפק אם היה רווח המערה במקום א או במקום ב. ואת"ל דזה נוכל לידע ע"י המנהג שנהגו. דאם נהגו להניח רגלי המתים לצד פנימית המערה. וכמ"ש תוס' בסוגיא דב"ב הנ"ל. או בשנהגו להניח הראש לצד פנימית המערה. וכמ"ש בחידושי רשב"א ובשטה מקובצת לב"ב. וא"כ לאיזה צד שימצא הראשים או הרגלים כל עיר לפי מנהגה. ידע ששם היה פנימית המערה. ולאותו רוח יבדוק הכ' אמה. עכ"פ אפילו אם גם ידע לאיזה רוח היה פנימית המערה. עדיין יש להסתפק באיזה כותל של מערה היו קבורים ג' מתים אלו שנמצאו אם בכותל הארוך או הרחב של המערה. ואת"ל שגם בזה היה מנהג ידוע אצלם. אם לעשות אורך המערה בין מזרח למערב או בין צפון לדרום. וא"כ ע"י ראשי ורגלי המתים ידע באיזה צד היה חלול המערה. ועל ידי רוחות העולם נודע

ג"כ לאיזה צד היה ארכה או רחבה של מערה. ורק ר"ש ס"ל במתניתין דב"ב דעושה ד' מערות לד' רוחות החצר. (ד) עכ"פ קשה לי כיון דלפי האמור יוכל לשער שפיר היכן היה אמצע חלול המערה. א"כ למה צריך לבדוק שם. הרי אין קוברין באמצע חלול המערה. דהרי רק תוך כותליה היו הכוכין. ולפיכך רק שם היה ראוי לבדוק ולא בכל רוחב חלול המערה. כדמשמע לכאורה כל סוגיא דילן. ואת"ל שבאמת אינו בודק רק כ' אמה מזה וכ' אמה מזה במקום שמשער שהיה שם כותלי המערה. ולא במקום שמשער שהיה שם חלול המערות. וכמ"ש באמת הרשב"ם בסוגיא דב"ב הנ"ל. עכ"פ עדיין קשה ל"ל שיבדוק הו' אמות שמשער שהיה שם החצר שהמערות פתוחין לו. הרי בחצר אין קוברין כלל באמצע חללו. והרי גם כותלים אין לו. דהרי כל רוח של חצר פתוח הוא למערה אחרת. ואפי' את"ל דלהכי גם באמצע חלול המערות והחצר צריך לבדוק מדחיישינן שמא התגלגל לשם עצם מהמתים שקבורין בהכוכין סמוך להרווח ההוא או דה"ט דלא עדיף רווח חלול זה משדה בוכין דחיישינן בה לטומאה. דמשום יאוש בעלים נגעו בה (כמ"ק דה"ב). אי נמי דה"ט מדלא עדיף תוכה של מערה וחצר מתלוליות הקרובות לביה"ק. דחיישינן שקברו שם נפלים (כלעיל מ"ב). אעפ"כ בכל זאת לא תנוח דעתינו. דהרי אמרינן במתני' דלקמן דבודק אמה ומניח אמה. ובשלמא אם רק מחשש כוכין צריך בדיקת הכ' אמה. להכי שפיר כשחופר אמה בסירוגין אם יהיה מת שלם קבור שם בכוך. הרי ירגיש. דהרי רוחב כל כוך אמה. ובין כל כוך וכוך דופן אמה. וכדמפורש במשנה ב"ב הנ"ל. אלא אי אמרת שאחר עצמות יחידות הוא בודק מה מהני בדיקת אמה אמה בסירוגין. אולי בהאמה שיניח מלבדוק שם יהיה טמון עצם שהתגלגל לשם. וגם אי אפשר לומר דבאמת במקום שמשער שהיה שם החצר וחלול המערה אין צריך לבדוק כלל. והא דקאמר בש"ס דמהמקום שמצא שם הג' מתים בודק ממנו ולהלן כ' אמה. לא שכל המשך הכ' אמה מרגלי המתים ובכל רוחב מקום שכיבתן צריך לבדוק אמה אמה בסירוגין. אלא ר"ל דעד כ' אמה יש לחוש לקבר. אבל רק במקום הראוי לקבר ולא במקום שמשער שהיה שם החצר וחלול המערה. ומאי דקאמר בודק אמה ומניח אמה. היינו רק במקום שמשער שהיו שם הכוכין שבמערות. אולם כל רבותינו המפרשים שרי' עצרו במילין. ולא מצינו לא' מהן שפירש לנו כן. (ה) תו ק"ל היכא סגי לן בבדיקת כ' אמה. והיינו כמדת אורך ב' המערות והחצר שביניהן. והרי צריך לבדוק מקצה הכ' אמה. עוד ד' אמות של אורך כל כוך וכוך. שאולי שם מונחים מתים בדופן אמצעית שבסוף מערה שניה. שהרי אורך הכוכין שאולי ישנם שם. הם חוץ מארכה של מערה השניה. דהיינו שהכוכין הם שם לרחבה של מערה. ולמה לא יבדוק שמא ימצא שם מתים כאשר נראה

בתמונה זו . (ו) ותו קשה דבש"ס ב"ב שם מקשה. אמאי צריך לבדוק כ' אמה. הרי ב' המערות והחצר שביניהן. אינן רק י"ח אמה. מדאורך כל א' וא' אינו רק ו' אמות. ומשני הש"ס כגון דבדיק באלכסונה. ופי' רשב"ם דבדק כותלי מערה הראשונה באלכסון. דהרי רק במקום שמשער ששם היו כותלי המערה. שם צריך לבדוק אחר כוכין. וכל כוך ארוך ד' אמות. ואורך כותל המערה שבה הם הכוכין. הוא ו' אמות. נמצא שצריך לחפור ולבדוק כל השטח שהוא ו' אמות אורך על ד' אמות רוחב. ומתניתין מיירי שבדק שטח זה שהוא ו' על ד' אמה באלכסון. שאלכסון של מקום כזה הוא ח' אמה. ואמכ"ר דבר זה אין לו שחר. כמו שביררו רבעתו"ס שם בציור מדויק. ומה שתירץ הרא"ש בפי' משנתינו דכוונת הרשב"ם דלא דק התנא. גם זה אינו מובן לשכל קטין חריך שקא. דהרי בש"ס סוכה (דח"א) אמרינן דבטובא לא אמרינן לא דק. ואפילו לחומרא. והכא הרי באלכסון של רבוע ו' על ד'. חסר הרבה מח' אמות. וכידוע לבעלי חשבון. וכדבעינן למימר לקמן. והיכא נימא דלא דק. (ז) והיותר תמוה בסוגיא דב"ב הנ"ל. דלרשב"ם שם. וכ"כ לרש"י (נזיר סד"ב) וגם לרבתו"ס הכא והתם. משנתינו מיירי במערה שארכה ח' ורחבה ד'. ומתניתין באמת אתיא. גם לפי המסקנא דב"ב. כהתנא דברייתא אליבא דר"ש. והוכרחו כל רבותינו לומר כן. כדי ליישב לישנא דמתניתין. דקאמר מד' ועד ח'. שפירשו דר"ל שכשקבורין כולן במרחק ד' אמות. תלינן שהן הנקברים בכותל רוחב המערה. וכשמצאן קבורין וכשמצאן כולן במרחק ח' אמות. תלינן שהן הנקברין שבכותל אורך המערה. ואע"ג דבש"ס ב"ב מטרחינן לאוקמי' סיפא דמתני' כרבנן ובבדק באלכסונה. ואי מיירי במערה שארכה ח' ל"ל לאוקמי' בבדק באלכסונה אפ"ה מדתני במתניתין שעורא דד' וח'. מסתבר לומר דרישא ר"ש וסיפא רבנן. עכתד"ק. אולם אחר נשיקת עפרות קדשם. נראה שמלבד הלחץ זה הדחק שהשתמשו רבותינו בסכינא חריפא ופסקו למשנתינו לב' פרוסות. ולומר תברא מי ששנה זו לא שנה זו. תקשי נמי דנימא שיהיה רישא דמתניתין דתני סתמא דלא כהלכתא. ותו אי נימא דרישא דמתני' רק אליבא דר"ש אתיא. א"כ לפי מה דקיי"ל כרבנן דמתניתין דב"ב. דסתם מערה היא רק ו' על ד'. אם כן במצא ג' מתים. באמת דוקא בקבורין כולן במרחק ו' על ד' צריך לבדוק הכ' אמה. והרי הרמב"ם (בפ"ט מטו"מ) מצריך ג"כ לדידן שיהיו קבורין ד' על ח'. אז צריך לבדוק כ' אמה. ואי"ל דגבי טומאה חשש להחמיר כר"ש. דאפילו בקבורין כולן במרחק ד' על ח' ג"כ צריך לבדוק כ' אמה. ליתא. דאדרבה מש"ס נזיר (דסה"ב) מוכח דמקילינן לענין בדיקת הכ' אמה. דאמרינן עילא מצאו וטהרו א"י. שבעה קושיות אלו הכריחוני לחלות פני ד' אלהי אבותי צורי וגואלי. שיאיר עיני באור תוה"ק. ובעניי נדחקתי כסומכס לקדר בהרים. ולפלש

בסבכי יערות כדי לפנות דרך לעצמי בעזרת שוכן שחקים בזו השיטה החמורה וטמורה גמורה. וד' שפתי תפתח. כי רק בך אבטח ולא אבוש. ועזרי מעם ד' עושה שמים וארץ: ובזה אורו עיני להבין יפה בס"ד דברי הירושלמי (נזיר פ"ט ה"ד ד"מ ע"א) דמקהו בה אקהייתא. ונתקשו בה רבותינו קמאי. להבין דברי חכמים וחידותם. וז"ל הירושלמי הנ"ל. תמן תנינן (ר"ל בב"ב פ"ו מ"ח) ועושה חצר המערה ו' על ו'. כמלא מטה וקובריה. והכא את אמר הכין [ר"ל שם בב"ב קאמר תנא דו' על ו' אמה של רוחב החצר. הוא כשיעור מטה וקובריה. ובמשנתינו אמרינן דכשמצא ג' מתים קבורים כולן במרחק ד' על ח' אמה. חיישינן שהיה שם מערה. אלמא דד' על ח' אמה הוא כמלא מטה וקובריה. שצריך גם המערה שתחזיק אותן] ומשני הירושלמי. תמן במטה עוברת והכא במטה חוזרת. ועד איכן. עד חילופיהן וחילופי חילופיהן. עכ"ל הירושלמי. ונדחקו רבותינו מאד בפירוש תירוץ זה. וע"ש בקרבן העדה. ולפע"ד נראה דה"פ. דהרי כל קושית הירושלמי לא היתה מאורך החצר לאורך המערה. דהרי בשניהן היה אורך ו' אמה. דהיינו כפי הראוי לארון ד' אמות. ועוד ב' אמות לנושאי המטה א' לראשה וא' לרגלה. אלא קו' הירושלמי קאי מרחבה של חצר דתנינן התם שהוא ג"כ ו' אמות. וברחבה של מערה תנינן הכא דסגי לן בד' אמות. ואיך בכל א' מהן תנינן ששיעור רחבו הוא כמלא מטה וקובריה. ועל זה משני הירושלמי התם בחצר המערה מצרכינן ו' על ו' אמה לכדי מטה וקובריה. מפני שהיא שם מטה עוברת. ר"ל שם בהחצר עוברת בדרכה מהבית להמערה דרך החצר. ובכל הדרך ההוא היה להנושאין חלופין וחלופי חילופיהן. וכדמסיק הירושלמי. דהיינו ד' בני אדם. ב' מהן להחליף ולחזור ולהחליף עם אותו הנושא שעומד בראש המטה. וב' להחליף ולחזור ולהחליף עם אותו נושא המטה שעומד ברגלי המטה. ומדלא היה בחצר מקום פנוי שתחזיק אותן ד' בני אדם. לא לפני המטה ולא לאחר המטה. דהרי כל ארכו של חצר אינו רק ו' אמות. והוא כפי שיעור הארון וב' הנושאין. משום הכי כדי לתת מקום לאלו הד' בני אדם המתחלפין. עושין רחבו של חצר ו' אמות. דהיינו ה' אמות יתרים מרחבה של מטה שהיא רחבה רק אמה. וזה כדי שיהיו אלו ב' המתחלפין יכולין לילך זה אצל זה בצדי הארון מכאן וב' מכאן. דאין הולכין זה אחר זה. כדי שלא יעכב האחד את חבירו כשירצה א' מהן להתחלף עם אותו שנושא המטה בראשה או עם האחר שברגלי המטה. וא"כ צריך שיהיה רוחב החצר ה' אמות. ואפ"ה עושין רוחב החצר ו' אמות. דהיינו אמה יתירה מהצורך. כדי שלא יצטרכו אלו המתחלפין להדחק עצמן בעברם שם עם המטה. אבל הכא במשנתינו. דאיירי ברוחב המערה שקוברין שם הארון הרי שם א"צ לד' המתחלפין. דהרי שם לא ישאו את המת

להלאה. רק תיכף כשיגיעו לכוך שלו יריצו הארון לתוכו. להכי א"צ לרוחב המערה רק כדי חוזרת. דהיינו כדי שכשירצו להחזיר ולסבב המטה. ועי"ז יבא אורך המטה לרחבה של מערה כשירצו לתחוב הארון לתוך הכוך. וכדאמרן. ואז יהיו ב' הנושאין צריכין לעמוד בב' צדדי המטה. א' מכאן וא' מכאן. להכי סגי לרוחב המטה רק ד' אמות דהיינו כפי אורך הארון לחוד:

ומדת אלכסון של רבוע ארוך כזה שארכו יותר על רחבו. או גם כשארכו כרחבו. מבואר ביסודי אקלידוס מאמר ראשון סימן מ"ז. שהביאו גם רתוי"ט (פ"ג מכלאים מ"א ד"ה ומעתה זכינ' לדין. ובעירובין פ"ב מ"ה ד"ה ואמר עוד ונתבאר בתוספתא) דכל ריבוע. בין שיהא ריבוע אמיתי. דהיינו שארכו כרחבו. או ריבוע ארוך שארכו יתר על רחבו. כשתרצה לידע אלכסון של זה או של זה. תכפיל האורך עם עצמו. ותכפיל ג"כ מדת הרוחב עם עצמו ותצרף ב' הסכומים היוצאין מב' ההכפלות. שיהיו סך א'. ומזה תדע שצלע שיגדיר תשבורת הסך ההוא בריבוע הוא הוא שוה למדת האלכסון של הריבוע שרצינו לידע. למשל הריבוע שאנחנו עוסקים בו הרי הוא ריבוע שארכו ה' אמות ורחבו ד' אמות. כאשר תחזינה עינינו בהציור שלפנינו. שמתחלת קבר א עד סוף קבר ג יש ה' אמות וכ"כ מתחלת קבר ח עד סוף קבר ו יש כסך הזה. א"כ אורך הריבוע הוא ה' אמות. ורוחב הריבוע הזה דהיינו מקצה קבר א עד קצה קבר ח הוא ד' אמות. דהיינו רוחב המערה שידענו שרחבה ד' אמות. וכ"כ מקצה קבר ג עד קבר ו הוא ד' אמות. נמצא שריבוע זה הוא ה' אמות על ד' אמות. וכשנרצה לידע כמה הוא מדת אלכסון של ריבוע זה. נכפיל סך האורך של ריבוע זה נאמר ה' פעמים ה'. הוא כ"ה. ושוב נכפיל גם הרוחב. ונאמר ד' פעמים ד'. הוא ט"ז. ונצרף ב' אלו הסכומים כ"ה וט"ז הם מ"א. ומזה נדע שצלע שיגדיר ריבוע אמיתי שתשבורת שטחו יהיה מ"א הצלע ההוא יהיה כמדת אלכסון של הריבוע שארכו ה' אמות ורחבו ד' אמות. והוא ריבוע שהוא קצת יותר מן 2/5 6 אמה אורך על 2/5 6 רוחב. דהרי אם נכפיל בריבוע כזה האורך עם הרוחב. דהיינו 2/5 3 אמה אורך עם 2/5 3 אמה רוחב. יבוא 24/25 40. והסך הזה הוא תשבורת שטחו של ריבוע שהוא 2/5 6 אמה אורך על 2/5 6 אמה רוחב. אבל הרי התשבורת של המרובע שנבקש צריך שיהיה 41 שלמין. דהיינו כפי סך ב' ההכפלות של האורך והרוחב של הריבוע הארוך של ה' אמות אורך על ד' אמות רוחב. נמצא שאלכסון של ריבוע ארוך של ה' על ד' אמות הוא קצת יותר מן 2/5 6 אמה. וזהו האלכסון שמתחלת קבר א לסוף קבר ו. וכ"כ אם מצא ג' הקברים א ח ז או ב א ח . בין כך או כך לשער המרחק של קבר א מן קבר ז . והוא שוה להמרחק של קבר ב מן קבר ח שהרי בין המרחקים הללו שוין

כנראה לכל עין. הרי ריבוע זה שאנחנו עוסקים בו ריבוע ארוך שארכו ד' אמות ורחבו ג' אמות. דהרי מתחלת קבר א עד סוף קבר ב יש ג' אמות. וכ"כ מתחלת קבר ח עד סוף קבר ו יש ג"כ ג' אמות. זהו רחבו של הריבוע. ורוחב המערה הוא ד' אמות זהו ארכו של הריבוע. וכשנרצה לידע אלכסון של ריבוע זה. דהיינו המרחק שבין קבר א לקבר ז או שבין קבר ב לקבר ח. לפי יסוד הנ"ל נכפיל סך האורך של ריבוע זה. ונאמר ד' פעם ד' הוא ט"ז. ושוב נכפיל גם הרוחב. ונאמר ג' פעם ג' הוא ט'. ונצרף אלו ב' הסכומים ט"ז וט' הם יחד כ"ה. ומזה נדע שצלע שיגדיר ריבוע אמיתי שתשבורת שטחו יהיה כ"ה. הצלע ההוא יהיה כמדת אלכסון של ריבוע שאמרנו שארכו ד' אמות ורחבו ג' אמות. והיינו ריבוע שהוא ה' אמות אורך על ה' אמות רוחב. דאם נכפיל ה' פעם ה'. יבוא סך כ"ה כמו שבקשנו. נמצא שהמרחק מן תחלת קבר א לסוף קבר ז וכ"כ המרחק מסוף קבר ב לתחלת קבר ח בין כך וכך הוא ה' אמות:

כך נ"ל פי' מסקנת הש"ס ב"ב בסוגיא הנ"ל במאי דמתרץ. לעולם רבנן וכגון דבדק באלכסונה לפע"ד מוקי גם הרישא כרבנן. ובזה מתרץ מה דהוה מקשי לרבנן דקאמרי דמערה היא ו' על ד'. א"כ למה קאמר התנא שב' המתים החיצונים יהיו רחוקים זמ"ז ח' אמות. הרי אורך המערה היא רק ו' אמות. על זה מתרץ. דה"ט דחיישינן שמצא הג' מתים באלכסון. שיש בין ב' קברים החיצונים ח' אמות. ומתורץ בזה גם קו' שניה של הש"ס לרבנן מהסיפא דמצריכן מה"ט לבדוק כ' אמה. ולא סגי לן בבדיקת י"ח אמות [ובפירושי בפ"ט דנזיר כתבתי שיטעה הבודק לחשוב ב' האלכסונים שמן ד לקבר ג. והאלכסון שמקבר ג לקבר ח ב' אלכסונים אלו שהן ח' אמות. יחשוב לנכותן מן הכ' אמות. והרי לפי הריבוע של מערה אינן רק ו' אמות. ולהכי הצריכוהו לבדוק עוד י"ב אמות. אולם אחרי שובי נחמתי. דא"א לומר כן. דאם כך היה בדיקתו איך ננכה לו ו' אמות. הרי כל בדיקותיו הי' בתוכה ואמצעה של מערה ושם אין קוברין כלל. דהכוכין רק בהכותלים עשו. וכן כ' גם הרשב"ם בסוף הסוגיא דב"ב דאמצעית המערה א"צ לבדוק ומטעמא דאמרן]. אולם אילה"ק גם לפירושינו הכא. אמאי לא ניחוש נמי שהב' מתים שימצא בב' קצוות. יהיה קברי א ח והקבר האמצעי יהיה א' משאר הקברים. וכיון שבאופן זה חפר ובדק כל הג' רוחות של המערה. יטעה לנכות מדת כל הג' רוחות שחפר. מהכ' אמות שצריך לבדוק. י"ל דדוקא במצאן בב' רוחות אפשר שפיר שיטעה לחשוב שהן קבורים בקו שוה. להכי ינכה החפירה מזה לזה. מן הכ' אמות שצריך לבדוק. אבל כשמצאן קבורים כעין סָגוּל דהיינו בג' רוחות תו לא יטעה לנכות החפירה שמזה לזה מהכ' אמה

שצריך לבדוק. דהרי עין בעין יראה שב' הקברים שבב' הקצוות הן מב' כותלי המערה שזה מול זה. ואיך יטעה לצרפן למדת הכ' אמה ודו"ק:

אולם מדנקט מצא א' בסוף הכ' אמה. וכן נקט נמי הרמב"ם כהך לישנא (בפ"ט מטו"מ) לכאורה היה נ"ל דלדיוקא נקט הכי. דדוקא במצא המת הזה אחר כלות מדת הכ' אמה כזה שהתחיל לבדוק הכ' אמה מנקודת א וכשכלו מדת הכ' אמה באות ב מצא מת במקום אות ג שהיה ח' אמות מאות ב דהיינו שיש בין המת שמצא באות ג לקצה הכ' אמה שמדד. כפי שיעור הראוי לעובי ב' כותלים האמצעיים של המערות. כותל אמצעי א' של המערה. שחשש לה שהיתה תוך הכ' אמה. וכותל אמצעי של המערה השניה שחושש לה שהיה המת שמצא במקום אות ג קבור בה. דהרי שיעור עובי כותל מערה הוא ד' אמות. כדי לעשות בהן כוכין. שכל כוך צריך להיות ד' אמות אורך כמ"ש תוס' (יומא לא"א ד"ה אמה) הא אם מצא המת באמצע הכ' אמה שמדד מג' מתים הראשונים. למה ניחוש שמשם התחילה מערה חדשה. ולא נימא שהיה כאן אמצעות. כמו דאתחזק מהג' מתים שמצא תחלה. והרי לזה אין חזקה כלל שיתחיל מכאן מערה. דאדרבה מהג' מתים שמצא תחלה. מוכח טפי שבמקום זה אין כאן התחלת מערה ודו"ק. אבל ממ"ש הר"ש והר"ב וז"ל מאן יימר שמת זה שמצא היה מביה"ק זה וכו'. א"כ ע"כ דרבותינו ס"ל דמיירי שמצא המת הזה תוך הכ' אמה שמדד. ואפ"ה חיישינן שהמת הזה קבור במקום התחלת מערה האחרת. והא דנקט תנא מלת בסוף הכ' אמה היינו רק לאשמעינן רבותא שחייב לבדוק בין הכל מ' אמה. דהיינו כ' אמה הראשונים וכ' אמה השניים:

ואם בדק כל הכ' אמה ולא מצא מת לרמב"ם (פ"ט מטו"מ) אז רק בין הקברים שמצא טמא. ולתוס' (נזיר סה"ב) אז רק הכ' אמה שבדקן. אף שלא מצא בבדיקתו קבר. אפ"ה כולן טמאין. אבל סביב להם טהור. וכן נראה דעת הראב"ד. ובדברי רש"י (נזיר שם) אין הכרע. ויש פנים בדבריו לכאן ולכאן (ודלא כרכ"מ שכתב שדבריו הם כהרמב"ם וע"ש). ול"מ הו"א דמסיפא דמשנתינו יש הכרע כדברי תוס' וראב"ד. דקתני דהמוציא העפר. אוכל בדמעו באותה שעה. ופי' הרא"ש. דהבודק זורק העפר שחופר. לחוץ ממקום חפירתו והכהן רשאי להוציאו משם. ומותר לאכול תרומה באותה שעה. וא"כ מדקתני. שרק המוציא העפר מותר לאכול תרומה באותה שעה. משמע הא החופר עצמו אי אפשר שיאכל תרומה בשעה שחופר. משום שאפי' לא ימצא טומאה. אפ"ה חשבינן ליה כעומד במקום הטומאה. ואיך יכניסו לשם תרומה. וא"ת כיון שגם כשלא ימצא טומאה יהיו הכ' אמה טמאים. א"כ לענין מה בודק. י"ל דלחומרא בודק. דאולי ימצא מת תוך הכ' אמה. יצטרך לבדוק משם ולהלן שוב כ' אמה. ואף לפי דברינו הנ"ל סי' (יא) י"ל דבודק

שכשימצא שם מת יהיה אותו מקום טמא ודאי ולא תלוי בספק. וא"ת כיון שלא מצא. למה יטמא המקום וכי גרע מבדיקת בית הפרס לקמן (פי"ח מ"ה). י"ל דהכא גרע וגרע. דהרי לא בדק רק אמה אחת בסירוגין. ושמא באמה אמה שלא בדק. שם היה קבר. כך נ"ל דעת רבותינו. אולם בשטה מקובצת (ב"ב דק"ב) כתב דעת שלישי. דבבדק הכ' אמה ולא מצא. טמא רק המקום שמשער שהיה שם המערה הראשונה שמצא בה הג' מתים. והשאר טהור. וזה דלא כחד מדעת רבותינו הנ"ל. ולתוספ' קשה היאך רשאי שם לאכול בדמעו. וצ"ע:

והר"ש כתב דאין להן תבוסה מדלא הונחו שם מדעת. וכן כתב הרא"ש. וכן העתיק רתוי"ט. וזה תמוה. דהרי אפי' הונחו שם מדעת הרי כל הרוג אין לו תבוסה. וכמדומה יש חסרון הניכר בדברי הר"ש וכצ"ל אין להם תבוסה מדהן הרוגים. וגם אין להם שכונה מדלא הונחו שם מדעת. אולם ק"ל היאך רשאי ללקט שם מההרוגים עצם עצם הרי מדנהרגו שם. מת מצוה הן וקנו מקומן (כב"ק דפ"א). ובשלמא במצא מת קבור. ומסופק אם מת במקום שמצאו קבור. הרי אמרינן בסנהדרין (מז"ב) דמת מצוה קלא אית ליה. ולהכי לולי שקברוהו שם פ"א בכוונה. קלא הו"ל למלתא (ועי' לעיל פט"ז סימן ל"ד). אבל הכא דודאי נהרג במקום שמצאו. א"כ ודאי קנה מקומו. ואפי' אית ליה יורשין שמחוייבים לקברו (כעירובין יז"א). ונ"ל דהא דנקט בזה במשנתינו הרוגים בלשון רבים. היינו לא לבד לאשמעינן דאע"ג דג' הן אפ"ה אין להן שכונה. דאי הכי מי הוה סני למנקט שנהרג שם ג' הרוגים. אלא אתא ג"כ לאשמעינן דבשדה מלחמה מיירי. ודוקא בנהרג אדם בעברו שם בדרכו. ולא פשע בהליכתו שם. אמרינן דבנהרג שם קנה מקומו. אבל אלו מערכת המלחמה. שהלכו בשדה אחרים אדעתא דהכי אם להרוג או ליהרג. הם עשו שלא כדין לעסוק במלחמה בשדה אחרים שודאי יפסידוהו. דהלא כזה וכזה תאכל. ודאי לא כל כמינהו לאפקועי זכות הבעלים משדה שלהן. ולכן הם עשו שלא כהוגן וגם להם ראוי לעשות עמהן שלא כהוגן להוציאן מהשדה שנפלו שם. ואע"ג דבסוגיא דעירובין הנ"ל חזינן דאפילו הרוגי מלחמה יקברו במקומן. התם כדמפרש דבמלחמת הרשות מיירי. דכדין עשו שערכו מלחמה גם בשדה אחרים ברצון המלך שפורץ גדר ועושה לו דרך (כסנהדרין ד"כ ע"ב) אבל הכא מיירי במלחמה שעשו יחידים ברצון עצמן:

פרק יז

ולרבינו הרא"ש והר"ב מלת במורד נמשך למטה. ור' יוסי בין במורד ובין בשוה פליג את"ק וה"ק במורד פליג ת"ק ור' יוסי. וה"ה בשוה. רק דר' יוסי גזר הא אטו הא. אבל

במעלה וכו'. ותמהני דא"כ מ"ש דנקט תנא פלוגתייהו רק במורד. ובשוה לא הודיענו תנא כלל מה דינו. והרי היה מסתבר לחלק בין שוה למורד בין לת"ק ובין לר' יוסי. לומר דדוקא במורד מצרכינן ק' על ק' לת"ק או קי"א לר' יוסי. הא בשוה די למר ולמר בפחות. או נימא הא בשוה יהיה דינו כמעלה. וכדאמרינן בקידושין (דה"ב) דבכל דוכתי דסתרו אהדדי דיוקא דרישא וסיפא. אמרינן נעשה דיוק דרישא כמפורש בסיפא. אבל לדידן שהלכנו בעיקבות פי' הרמב"ם י"ל דמדנקט תנא סתמא. משמע ודאי דבכל גווני מיירי:

והא דשיערו חכמים בכרשינין. היינו משום שגרעינין שלהן עגולין קצת להתגלגל בתנועה מועטת דרך הנקב שבשולי הבורך משא"כ שאר זרעונים וגרעיני תבואה שאינן עגולין. אין דרך לזרען דרך הבית קבול של הבורך. שאף שתתנועע העגלה ישארו מונחים במקומן. ולכן דרך להפיץ גרעינין שלהן במלא חפניו. בהלוכו אחר עגלת המחרישה (כישעיה כ"ח פכ"ה). וגם קטנית לא נקט תנא. דמדהן סגלגלים מאד. גם הם אין דרך לזרען ע"י בית קבול של בורך. דמדהן עגולין מאד. גם בלי תנועת עגלת המחרישה ישמטו לחוץ הרבה בפעם א'. ורק כרשינין שהן רק עגולין קצת. ולפיכך רק ע"י תנועה נופלין דרך החור שבבורך. ולהכי רק הן לבדן זורעין בבורך:

מיהו בננער תוך ד' אמות מהקבר נראה דעת הר"ש והר"ב דלא מהני. ונ"ל טעמייהו. דכל ד' אמות סביב לקבר כקבר דמי (כסוטה מא"א). ותו דלעגלת המחרישה צריך רווח ד' אמות (כהר"ב כלאים פ"ד מ"א ופ"ב דב"ב מי"ב) ולהכי משום דכשכל העגלה עומדת תוך ד' אמות מהקבר. ודאי לא מהני ניעור. דהרי עדיין נוגעת במקום הקבר. ורק משום לא פלוג גזרו לעולם בהנך ד' אמות:

ולפ"ז בעשאו שליח לחרוש שדהו אז נטמא השדה. דלא עדיף משוגג דמסתמא קנסוהו. כדקנסו בחורש בשוגג בשביעית (כתרומות פ"ב מ"ג). אע"ג דשביעית בזה"ז נמי מדרבנן (כסנהדרין כ"ו ע"א). ובכל ענין קנסא לא שייך אין שליח לדבר עבירה.

ומ"ש הר"ש והר"ב שלא קנסו לכותים. ר"ל משום דכל גזירת טומאת ביה"פ הוא רק מדקנסוהו שביזה המתים דאסור לחרוש ע"ג קבר (כמגילה כט"א) או דטעם הקנס מדמרבה טומאה בא"י (וכמש"ל סימן כ"א) ולהכי אף שאינו רואה עצם במקום הלוכו. נטמא ההולך שם. ולפיכך הכותי לא יחשוב זה לקנס. דהוא עצמו אינו נזהר בד"ס. ולאחרים לא יגלה זה. דלא קפיד אלאו דלפני עור לא תתן מכשול (כחולין דף ה' ע"ב):

פרק יח

ונ"ל דכשלא העמידו הבוצרים הכלים על קרקע השדה. מותרים המקבלים ליגע בהכלים שהענבים בתוכן. דהרי הכלי לא נעשת רק ראשון מדנגע בהבוצר ולא תטמא תו להמקבל [והרי ביה"פ זה שנחרש בה קבר אמ"ט באהל (וכמ"ב)]. אבל כשהעמידו הכלי על קרקעית ביה"פ. גם בהכלי לא יגעו המקבלים דשמא נגע כלי בעצם כשעורה ונעשת אב (ולרמב"ם אבי אבות) ותחזור ותטמא להמקבל. מיהו בין כך וכך הרי נטמא הכלי מהבוצר ולהכי לא יכניס הכלי עם הענבים להגת. דמשקין מצויין שם ויתטמאו מהכלים. ויחזרו ויטמאו להענבים לאחר שיוכשרו. והר"ש גרס אם נגעו אלו ואלו ולגרסתינו הקשה הר"ש דפשיטא. ול"מ נ"ל דאינו פשוט כל כך. דהרי כשיגעו המקבלים בהבוצרים. ויחזרו המקבלים ויגעו בהענבים ויטמאו הענבים.הרי יאמרו הענבים להמקבלים. מטמאיך דהיינו הבוצרים. לא טמאונו. שהרי לא גזרו עליהן. כדברי ב"ה. ואתם תטמאונו (ככלים פ"ח מ"ד ופ"ח דפרה מ"ב והלאה). אולם גי' הרא"ש היא ג"כ אלו ואלו. ונ"ל שקרה לגירסא זו כמו שכתב הר"ן (כתובות כד ע"א סוף ד"ה ואמר) במלת חופה וקידושין. שכתב שהיה הגירס' בספר בחופה בקדושין דהיינו בב' רפויה. כי כך הוא הכלל בלשון שכשתסיים המלה שלפניה באחת מאותיות אהו"י. אם יבא בראש מלה שלאחריה א' מאותיות בג"ד כפ"ת. רפויה. וטעו הסופרים וכתבוה בוי"ו. בחופה וקידושין. ה"נ הכא. ואפשר נמי לכע"ד לומר לגירסא אלו ואלו דה"ק אם נגעו הבוצרין והמוציאין יחד בהענבים. דהיינו לאחר שהוציאום מביה"פ. נטמאו הענבים. דדוקא כשהענבים עדיין תוך ביה"פ מותרים הבוצרים ליגע בהן ולא יטמאו. אבל לאחר שיצאו מטמאין אותן הבוצרים בנגיעתן ופי' רתוי"ט במחכ"ר דחוק:

ונ"ל דנקט אינה נזרעת כל זרע. ולא נקט אינה נזרעת זרע הנעקר אלא הא קמ"ל דאפי' זרע שיש קוצרין ויש עוקרין אותה ג"כ לא יזרע אלא זרע שרק נקצר. דאל"כ חיישינן שיעקרו:

והא דלא גזרו כה"ג נמי בשדה שנחרש בה קבר. נ"ל דשאני התם דהרי אפילו בימות הגשמים דאז דין השדה כרה"י שספקה טמא (כטהרות פ"ו מ"ז) אפ"ה מדטומאתה רק מדרבנן דמאן יימר שנתפזר לשם עצם במקום שהלך. ואם גם נתפזר. מאן יימר שהסיטו. והרי מה"ט הקילו שיהא מותר לילך שם בלכתו ללמוד תורה ולישא אשה (כעירובין מז ע"א וע"ז יג ע"א) ומנפח ביה"פ והולך לעשות פסח אף שאין מותר כך בהולך לאכול תרומה (כפסחים צב ע"ב) ולהכי גם לנטיעת אילן לא גזרו בה כולי האי. אבל שנאבד בה קבר הרי בימות הגשמים יש בהילוך שבה חשש איסור דאורייתא ככל ספק טומאה ברשות היחיד:

ואע"ג דהפירות אפילו אותן שגדלין על הקבר ממש מותרים מדינא. אם לא משום כבוד המתים (כמגילה כט ע"א) דאי לא הך טעמא הו"ל זה וזה גורם. דקרקע עולם אינה נאסרת. כמו שהעיר ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל. וחילו מיו"ד (סספ"ז וסקמ"ב) ודלא כמשמע לכאורה מיו"ד (ס"ס שמ"ח וש"ך שם) ואפילו לי"א (יו"ד שס"ד) דקרקע הקבר עצמו נאסר. מדהו"ל תלוש ולבסוף חברו. אפ"ה הו"ל זה וזה גורם. דהרי יניקת האילן שע"ג הקבר. יונק נמי עד ט"ז אמות מהקבר (כב"ב דף כו ע"ב) ושם ודאי קרקע היתר הוא. י"ל דאפ"ה עכ"פ לכתחלה אסור לזרוע שם. דהרי אסור לגרום זוז"ג לכתחלה (כש"ך יו"ד קמ"ב סק"י) ורק בבא ההנאה אח"כ ממילא שרי. דהיינו דרך ההצלה ובכה"ג אפילו לכתחלה שרי לגרום זוז"ג (ש"ך שם סקכ"ה) משא"כ הכא היניקה מקרקע אינה הצלה. אלא ההנאה מגוף האיסור ממש. עוי"ל כיון שיכול האילן לחיות מהקרקע שסביב לו לבד סמוך להקבר (כערלה פ"א מ"ג) אע"ג שיונק השתא נמי מקרקע המותרת לא מחשב זוז"ג (עי' ערלה פ"ב מ"ח):

ונ"ל דלדברי רבינו אלו נ"ל דאף שהאהל שתחת ענפי האילן הו"ל סככות שאינו אהל רק מדרבנן מדאין בכל עובי ענף וענף טע"ט. והרי מדאורייתא אהל מעליא בעינן (כנדה סח ע"ב ותוס' נזיר נג ע"ב). אפ"ה בנאבד בה קבר גם לספק דרבנן חששו. ועוד צ"ל לדעת רבינו דאפ"ה באילן סרק שאין כל כך רגל אדם מצוי שם אצלו. הו"ל כמלתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן (כביצה י"ח ע"א). ומהו' משה טארן נ"י רצה לדייק מדקאמר תנא יתר בלשון סרק שאינו עושה פירות. ש"מ דמשום פירות נגעו בה. ולדעתי אם משום הא לא אריא. די"ל דמשום אין מקיימין נקט הכי. לאשמעינן דאפילו עץ פרי. כשהוזקן ואינו עושה פירות. נמי סרק מקרי ומותר לקיימו. ולא חיישינן למראית עין. ועמ"ש בס"ד בקופת הרוכלין בכלכלת שבת דיני רעגענשירם:

וקשה אי משום טומאה. וכי מה"ט נחמיר בה טפי מנאבד בה ודאי קבר. י"ל היא הנותנת דמדהיא רק ספק יש לחוש שיקילו בה טובא. מדלא הוחזקה בקבר. להכי עשו בה הרחקה טפי:

והר"ש הוכיח מסוגיא דש"ס דבדיקה דסיפא היינו שתועיל גם לאכילת תרומה. אבל בדיקה דפסח לא נזכר במשנתינו איך תהיה. ורק ר"י אמר שמואל כך פי' בש"ס (פסחים צב ע"ב) מנפח אדם ביה"פ והולך. [ונ"ל דהאי מנפח פירושו כהדא דאמרינן (ביצה יב ע"ב) מנפח על יד על יד ואוכל. וה"נ ר"ל שלוקח כל העפר הרפוי במקום שרוצה לילך. מלא חפניו. ומריק מיד אל יד. ונופח לראות אם יש שם עצם]. ואע"ג שאין זה בדיקה גמורה כבכברה בסיפא. אפ"ה בעושה פסח הקילו גם בבדיקה כזו. ולכאורה היה נ"ל

ראיה להר"ש. דאי בדיקה דרישא היינו שכוברו. א"כ למה לא יסמכו אבדיקה כזו גם לתרומה הרי אין לך בדיקה גדולה יותר מזו. ואת"ל דיש לחוש שמא לעולם בשעת הלוכו היה עצם כשעורה תחת כפות רגליו. והסיטו אלא שאח"כ הפריחו הרוח לצד אחר. ולהכי לא מצא בכברו כלום. ליתא . דהא תינח בשהלך בביה"פ ועשה פסח. ואח"כ נודע לו שהלך בביה"פ ובודק. איכא שפיר למיחש כנ"ל אלא הרי רשאי נמי לבדוק לכתחלה ולילך אחר כך לעשות פסחו. וא"כ בכוברו מקודם למה לא נשרינן לו לעשות כן גם בלכתו לאכול תרומה. דאי"ל דגם בכה"ג איכא למיחש שמא בדיקתו להלוכו. יפריח הרוח עצם כשעורה מן צד המסילה להמקום שבדק. ליתא. דכיון דלא אתחזק טומאה במקום שהולך דהרי בדק ולא מצא. תו הו"ל כספק נפילה דלא חיישינן לה בכל דוכתא (כי"ד קי"א). ואת"ל הרי ע"כ משנתינו לא מיירי בשרוצה לילך דא"כ מ"ט דב"ש דמקילי בנזיר וסמכו אבדיקה שיהא רשאי לילך שם וכי מה מצוה איכא בהילוכו שם. אלא ע"כ דמשנה מיירי בשבודק אחר הלוכו. ומשו"ה מקילי ב"ש שלא לטמאו מספק. י"ל דלעולם בשבודק קודם הלוכו. ואפ"ה מקילי ב"ש בנזיר. וכגון בשרוצה לילך דרך ביה"פ להביא קרבנותיו. וסמכו אבדיקה כדי שלא ישהה לקרבנותיו (כמ"ק יז ע"ב). וא"כ קשה שפיר כיון דגם לכתחלה שרינן לבדוק. דלא חיישינן גבה לנפילת איסור. א"כ אי בכובר העפר מיירי למה לא נקל כה"ג גם בשרוצה לאכול תרומה. הרי גם בהולך לאכול חולין בטהרה לא הו"ל למיחש למידי. אע"כ כהר"ש דהא דשרינן בלכתו לעשות פסח. היינו אפילו בבדיקת מנפח על יד וכדאמרן. אבל בדיקת כברה מהני להבא ולעבר. ואפילו לתרומה ולחולין. וא"ת א"כ למה מצרכינן במשנה ה' נטילת העפר בעומק ג' טפחים. הרי בכובר עפר תחוח שלמעלה סגי לכל מילי. ולמה מצרכינן שם לסלק העפר לגמרי מאותו מקום. י"ל התם מצרכינן עומק ג"ט. כדי שיהא רשאי לילך שם בטהרה. גם אחר שישוב לחרוש אחר בדיקתו. דאז לא מהני בדיקתו שקודם חרישה שניה. שהרי ע"י חרישה שניה. אפשר שיעלה עצם כשעורה מתחתית התחוח ויהפכנו למעלה ויעשה בו היסט כשילך שם. להכי סגי כשמסיר העפר שעד ג"ט בעומק לגמרי תו ליכא למיחש למידי. מיהו נ"ל דלשאר רבותינו י"ל דלעולם בדיקת כברה ונפוח רק בפסח מהני. ורק בדיקה דנפוח לא שרי רק להבא בשרוצה לילך. וכדמשמע לישנא מנפח אדם ביה"פ והולך דהיינו להבא. ולהכי הקילו גבי פסח בנפיחה. משא"כ בדיקה דמשנתינו דכוברו. היינו בשכבר הלך ורוצה להקריב פסחו. לא סמכינן אבדיקה דנפוח בהשביל שהלך בו. דשמא בין הילוכו לבדיקתו הפריח הרוח העצם מהשביל ולהכי לא סגי עד שיכבור כל

העפר התחוח שבשדה. ומה שהקשה רתוי"ט בשם תוס' היאך מערבין לנזיר בביה"פ. במח"כ הרי יכול לילך לשם ביהש"מ על אדם ובהמה שכחן יפה וכמשנה ו' וכדומה: כך פירשו רבותינו. ונ"ל דקמ"ל תרומה אע"ג דאיכא באכילתה עשה. אפ"ה אין סומכין על הבדיקה בין להבא בין לעבר. וקמ"ל נזיר אף שכשלא תסמך על הבדיקה להבא או כשתטמא בשכבר הלך אתה משהה קרבנותיו עי"ז אפ"ה אין סומכין על הבדיקה. אבל בשאר עוסקי בטהרות לכ"ע אין סומכין על הבדיקה. וא"ת עכ"פ הרי קמן דב"ש לקולא והרי לא נמנה בעדיות (רפ"ה). ואי"ל דב"ה ה"ק א"צ לבדוק. וא"כ יהיה ב"ה לקולא. ליתא. דא"כ לא יהיה דוגמת אין בודקין לתרומה שהוא ודאי לחומרא. דהרי בדיקתו לתרומה לא בשכבר אכל. דא"כ מה נ"מ. אלא בשרוצה לאכול. ובכה"ג ודאי אין בודקין אין ר"ל א"צ לבדוק דאלמה לא ואיך יקל בתרומה כל כך. הרי אפילו בתרומה טמאה צריך לשמרה שלא תתטמא יותר. מדכתיב משמרת תרומותי (בכורות לד ע"א). אלא ודאי ר"ל דלא מהני גבה בדיקה והו"ל לחומרא. י"ל כד אתשיל בי מדרשא לענין שיהיה חייב להביא קרבנותיו אתשיל. והו"ל ב"ה לקולא. וכן מתרץ הש"ס (חולין נב ע"ב. ועי' לעיל פי"ג סי' ל'). ומה שהקשה רתוי"ט הכא להר"ב רפ"ג דיבמות. שכ' דכל היכא דאשכחן דב"ה מחמרי טפי מב"ש מהפכינן דברי ב"ה לב"ש. וכך כתב גם הגאון רב"א הכא. דבאמת לב"ה רשאי לבדוק. והקשה רתוי"ט על זה דמה הועלנו הכא בזה. דהרי אי נימא דלב"ה בודקין. יהיו ב"ה נגד משנה ערוכה (פ"ז דנזיר מ"ג) דתנינן דאין נזיר מגלח על ביה"פ. אף כשיבדק וימצא שם עצם. יפה תברה לגזיזא דקושיא זו ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל. דהתם היינו רק שאינו סותר ואינו מביא קרבן טומאה. אבל עכ"פ פשוט שכשימצא עצם כשיבדוק. יצטרך להטהר בהזאה ג' וז' וטבילה קודם שיביא לקרבנותיו. ונקיטנא בשפולי גלימא דמלכא ה"נ ע"ר זצוק"ל ואוסיף בה דברים. דאילה"ק א"כ למה נקט נזיר. הרי כל העוסק בטהרות כשהלך שם נמי צריך הזאה וטבילה. י"ל קמ"ל דדוקא נזיר ס"ל לב"ה גבי' דסומכין אבדיקה. משום דאע"ג דגם כשלא יבדוק אינו סותר. וכדאמרן. עכ"פ כשתטמאו ישהה קרבנותיו. אבל בשאר עוסקי בטהרות. לא סמכינן אבדיקה. מדאין כאן חשש כשתטמאו מספק. ול"מ היה נ"ל לתרץ קו' רתוי"ט דמשכחת לה קולא לב"ה דבודקין היינו שכשימצא עצם רשאי להשהות קרבנותיו:

אמנם לדברי שארי רבותינו שהבאנו לעיל סימן ל"ב. דלא ס"ל כהר"ש אלא דאפילו נכבר עפר ביה"פ בכברה. אפ"ה לא מהני לתרומה. דחיישינן שמא לא בדק יפה. א"כ כשבדק ומצא.עצם אע"ג שמסלקו אפ"ה חיישינן להבא. מיהו נ"ל דכשמכסה הדרך בקרשים או בשאר מילי. כל שישוער שכשילך שם לא יניע עצם כשעורה שתחת המכסה שרי לילך

שם אפילו לדבר הרשות וכרוצף ביה"פ דמהני. רק דתנא לא מיירי בהליכה דלהבא. רק כשבודק להליכה דלשעבר מיירי. מדמסיים טמא. ורק בסוגיא דפסחים (צב ע"ב) מדנקט מנפח ביה"פ והולך לאו להבא משמע. ובדיקה כזו דלהבא ודאי רק לפסח מהני:
הר"ש והר"ב פי' שחפר והסיר כל אבן מעל פני השדה. היינו עיזוק. והביאו ראיה שזהו פי' המלה מדכתיב ויעזקהו ויסקלהו. ובמחכ"ר משם לא מוכח רק דעוזק היינו חופר. וא"כ לא מצריך ר"ש סיקול. וגם רש"י שם (בישעיה ה') פי' מלת ויעזקהו שעשה לו גדר סביב. והוא מלשון עיזקא בארמית. דהיינו טבעת שהקיף הכרם בגדר כבטבעת. ותו ק' לרבותינו דמה מהני שבדק תחת האבנים המפוזרין ודלמא בין זה לזה שלא בדק שם. שם מונח עצם כשעורה. אולם מצינו בלשון חכמים מלת עוזק. כגון העוזק תחת הזיתים (מנחות דף פה ע"ב) ופי' רש"י התם שחפר סביב האילנות בעיגול כטבעת כדי להסיר משם האבנים שסביב השרשים שמעכבין הגידול. ונ"ל דמיירי הכא בשדה אילן שהיה שם קבר. וחרש רק סביב האילנות כי כך היה דרכן. וא"כ לא נטמא מטומאת ביה"פ רק מקום שחרש. ואח"כ עוזק וחופר סביב האילנות לבקש שם אבנים להסירן. ולהכי סגי ליה לר"ש בחפירה זו. דהרי לא נטמא רק אותו מקום שחרש:
והנה רבותינו הר"ש והרא"ש והר"ב סתמו דבריהם. ופירשו דר"ל עבד של ישראל. והרמב"ם (פי"א מטו"מ ה"ט) כתב עבד מישראל. ומתוך כך הרתוי"ט הניף ידו בעים רוחו. וכתב דא"א לפרש כוונת הרמב"ם דר"ל עבד עברי. דפשיטא דנאמן. ואי דר"ל עבד כנעני ק' אמאי יהיה נאמן. הרי מדקתני בתוספתא דאפילו עבד ואשה עושין מדור. וק' דאי עושה היאך יהיה נאמן אטומאתו. ומפני הלחץ זה הדחק. במחכ"ר נכנס בפרצה דחוקה. ומוקי לה בעבד ישראל שנמכר לעקר או לגר תושב. ותמהני מאד דעדיין לא נרפאה הקושיא. דממ"נ אי עבד עברי שנמכר לגר תושב. הרי ישראל גמור הוא. ואמאי לא מהימן וכי מורא רבו יהיה לו כמורא שמים להכשיל רבים בכרת ומיתה בידי שמים. והרי טהרות חמירי להן לאינשי אפילו טפי משפיכות דמים (כיומא כג ע"ב). ואי משום דעבר בבית רבו כמה עבירות דאורייתא אי לא אתו סהדי עלי' פשיטא דמהימן ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן (שבועות דף מו ע"ב). ואי דכבר אתו סהדי עלי'. פשיטא דלא מהימן וגרע מאשה (כח"מ ל"ד). ואי בעבד כנעני שמכרו רבו ישראל לעובד כוכבים או לגר תושב. הרי אף שבאמת יוצא לחרות עכ"פ צריך גט שחרור. ואכתי לא אפקתיה. וא"כ לפי סברת רתוי"ט שכל עבד כנעני שבבית ישראל אינו נאמן מכ"ש אחר שנמכר ונטמע בין העובדי כוכבים איך יהיה נאמן. אמנם אעיקרא דדינא פירכא. דדבר זה שכתב רתוי"ט קשה כחומץ לשנים וכעשן לעינים. דלמה עבד כנעני שמל וטבל לא יהיה נאמן

לכה"פ כאשה בטומאת מדור. כבכל מילי דרבנן וכדאמרינן (פסחים דף ד ע"א) דעבד ואשה נאמנין בביעור חמץ. דהימנוהו רבנן בדרבנן. וכ"כ אמרינן בעירובין (דף נח ע"ב) דמה"ט עבד ואשה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת. וכללא אמרינן (ספ"ק דר"ה) דאחר שהזכיר שם התנא העבדים בכלל הפסולים להעיד. קאמר התם. זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה וכו' משמע ודאי דהא עדות שאשה כשירה לה גם עבד כשר. דדינו לענין עדות לגמרי כאשה ישראלית. ומה שהקשה רתוי"ט דאי עושה מדור היאך יהיה נאמן. תמהני אלמ' לא וכי עי"ז חשוד לאותו דבר מקרי. הרי אינו חשוד רק לזנות. אבל לקבור המת במדורו אף שזה חטא שיכשיל רבים הבאים לבית. עכ"פ על זה לא נחשד. ואינו חשוד לאותו דבר. ותו הרי גדולה מזו מצינו דאפילו זנות בעצמו דחשיד עלה כדאמרינן (גיטין יג ע"א) זילא ליה פריצא ליה. דעבדא בהפקירא ניחא ליה. ואפ"ה נאמן בזנות שבויי' דרבנן (ככתובות דף כז ע"ב). ובל"ז במחכ"ר ננפד. בידן. דאזלא לה קו' רבינו הנ"ל מכל וכל. דמה שהקשה דכיון דעושה מדור כמפורש ברישא דתוספתא. א"כ איך יהא נאמן. אולם נחזי אנן למה לא נדמה בתוספתא זו אשה לעבד. דכמו דאשה דתני בתוספתא ברישא במדור. ובסיפא בנאמנות. לאו בחדא מחתא מחתינהו. דנימא דזו כזו. דהרי רישא ודאי באשה עובדת כוכבים שהיא עצמה עובדת כוכבים מיירי. ואשה דתני בסיפא דנאמנות ודאי באשת ישראל מיירי. ה"נ ודאי גם עבד דגבי מדור ברישא. היינו עבד של עובד כוכבים. והוא עצמו עובד כוכבים גמור. רק סד"א דמדכבוש תחת יד רבו לא יניחנו רבו להכניס זונה לתוך מדורו או גם לקבור שם נפליו. ולפיכך לא יעשה מדור קמ"ל. וסיפא בנאמנות קמ"ל בעבד כנעני של ישראל שמל וטבל. ככל סתם עבד שבש"ס שחייב בכל המצות שחייבת אשה בהן. ודינו בכל דבר כמותה גם בנאמנות. וזה נמי כוונת רבותינו המפרשים הנ"ל שפירשו בעבד דהיינו של ישראל. ובאשה פירשו דהיינו ישראלית. תרווייהו לאפוקי מרישא. דעבד היינו של עובד כוכבים. ואשה היינו אשת עובד כוכבים:

וא"ת תינח בשר עצמות מי איכא למימר אכלום. י"ל נפל דרכיך גם בעצמות איכא למימר אכלום. א"נ מדמצויין שם הנך ודאי גררוהו למקום אחר (כפסחים דף ט ע"ב). וא"ת עכ"פ וכי חולדה קטנה יחידה יכולה לאכול ולגרור נפל שלם וגדול. י"ל חולדה כעכבר רשיעא דלא די דאכלו אלא דקראו לחברייה ואכלו עמהן (ירושלמי ב"מ פ"ג ה"ה). א"נ הא דנקט דחולדה מצויה שם. לאו בחולדה יחידה מיירי. אלא שם המין נקט. ור"ל דוקא במצוין שם חולדות רבות: